

ARAPOVICS MÁRIA

FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLTATÁSOK ÉS GYAKORLATOK

ARAPOVICS MÁRIA

**FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI
SZOLGÁLTATÁSOK ÉS GYAKORLATOK**

ARAPOVICS MÁRIA

**FENNTARTHATÓ
KÖZÖSSÉGI
SZOLGÁLTATÁSOK
ÉS GYAKORLATOK**

Budapest, 2024

A kiadvány megjelenését támogatta:

ELTE Társadalomtudományi Kar Tankönyv- és jegyzettámogatási pályázata 2024

Szakmai lektor:

Rácz Andrea és Kovács Edit

Olvasószerkesztő:

Dudok Dávid és Gajdos Adrienn

Jelen kutatás a Miniszterelnökség – Nemzeti Hatóság – képviselőjében a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott RRF-2.3.1-21-2022-00013 azonosító számú „Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium” című projekt keretében jött létre.

A kutatás vezetője:

Arapovics Mária

A résztvevő kutatók:

ELTE TáTK Szociális Munka Tanszék: Arapovics Mária, Bulyáki Tünde, Dudok Dávid, Kovács Edit, Mihály Bulcsú, Szécsi Judit és Gertheis Ágnes

ELTE IK Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet: Jung András, Hajdinákné Vörös Fanni, Kovács Béla, Oláh Krisztina, Pál Márton, Varga Zsófia

ELTE TáTK Szociológiai Doktori Iskola és az ELTE TáTK Közösségi és civil tanulmányok mesterszakos hallgatói és további más partnerszervezetek, -intézmények, külső szakértők.

ISBN 978-963-489-799-6

ISBN 978-963-489-800-9 (pdf)

ELTE | EÖTVÖS
KIADÓ
Az ELTE hivatalos könyvkiadója

ELTE | TáTK

eltebook.hu

Felelős kiadó: az ELTE Társadalomtudományi Kar dékánja

Projektvezető: Csanádi-Egresi Nóra

Kiadói szerkesztő: Cseh Réka

Borító, tipográfia: Balázs Andrea

Tördelés: Molnár Zsolt

Nyomdai kivitelezés: Multiszolg Bt.

TARTALOM

BEVEZETŐ	7
I. FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLTATÁSOK ÉS GYAKORLATOK ELMÉLETI HÁTTERE	9
1. Közösségi alapú gyakorlatok kutatása és fejlesztése	11
2. Az ENSZ fenntartható fejlődési céljai	19
3. A közszolgáltatások jogi háttere	23
4. Fenntartható közösségi gyakorlatok, közösségi szolgáltatások	33
5. EGY fenntartható közösségi modell kialakításának lépései	37
6. Közösségfejlesztés és fenntartható közösségi gyakorlatok	41
7. Közösségi szolgáltatások, közösségi munkamódok és kisközösségi gyakorlatok	43
II. KÖZÖSSÉGI TUDÁSTÁR – FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI GYAKORLATOK PÉLDATÁRA	51
1. KORMÁNYZÁS ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS	53
1.1. Önkormányzatok közösségi költségvetése – A XIX. kerület részvételi költségvetés gyakorlata	54
1.2. „Rural Quality” – Vidék Minősége Védjegy kialakítása a Balaton-felvidéken	59
1.3. „Hosszúlétra” közösségi eszközkölcsonzó program Ipolytölgyesen	65
1.4. Közösségi múzeum és közösségi kiállítás a Skanzenben	71
1.5. Havanna Balkon Klub – Havanna Lakótelep	76
1.6. Közösségépítés a könyvtárban – a Szegedi Somogyi-könyvtár Robotika programjai	79
1.7. Szomszédsgági Önkéntes Hálózat – Újbuda 60+	84
1.8. Traumaérzékeny nőgyógyászati szakellátás – EMMA projekt, BMSZKI	90
1.9. Hajléktalanok támogatott lakhatása – Single Homeless Project	94
2. TÉR, TELEPÜLÉS ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS	99
2.1. Közösség – Tér – Település képzési és cselekvési program	100
2.2. Idősek nappali ellátásának közösségi megszervezése	105
2.3. „Találjuk ki Szentendrét!” műhely – SZÉSZ partnerségi beadványíró szolgáltatás	108
2.4. Működtető és szolgáltató közösség	111
2.5. Repair Café Budapest - Közösségi Szerelde	116
2.6. Jó Szomszédsg program – Good Neighborhood program (USA)	122
2.7. Ökofalu – Cambium közösségi élet	126
2.8. Fuvarmegosztás applikáció – Carpooling	130
3. FENNTARTHATÓ MEGÉLHETÉS ÉS KÖZÖSSÉGI FEJLESZTÉS	135
3.1. Öntözőközösség működése a Kalocsai kistérségben	136
3.2. A lakossági szilárd tüzelés hatékonyságának növelése Ág községben a LIFE Biobalance projekt keretében	138

3.3. VÉKA, Vértesi Kamra termelői-vásárlói közösség, Csákvár	142
3.4. Gerecse Szatyor Közösség	145
3.5. Szolnoki Kosár Közösség	149
3.6. Mag-ház – Közösségi szintér működtetése	152
3.7. Kemencés Ház	155
3.8. Közösségi Energia Szolgáltató (KESZ)	158
3.9. Erris fenntartható energiaközössége	162
3.10. Nulla Hulladék – Zero Waste zeneifestivál-kezdemenyezés	165
3.11. Fesztiválételek – Festival of Food	169
4. KULTÚRA, MŰVÉSZET ÉS KREATÍV KIFEJEZÉSMÓD	
A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSBEN	173
4.1. Közösségi festés – „Kerülj képbe!” utcai művészet Salgótarjánban	174
4.2. A Miskolci Nemzeti Színház zöldszínházzá alakítása	178
4.3. Művelődő közösség, amatőr művészeti tevékenység – Esztergomi Színjátszókör	182
4.4. Szívhangok társulat	186
4.5. Színházpedagógiai program a Rákospalotai Leánynevelő Intézetben	188
4.6. Kollabor Természettudományos Élményközpont	191
4.7. Országos Táncszínházalkotó és Kirakodóvásár	194
5. IDENTITÁS, HOVATARTOZÁS ÉS KAPCSOLÓDÁS	199
5.1. Gólya ifjúsági klub	200
5.2. „B” terv – Jól vagyok! Közösségek a fiatalokért	203
5.3. Életvezetési képességek fejlesztése a sport általi neveléssel	206
5.4. „Nem tékép e táj!” támogatási program	209
5.5. Nagypám Háza Hagyományos Építő Képzés	211
6. ELLENÁLLÓ KÉPESSÉG ÉS ELFOGADÁS	215
6.1. Élelmiszermentés	216
6.2. Szenvedélybetegek és pszichiátriai betegek közösségi alapellátása	219
6.3. Nem Adom Fel Kávézó és Étterem	221
6.4. Filantrópia Adománybolt – Profilantróp Egyesület	226
6.5. Közösségi tér üzemeltetése siket, nagyothalló és jelelni tudó halló fiatalok számára	230
6.6. Tabuk nélkül	232
6.7. MentaBolygó napközis tábor 1-es típusú diabéteszrel élő gyermekeknek	235
7. ELHIVATOTTSÁG ÉS TUDÁS	241
7.1. Magyar Permakultúra Egyesület	242
7.2. Erdővidék oktatási stratégiája	246
7.3. Green Library	249
7.4. Ökokönyvtár	251
7.5. Kapcsolódj a reggeli teázáson! – Hub	253
ZÁRSZÓ, AVAGY A „FÁNKGAZDASÁG” KÖZGAZDASÁGI MODELLJE	257
KÖSZÖNET	261
BIBLIOGRÁFIA	263

BEVEZETŐ

Az ember a saját maga által létrehozott kultúra révén emelkedett ki a természeti lények világából. Az a leleményes tudás, amely kezdetben a mezőgazdasági termelés, a találmányok, az ipari termelés fejlődése, a fosszilis energia-hordozók használata, valamint a föld művelése és kultiválása révén alakult ki elősegítette az emberi közösségek felemelkedését. Azonban napjainkban, ha nem lépünk időben, ez a fejlődés már a bolygónk élővilágának pusztulása felé sodorja a globális ökoszisztémát. A Föld tűrőképességét vizsgáló tudósok kiszámították, hogy a túlnépesedett emberiség jelenlegi tevékenysége milyen mértékben károsítja a bolygónkat, és milyen küszöbértékek túllépése esetén indulnak el a katasztrofális kimenetelű változások. Kilenc károsodást határoztak meg: a biodiverzitás csökkenése, a klímaváltozás, a vegyi szennyezés, az ózonréteg elvékonyodása, a légkörbe jutó üvegházhatású gázok, az óceánok elsavasodása, a nitrogén- és foszfortartalmú műtrágyák túlhasználata, az édesvíz elfogyása, valamint a földhasználat során a természetes ökoszisztémák elpusztítása és a terület beépítése vagy mezőgazdasági művelésbe vétele (ROCKSTRÖM et al. 2009). A létezés fenntarthatóságához az emberiségnek új létformát kell kialakítania a bolygó tűrőképességének határain belül. Az ismert brit természettudós, David Attenborough (2020: 259–260) szerint „ma még – utoljára – van esélyünk arra, hogy tökéletes otthont teremtsünk magunknak, és helyreállítsuk az épségét annak a csodálatos világnak, amelyet örököltünk. Csak akarnunk kell”. A változás érdekében zöld növekedésre, újításokra hívja fel a figyelmet. Ilyen például a megújuló energiaforrások alkalmazása, az alacsony szennyezőanyag-kibocsátású közlekedés és szállítás, a hulladékgazdálkodás körkörössége, a szén-dioxid megkötése, az étkezésben az alternatív fehérjék fogyasztása, a regeneratív gazdálkodás.

Kate Raworth (2017) brit közgazdász az ökológiai modellt kiegészítette társadalmi és gazdasági tényezőkkel. Így a „zöld út” a környezeti eltartóképesség mellett figyelembe veszi a társadalom működésének alapjait, az alapvető jóllét biztosítását. A fenntartható fejlődés esetében az emberiség nem éri el a tűrőképesség plafonértékeit, miközben ez a mértékletesség nem megy az életminőség kárára, fenntartja az alapvető szükségleteket (élelmiszer, víz, egészség, oktatás, jövedelem és munka, béke és igazságosság, politikai szerepvállalás, egyenlőség különböző formái, háztartás, kapcsolatok és energia).

A fenntartható közösségi szolgáltatások és gyakorlatok témája az utóbbi években egyre nagyobb figyelmet kap, hiszen a társadalmi és környezeti kihívásokra adott válaszok nemcsak globális szinten, hanem a helyi közösségek szintjén is meghatározóak.

Jelen könyv célja, hogy átfogó képet nyújtson a közösségi alapú gyakorlatok elméleti hátteréről, valamint konkrét példákon keresztül bemutassa a fenntarthatóságot elősegítő kezdeményezéseket. Az első rész elméleti alapokat tárgyal, vázolja az ENSZ fenntarthatósági céljait, a magyar közszolgáltatások jogi hátterét, bemutatva a közösségi szolgáltatások, gyakorlatok, munkamódok megismeréséből kialakított fenntartható közösségi modellt.

A második rész – a Közösségi Tudástár – gyakorlati példákat sorakoztat fel, olyan sikeres, adaptálható közösségi projekteket, amelyek hét különböző, a közösségfejlesztésre jellemző, élesen el nem különíthető kategóriába sorolhatók. E Közösségi Tudástár szándéka szerint a sokszínűség érzékeltetésére, azaz a lehetőségekre s nem egy véges teljességre törekszik. A példákat a gyakorlatból merítettük, és gyakorlati szakemberek számára mutatjuk be, így a csoportosítások azonos cél köré rendeződnek, de nem tiszta ideáltípusok.

A kiadvány nagy létszámú, többféle szakterületről érkező szakértő bevonásával készült munka, mely a 2023 januárja és 2024 szeptembere között megvalósult „Közösségi alapú kreatív ipari szolgáltatások és energiahatékony szelíd technológiák kutatása és fejlesztése” (RRF-2.3.1-21-2022-00013 – Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium) projekt főbb eredményeit foglalja magában.

Célunk, hogy az egybegyűjtött fenntartható, közösségi alapú szolgáltatások és gyakorlatok (az egyetemi oktatás támogatása mellett) önkormányzatok és intézményeik feladatellátását, valamint civil szervezetek működését segíthessék elő szakszerű – a helyi sajátosságokat figyelembe vevő – adaptálás révén.

Ezzel a könyvvel útmutatót kívánunk nyújtani nemcsak a szakmai hivatás, hanem minden érdeklődő számára a fenntartható közösségi gyakorlatok megértéséhez és alkalmazásához.

I.

**FENNTARTHATÓ
KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLTATÁSOK
ÉS GYAKORLATOK
ELMÉLETI HÁTTERE**

1. KÖZÖSSÉGI ALAPÚ GYAKORLATOK KUTATÁSA ÉS FEJLESZTÉSE

A kutatás célja, témája

A „Közösségi alapú kreatív ipari szolgáltatások és energiahatékony szelíd technológiák kutatása és fejlesztése” (RRF-2.3.1-21-2022-00013 – Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium) kutatás célja az volt, hogy környezetbarát, energiahatékony, hagyományos és innovatív, szociális, kulturális, kreatív iparhoz köthető közösségi szolgáltatásokat, közösségi megoldásokat, megvalósult magyar és európai adaptációs gyakorlatokat gyűjtsön össze, rendszerezzen, és mutasson be társadalomtudományi kutatási módszerekkel.

A kutatás gyakorlati célja közösségek és a közösségeket segítő szakemberek módszertani támogatása. A Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratóriumok (TINLAB) küldetéséhez kapcsolódva a kutatás olyan gyakorlatok összegyűjtését és bemutatását tűzte ki célul, amelyek helyi közösségi válaszokkal tudnak szolgálni a mindennapok permanens krízisekkel terhelt időszakában. Az állandó és egymást követő (globális) válságokra nem lehet univerzális, mindenhol egyformán hatékony megoldásokat találni, ezért kiemelten fontos az olyan társadalmi innovációk bemutatása, amelyek egy adott, jól körülhatárolható problémára közösségi válaszokat adnak. A kötetben összegyűjtött társadalmi innovációk releváns megoldásokat kínálnak olyan – elsősorban helyi közösségeket érintő – társadalmi problémákra és kihívásokra, amelyek helyspecifikusak ugyan, de megfelelő feltételek biztosításával más közegben is működhetnek.

Az ENSZ 2015-ös csúcstalálkozóján megfogalmazott fenntarthatósági célok¹ helyi szintű megvalósításainak vizsgálata kiemelt szerepet kapott a kutatásban. A legtöbb gyakorlat rámutat azokra a feltételekre is, amelyekkel az adott gyakorlat hosszú távon is működtethető.

.....
¹ Világunk átalakítása: fenntartható fejlődési keretrendszer 2030. Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 2015. szeptember 25-én elfogadott, 70/1. sz. határozat. <https://ensz.kormany.hu/agenda-2030> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A fenntartható fejlődés eszméje magában foglalja a szegénység felszámolását, az egyenlőtlenségek csökkentését, valamint a természeti erőforrások és az ökoszisztémák fenntartható kezelésének előmozdítását, mint ahogyan a fenntartható, mindenre kiterjedő és igazságos gazdasági növekedést is. Röviden ez annyit jelent, hogy a fejlődés biztosítja a jelen nemzedékek szükségleteit anélkül, hogy veszélybe sodorná a következő nemzedékek azon lehetőségét, hogy kielégíthessék saját igényeiket. A fenntartható fejlődéshez és ezáltal az egyének és a társadalmak jóllétének eléréséhez három kardinális és egymással összefüggő elem – a gazdasági növekedés, a társadalmi integráció és a környezetvédelem – összehangolására van szükség.

A kutatási módszertan

A kutatás alkalmazott jellegű, kvantitatív módszereken alapuló, leíró és klaszifikáló jellegű volt, azaz a jelenségek részletes leírása mellett rendszerezésre és kategorizálásra törekedtünk. A szakirodalom feltárását követően fókuszcsoportos beszélgetések, irányított interjúk, dokumentumelemzések, műhelymunkák, konferenciák és közösségi találkozók alkalmával ismertük meg a hazai és nemzetközi közösségi gyakorlatokat. A kutatás anyaggyűjtő időszaka 2023. január 6-tól 2024. március 31-ig tartott. Hat fókuszcsoportos beszélgetésre és nyolc irányított műhelymunkára került sor 2023. január 15. és 2023. november 17. között. A fókuszcsoportokban alkalmanként 6–10 szakértő vett részt, a műhelymunkákon pedig 8–22 fő. A szakértők közösségfejlesztők, kulturális, szociális és természettudományi szakemberek, civil szervezeti vezetők, területfejlesztők és fenntarthatósággal foglalkozó specialisták, egyetemi oktatók, a területek ismert képviselői.

2023. január–február között négy fókuszcsoportban mintegy húsz felkért szakértő segítségével alakult ki egy olyan szempontrendszer, amely alkalmas arra, hogy részletes és jól követhető, strukturált leírást adjon a közösségi gyakorlatok bemutatásáról és adaptálhatóságáról. Az első négy fókuszcsoport tapasztalata alapján formálódott meg a szempontrendszer, majd strukturált interjúvázat készült a gyakorlatok megismerésére és leírására, s ennek nyomán egy „mintaszövegkönyv” az elkészült joggyakorlatok leírásaiból. Ezt követően a fókuszcsoportokban és az interjúk során is ezek adták a keretrendszert. A fókuszcsoportokban a közösségi szolgáltatás és a közösségi munkamód definícióinak és jellemzőinek azonosítását követően mindenki egy közösségi szolgáltatáshoz kapcsolódó alkalmazott gyakorlatot is bemutatott. Az elemző munka a fenntarthatóság kontextusába helyezte a konkrét gyakorlatokat.

A fókuszcsoporthoz beszélgetések tematikája minden esetben a közösségi példák leírását célzó szempontrendszer összeállítása és tesztelése volt, más-más szakterületek érintésén keresztül (szociális, kulturális, természettudományos, településfejlesztő fókusz). Mindemellett a szakértők feladata volt, hogy segítsék megalkotni a közösségi alapú szolgáltatások/munkamódok/gyakorlatok definícióját is. A résztvevők saját példáinak bemutatását követően a felkért szakértőkkel együtt gondolták végig, hogy milyen szempontok, attribútumok alapján érdemes leírni egy-egy közösségi példát. Két speciális fókuszcsoport informatikusok és térképészek részvételével a Szabadtéri Néprajzi Múzeumba (Skanzen) tervezett energiahatékonysági mérésekre, tájegységekre jellemző építészeti megoldásokra és a kreatív iparra vonatkozó drónfelvételek megtervezésére, valamint a tapasztalatok megismerésére összpontosított.

A fókuszcsoporthoz eredményeképpen megszületett az adatbázis tartalmi szerkezete, a gyakorlatot leíró módszertan, a tudástár szempontrendszere, struktúrája. Ezek alapján indult meg a gyakorlatok gyűjtése, feldolgozása és leírása, jogtisztaság fotók beszerzése, adatbázis és dokumentáció kialakítása. Mindez partnerintézmények, szervezetek és külső szakértők bevonásával valósult meg. Módszertani és adaptálhatósági okok miatt nem került sor hitélet alapú közösségi gyakorlatok elemzésére.

A fókuszcsoporthoz tapasztalatai alapján strukturált interjúvázlatok készültek. A kutatócsoport tagjai összesen tizenöt félig strukturált szakértői interjút készítettek annak érdekében, hogy mélyebben megérthessék a közösségi alapú megoldások és példák hátterét, megvalósulását, feltételrendszerét. A beszélgetések alapján pontosabb kép alakult ki a gyakorlatokról, munkamódokról. A felkért szakértők a műhelymunkák során összeállított szempontrendszer alapján mondták el személyes tapasztalataikat, így azok beilleszthetővé váltak a közösségi gyakorlatok közé. A további interjúk során lehetőség nyílt a közösségi gyakorlatok mögött meghúzódó motivációk, szakmai megfontolások, dilemmák és adaptálhatósági lehetőségek megismerésére. A beszélgetések nagyban segítettek azon kategóriarendszer felállítását, mely csoportosítja a közösségi gyakorlatokat, hozzájárulva a klasszifikációhoz, azaz az egyedi példák kategóriákba sorolásához is.

Az interjúk vonalvezetése és a közösségi gyakorlatok bemutatása az alábbi szempontokat követték:

- A gyakorlat/tevékenység megnevezése
- Megvalósító
- Kulcsszavak
- A tevékenység rövid leírása
- A háttér, a környezet bemutatása
- A tevékenység fő lépései és időtartama

- Az együttműködő szereplők
- Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?
- Feltételek (emberi, tárgyi, infrastrukturális, szakmai, pénzügyi)
- Van-e olyan modell, amelyet követ? Mi az?
- A módszer bemutatása és háttere
- A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai
- Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?
- Eredmények, tanulságok, társadalmi hatás
- Fenntarthatóság
- Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció
- Vonatkozó szakirodalom, honlap, film
- *Tud ajánlani más közösségi gyakorlatot, példát?*

A kutatás nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy az egyetemi képzésekben részt vevő mesterszakos (közösségi és civil tanulmányokat folytató), illetve PhD-hallgatók is be tudjanak kapcsolódni a jógyakorlatok gyűjtésébe. E folyamat során a megadott módszertant követve mintegy nyolcvan esetleírás és hatvannégy interjú készült el. A hallgatók feladata volt, hogy a korábban a fókuszcsoporthoz beszélgetések alkalmával elkészített, tesztelt és tökéletesített szempontrendszer alapján vizsgálják a közösségi gyakorlatokat. Az esetleírások középpontjában a közösségi alapú megoldások és működésmódok bemutatása áll. Olyan hazai és nemzetközi példák összeírásáról van szó, amelyek helyi igényekre helyi erőforrások bevonásával reagálnak, így járulva hozzá a fenntarthatósághoz. Minden esetleírás a szakértők által jóváhagyott szempontrendszer tematikáját követi, és legalább egy – de zömében több – fenntartható fejlődési célhoz kapcsolódik.

A gyakorlatok bemutatására műhelymunkák is alkalmat teremtettek.

A beérkezett válaszok, definíciók és gyakorlatok alapján egy közösségi szolgáltatásokra vonatkozó eljárásrendet bemutató modell megfogalmazására került sor „Fenntartható közösségi modell” elnevezéssel.

Jelen kiadvány és az online elérhető webes fejlesztés az összegyűjtött közösségi példák közül jött létre. A kutatás összefoglaló honlapján² érhető el a Közösségi Tudástár, amely rendszerezetten és tipizálva mutatja be a vizsgált közösségi gyakorlatokat, hozzájárulva azok széles körű társadalmi hasznosíthatóságához. A felhalmozott tudásanyag – kutatómódszertani és kutatási eredmények, jógyakorlatok gyűjteménye – mindenki számára könnyen hozzáférhető, ezáltal terjeszthető, sőt, a későbbiekben nagyobb nehézségek nélkül bővíthető is.

.....
 2 Lásd <https://kozossegi.tatk.elte.hu/#> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

A munkamódszer részét képezte a konferenciák, szakmai napok és műhelymunkák szervezése: „Közösség – Kreativitás – Fenntarthatóság” címmel tartottunk konferenciát a Közösségek Hete rendezvénysorozat részeként 2023. május 12-én az ELTE Társadalomtudomány Karán „Átfedő területek” elnevezéssel, továbbá területfejlesztő műhely szervezésére került sor a Magyar Tudomány Hónapja alkalmából 2023. november 17-én az ELTE TáTK Szociális Munka Tanszék Közösségi és civil tanulmányok mesterszak és az ELTE TTK Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék együttműködésében, s végül Fenntartható Közösségek Műhely workshop jött létre a regeneratív fejlődési modell megismerésére 2023. október 27-én az ELTE TáTK és a Proflantróp Egyesület együttműködésében.³

A *Közösség – Kreativitás – Fenntarthatóság műhelykonferencia* során a plenáris előadásokat követően, s azokra építve a résztvevők három tematikus műhelyben beszélgettek a közösségi megoldások lehetőségeiről. A *Kultúra és kreativitás közösségben* című műhelymunka szekcióban a közösségi művelődés változatos helyi formáiról, a közösségi terek megvalósulásának lehetőségeiről esett szó. *Fenntarthatóság, energiahatékonyság, zöldközösségek* témában olyan jógyakorlatok egybegyűjtése kezdődött meg, amelyek közösségi alapon nyújtanak kreatív zöldmegoldásokat. A *Szociális közösségi szolgáltatások* témakörben rendezett műhely résztvevői pedig társadalmi szolidaritáshoz és esélyegyenlőséghez kapcsolódó eseteket vizsgáltak meg. A három szekcióban a konferencia résztvevői közös gondolkodással és tapasztalataik megosztásával gazdagították a kutatás szempontrendszerét.

Az *Átfedő területek területfejlesztő* workshop alkalmával lehetőség nyílt arra, hogy megismerhetővé váljanak a lokalitáshoz kötő kutatások közös területei az ELTE TáTK Szociális Munka Tanszék Közösségi és civil tanulmányok mesterszak és az ELTE TTK Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék együttműködése révén. Mindkét tanszék kutatói ismertették vonatkozó kutatásaikat és tapasztalataikat, majd egy-egy korreferátum egészítette ki a tudásmegosztást.

A *Fenntartható Közösségek Műhely* célja az volt, hogy a természet mintázatait alapul vevő közösségi folyamatok elindításáról, megerősítéséről és az azokban rejlő potenciálról lehessen beszélgetni. A Proflantróp Egyesület által alkalmazott WeLand eszköztár segítségével lehetőség nyílt olyan kölcsönös közösségi szolgáltatások megtervezésére, amelyek illeszkednek az emberi és nem emberi élőlények alkotta közösségekbe is. A vizsgálat bizonyította, hogy ez az eszköz alkalmas a tájba, környezetbe illeszkedő közösségi alapú szolgáltatások tervezésére az érintettek magas fokú bevonásával.

.....
3 Az együttműködésben inspiráló volt a közös gondolkodás a közösségi katalizátorokról, lásd: *Community Catalysts for Regenerative Development. A Participatory Action Research Report of four distinct rural areas across peripheral Europe* (2019). A jelentés letölthető a <https://www.catalysts.community/case-studies> honlapról (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

A kutatás során több szakmai eseményen is lehetőség nyílt arra, hogy az együttműködő partnerek, felkért szakértők, résztvevők és érintettek bemutassák közösségi gyakorlataikat és megosszák egymással tapasztalataikat. A konferenciák és szakmai műhelyek során új szakmai kapcsolatok, partnerségek épültek, elősegítve a tudásmegosztást, a közösségi gyakorlatok megismerését, fejlesztését és továbbadását.

Három műhelymunka a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban valósult meg. A projekt keretében több alkalommal is mérések és drónfelvételek készültek⁴ a Skanzenben az ELTE IK Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet munkatársaival a hagyományos és energiahatékony közösségi, népi építészeti megoldások feltérképezése érdekében. A felvételekből kisfilmek készültek a közösségi múzeum, a közösségi kiállítás és 3D virtuális közösségi séták lehetőségeiről. E kisfilmek bemutatására hazai és külföldi konferenciákon került sor, és megkezdődött az alkalmazásuk az oktatásban is. A drónos és 3D-s felvételek a múzeumi interpretációt segítik, hozzájárulva a Szabadtéri Néprajzi Múzeum közösségi értékeinek megőrkítéséhez és továbbadásához. A mérőkamerás, 3D-s modellező és hőkamerás drón alkalmazása a szabadtéri múzeumok felmérésében elősegíti a közösségek identitásának és örökségének megőrzése szempontjából jelentős, értékes kulturális és történelmi helyszínek részletes dokumentálását és monitorozását. Emellett az új technikai eszközök lehetővé teszik az kultúrtörténeti ismeretek bővítését. Általánosságban a drónok segítségével történő felmérés és monitorozás lehetővé teszi az éghajlatváltozás következtében veszélyeztetett értékek védelmét és megőrzését is. Ez hozzájárulhat a fenntartható fejlődéshez, ami fontos a társadalom és környezetünk jólétének és jövőjének szempontjából. A drónok által létrehozható részletes felvételek és adatok újdonságértéke növelheti a szabadtéri múzeumok és a kulturális örökség turisztikai vonzerejét és tudományos potenciálját is, hozzájárulva a helyi gazdaság fejlődéséhez és a munkahelyteremtéshez. A turizmusinfrastruktúrán és a turistaélményeken túl elősegítheti az értékes kulturális helyszínek újraértelmezését és fenntartási motivációját. A pilotprojekt rámutatott arra is, hogy az energiahatékony vizsgálatához további mérésekre, azok többszöri megismétlésére lenne szükség. Jelen kiadvány a Skanzen példáin keresztül mutatja be a drónos felmérés részeredményeit a közösségi múzeum, közösségi kiállítás kapcsán. További információ a projekt honlapján található.⁵

4 2023. június 12-én Matterport Pro 33D virtuális túra készítése valósult meg két múzeumi tájegységben, DJI Zenmuse L1 drónos felvételek készültek, Cubert Ultris X20P hiperspektrális felvételek készültek a különböző tetőfedési megoldásokról, majd 2023. június 19-én DJI Zenmuse XT2 hőkamerás felvételek készültek (római amfiteátrum, tájházak), 2023 júliusában pedig a kutatás 3D szkenneléssel segítette a múzeumi tárgyak digitalizálását

5 Lásd <https://kozossegi.tatk.elte.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

A kutatási folyamat során hangsúlyt fektettünk a projekt fényképes és videós dokumentációjára annak érdekében, hogy az általunk feltárt kutatási eredmények minél szélesebb körhöz eljuthassanak. Videók és kisfilmek készültek a tevékenységekről, valamint összeállítottunk egy zárófilmet, amelyben hangsúlyosan megjelennek a közösségi gyakorlatokról és szolgáltatásokról szóló szakértői meglátások a kiegészülve a drónfelvételekkel. A videós tartalmak egyetemi, országos és nemzetközi fórumokon és konferenciákon jelentek meg.

A kutatás eredményei újabb fejlesztéseket indítottak el a fenntarthatósággal kapcsolatos tervezések, a tudatos gondolkodás és a gyakorlati megvalósítás területén, hiszen a szakpolitikai intézkedések hatására a vállalatok körében fókuszba került az ESG jelentések készítésének gyakorlata. (Az ESG egy angol nyelvű rövidítés, mely a környezeti, azaz Environmental, társadalmi azaz a Social és az irányítási, azaz Governance szavak rövidítéséből ered.)

Jelen kiadvány a kutatás legfőbb módszertani eredményeit foglalja össze.

2. AZ ENSZ FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLJAI

A fenntarthatóság globális és holisztikus szempontrendszerét az Egyesült Nemzetek Szövetsége által elfogadott célkitűzések testesítik meg.

Többéves előkészítési folyamat eredményeképpen 2015. szeptember 25-én a világ vezetői az ENSZ 70. közgyűlésén Agenda 2030 néven elfogadták az új fenntartható fejlődési keretrendszert (The 2030 Agenda for Sustainable Development – UNITED NATIONS 2015). A globális program magját a fenntartható fejlődési célok (Sustainable Development Goals, SDG) alkotják, 17 célt és 169 alcélt (eszközcélt) határoztak meg a hatékonyabb gazdasági, társadalmi és környezeti fejlődési és fejlesztési együttműködés érdekében (ENSZ KÖZGYŰLÉSE 2015). A fenntartható fejlődés magában foglalja a szegénység felszámolását, az egyenlőtlenségek csökkentését, valamint a természeti erőforrások és az ökoszisztémák fenntartható kezelésének előmozdítását, mint ahogyan a fenntartható, mindenre kiterjedő és igazságos gazdasági növekedést is. Röviden ez annyit jelent, hogy a fejlődés kielégíti a jelen nemzedékek szükségleteit anélkül, hogy veszélybe sodorná a következő nemzedékek azon lehetőségét, hogy kielégíthessék saját igényeiket. A fenntartható fejlődéshez és ezáltal az egyének és a társadalmak jóllétének eléréséhez három központi és egymással összefüggő elem – a gazdasági növekedés, a társadalmi integráció és a környezetvédelem – összehangolására van szükség (FARAGÓ 2012, 2013, 2015a, 2015b).

A Világunk átalakítása: Fenntartható fejlődési keretrendszer 2030 című, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 2015. szeptember 25-én elfogadott, 70/1. sz. határozat szövegét idézve a

„Fenntartható Fejlődési Célok:

1. cél: A szegénység valamennyi formájának felszámolása mindenhol
2. cél: Az éhezés megszüntetése, az élelmezésbiztonság és a jobb táplálkozás megteremtése, valamint a fenntartható mezőgazdaság támogatása
3. cél: Az egészséges élet biztosítása és a jóllét előmozdítása minden korosztály valamennyi tagjának
4. cél: Az inkluzív, méltányos és minőségi oktatás biztosítása, valamint az élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek elősegítése mindenki számára
5. cél: A nemek egyenlőségének megvalósítása, minden nő és lány társadalmi szerepének megerősítése
6. cél: A vízhez és szanitációhoz történő hozzáférés és a fenntartható vízgazdálkodás biztosítása mindenki számára

7. cél: Megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiához való hozzáférés biztosítása mindenki számára
8. cél: Tartós, befogadó és fenntartható gazdasági növekedés, teljes és termelékeny foglalkoztatás és méltányos munka elősegítése mindenki számára
9. cél: Ellenállóképes infrastruktúra kiépítése, az inkluzív és fenntartható iparosítás támogatása és az innováció ösztönzése
10. cél: Az országokon belüli és országok közötti egyenlőtlenségek csökkentése
11. cél: A városok és egyéb emberi települések befogadóvá, biztonságossá, ellenállóképesé és fenntarthatóvá tétele
12. cél: Fenntartható fogyasztási és termelési módok kialakítása
13. cél: Sürgős lépések megtétele a klímaváltozás és hatásainak leküzdésére*
14. cél: Az óceánok, a tengerek és a tengeri erőforrások megőrzése és fenntartható használata a fenntartható fejlődés érdekében
15. cél: A szárazföldi ökoszisztémák védelme, helyreállítása és fenntartható használatának támogatása, a fenntartható erdőgazdálkodás, a sivatagosodás leküzdése, a talajdegradáció megállítása és visszafordítása, valamint a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása
16. cél: Békés és befogadó társadalmak támogatása a fenntartható fejlődés érdekében, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása mindenki számára és a hatékony, elszámoltatható és mindenki számára nyitott intézmények kiépítése minden szinten
17. cél: A végrehajtás eszközeinek erősítése és a Globális Part Partnerség újjáélesztése a fenntartható fejlődés érdekében

* Elismerve, hogy az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye az éghajlatváltozásra adandó globális válaszok tárgyalásának elsődleges nemzetközi kormányközi fóruma” (ENSZ KÖZGYŰLÉSE 2015).

Az ENSZ a 17 célt szemléletes ábrával tette közérthetővé.

1. ábra. A „Fenntartható fejlődési célok”⁶

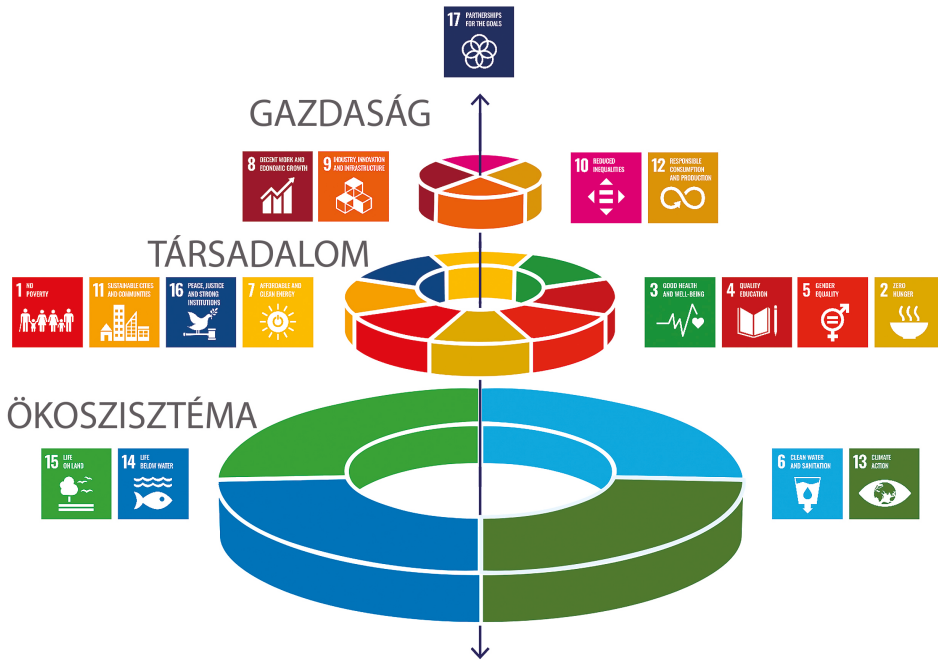
A fenntartható fejlődés nem csupán a környezetről, hanem az emberekről is szól. A gazdaságnak a társadalom szolgálatában kellene állnia, megadva a sikert és jólétet, a méltányosságot, valamint egy jó életminőséget biztosító környezetet. Ezt szemlélteti a Stockholm Resilience Centre „esküvői torta”-ként elhíresült, alá-fölé rendeltségi szinteket érzékeltető ábrája a nemzetközileg elfogadott Fenntartható fejlődési célokról (EGSZB 2020).

A fenntartható fejlődés indikátorkészlete a fejlődési célok magyarországi alakulását szolgáló mutatókat a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia ezen négy erőforrás köré csoportosítja: emberi, társadalmi, természeti és gazdasági⁷.

A fenntarthatósági célkitűzések beépülnek a kormányzati szakpolitikai, a vállalati és a civil szervezeti stratégiákba, így kihatnak a gazdasági és társadalmi innovációkra.

⁶ Agenda 2030. <https://ensz.kormany.hu/agenda-2030> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

⁷ Emberi erőforrások: demográfia, életkörülmények, egészségügy, oktatás. Természeti erőforrások: föld, víz, energia, hulladék, környezetirányítás, levegő, közlekedés, éghajlat, élővilág. Társadalmi erőforrások: anyagi biztonság, közbiztonság, intézmények, bizalom, társadalmi aktivitás. Gazdasági erőforrások: foglalkoztatottság, általános gazdasági mutatók, gazdasági kapcsolatok. <https://www.nfft.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

2. ábra. A Stockholm Resilience Centre „esküvői torta”-ként ismert ábrája, 2016⁸

A „Fenntartható Európa 2030-ra” vitaanyagában az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság megfogalmazza⁹, hogy a fenntartható fejlődés lehetőséget kínál arra, hogy csökkentse a hátrányos helyzetű csoportokban kialakuló populistá és rendszerellenes érzéseket azáltal, hogy a fenntarthatósági intézkedések középpontjába az embereket helyezi, és biztosítja, hogy ezek az intézkedések mindenki számára elérhetőek legyenek. Az átállás igazságos megvalósítása érdekében szükséges a szociális védelmi rendszerekbe való beruházás. A fenntartható fejlődés eszközként szolgálhat a társadalmi szolidaritás erősítésében, különösen a hátrányos helyzetű csoportok bevonásával. Fontos, hogy a fenntarthatósági intézkedések ne legyenek elitisták, hanem mindenki számára elérhetővé és megfizethetővé váljanak, különben ezek elutasítást szülhetnek. Az átmenethez szükséges a szociális védelmi rendszerek megerősítése és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése. Az EU-ban jelentős a szegénység és az egyenlőtlenség, ami a fenntarthatatlan gazdasági modellek kudarcát jelzi. A gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóságot a hosszú távú siker érdekében együttesen kell kezelni.

⁸ AZ Európai Unió Hivatalos Lapja, C14/95. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52019AE0917#ntr7-C_2020014HU.01009501-E0007 (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

⁹ Lásd https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52019AE0917#ntr7-C_2020014HU.01009501-E0007 (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

3. A KÖZSZOLGÁLTATÁSOK JOGI HÁTTERE

A kutatásunk fókuszában olyan közösségi szolgáltatások, közösségi gyakorlatok és munkamódok állnak, melyek az ENSZ fenntarthatósági céljaihoz kapcsolódva helyi válaszokat adnak a globális krízisek kihívásaira.

Ezek a közösségi gyakorlatok nem pótolhatják a közszolgáltatásokat, de azokhoz kapcsolódnak, azokat kiegészítve jelennek meg. Mivel a hatályos jogszabályok szerint a civil szervezeteknek a közhasznúsági státusz elnyerése érdekében az alapító okiratukban fel kell tüntetni, milyen közszolgáltatásokhoz kapcsolódnak, ezért sorra vesszük a közösségfejlesztéshez, a közösségi munkához kapcsolódó főbb jogszabályokat, de leginkább azokat, melyek kapcsolódnak a kutatásunkhoz.

A közszolgáltatások célja, hogy hozzájáruljanak a lakosság életminőségének javításához, a közérdek érvényesítéséhez, és hogy biztosítsák a társadalmi igazságosságot és a szociális kohéziót.

3.1. Közszolgáltatások az Alaptörvényben

A magyar jogszabályok, különösen az Alaptörvény és más kapcsolódó törvények alapján a közszolgáltatás olyan tevékenységet jelent, amelyet az állam, az önkormányzatok vagy azok megbízásából más közintézmények, szervezetek biztosítanak a közösség, a lakosság számára alapvető szükségleteik kielégítése érdekében. A közszolgáltatások célja a közjó szolgálata és a társadalom jólétének biztosítása. A közszolgáltatások meghatározására több jogszabály is utal, általános jellemzőként kiemelhető:

- **Közérdekű:** a közszolgáltatások elsődlegesen a közérdeket szolgálják;
- **Állami és önkormányzati szerepvállalás:** az állam vagy az önkormányzatok által nyújtott vagy biztosított szolgáltatások;
- **Finanszírozás közpénzekből:** ezek a szolgáltatások jellemzően közpénzekből (adóbevételekből) vannak finanszírozva;
- **Hozzáférhetőség:** céljuk, hogy minden állampolgár számára hozzáférhetőek legyenek, függetlenül az anyagi helyzetüktől vagy egyéb tényezőktől.

Magyarország Alaptörvénye nem tartalmaz konkrét definíciót a közszolgáltatás fogalmára vonatkozóan, azonban általános irányelveket és alapelveket határoz

meg, amelyek alapján a közszolgáltatások értelmezhetők. Az Alaptörvény különböző részei foglalkoznak az állam és az önkormányzatok feladataival, valamint a közszolgáltatások biztosításának kötelezettségével.

Az Alaptörvény vonatkozó részei:

- Az Alaptörvény Nemzeti hitvallása kiemeli a közjó szolgálatát és a közösségi értékek megőrzését.
- Az Alapvető Jogok (II. cikk) szerint „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.” Ebből következik, hogy az állam feladata biztosítani azokat a szolgáltatásokat, amelyek szükségesek az emberi méltóság megőrzéséhez.
- A Szociális Biztonságról szóló rendelkezések (XIX. cikk) szerint „Magyarország törekszik arra, hogy minden állampolgár számára biztosítsa a szociális biztonságot.” Ebből következően a szociális szolgáltatások, mint például az egészségügyi ellátás, oktatás, és szociális gondoskodás közszolgáltatásoknak tekinthetők.
- A helyi önkormányzatokról szóló rendelkezések (XXXI. cikk) szerint az önkormányzatok feladatai közé tartozik a helyi közszolgáltatások biztosítása. „A helyi önkormányzatok a helyi közügyeket önállóan intézik, és a jogszabályok keretei között gondoskodnak a helyi közszolgáltatások megszervezéséről.”¹⁰
- Általános értelmezésként az Alaptörvényből következően közszolgáltatásoknak tekinthetők azok a szolgáltatások, amelyeket az állam vagy az önkormányzatok a közérdek és a közjó érdekében nyújtanak. Ezek a szolgáltatások az állampolgárok alapvető szükségleteinek kielégítésére, jólétének biztosítására és a társadalmi igazságosság előmozdítására irányulnak.

Néhány konkrét példa közszolgáltatásokra az Alaptörvény alapján: egészségügyi ellátás (pl. betegellátás, megelőző egészségügyi szolgáltatások), oktatás (az állami iskolák és egyetemek által nyújtott oktatási szolgáltatások), szociális ellátás (szociális segélyek, idősek gondozása, gyermekvédelem), közműszolgáltatások (víz- és szennyvízszolgáltatás, villamos energia, gázszolgáltatás), közlekedés (tömegközlekedés, közúti infrastruktúra fenntartása) vagy a kulturális szolgáltatások (könyvtárak, múzeumok, közművelődési intézmények, színházak fenntartása).

A közszolgáltatások biztosítása az állam és az önkormányzatok alapvető feladata, ezek hozzájárulnak a társadalom jólétének és stabilitásának fenntartásához.

.....
¹⁰ Lásd Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (*Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.*)

Az Alaptörvény keretet ad a közszolgáltatások biztosításához, de a részletes szabályozást és konkrét szolgáltatásokat az egyes ágazati törvények és rendeletek határozzák meg.

Közszolgáltatások a kutatást érintő jogszabályokban

A közszolgáltatások biztosítása az állam és az önkormányzatok egyik alapvető feladata, amely hozzájárul a lakosság jólétéhez, a társadalmi kohézióhoz és a közjó előmozdításához. Az egyes közszolgáltatások konkrét szabályozása és részletei az ágazati törvényekben és rendeletekben találhatók.

3.2. Kulturális szolgáltatások

A közösségfejlesztés feladata Magyarországon explicit módon a 1997. évi CXL. törvény¹¹ a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről (a továbbiakban: Kulturális törvény) jelenik meg jogszabályban. A kulturális területen közösségi feladatok szempontjából ki kell emelni a közművelődési területet, a kulturális szféra azon ágazatát, amely az aktív közösségi művelődést és a kulturális javak közvetítését végzi, valamint a kulturális sokszínűség elvét is képviseli. (A UNESCO 2001. november 2-i 31. ülésén fogadta el a *kulturális sokszínűségről szóló egyetemes nyilatkozatot*, mely hangsúlyozza a kultúra fontosságát a társadalmi kohézió és a tudásalapú gazdaság szempontjából.)

A Kulturális törvény Magyarországon meghatározza a kulturális közszolgáltatások fogalmát és azok körét. Ezek a szolgáltatások a kulturális örökség megőrzésére, a művelődés és a kultúra hozzáférhetővé tételére, valamint a közösségi élet előmozdítására irányulnak.

A törvény alapján a kulturális közszolgáltatások a következő főbb területeket foglalják magukban:

11 Lásd 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. <https://njt.hu/jogszabaly/1997-140-00-00> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

a) Muzeális intézmények:

- A kulturális örökség részét képező tárgyak gyűjtése, megőrzése, tudományos feldolgozása, kiállítása és közkinccsé tétele.
- Múzeumok, amelyek lehetőséget nyújtanak a közönség számára a művészeti, történeti és természettudományos ismeretek bővítésére.

b) Nyilvános könyvtári ellátás

- Könyvtárak, amelyek hozzáférést biztosítanak a tudományos, irodalmi és ismeretterjesztő anyagokhoz, beleértve a könyveket, folyóiratokat, elektronikus dokumentumokat.
- Kölcsönzési szolgáltatások, helyben használat, információszolgáltatás, könyvtárközi kölcsönzés.
- Olvasási és tanulási lehetőségek biztosítása minden korosztály számára.

c) Közművelődési tevékenységek:

- Közművelődési intézmények (pl. művelődési házak, közösségi házak), amelyek kulturális, művészeti, ismeretterjesztő és közösségi programokat szerveznek.
- Közösségi események, kiállítások, előadások, tanfolyamok, klubok és szakkörök szervezése.
- A helyi közösségek kulturális életének támogatása és fejlesztése.

A kulturális közszolgáltatások célja, hogy elősegítsék a lakosság kulturális fejlődését, a kulturális értékek megőrzését és továbbadását, valamint hogy lehetőséget biztosítsanak a közösségi élet és a személyes művelődés számára. Ezek a szolgáltatások fontos szerepet játszanak a társadalmi kohézió erősítésében és a kulturális identitás megőrzésében. A közösségi tevékenység szempontjából ki kell emelni a közművelődési alapszolgáltatásokat.

3.2.1. Közművelődési (alap)szolgáltatások

A Kulturális törvény meghatározza a közművelődési alapszolgáltatások körét. Ezek a szolgáltatások a közművelődési tevékenységek alapját képezik, és céljuk, hogy elősegítsék a lakosság kulturális és közösségi életének megtartását és fejlődését.

A közművelődéshez való jog gyakorlása közérdek, a közművelődési tevékenységek támogatása közcél. A közművelődés feltételeinek biztosítása alapvetően az állam és a helyi önkormányzatok feladata. A *Kulturális törvény megfogalmazásában közművelődési tevékenység*: a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúraelsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg.

Minden települési önkormányzat kötelező feladata a közművelődési alapszolgáltatás megszervezése, a helyi közművelődési tevékenység támogatása, közösségi szintér, illetve közművelődési intézmény fenntartása.

A törvény 76. §-a szerint a közművelődési alapszolgáltatások a következők:

- a) művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása,
- b) a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése,
- c) az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása,
- d) a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása,
- e) az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása,
- f) a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása, valamint
- g) a kulturális alapú gazdaságfejlesztés.

A települési önkormányzat a közművelődési alapszolgáltatások folyamatos hozzáférhetősége érdekében közösségi szintert, illetve közművelődési intézményt biztosít. A közművelődési intézmény, illetve a közösségi szintér fenntartója, működtetője az állam, települési önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, önkormányzati társulás, valamint közművelődési megállapodás keretében egyház, egyéb szervezet vagy magánszemély lehet.

A közösségi szintér és közművelődési intézmény

- segíti a közösségi tevékenységeket, a művelődő közösségek működését, ösztönzi a társadalmi összetartozást és a közösségek kulturális értékteremtésben való aktív részvételét,
- működése a közösségek öntevékenységén alapul, és azt ösztönzi; tevékenységét a közösségek érdeklődése, igényei és szükségletei alapján végzi, tevékenységének tervezésébe, értékelésébe a közösségeket bevonja,
- mindenki számára nyitott, mindenki számára hozzáférhető,
- együttműködik a civil, gazdasági és egyéb szervezetekkel, kulturális intézményekkel, más szakterületekhez tartozó intézményekkel,
- alaptevékenysége körében nem gazdasági haszonszerzés céljából jön létre,
- részt vesz a kulturális alapellátás kiterjesztésében.

Közművelődési intézmény lehet:

- művelődési ház,
- művelődési központ,
- kulturális központ,
- többfunkciós közművelődési intézmény,
- népfőiskola,
- népi kézműves alkotóház,
- gyermek-, illetve ifjúsági ház, valamint
- szabadidőközpont.

3.2.2. A kulturális intézmények közösségi részvételi működése

A kulturális szektor közszolgáltatásai, különösen a közművelődés területén számos jó gyakorlatot ismerünk. Felmérésünk során nem a közszolgáltatások, hanem a fenntartható kisközösségi gyakorlatok kerültek a fókuszba, a Közösségi Tudástárban ezeket mutatjuk be. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy a bemutatott jogszabályok mellett egyes intézmények – a központosító szándékok ellenére – tudatosan vállalják a közösségi részvételen alapuló működést.

Szakértői csoportok a kulturális területen közfeladatokat ellátó, közszolgáltatásokat nyújtó költségvetési intézmények közösségivé tétele (társadalmiasítása) céljából dolgoztak ki egy új munkamódot a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. és az Országos Széchényi Könyvtár *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* uniós finanszírozású projektjében. Az Arapovics és mtsai (2019) által megfogalmazott „kulturális intézmények közösségi részvételi működése” egy olyan modell, amely a kulturális szektor fenntarthatóságának és a közösségi igények figyelembevételének céljából alakult ki. Ez a működési mód a múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények számára biztosít szervezetfejlesztést és kapacitásbővítést, valamint önkéntes segítők bevonását az új és megváltozott igények kielégítésére. A modell az International Association for Public Participation nemzetközi szervezet részvételi mintáját követte (ARAPOVICS 2017).

A kulturális intézmények közösségi részvételi módja egy olyan működési modell, amely az intézmények nyitottságára, átláthatóságára és a helyi közösség aktív bevonására épít. Ez a modell lehetővé teszi, hogy a múzeumok, könyvtárak és egyéb közművelődési intézmények a helyi közösség igényeinek és elvárásainak megfelelően működjenek, ezáltal növelve azok fenntarthatóságát és relevanciáját. A közösségi részvétel az intézmények működésében több szinten valósulhat meg, kezdve a tájékoztatástól az együttműködésen át egészen a közösség felhatalmazásáig.

A megfogalmazott alapelvek között szerepel a nyitottság, átláthatóság, tisztelet, párbeszéd, őszinteség, megbízhatóság és rugalmasság. Példa lehet a közösségi működési modell alkalmazására a salgótarjáni kulturális partnerség, a szegedi Somogyi-könyvtár vagy a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, melyek egy-egy példáját a Közösségi Tudástárban bemutatjuk.

3.3. Szociális közszolgáltatások

Az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (a továbbiakban: Szociális törvény)¹² meghatározza a szociális közszolgáltatások körét Magyarországon. A szociális közszolgáltatások olyan tevékenységeket és ellátási formákat foglalnak magukba, amelyeket az állam vagy az önkormányzatok nyújtanak, hogy biztosítsák a rászoruló emberek megélhetését, egészségét, szociális biztonságát és társadalmi beilleszkedését.

A Szociális törvény 57. § (1) bekezdése szerint a szociális közszolgáltatások a következő főbb területeket foglalják magukban:

Szociális alapszolgáltatások:

- falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás,
- étkeztetés: legalább napi egyszeri meleg étkezés biztosítása azok számára, akik azt önmaguknak nem tudják biztosítani,
- házi segítségnyújtás: segítségnyújtás az otthonukban élő rászoruló személyek számára, hogy saját lakókörnyezetükben minél tovább önállóan élhessenek,
- családsegítés: szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadás nyújtása a családok számára,
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: biztonságos életvitel biztosítása az otthonukban élő idősök számára, jelzőrendszer segítségével,
- közösségi ellátások: a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek és fogyatékos személyek részére nyújtott szolgáltatások, melyek célja az érintettek társadalmi integrációja és önálló életvitelének támogatása,
- támogató szolgáltatások: mozgásukban korlátozott személyek szállítása, valamint személyi segítség biztosítása,
- utcai szociális munka,
- nappali ellátás.

.....

¹² Lásd 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

Szakosított ellátások:

- átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények: olyan intézmények, amelyek ideiglenes elhelyezést biztosítanak a hajléktalan személyek, családok és gyermekek számára,
- tartós elhelyezést nyújtó intézmények: olyan intézmények, amelyek tartós bentlakásos elhelyezést nyújtanak az idős, fogyatékos, pszichiátriai vagy szenvedélybeteg személyek számára.
- Ezeknek a szolgáltatásoknak az a célja, hogy segítsék a rászoruló embereket a mindennapi életük során, és biztosítsák számukra az alapvető szükségleteik kielégítését, illetve társadalmi integrációjukat.

3.4. Egészségügyi közszolgáltatások

Magyarországon az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény¹³ szabályozza az egészségügyi alapellátás rendszerét és annak működését. Az egészségügyi közszolgáltatás definícióját a törvény 2. § 10. pontja adja meg. E szerint egészségügyi közszolgáltatás: „az állam által vagy az önkormányzat által fenntartott egészségügyi szolgáltató által biztosított egészségügyi szolgáltatás, amelyet az egészségbiztosítás keretében vagy az állam által finanszírozott egyéb formában nyújtanak.”

Ilyen szolgáltatások jellemzően a következőket foglalják magukban:

- háziorvosi ellátás és házi gyermekorvosi ellátás,
- fogorvosi alapellátás,
- háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi ügyelet,
- védőnői ellátás,
- iskolai egészségügyi ellátás.

Az egészségügyi közszolgáltatások célja, hogy minden állampolgár számára elérhetővé tegyék az alapvető egészségügyi ellátást, függetlenül azok anyagi helyzetétől.

.....
13 Lásd 2015. évi CXXIII. törvény az egészségügyi alapellátásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500123.tv> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

3.5. Nevelési és közoktatási közszolgáltatások

A kutatásunkban megjelenő közösségi szolgáltatások fókuszában nem az iskola-rendszerű oktatás áll, inkább az iskola-rendszeren kívüli képzések, de a közszolgáltatások említésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni az alapvető jogszabályokat.

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről meghatároz bizonyos nevelési és oktatási közszolgáltatásokat, amelyek kötelezően biztosítandók minden településen Magyarországon. Ezek közé tartoznak:

- óvodai nevelés: Minden településen kötelező biztosítani az óvodai nevelést hároméves kortól. Az óvodai ellátás kötelező, kivéve, ha a szülők másképp döntenek, és azt az illetékes hatóság engedélyezi.
- általános iskolai oktatás: Az általános iskolai oktatásnak elérhetőnek kell lennie minden településen. Az állam garantálja az általános iskolai oktatáshoz való hozzáférést minden 6–16 éves korú gyermek számára.

Ezek a szolgáltatások alapvetőek, és minden településen kötelezően elérhetővé kell tenni azokat. Az óvodai nevelés és az általános iskolai oktatás a köznevelési rendszer alapvető pillérei, amelyek minden gyermek számára biztosítottak, függetlenül a település nagyságától vagy földrajzi elhelyezkedésétől.

Egyéb oktatási és nevelési szolgáltatások, például a középfokú oktatás, művészeti nevelés, speciális nevelési igényű gyermekek ellátása nem minden településen kötelezően biztosítandók, de az államnak gondoskodnia kell arról, hogy ezekhez a szolgáltatásokhoz a gyermekek és tanulók hozzáférjenek regionális vagy országos szinten.

4. FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI GYAKORLATOK, KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLTATÁSOK

A közösségfejlesztés alapja a bevonás, aktivizálás, a részvétel ösztönzése, a közösség aktív részvételének fokozása, szervezettségének erősítése. A közösségfejlesztő munka során jellemzően új szolgáltatási tevékenységek jönnek létre, és meglévőknek módosulhat a profilja a feltárt igények és kapacitások hatására. A szolgáltatások közösségi jellegén elsősorban az olyan alárendeltségi viszonyok és magatartásminták megtörését értjük, amelyben passzív ellátotti szerepeket alakítanak ki és tartanak fenn azok, akiknek a szolgáltatást nyújtánánk. A kölcsönösséget, az egyenrangúságot kell szem előtt tartani, lehetővé tenni a bekapcsolódást, a hozzájárulást, hogy az egyén értékes lehessen közössége számára. A helyi közösségi tevékenységek helyi közösségi színtereket feltételeznek, adott célcsoportok széles körű igényeire adnak komplex válaszokat. Képzett szakemberek mellett lelkes és rátermett laikusokra is építenek, akik számára tanulási lehetőségeket, mentorálást szükséges biztosítani (ARAPOVICS – VERCSEG 2017).

A Közösségfejlesztők Egyesülete definíciója szerint „a közösségi alapú szolgáltatás az igények és szükségletek kielégítésének az a módja, amely a helyi közösségbe ágyazottan működik, vagyis helyben van; személyes, illetve helyi közösségi szükségletekre és erőforrásokra épít; a helyi lakosokkal egyenrangú, partneri viszonyban működik; belső erőforrásokat mozgósít; más szolgáltatásokkal, illetve a helyi közösség más szereplőivel partnerségben dolgozik” (GYENES 2020b).

A közösségi szolgáltatásoknak számos feltételnek kell megfelelniük¹⁴ ahhoz, hogy hatékonyak és sikeresek legyenek, mint például

- **Részvétel és közösségi irányítás:** A közösségnek aktívan részt kell vennie a szolgáltatások tervezésében, irányításában és értékelésében. A döntéseket a közösség tagjai hozzák meg, és a szolgáltatásokat az ő igényeikre és prioritásaikra szabják.
- **Nyitottság és átláthatóság:** Az irányítás folyamatának nyitottnak és átláthatónak kell lennie. A közösség tagjainak tudniuk kell, hogyan működik a szolgáltatás, és hogyan lehet részt venni benne.
- **Inkluzivitás:** A közösségi szolgáltatásoknak minden közösségi tag számára hozzáférhetőeknek és használhatóknak kell lenniük, függetlenül a nemtől, korostól, kulturális hátterektől vagy egyéb tényezőktől.

.....
14 A felsorolást a kutatócsoport állította össze a szakirodalom és a megismert példák keresztmetszetében Kovács Edit szakmai közreműködésével.

- **Képzés és felkészítés (empowerment):** A közösség tagjait fel kell készíteni arra, hogy hatékonyan irányítsák a szolgáltatásokat, és rendelkezzenek a szükséges készségekkel és tudással.
- **Részvételösztönzés:** Azoknak a közösségi tagoknak is lehetőséget kell kapniuk a részvételre, akik esetleg nehezen elérhetők vagy kevésbé aktívak.
- **Lokális tudás és kultúra tiszteletben tartása:** A szolgáltatásoknak tiszteletben kell tartaniuk a közösség helyi tudását, kultúráját és értékeit.
- **Fenntarthatóság:** A közösségnek hosszú távon fenntarthatónak kell lennie. A szolgáltatásoknak olyan módon kell működniük, hogy ne veszítsék el támogatóikat és finanszírozásukat.
- **Partnerség:** A közösségi szolgáltatásoknak együttműködésre kell épülniük más helyi és nemzeti szervezetekkel, kormányzati intézményekkel és más érintett felekkel.
- **Eredmények mérése és értékelése:** A szolgáltatások hatékonyságát és hatásosságát rendszeresen mérni és értékelni kell, és a visszajelzéseket a közösség bevonásával kell figyelembe venni a javítások érdekében.
- **Erőforrások biztosítása:** A közösségi szolgáltatásokhoz szükséges erőforrásokat (pénzügyi, emberi erőforrások stb.) biztosítani kell a fenntarthatóság és a hatékonyság érdekében.

Ezen feltételek betartása segít abban, hogy a közösség által vezérelt szolgáltatások valóban:

- a) a közösség igényeire és prioritásaira épüljenek,
- b) hosszú távon fenntarthatóak legyenek és
- c) pozitív hatást gyakoroljanak a közösség egészének az életére.

A közösség által vezérelt szolgáltatások skálázása a részvétel és befolyás szempontjából változó lehet. Specifikus jellemzői: a részvétel, a befolyás, a fenntarthatóság, vagy a belső erőforrás (autonómia lehetősége). Ezek skálázhatók az alacsony részvételtől a magas befolyásig. A közösségek felhatalmazására irányuló törekvés azt jelenti, hogy az emberek olyan életet élhetnek, amelyet ők maguk értékelnek, ahelyett, hogy mások döntenek el, „mi a jó nekik”. Azaz részt vesznek a közösség ügyeinek alakításában, és még ha eltérő mértékben is, de befolyással vannak arra.

**1. táblázat. A közösségi szolgáltatások kategorizálása
a részvétel szempontjából**

(szerkesztette és a definíciókat meghatározta: Kovács Edit)

RÉSZVÉTEL	magas	<p>MEGVALÓSÍTÓ SZEREPLŐK</p> <p>A közösség tagjai részt vesznek a szolgáltatások tervezésében, működtetésében, de a befolyásuk korlátozott. A döntések és az irányítás egy része a közösség kezében van, de vannak külső szervezetek vagy hatóságok, amelyek nagyobb befolyással rendelkeznek. A közösség tagjai számos részterületi döntésében részt vesznek, de a stratégiai döntések másokhoz tartoznak.</p>	<p>KÖZÖSSÉGI IRÁNYÍTÁS</p> <p>A közösség tagjai aktívan részt vesznek a szolgáltatások tervezésében és működtetésében jelentős befolyással bírnak. A döntések és az irányítás döntő része a közösség kezében van. Külső szervezetek vagy hatóságok csak támogató szerepet játszanak.</p>
	alacsony	<p>PASSZÍV MEGFIGYELŐK</p> <p>A közösség tagjai minimális részvételt mutatnak a szolgáltatások tervezésében és működtetésében. A döntések és irányítás túlnyomórészt külső szervezetek vagy hatóságok kezében vannak.</p> <p>A közösségnek nincs jelentős beleszólása a programokba vagy azok fejlesztésébe.</p>	<p>STRATÉGIAI SZEREPLŐK</p> <p>A közösség tagjainak csak kis százaléka vesz részt a közösségi szolgáltatások kialakításában, de ennek ellenére valós befolyásuk van. Kihívást jelent a reprezentativitás. A szűk kör kezében koncentráló befolyás megkérdőjelezheti a legitimitást, vagy kikezdheti az egyenlőséget.</p>
		alacsony	magas
BEFOLYÁS			

5. EGY FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI MODELL KIALAKÍTÁSÁNAK LÉPÉSEI

A kutatómódszertani fejezetben bemutatott módszerekkel összegyűjtött, több mint nyolcvan példa elemzése alapján jött létre az ötlépéses „Fenntartható közösségi modell”. Ez a lépéssorozat a Közösségi Tudástár fejezet esettanulmányaiban leírt különböző közösségi projektek és szolgáltatások elemeire támaszkodik, és a fenntartható közösségi gyakorlatok, szolgáltatások és munkamódok elve köré épül.

A Fenntartható Közösségi Modell 5 lépése

1. lépés: Közösségi bevonás és részvétel

Cél: Növelni a közösség tagjainak aktív részvételét a szolgáltatások tervezésében, megvalósításában, esetenként az azzal kapcsolatos döntések meghozatalában.

Megvalósítás:

- Demokratikus részvételi folyamatok kialakítása: a közösségi projektek tervezése és megvalósítása során a résztvevők bevonják a helyi lakosokat, szervezett civil közösségeket, akik véleményt nyilváníthatnak, szükségleteket fogalmazhatnak meg, ötleteket, javaslatokat tehetnek, részt vehetnek a döntéshozatalban, erőforrást hozhatnak a megvalósításba. Például közösségi fórumokat és találkozót szerveznek, ahol mindenki kifejezheti véleményét.
- Helyi igények és erőforrások feltérképezése: széles körű felmérések és konzultációk szervezése a közösséggel, hogy megismerjék a helyi igényeket és erőforrásokat. Ez segít abban, hogy az új kezdeményezések, szolgáltatások valóban a közösség szükségleteire reagáljanak, azokra tekintettel szerveződjenek.
- Közösségi tervezési műhelyek és fórumok szervezése: ezek az események lehetőséget adnak a közösség tagjainak, hogy közösen dolgozzanak ki megoldásokat és terveket, valamint hogy megosszák ötleteiket és javaslataikat.

2. lépés: Helyi erőforrások és kapacitások mozgósítása

Cél: A közösségen belüli erőforrások és tudás hasznosítása a szolgáltatások fejlesztéséhez.

Megvalósítás:

- Helyi szakemberek és lelkes laikusok bevonása: a közösségben rejlő szakértelem és lelkesedés aktivizálása különböző kezdeményezésekhez, ezzel is növelve a közösség önbizalmát és összetartását.
- Közösségi képzések és mentorprogramok indítása: olyan képzések és programok indítása, amelyek a közösségben már meglévő tudásokra, tapasztalatokra építenek, vagy amelyek során a közösség tagjai új készségeket sajátíthatnak el, és egymást segítve fejlődhetnek.
- Tárgyi és infrastrukturális források közösségi alapú felhasználása: a közösség tulajdonában lévő erőforrások (pl. közösségi terek, eszközök) közös használata és fejlesztése, így biztosítva a fenntarthatóságot és a közösség érdekeinek szolgálatát.

3. lépés: Közösségi alapú szolgáltatások kialakítása

Cél: az igényekre szabott, közösségi alapú szolgáltatások fejlesztése és fenntartása a „együttalkotás” élményével. Olyan folyamat generálása, amelyben különböző érintett felek, például önkormányzat, más intézmények, vállalkozások, alkalmazottak, partnerek és más érdekeltek együttműködnek egy közös cél elérése érdekében, esetünkben egy új szolgáltatás, esemény, élmények vagy megoldások kidolgozásában. Az együtt alkotás lényege, hogy a résztvevők közösen járulnak hozzá az értékteremtéshez, és a folyamat során mindenki szak tudása és perspektívája érvényesül.

Megvalósítás:

- Közösségi terek és programok létrehozása: olyan helyszínek és események szervezése, ahol a közösség tagjai találkozhatnak, tanulhatnak és közösen tevékenykedhetnek. Például közösségi központok, műhelyek, kulturális és oktatási programok.
- Szociális, kulturális és oktatási szolgáltatások integrációja: különböző típusú szolgáltatások egyesítése, hogy átfogó megoldásokat nyújtsanak a közösség számára, beleértve a szociális ellátást, a kulturális tevékenységeket és az oktatást.
- Közösségi vállalkozások és projektek támogatása: segítik a helyi kezdeményezéseket, hogy azok fenntartható módon működhessenek, például tanácsadással, finanszírozással és infrastruktúrával.

4. lépés: Fenntarthatóság és önfenntartás

Cél: a közösségi szolgáltatások hosszú távú fenntarthatóságának biztosítása, megújulási lehetőségeinek megtartása.

Megvalósítás:

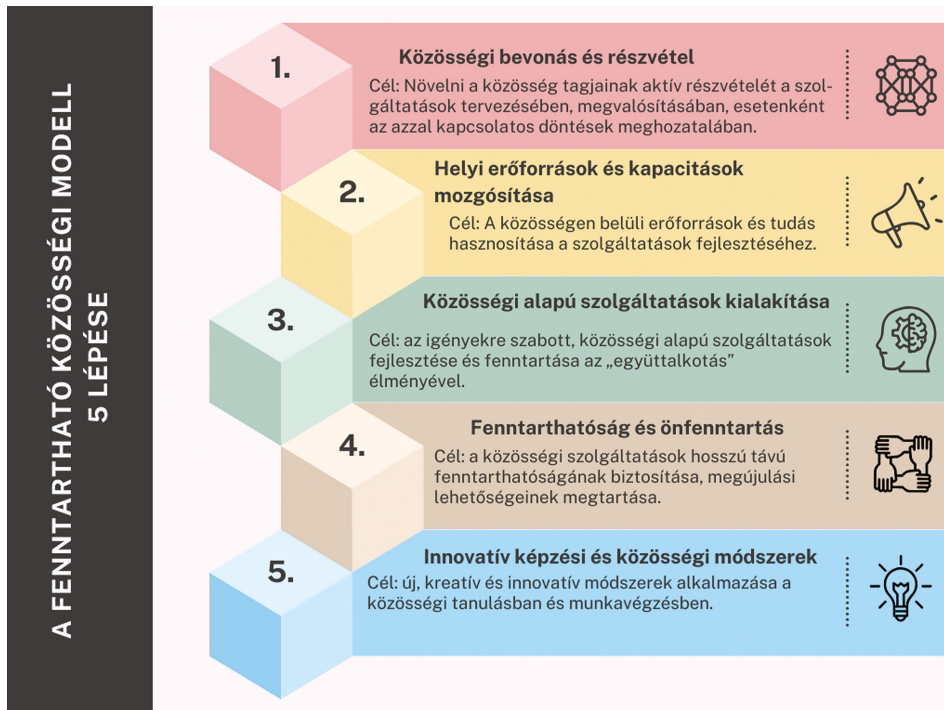
- Pénzügyi modellek kidolgozása: olyan pénzügyi stratégiák kidolgozása, amelyek biztosítják a projektek hosszú távú működését, például önfinanszírozási lehetőségek és helyi bevételek növelése.
- Helyi piacok és gazdasági kapcsolatok erősítése: támogatják a helyi gazdaságot, például piacok szervezésével, ahol helyi termékeket és szolgáltatásokat kínálnak, ezáltal erősítve a helyi gazdasági hálózatokat.
- Partnerségek kialakítása: együttműködés más helyi szolgáltatókkal, vállalkozásokkal és szervezetekkel, hogy közös erőfeszítéssel növeljék a közösség jólétét és fenntarthatóságát.
- Támogatói körök szervezése: olyan elkötelezett emberek szisztematikus összekapcsolása, akik ismerik, értékelik a közösség vívmányát, és hajlandók ezt saját kapcsolatrendszerükön keresztül is megerősíteni.

5. lépés: Innovatív képzési és közösségi munkamódszerek

Cél: új, kreatív és innovatív módszerek alkalmazása a közösségi tanulásban és munkavégzésben.

Megvalósítás:

- Kreatív műhelymunkák és más innovatív munkamódok szervezése: olyan események szervezése, ahol a résztvevők kreatív módon dolgozhatnak ki új ötleteket és megoldásokat különböző problémákra (hackathon, design thinking stb.).
- Alulról építkező, attitűdalapú fejlesztési módszerek alkalmazása: a közösségi projektek kialakításában és megvalósításában a helyi lakosok bevonására és ötleteire támaszkodnak, biztosítva ezzel az alulról jövő kezdeményezéseket.
- Technológiai és startup gondolkodásmód integrálása: az innovatív technológiák és startup módszerek alkalmazása a közösségi projektekben, például digitális platformok használata, új üzleti modellek kialakítása és a közösségi finanszírozás lehetőségeinek kihasználása.

3. ábra. A fenntartható közösségi modell 5 lépése
(Arapovics Mária és Dudok Dávid szerkesztése)

6. KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS ÉS FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI GYAKORLATOK

Egyre nagyobb az érdeklődés a közösségi alapú fejlesztések iránt. Ez világszerte lehetőségeket kínál a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális kérdések közösségfókuszú kezelésére. A közösségfejlesztés mint a szakpolitika-fejlesztés alapja, mint gyakorlati terület vagy mint filozófiai megközelítés is jelen van, gyakran egyedülálló perspektívát kínálva arra vonatkozóan, miként lehet megragadni a fenntartható fejlődés lehetőségeit, és hogyan lehet mindennapokba illeszthető gyakorlati válaszokat adni az emberiség előtt álló problémákra közösségi alapon.

A közösségfejlesztés nem csupán egy tanulmányterület. Értékeken és elveken alapuló cselekvéseket foglal magába normatív alapokon. Az emberi állapotot befolyásoló kérdések kezelésének interaktív, releváns és néha ellentmondásos módjaként fogalmazzuk meg, amely a közösségek perspektívájából indul ki, de azt különböző környezetben értelmezi. Tágabb értelemben a közösségfejlesztés a hétköznapi emberek képessé tétele arra, hogy együttesen cselekedjenek az életüket érintő döntések befolyásolása és nagyobb ellenőrzésük gyakorlása érdekében.

A közösségeket ért kihívásokat és az azokra adott helyi válaszokat hét munkaterületben foglalja össze a nemzetközi gyakorlat, melyek a főbb jellemzőkkel együtt az alábbiakban olvashatók (KENNY et al. 2018):

1. Kormányzás és közösségfejlesztés

- az állam és más szereplők együttes részvétele
- a hatalom és a partnerség példái (három szektor együttműködése)
- stratégiai területekre is kiterjedő fejlesztések

2. Tér, település és közösségfejlesztés

- közös terület és/vagy földhasználat
- kisközösségi akcióprogramok
- települési kapcsolódások

3. Fenntartható megélhetés és közösségfejlesztés

- zöldgazdaságok előmozdítása
- a fenntartható fejlődés gyenge és erős értelmezései (a gyenge az egyéni viselkedést, az erős pedig a kollektív megközelítést helyezi előtérbe)

4. Kultúra és kreatív kifejezőmód a közösségfejlesztésben

- reflektív és a dialogikus megközelítés
- művészeti felszínre hozatal, átfordítás, kreatív megoldások

5. Identitás, hovatartozás és kapcsolódás

- társadalmi terek
- ünnepek, hagyományok megélése
- fiatalok és a közösség kapcsolata

6. Ellenálló képesség és elfogadás

- deprivációra adott válaszok (szegénység, elmaradottság, természeti katasztrófa stb.)
- felnőttképzés, demokrácia, emberi jogok, reziliencia

7. Tudás és felelősség

- ismeretbővítés, tudásmegosztás, együttműködés
- társadalmi kapcsolatok építése szakértők és laikusok között

A Közösségi Tudástárban rendszereztük a gyakorlatokat. A hely, a társadalmi-politikai körülmények és a történelem ugyan fontos szerepet játszanak abban, hogy miért sikeresek vagy miért nem sikeresek az egyes közösségfejlesztési projektek, de ezek sikerét és kudarcát soha nem a kontextus határozza meg szűken, hanem az, hogy a közösségek hogyan kezelik a helyzeteket. Különösen az alapvető, hogy a közösségek milyen megoldást találnak a nehézségekre, mennyire hívják fel a figyelmet a cselekvés fontosságára. Mindezek mellett a létfontosságú az, hogy maguk a közösségek hogyan reagálnak a nagyobb, globális és nemzeti szintről érkező körülményekre. Az ezekre adott válaszok összessége határozza meg a közösség rezilienciáját, azaz ellenálló és megújuló képességét.

A közösségi megoldások a közösségek létező erőforrásaira építenek, amely kapcsolatokban, emberi tudásokban, hagyományokban, természeti adottságokban, tájban, infrastruktúrában, pénzben és intézményekben ragadható meg. Ezek adják a közösségi tőkék keretrendszerét (*Community Capitals Framework – CCF*). Ezek használatát Cornelia Butler Flora és Jan L. Flora fejlesztett ki és finomított több éven át az Iowa Állami Egyetemen. Kutatásaik szerint bármely közösség életereje a hét közösségi tőkefajta jelenlétével és erősségével hozható kapcsolatba¹⁵ Olyan erőforrások ezek, amelyekbe be lehet fektetni, vagy amelyeket ki lehet használni a közösségek hosszú távú jólétének előmozdítása érdekében (JACOBS 2011). Az erős és ellenálló közösségek kiegyensúlyozott befektetésekre törekuszenek ezen hét tőkefajta területén.

.....
 15 Természeti, kulturális, humán, társadalmi, politikai, pénzügyi és épített tőke.

7. KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLTATÁSOK, KÖZÖSSÉGI MUNKAMÓDOK ÉS KISKÖZÖSSÉGI GYAKORLATOK

Miközben általános egyetértés lehet abban, hogy a közösségfejlesztés átfogó célja a közösségek megerősítése annak érdekében, hogy jobban irányíthassák a jövőjüket, nincs egységes álláspont arról, hogyan lehet a közösségeket megerősíteni. Bár a közösségfejlesztési tevékenységben jelentős sokféleség figyelhető meg, a felhatalmazás kérdése valójában olyan kérdés, amellyel mindazoknak meg kell küzdeniük, akik a területen dolgoznak és/vagy részt vesznek a terület tudományos tanulmányozásában.

Ebben a fejezetben rendszerezve jelennek meg azok a közösségi gyakorlatok, amelyek jól megragadhatóvá teszik az adott területen megmutatkozó változást hozó cselekvési területeket. Ezek reprezentálják a közösségben rejlő erőforrásokat, a közösségi tőkék változatos befektetési, felhasználási területeit.

A rendszerezés alapját a fent bemutatott közösségfejlesztési nemzetközi keretrendszer adja. Ezen belül jelen kutatás során három megközelítés jelent meg:

- közösségi szolgáltatások
- közösségi munkamódok
- (kis)közösségi gyakorlatok

A gyakorlatok kiválasztásánál hazai és külföldi példák megosztása valósult meg, az összeállításnál cél volt a közösségi tőkék változatos felhasználási területének bemutatása, amelyek a helyi közösség tagjainak részvételére építenek.¹⁶

A közösségi szolgáltatás, gyakorlat és munkamód fogalmait különböző szakértői interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések elemzéséből az alábbiak szerint lehet összefoglalni.

.....

16 További kisközösségi gyakorlatok lásd: LÁNYI András (2016): *Elképzeltem közösségeim*. Scolar, Budapest; TAKÁCS-SÁNTA András (2017): *Építőkockák egy új világhoz*. Andron Könyv Kft./Kisközösségi Program, Budapest; TAKÁCS-SÁNTA András (2017): *A közlegelők komédiája – A közösségek újrafelfedezése mint kiút az ökológiai válságból*. L'Harmattan, Budapest. A Kisközösségi Program honlapja: <https://www.kiskozossegek.hu/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

7.1. Közösségi szolgáltatás

A „közösségi szolgáltatás” olyan tevékenység vagy program, amelyet közösségi szervezetek, önkormányzatok, civil szervezetek vagy más közösségi csoportok szerveznek és valósítanak meg a közösség javára. Céljuk, hogy elősegítsék a közösség tagjainak jólétét, fejlesztését és támogatását. Ezek a szolgáltatások lehetnek szociális, egészségügyi, oktatási, kulturális vagy rekreációs jellegűek.

Jellemzői:

- Közösségi szükségletek kielégítése
- Közösségi részvétel és bevonás
- Helyi erőforrások felhasználása
- Társadalmi összetartozás és kohézió erősítése

Példák: közösségi étkeztetési programok, ifjúsági klubok és tevékenységek, idősök nappali ellátása, helyi kulturális események szervezése vagy a Közösségi Tudástárból a

- Nem Adom Fel Kávézó és Étterem közösségi szolgáltatásai Budapest VIII. kerületében, mely az első fogyatékossgal élő emberek által alapított és működtetett vendéglátóhely.
- Magyar Élelmiszerbank Egyesület, amely a szükségletek és túlfogyasztás összehangolásával segít a rászorulókon.

7.2. Közösségi gyakorlat

Közösségi gyakorlat az a módszer vagy megközelítés, amelyet közösségi csoportok, szakemberek vagy szervezetek alkalmaznak a közösségi szolgáltatások nyújtása során. Ez magában foglalja a közösségi részvételt, az együttműködést és a kollektív cselekvést annak érdekében, hogy a közösség tagjai közös célokat érjenek el.

Jellemzői:

- Közösségalapú tervezés és döntéshozatal
- Helyi közösségek bevonása a problémák megoldásába
- Képességfejlesztés és kapacitásépítés
- Közösségi erőforrások és tudás mobilizálása

Példák: Közösségi fórumok és találkozók, helyi fejlesztési projekteken való lakossági részvétel, közösségi kertészeti programok, szomszédsági támogatási hálózatok vagy a Közösségi Tudástárból a következők:

- Havanna Balkon Klub – a budapesti Havanna Lakotelepen, mely a helyi közösség igénye szerint jött létre és működik.
- „Hosszúlétra” közösségi eszközkölcsonzó program a pest vármegyei Ipolytölgyesen, ahol az önkormányzat segítségével jött létre környezet és pénztárcabarát innovatív közösségi megoldás.

7.3. Közösségi munkamód

Közösségi munkamód olyan módszertan vagy munkastílus, amely a közösség tagjainak aktív bevonására és részvételére épít a szolgáltatások és programok tervezésében, végrehajtásában és értékelésében. Ez a munkamód a partnerségre, együttműködésre és a közösség erejének kiaknázására helyezi a hangsúlyt.

Jellemzői:

- Demokratikus és inkluzív megközelítés
- Erőforrás-megosztás és együttműködés
- Közösségi hálózatok és kapcsolatok erősítése
- Folyamatos visszajelzés és adaptáció

Példák: közösségi alapú kutatás és adatgyűjtés, közösségi tervezési műhelyek, lakossági önkéntes programok koordinálása, közösségi mediáció és konfliktuskezelés vagy a Közösségi Tudástárból a következők:

- Nulla Hulladék – Zero Waste zenei fesztivál- kezdeményezés.
- Működtető és szolgáltató közösség – Kunbáonyi Tízek Közösségi Szövetkezet, ami a szolidáris, településükért elkötelezett közösség példája.

Ezek a fogalmak mind a közösségi alapú megközelítések különböző aspektusait tükrözik, amelyek célja a közösségi jólét és fejlődés előmozdítása az aktív részvétel és együttműködés révén.

2. táblázat. A Községi Tudástár joggyakorlatainak összefoglalása

(A szerző szerkesztése)

Közösségi munkaterület	Fenntartható közösségi szolgáltatás/gyakorlat megnevezése	Típus	Fenntarthatósági kategória
Kormányzás és közösségfejlesztés Olyan gyakorlatok, amelyekben az állam, önkormányzat és más szereplők is együttműködnek. Céljuk a közszolgáltatások közösségibbé, részvételibbé tétele.	Önkormányzatok közösségi költségvetése – A XIX. kerület részvételi költségvetés gyakorlata	Közösségi munkamód	Fenntartható városok és közösségek
	„Rural Quality” – Vidék Minősége Védjegy kialakítása a Balaton-felvidéken	Közösségi munkamód	Ipar, innováció, és infrastruktúra; Felelős fogyasztás és termelés
	„Hosszúlétra” közösségi eszközkölcsönző program, Ipolytölgyes	Kisközösségi gyakorlat	Fenntartható városok és közösségek; Felelős fogyasztás és termelés
	Közösségi múzeum és közösségi kiállítás a Skanzenben	Közösségi munkamód	Minőségi oktatás; Fenntartható városok és közösségek
	Havanna Balkon Klub – Havanna Lakótelep	Kisközösségi gyakorlat	Fenntartható városok és közösségek; Felelős fogyasztás és termelés
	Közösségi könyvtár, a Szegedi Somogyi-könyvtár közösségi programjai	Közösségi szolgáltatás, kisközösségi gyakorlat	Minőségi oktatás, fenntartható városok és közösségek
	Szomszédsági Önkéntes Hálózat időseknek – Újbuda 60+	Közösségi munkamód	Egészség és jóllét; Partnerség a fenntartható fejlődésért; Fenntartható városok és közösségek
	Traumaérzékeny nőgyógyászati szakellátás – EMMA projekt, BMSZKI	Közösségi szolgáltatás	Egészség és jóllét; Egyenlőtlenségek csökkentése
	Hajléktalanok támogatott lakhatása – Single Homeless Project, Egyesült Királyság	Közösségi munkamód	Egyenlőtlenségek csökkentése; A szegénység felszámolása

Közösségi munkaterület	Fenntartható közösségi szolgáltatás/gyakorlat megnevezése	Típus	Fenntarthatósági kategória
<p>Tér, település és közösségfejlesztés</p> <p><i>Olyan közösségi gyakorlatok, amelyek esetében közös a hely-, terület- vagy földhasználat. Kisközösségi akcióprogramok, települési kapcsolódások jellemzik.</i></p>	Közösség – Tér – Település képzési és cselekvési program	Kisközösségi gyakorlat, Közösségi szolgáltatás	Fenntartható városok és közösségek; Ipar, innováció és infrastruktúra; Minőségi oktatás
	Találjuk ki Szentendrét műhely – SZÉSZ partnerségi beadványíró szolgáltatás	Kisközösségi gyakorlat	Fenntartható városok és közösségek; Béke, igazság és erős intézmények
	Idősek nappali ellátásának közösségi megszervezése	Közösségi szolgáltatás	Egészség és jóllét; Egyenlőtlenségek csökkentése
	Működtető és szolgáltató közösség – Kunbányai Tízek	Kisközösségi gyakorlat	Tisztességes munka és gazdasági növekedés; Fenntartható városok és közösségek; Szárazföldi ökoszisztémák védelme
	Közösségi Szerelde – Repair Café Budapest	Közösségi szolgáltatás	Ipar, innováció és infrastruktúra; Felelős fogyasztás és termelés
	Jó Szomszédság – Good Neighborhood program	Közösségi munkamód	Egyenlőtlenségek csökkentése; Béke, igazság és erős intézmények Fenntartható városok és közösségek
	Ökofalu – Cambium közösségi élet	Kisközösségi gyakorlat	Fenntartható városok és közösségek; Egészség és jóllét; Felelős fogyasztás és termelés; Fellépés az éghajlatváltozás ellen
	Fuvarmegosztás applikáció – Carpooling	Közösségi szolgáltatás	Fenntartható városok és közösségek; Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Ipar, innováció és infrastruktúra

Közösségi munkaterület	Fenntartható közösségi szolgáltatás/gyakorlat megnevezése	Típus	Fenntarthatósági kategória
<p>Fenntartható megélhetés és közösségi fejlesztés</p> <p><i>Közösségi gyakorlatok a zöldgazdaságok előmozdítása érdekében, a fenntartható fejlődés erős (kollektív viselkedés) és gyenge (egyéni viselkedés) értelmezéseinek alkalmazásával.</i></p>	Öntözőközösség működése a Kalocsai kistérségben	Kisközösségi gyakorlat	Tiszta víz és alapvető köztisztaság; Megfizethető és tiszta energia; Fenntartható városok és közösségek
	Lakossági szilárdtüzelés hatékonyságának növelése Ág községben a LIFE Biobalance projekt keretében	Kisközösségi gyakorlat	Megfizethető és tiszta energia; Ipar, innováció és infrastruktúra; Szárazföldi ökoszisztémák védelme
	VÉKA, Vértesi Kamra termelői-vásárlói közösség, Csákvár	Közösségi szolgáltatás	Felelős fogyasztás és termelés; Tisztességes munka és gazdasági növekedés; Fellépés az éghajlatváltozás ellen
	Gerecse Szatyor Közösség	Kisközösségi gyakorlat	Felelős fogyasztás és termelés; Tisztességes munka és gazdasági növekedés; Fellépés az éghajlatváltozás ellen
	Szolnoki Kosár Közösség	Kisközösségi gyakorlat	Felelős fogyasztás és termelés; Tisztességes munka és gazdasági növekedés; Fellépés az éghajlatváltozás ellen
	Mag-ház – Közösségi szintér működtetése konzorciumi együttműködésben	Közösségi szolgáltatás	Fenntartható városok és közösségek
	Kemencés Ház	Közösségi munkamód	Egyenlőtlenségek csökkentése, Felelős fogyasztás és termelés; Tisztességes munka és gazdasági növekedés
	Közösségi Energia Szolgáltató (KESZ)	Közösségi szolgáltatás	Megfizethető és tiszta energia; Fenntartható városok és közösségek; Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Ipar, innováció, infrastruktúra
	Erris fenntartható energiaközössége	Közösségi szolgáltatás	Megfizethető és tiszta energia; Fenntartható városok és közösségek; Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Ipar, innováció, infrastruktúra
	Nulla Hulladék – Zero Waste zenei fesztivál-kezdemenyezés	Közösségi munkamód	Felelős fogyasztás és termelés; Fellépés az éghajlatváltozás ellen
Fesztiválételek – Festival of Food	Kisközösségi gyakorlat	Felelős fogyasztás és termelés; Fellépés az éghajlatváltozás ellen	

Közösségi munkaterület	Fenntartható közösségi szolgáltatás/gyakorlat megnevezése	Típus	Fenntarthatósági kategória
Kultúra, művészet, kreatív kifejezőmód a közösségfejlesztésben <i>Kulturális sokszínűség, a reflektív és a dialógikus megközelítés közösségi gyakorlatai a művészet felszínre hozásával.</i>	Közösségi festés – utcai művészet Salgótarjánban	Kisközösségi gyakorlat	Minőségi oktatás, Fenntartható városok és közösségek
	A Miskolci Nemzeti Színház zöld színházzá alakítása	Közösségi munkamód	Megfizethető és tiszta energia; Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Ipar, innováció és infrastruktúra
	Amatőr művészeti tevékenység – Esztergomi Színjátszókör	Kisközösségi gyakorlat	Fenntartható városok és közösségek; Minőségi oktatás
	Szívhangok társulat	Kisközösségi gyakorlat	Nemek közötti egyenlőség; Egyenlőtlenségek csökkentése; Minőségi oktatás
	Színházpedagógiai program a Rákospalotai Lánynevelő Intézetben	Kisközösségi gyakorlat	Minőségi oktatás; Nemek közötti egyenlőség; Egyenlőtlenség csökkentése
	Kollabor Természettudományos Élményközpont	Közösségi szolgáltatás	Minőségi oktatás; Ipar, innováció és infrastruktúra
	Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár	Kisközösségi gyakorlat	Fenntartható városok és közösségek
Identitás, hovatartozás és kapcsolódás <i>Ünnepek, hagyományok megélése közös társadalmi terekben, különös tekintettel a fiatalok és a közösség kapcsolatára.</i>	Gólya Ifjúsági Klub VIII. kerület	Közösségi szolgáltatás; Kisközösségi gyakorlat	Egészség és jóllét; Egyenlőtlenségek csökkentése
	„B terv” – Jól vagyok! Közösségek a fiatalokért	Közösségi szolgáltatás; Kisközösségi gyakorlat	Minőségi oktatás; Egészség és jóllét
	Életvezetési képességek fejlesztése a sport általi neveléssel	Közösségi munkamód	Minőségi oktatás; Egészség és jóllét
	„Nem térkép e táj!” – Támogatási program	Kisközösségi gyakorlat	Minőségi oktatás; Fenntartható városok és közösség
	Nagyapám Háza Hagyományos Építő Képzés	Kisközösségi gyakorlat	Minőségi oktatás; Fenntartható városok és közösség

Közösségi munkaterület	Fenntartható közösségi szolgáltatás/gyakorlat megnevezése	Típus	Fenntarthatósági kategória
Ellenálló képesség és elfogadás <i>Olyan közösségi terek, gyakorlatok, amelyek a deprivációra adnak választást, illetve felhívják a figyelmet a demokratia és az emberi jogok terén.</i>	Élelmiszermentés	Közösségi szolgáltatás	Az éhezés megszüntetése; Egyenlőtlenség csökkentése; A szegénység felszámolása; Felelős fogyasztás és termelés
	Szenvedélybetegek és pszichiátriai betegek közösségi alapellátása	Közösségi szolgáltatás	Egészség és jóllét; Egyenlőtlenségek csökkentése
	Nem Adom Fel Kávézó és Étterem	Közösségi szolgáltatás	Egyenlőtlenségek csökkentése; Egészség és jóllét; Tisztességes munka és gazdasági növekedés
	Filantropia Adománybolt	Közösségi szolgáltatás	A szegénység felszámolása; Felelős fogyasztás és terelés; Ipar, innováció és infrastruktúra
	Közösségi tér üzemeltetése siket, nagyothalló és jelelni tudó halló fiatalok számára	Kisközösségi gyakorlat	Egyenlőtlenségek csökkentése; Fenntartható városok és közösségek
	Tabuk nélkül	Közösségi munkamód	Egyenlőtlenség csökkentése; Nemek közötti egyenlőség; Fenntartható városok és közösségek
	MentaBolygó napközis tábor 1-es típusú diabéteszrel élő gyermekeknek	Közösségi szolgáltatás	Egyenlőtlenségek csökkentése, Egészség és jóllét
Elkötelezettség és tudás <i>Az ismeretbővítés, a tudásmegosztás és az együttműködések közösségi gyakorlatai. Fókuszterületük a társadalmi kapcsolatok építése szakértők és laikusok között.</i>	Magyar Permakultúra Egyesület	Kisközösségi gyakorlat, Közösségi munkamód	Szárazföldi ökoszisztémák védelme; Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Felelős fogyasztás és termelés
	Erdővidék oktatási stratégiája	Közösségi szolgáltatás	Minőségi oktatás; Szárazföldi ökoszisztémák védelme; Fellépés az éghajlatváltozás ellen
	Green Library	Közösségi szolgáltatás	Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Ipar, innováció és infrastruktúra
	Ökokönyvtár	Közösségi szolgáltatás	Fellépés az éghajlatváltozás ellen; Ipar, innováció és infrastruktúra
	Kapcsolódj a reggeli teázáson! – Hub	Kisközösségi gyakorlat, Közösségi munkamód	Fenntartható városok és közösségek; Egyenlőtlenségek csökkentése

II.

KÖZÖSSÉGI TUDÁSTÁR – *FENNTARTHATÓ KÖZÖSSÉGI* *GYAKORLATOK PÉLDATÁRA*

1. KORMÁNYZÁS ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS

E fejezetben olyan közösségi gyakorlatok, szolgáltatások, munkamódok példái jelennek meg, amelyekben az állam, az önkormányzat és más szereplők is együttműködnek, kölcsönösen ösztönzik a közösségi munkát. A hatalom és a partnerség példái ezek, melyek kiterjedhetnek stratégiai területre is. A kormányzás a civil társadalom mozgósításán keresztül valósul meg, akár megvalósítva a „jó kormányzás” alapjait az átláthatóság, az elszámolhatóság, a jogkövetés, az egyenlőség, az inklúzió és a konszenzusra törekvés elveit követve.

A közösségfejlesztés a közösségi együttműködés filozófiája, a kapcsolatok szervezésének művészete. Az egyén, a közösség, a társadalom és a politika közötti kapcsolatok finom egyensúlya. A közösségfejlesztés módszer, eszköz, szakma és mozgalom egyszerre, amely lehetővé teszi az egyének számára, hogy a szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztésén keresztül részt vegyenek a közösségi erőfeszítésekben, tovább erősítve ezzel a civil társadalmat és a demokráciát. A civil társadalom szerepe megkerülhetetlen a közösségfejlesztés során. Aktív társadalomban erős az alulról felfelé irányuló nyomás a kormányokra és a vállalatokra, hiszen a társadalmi igazságosság mozgalmi és független formái erősek. A közösségfejlesztés egyúttal demokráciafejlesztés is. Ugyanakkor jó fejlesztés a helyi vagy központi igazgatás szereplőivel való együttműködésben tud igazán megvalósulni.

A közösségi munka lehet alulról, a civil szektorból kiinduló, de lehet fentről lefelé irányuló is, amikor kormányzati, önkormányzati szereplők kezdeményezik az ösztönző, motiváló, hálózatépítő munkát. Erre számos példát hozhatunk hazánk legnagyobb – több milliárd forint uniós forrásból finanszírozott – közösségfejlesztő programjaiból.¹⁷ Ezen projektek keretében megvalósult közösségi tervezésekről több kiadvány is napvilágot látott, ezért itt egy-egy adaptálható közösségi munkamód jelenik meg példákon keresztül, ismelve, hogy a kormány támogatása vagy szponzorálása szükségszerűen elősegíti a közösségfejlesztés passzívabb vagy együttműködőbb stílusát (ARAPOVICS 2021).

.....
17 A helyi identitás és kohézió erősítése TOP-5.3.1-16 és a TOP-6.9.2-16 kódszámú programok; „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás” EFOP-1.3.1-15-2016-00001 kódszámú program. <https://cselekvokozossegek.hu/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

1.1. Önkormányzatok közösségi költségvetése – A XIX. kerület részvételi költségvetés gyakorlata

ALAPADATOK

Megvalósító: Budapest Főváros XIX. Kerület Kispesti Polgármesteri Hivatal

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: Fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: részvételi önkormányzat, részvételi költségvetés, közösségi felelősségvállalás, településfejlesztés

Rövid leírás

A Kispesti Önkormányzat Magyarországon az elsők között bevezetve, 2016 óta alkalmazza a nagy népszerűségnek örvendő részvételi költségvetés gyakorlatát. A részvételi vagy közösségi költségvetés lényege, hogy bevonja a lakosságot az önkormányzati források egy kijelölt részének elosztásába.

A tevékenység bemutatása

A részvételi költségvetés céljának Kispest a helyi fejlesztések célzottságának növelését fogalmazta meg úgy, hogy a városrészben élők érdekeit, javaslatait is szem előtt tartásuk. Először 2016-ban készített közösségi költségvetést az önkormányzat a 2017-es évre, összesen 16 millió forint felhasználásáról dönthetett a lakosság városrészenként (Felső Kispest, Kertváros, Hagyományos Kispest, Wekerletelep). A 2018–2019-es években jelentősen bővítették a rendelkezésre álló pénzügyi keretet – először harminc, majd negyvenkét millió forintra. A 2020–2021-es években a részvételi költségvetés folyamatát leállította az Önkormányzat a járvány miatt, majd 2022-ben egy felülvizsgálatot és átalakítást követően ismét elindította: *Kispesti Közösségi Költségvetés 2.0* néven. Ekkor vonták be a folyamatba az önkénteseket, valamint ekkor már nemcsak városrészenként, hanem négy előre meghatározott témakörben is tehettek javaslatot a lakosok. A beküldött és megvalósult ötletek tekintetében népszerűek a kisebb karbantartási, felújítási munkálatok; sportolási lehetőségek, oktatási-nevelési intézmények felújítása, kutyás programok, a kerület zöldítése.¹⁸ A folyamat sikerét és intézményesülését nagyban segítette, hogy a helyi képviselők és egy civil munkacsoport együtt dolgozta ki a folyamat módszertanát.

.....
¹⁸ Lásd <https://uj.kispest.hu/hirek/11067-indul-a-kozossegi-koltsegvetes> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

A háttér, a környezet bemutatása

Budapest településfejlesztési szempontból meglehetősen széttagolt a kerületi és fővárosi önkormányzatok miatt, így a lakosság számára nehéz beazonosítani, hogy egy-egy probléma a környezetében kinek a hatáskörébe tartozik. Kispest sokszínű kerület, ahol a családi házas környezettől a klasszikus lakótelepen át a bevásárló központokig minden megtalálható. Városrészei Wekerletelep, Kispest Lakótelep, Kispest Kertváros, Felső-Kispest, Hagyományos Kispest. A 2022-es népszámlálás adatai szerint 56 507 fő a lakónépessége. Korösszetételét tekintve a 65 éven felüliek aránya 23%, ami budapesti viszonylatban kedvezőtlen. Általában a lakótelepeken magasabb az aktív korú népesség aránya, a Wekerletelepen pedig az idősebb lakosság a domináns. Végzettséget tekintve magas arányban vannak a diplomások, de legtöbbször az érettségivel rendelkezők vannak. Vietnámi, német és ukrán nemzetiségűek is találhatóak a kerületben.¹⁹

Az együttműködő szereplők

Lakosság, önkormányzati szakirodák, képviselő-testület, önkéntesek, helyi újság, egyéb illetékes szereplők (pl. Fővárosi Önkormányzat, szerződő partnerek).

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Egyrészt kialakulnak közösségi, szomszédos kapcsolatok. Másrészt megjelenik az állampolgári részvétel, amennyiben a helyi lakosság aktívan részese lesz a kerület életét befolyásoló döntések meghozatalának. Fontos elem az a tanulási folyamat, amin a lakosság és az önkormányzatok is átmennek a részvételi költségvetés segítségével – megtanulnak egymással kommunikálni. A lakosság könnyebben tud kapcsolódni a fejlesztési folyamatokhoz, és jobban átlátja az önkormányzatok működését. A másik oldalon az önkormányzatok pedig nyitottabbá, rugalmasabbá válnak működésükben.

Feltételek

- a) emberi: a Polgármesteri Hivatal személyzete látja el a részvételi költségvetés lebonyolításával kapcsolatos feladatokat. Ezen felül fontos a lakosság bevonása, részvétele.
- b) tárgyi, infrastrukturális: szintén biztosított a Polgármesteri Hivatal által.

.....
¹⁹ Lásd <https://nepzsamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=04011> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.); https://hu.wikipedia.org/wiki/Budapest_XIX._ker%C3%BClete (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

c) szakmai: fontos olyan civil, esetleg közösségfejlesztő szakemberek bevonása, akiknek van tapasztalata a lakosság mozgósításában, érthetővé és láthatóvá tudják tenni a lakosság számára a részvételi költségvetés lényegét, folyamatát.

d) pénzügyi: a képviselő-testület dönt arról, hogy az önkormányzati költségvetésből mekkora összeget bocsájtanak rendelkezésre lakosság általi egyeztetésre. További költséget jelenthet még szakértői csapat bevonása a folyamat kialakítása és megvalósítása során, valamint a részvételi költségvetés láthatóvá tétele, népszerűsítése. Az önkormányzatok általában ezt a már meglévő személyzettel, esetleg önkéntesek bevonásával oldják meg.

A módszer bemutatása és háttere

A részvételi költségvetés folyamata Kiszpest esetében egy igényfelméréssel kezdődik, majd képviselői fórumok keretében városrészenként, valamint témakörönként tehetnek javaslatokat a lakosok. Az Önkormányzat ezután átnézi a beérkezett javaslatokat, amelyeket jogilag, pénzügyileg és megvalósíthatóság szempontjából is vizsgálják, valamint ha szükséges, összevonnak javaslatokat. Amennyiben érkeznek az Önkormányzat hatáskörén kívül eső javaslatok, azokat továbbítják az illetékesek felé. Az így felállított listára tud majd a lakosság városrészenként szavazni elektronikus úton, illetve a helyi újságban elhelyezett szavazólap segítségével. Az, hogy az Önkormányzat minden városrészben valósít meg valamilyen fejlesztést a közösségi költségvetés keretén belül, biztosítja, hogy nagyjából egyformán fejlődjön a kerület, ne csak azok a részek, ahol a lakosság aktívabb, elköteleződött. Ezzel lehetőséget enged az egyenlőtlenségek csökkentésére is. Továbbá a tematikus ötletbeküldéssel lehetőséget teremtenek a közösségfejlesztéssel, gazdasági fejlesztéssel és környezetvédelemmel kapcsolatos javaslatoknak is.

A részvételi költségvetésre szánt összeg Kiszpest esetében is a Budapesten átlagosnak mondható 50–100 millió forint körül mozog. A folyamat átláthatóságához hozzátartoznak a részvételi költségvetéssel, önkormányzatisággal kapcsolatos edukációs programok és lakossági fórumok is.

A mintául szolgáló modell

A közösségi költségvetés modellje a braziliai Porto Alegre városából indult, a szakirodalmak szerint azonban az európai gyakorlatok nagyban eltérnek ettől a modelltől, más megközelítésekkel dolgoznak (PATAKI 2007). A legtöbb európai modell közelít egymáshoz, hasonló módszerekkel, eredményekkel dolgoznak.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Komoly korlátot jelenthet, amennyiben a lakosság nem érti a közösségi költségvetés lényegét, folyamatát, nem mutat érdeklődést, és nem vesznek elegendően részt benne. Kispest az első közösségi költségvetés alkalmával maga is szembesült ezzel a problémával. A lakosságot fel kell készíteni arra, hogy miről fog szólni ez a folyamat, és láthatóvá kell tenni, miért éri meg nekik is bevonódn.

További korlátot jelenthet, amennyiben az önkormányzat nem biztosít többféle kapcsolódási pontot. Sajnos több helyen bevett gyakorlat online térben lebonyolítani az ötletbeküldés és szavaztatás folyamatát, a döntési pillanatokból pedig kihagyni a lakosságot. Emiatt leginkább az idősek, esetleg a valamilyen hátránnyal küzdők teljesen kiszorulnak a folyamatból, esélyük sincs olyan fejlesztési javaslatok megvalósítására, ami az ő életvitelüket tenné könnyebbé. Erre megoldásként néhány kerület – köztük Kispest is – standok felállításával, önkéntesek bevonásával, személyes fórumokon is népszerűsíti a folyamatot, lehetőséget biztosít ötletek beadására, valamint azok megszavazására.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A lakosság megismeri az önkormányzatok hatáskörét, feladatait, működését. Egy folyamatosan biztosított fórumon lehetőséget kapnak kifejezni érdekeiket, fejlesztési javaslataikat, amelyeket kisebb projektek esetében (pl. padok kihelyezése, virágágyások létesítése) már előre beterveznek a szakirodák a közösségi költségvetés keretén kívül.

Fontos szempont lehet, hogy a közösségi költségvetés folyamatával a képviselők láthatóvá válnak a lakosság számára, felelősséget vállalnak a programért, ezáltal számonkérhetővé is válnak.

Eredmények, tanulságok

Kispest a kezdeti nehézségek ellenére már hét éve működteti a gyakorlatot, amely nagy népszerűségnek örvend. Mind a beküldött, mind a megvalósított ötletek mutatnak egy irányt, amelyben a közösségi városfejlesztés meg tud valósulni. Remek lehetőséget teremtett egyéb részvételi folyamatoknak, például a lakosság bevonásának közösségi kertek, terek fenntartásába. A Kispesti Önkormányzat szerint a kommunikáción, információátadáson folyamatosan dolgozni kell, valamint

szükség van civil és közösségi szakemberekre és önkéntesekre a folyamat láthatóvá tételéhez.

A részvételi költségvetés közösségi módszereit további példák követték: Budapesten fővárosi és kerületi ²⁰ szinten is, valamint más városokban, például Miskolcon vagy Gyöngyösön is valósult meg hasonló program. ²¹

Fenntarthatóság

Mivel az önkormányzatok saját költségvetésük tetszőleges részét szánhatják a folyamatra, saját személyzetükkel oldják meg annak lebonyolítását, így a gyakorlat fenntarthatósága biztosított. Egyéb biztosítékként merülhet fel olyan szakmai csapat, amely a lakossági elköteleződést növeli szükség esetén, de az olyan, hosszú évek óta tartó, sikeres gyakorlatoknál, mint a kispesti, a lakossági elköteleződés már kialakult és folyamatosan fenntartott. Komoly kérdés lehet még, hogy amennyiben a kerület vezetésében változás történik, úgy a gyakorlatot továbbviszi-e az új városvezetés, amire választ jelenthet a lakossági elköteleződés, és a lakosság erre irányuló igényének kifejeződése.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

MICHIEL S. DE VRIES, Michiel – NEMEC, Juraj – ŠPAČEK, David (eds) (2022): *International Trends in Participatory Budgeting Between Trivial Pursuits and Best Practices*. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-79930-4> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

MERÉNYI M. Miklós (2020): *A részvételi költségvetés esélyei a magyar önkormányzatokban*. https://budapest.fes.de/fileadmin/user_upload/dokumente/pdf-dateien/A_reszveteli_koltsegvetes_eselyei_20200210.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

SAIN Mátyás – RAB Judit (2018): *Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben*. Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft., Budapest. <https://lechnerkozpont.hu/doc/okos-varos/reszveteli-tervezes-a-telepulesfejlesztésben-es-telepulestervezésben-20180412.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

Kispest – A kispestiek hivatalos lapja. https://uj.kispest.hu/images/kepek/kiadvany/2019/kispest_ujsag2019/kispest_ujsag_201911.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

.....
20 Lásd <https://otlet.budapest.hu/>; <https://reszvetel.jozsefvaros.hu/reszveteli-koltsegvetes/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

21 Lásd <https://tervezzukmiskolcot.hu/reszveteli-koltsegvetes/>; <https://reszveteli.gyongyos.hu/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

Kispest.hu – Kispest hivatalos weboldala - Beszámoló a Kispesti Községi Költségvetés 2020 programról – Javaslatok a 2021-es Községi Költségvetésre <https://uj.kispest.hu/felhivasok/9649-beszamolo-a-kispesti-kozossegi-koltsegvetes-2020programrol-javaslatok-a-2021-as-kozossegi-koltsegvetesre> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

Kispesti Községi Költségvetés hivatalos Facebook oldala

<https://www.facebook.com/kispestikozossegikoltsegvetes/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

Kispest.hu – Kispest hivatalos weboldala – Indul a Községi Költségvetés c. hír

<https://uj.kispest.hu/hirek/11067-indul-a-kozossegi-koltsegvetes> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

Kispest.hu – Kispest hivatalos weboldala – Kispesti Községi Költségvetés 2.0 – Szavazásra bocsátott javaslatok 2023 – Lakossági fórumok c. közlemény

<https://uj.kispest.hu/felhivasok/11271-kispesti-kozossegi-koltsegvetes-2-0-szavazasra-bocsatott-javaslatok-2023> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

TÓTH Bea (2022): *Több, mint gesztus: kutatás vizsgálta a kispesti községi költségvetés sikerét.* <https://jelen.media/kozelet/tobb-mint-gesztus-kutatas-vizsgalta-a-kispesti-kozossegi-koltsegvetes-sikeret/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

1.2. „Rural Quality” – Vidék Minősége Védjegy kialakítása a Balaton-felvidéken

ALAPADATOK

Megvalósító: Élhető Balaton-felvidékért Egyesület

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: Ipar, innováció és infrastruktúra; felelős fogyasztás és termelés

Kulcsszavak: LEADER²², társadalmi összefogás, közösségi gondolkodás, helyi termék, védjegy

22 A kifejezés a *Liaison entre Actions de Développement de l'Économie Rurale* francia meghatározás rövidítéseként jött létre, jelentése: közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztéséért. A program 1991 óta létezik az EU kezdeményezésére és finanszírozásával.

Rövid leírás

Vidék minőségi védjegy kialakítása közösségi összefogással, „A Vidék Minősége – Éltes Balaton-felvidék” védjegyrendszer minősítési eljárásának kialakítása. A „Rural Quality” védjegyrendszer egy európai összefogás eredménye. Célja az egyes országok, régiók, térségek vidéki területein a különleges minőséget képviselő, társadalmi, környezeti, gazdasági felelősségvállalás terén is együttműködő termelők, vállalkozók, szolgáltatók népszerűsítése, versenyképességük erősítése.

A tevékenység bemutatása

Az Éltes Balaton-felvidékért Egyesület 2008-as alapítása óta – az alapítási céljainak megfelelően – népszerűsíti a Balaton-felvidéki helyi termékeket és szolgáltatásokat, segíti a termékek piacra jutását. Kilenc éve indították el azt a programot, amely közösségbe szervezte a Balaton-felvidéken élő termelőket, szolgáltatókat annak érdekében, hogy népszerűbbek legyenek, és a versenyképességük is erősödjön.²³

Az Éltes Balaton-felvidékért Egyesület 2014-ben jegyeztette be az Éltes Balaton-felvidék védjegyet, és egyben csatlakozott a nemzetközi „Rural Quality”, azaz „Vidék Minősége” védjegyrendszerhez. Az európai összefogás célja az egyes országok, régiók, térségek vidéki területein a különleges minőséget képviselő, társadalmi, környezeti, gazdasági felelősségvállalás terén is együttműködő termelők, vállalkozók, szolgáltatók népszerűsítése, versenyképességük erősítése.²⁴

„A Vidék Minősége – Éltes Balaton-felvidék” védjegyrendszer minősítési eljárása egységes nemzetközi alapfeltételek szerint történik, így a védjegyhasználatot kiérdemlő vállalkozások az európai „Rural Quality” védjegyrendszer tagjai is egyben. A minősítési rendszer ugyanakkor magában hordozza az adott vidéki területnek, szakmaterületeknek megfelelő egyediségeket, amelyeket maguk az itt élő termelők, szolgáltatók, vállalkozók határoztak meg.

Védjegyzési területek:

- vendéglátási területen: borászatok, éttermek, szállodák, panziók, élelmiszert, kézműves terméket is értékesítő kereskedelmi egységek, falusi vendégasztalt működtető kistermelők, piacok
- kézműves- és kisipari területen: pl. keramikusok, asztalosok, faművesek, csuhéfonók, festők, szobrászok, kézműves kozmetikumokat előállítók, illetve minden

.....
23 Lásd <https://egeszevbenbalaton.hu/blog-balaton/osszefogas-a-helyi-termelokert-a-vidék-minosege-el-teto-balaton-felvidek-vedjegy> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

24 Harta Annamária vidékfejlesztési szakértő 2020-as előadása (Vállalkozói Hálózatok – Vidék Minősége Védjegy Hálózat bemutatása) alapján.

olyan kézműves- és kisipari tevékenységet végzők, akik egyedi termékeket is készítenek, illetve számlaképes „vállalkozási” formában dolgoznak.

– élelmiszer-előállítási területen: bort, pálinkát, gyümölcs- és gyógynövényeszörpöt, lekvárt, befőttet, friss és aszalt gyümölcsöt, friss és szárított zöldséget, gyógynövényt, hüvelyeseket, friss és feldolgozott húsarut, mézet, levendulás készítményeket, gabonát, olajos magvakat és zöldségkrémeket, tej- és tejtermékeket készítő vállalkozók, kistermelők, őstermelők.

A projekt célja, hogy minél többen vásároljanak helyben, helyit, helyi termelőtől, valamint hogy segítsék az ide látogató turistákat abban, hogy megtalálják a minőségi termékeket és szolgáltatásokat a térségben.

A háttér, a környezet bemutatása

„A Vidék Minősége – Élhető Balaton-felvidék” védjegyet létrehozó és fenntartó ÉLTETŐ Balaton-felvidékért Egyesület a Balaton térségének egyik legnagyobb társadalmi szervezete.²⁵

Az Élhető Balaton-felvidékért Egyesület, Leader Helyi Akciócsoport 2008-as megalakulása óta meghatározó nonprofit szervezetté lépett elő nemcsak a Balaton-felvidéken, hanem országos szinten is. Működési területe Sümegtől a Művészetek völgyén át egészen a Balatonig tart, itt összesen ötvenkilenc település vidék- és közösségfejlesztését támogatják.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Feltáró kutatómunka, egyeztetések, külföldi tanulmányutak, jó példák megismerése, workshopok, szakmaspecifikus megbeszélések, tervezések, szabályrendszer kialakítása előzték meg a megvalósítást. Fokozatosan egyre több helyi termelő csatlakozott a kezdeményezéshez, s számuk azóta is növekszik. Mára már több mint százan büszkélkedhetnek a Vidék Minősége védjeggyel.²⁶

Az együttműködő szereplők

Az Élhető Balaton-felvidékért Egyesület hatóterületén működő:

- magán és közösségi szálláshelyek, hotelek, panziók,
- vendéglátó egységek, falusi vendégasztalt működtető termelők, pincészetek, borházak,

25 Lásd www.eltetobalatonfelvidek.hu (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

26 Lásd <https://egeszevenbalaton.hu/blog-balaton/osszefogas-a-helyi-termelokert-a-vidék-minosege-el-teto-balaton-felvidek-vedjegy>; www.vidékminosege.hu (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

- kisebb-nagyobb üzletek, boltok,
- élelmiszer-előállító termelők, vállalkozások,
- borászok,
- kézműves vállalkozók,
- kisipari tevékenységet folytató vállalkozók.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A védjegy összefogja a termelőket, szolgáltatókat, akik mára igazi összetartó közösséggé formálódtak. A projekt védjegyeztetési folyamataiban szakmaspecifikus védjegytanács tagjai segítenek, mindenki önkéntes módon vesz részt a programban.

A „Vidék Minősége” azaz „Rural Quality” nemzetközi védjegy egyes európai régiók, térségek különleges minőséget képviselő vállalkozásainak megkülönböztető védjegye.

A védjegyet kiváló minőségű terméket előállító, szolgáltatást nyújtó vállalkozók, kistermelők, magánszemélyek igényelhetik, akik megfelelnek a minősítési szabályzatnak.

Az alapítók saját tájegységeiken az ott élő termelőkkel, alkotókkal és a vállalkozásokkal együttműködve dolgozták ki a tájegységekre vonatkozó „Vidék Minősége” védjegyek tartalmát.

A Vidék Minősége védjegyrendszer célja, hogy a védjegy minősítési eljárásnak történő megfelelésen keresztül növelje a védjegyet szerző helyi termelők és szolgáltatók versenyképességét, és népszerűsítse tevékenységüket.

A védjeggyel rendelkezők saját tevékenységük népszerűsítése során – a Védjegyszabályzatban foglaltak szerint – széles körben használhatják a minősítés tartalmát, egyediségét bemutató marketing- és kommunikációs eszközöket, hivatkozásokat.

Közösségi, nonprofit tevékenység, egyfajta speciális vidék- és közösségfejlesztésen alapuló gazdaságfejlesztés.

Feltételek

Szervezési és fenntarthatósági szempontból:

a) emberi: Éltes Balaton-felvidékért Egyesület munkaszervezete és önkéntes szakmaspecifikus védjegytanács tagok.

b) tárgyi, infrastrukturális: Éltes Balaton-felvidékért Egyesület irodája.

c) szakmai: vidékfejlesztési, gazdasági és közösségfejlesztési ismeretek. Nyelvtudás. Pályázati ismeretek. Védjegyeztetési eljárás ismerete.

d) pénzügyi: pályázati források megléte, tagdíjak és a védjegyes eljáráshoz való hozzájárulása a hálózati tagoknak.

A mintául szolgáló modell

A „Rural Quality” nemzetközi védjegyet 1998-ban spanyol, francia, olasz LEADER vidékfejlesztési csoportok hozták létre. Rajtuk kívül jelenleg Görögország, Portugália és Magyarország tagja az „Association of the European Territorial Quality Mark” – Európai Térségi Vidék Minősége Védjegy Egyesületnek.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Az egyesület működési területe korlát lehet. Azonban új termelők, szolgáltatók folyamatosan tűnnek fel a piacon, így akik megfelelnek a szabályzatnak, kapcsolódhatnak. Az eljárást minden évben megismétlik, így aki egyik évben nem kapta meg a védjegyet, a következő évben újra megpróbálhatja. Mivel országosan négy LEADER-csoport végzi ezt a tevékenységet, és a Vidék Minősége Egyesület ernyőszervezetként fogja össze őket, így lehetősége van más csoportoknak is átvenni ezt a jógyakorlatot.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

- Minőségi szolgáltatásokat nyújtó csoport tagjának lenni minőségi garanciát jelent, folyamatos fejlesztésre, innovációra sarkallja a résztvevőket. Közösségi részvételükkel segítik a helyben előállított termékek, szolgáltatások minőségének, mennyiségének, sokféleségének javítását, bővítését.
- Kiváló minőségű termékek népszerűsítése közösen, hatékonyan valósul meg.
- Erősíti a helyi identitást és kohéziót, összefogást teremt a tevékenység.
- Gazdasági előnyt jelenthet a résztvevőknek, például közös értékesítési lehetőségeket: Éltető Völgy, Bakonyexpo, Pápai Agrárexpo, települési rendezvények, piacok, Éltető polcok – Éltető Pontok ²⁷ kialakítása.

Eredmények, tanulságok

A védjegyminősítés folyamata nem más, mint egy intenzív tanulási-fejlődési folyamat.

- A tételes minősítési követelményeknek való megfelelés – akármilyen profillal is működik a vállalkozás – emeli annak szakmai színvonalát, hatékonyságát, profittermelő képességét.
- A védjegyet szerzettek közössége az átlagosnál jóval magasabb szintű tudatossággal viszi tovább tevékenységét.

.....
²⁷ Lásd <https://eltetovedjegy.hu/uzletek> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

- Az ÉLTETŐ által biztosított kommunikációs felületek, csatornák, eszközök, módszerek az egyes védjegyesek saját, önálló lehetőségeinél jóval nagyobb elérést biztosítanak a nyilvánosság felé.
- A védjegyminősítést végző egyesület a minősítést követően is aktívan támogatja tagjait olyan területeken, amelyek közvetlen piaci erősödést biztosíthatnak a védjegyesek részére.²⁸

Fenntarthatóság

A szakmai közösségi programok kapcsolatépítési lehetőséget biztosítanak:

- Rendszeres információk hírlevél formájában a tagok részére.
- Nagyobb nyilvánosság biztosítása.
- Nagyon jó ár-érték arány (tagdíj, minősítési díj kontra nyújtott szolgáltatások).
- Rendezvényeken való megjelenési lehetőség.
- Pályázati lehetőség a LEADER-programban.
- Kereskedelem, vendéglátás terén működő védjegyesekkel való kapcsolódás, közös párbeszéd.
- A Balaton-felvidéki bor-, gasztronómiai, turisztikai és szálláshelykínálat korábban erősebb összekapcsolódása.
- Borkóstolókhoz minőségi sajt, hús és egyéb falatkák biztosítása.
- Nem ágazati, hanem gazdasági ágazatok közötti együttműködési lehetőség.
- Beszállítási és közös megjelenési lehetőség az értékesítési pontokra.²⁹
- A minősítés folyamatába be lett építve évente felülvizsgálati ellenőrzés, ötévente pedig teljes körű minősítő ellenőrzés.

Vonatkozó szakirodalom, honlapok, filmek

Magyar Vidék Minősége Egyesület honlapja <https://videkminosege.hu>

Éltető Balaton-felvidék védjegy honlapja

<https://eltetovedjegy.hu/videk-minosege-vedjegyrol>

Éltető Balaton-felvidékért Egyesület honlapja – „A Vidék Minősége-Éltető Balaton-felvidék” védjegy története c. hír <https://eltetobalatonfelvidek.hu/a-videk-minosege-elteto-balaton-felvidek-vedjegy-tortenete>

hu/a-videk-minosege-elteto-balaton-felvidek-vedjegy-tortenete

A Vidék Minősége védjegy a mi szemünkkel:

28 Lásd Az Éltető Balaton-felvidékért Egyesület védjegyrendszerének bemutatása. https://www.gtk.uni-pannon.hu/wp-content/uploads/2015/11/batuki2016_SzabadosZsuzsanna.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

29 Lásd Az Éltető Balaton-felvidékért Egyesület védjegyrendszerének bemutatása. https://www.gtk.uni-pannon.hu/wp-content/uploads/2015/11/batuki2016_SzabadosZsuzsanna.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

<https://www.youtube.com/watch?v=94pLY1LX8ug>

Fiatalok a védjegyrendszerben videó:

<https://www.youtube.com/watch?v=FWvJmir9O70>

„A Vidék Minősége – Éltető Balaton-felvidék” védjegy:

<https://www.youtube.com/watch?v=wBGUWDCwZM4>

Mi az az öt dolog, amit a védjegy ad számunkra?

<https://www.youtube.com/watch?v=Hyz1bEYkR4g&t=11s>

Több, mint egy étel – „A Vidék Minősége – Éltető Balaton-felvidék” védjegy:

https://www.youtube.com/watch?v=bT_xw7SizVg

Több, mint egy termék – „A Vidék Minősége – Éltető Balaton-felvidék” védjegy:

<https://www.youtube.com/watch?v=xq4phKjKKr&t=9s>

Több mint vendéglátás – „A Vidék Minősége – Éltető Balaton-felvidék”:

<https://www.youtube.com/watch?v=jD2IFYQjmCE;>

<https://www.youtube.com/watch?v=94pLY1LX8ug> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

1.3. „Hosszúlétra” közösségi eszközkölcsönző program Ipolytölgyesen

ALAPADATOK

Megvalósító: Ipolytölgyes Önkormányzata (Radnai Bertalan polgármester)

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: Fenntartható városok és közösségek; felelős fogyasztás és termelés

Kulcsszavak: közösségi szolgáltatás, kölcsönzés, fenntarthatóság, innováció, esélyegyenlőség

A tevékenység bemutatása

Az Ipolytölgyesi „Hosszúlétra” eszközkölcsönző az önkormányzat tulajdonában lévő különböző szerszámok, ház körül szükséges eszközök, valamint sport- és gyógyászati eszközök kölcsönzési lehetőségét jelenti. A településen minden család úgy rendelkezik a hosszú létrától az utánfutón át a kenuig több mint ötvenféle eszközzel, hogy azt sem beszereznie, sem tárolnia, sem javítania nem kell, mégis ingyenesen juthat hozzá.

A háttér, a környezet bemutatása

A Pest megyei Ipolytölgyes lakossága 384 fő (2023), az Alsó-Ipolymente-Börzsöny vidékén helyezkedik el. A településen élők számára a Mono-Ipolyfabric Kft. és a Szent Erzsébet Otthon biztosít munkalehetőséget. A cégnek köszönhetően az önkormányzathoz jelentős, szabadon felhasználható iparűzési adó is befolyik. Az Otthon által a településen 150–180 halmozottan sérült ember is él. Az önkormányzat fontos feladatának tartja a kis település lakói számára az infrastruktúrális hátrányok csökkentését. A polgármester szemlélete fontos előfeltétele volt a program megvalósításának, megfogalmazása szerint „az önkormányzat feladata a közösség szolgálata, a polgármester a közösség vagyongazdálkodója. Célom, hogy az itt élők komfortfokozata folyamatosan növekedjen.”

A program előzménye, hogy korábban a település közmunkásai kérték el a munkaidő után, otthoni használatra azokat az eszközöket, amelyeket egyébként a közmunka során is használtak, de rövid időre szükségessé vált az otthoni használatuk. A kölcsönadás során született az ötlet, hogy ezek az eszközök szükség esetén a falu más lakóinak is jól jöhetnek, és így kitágították a kölcsönzők körét a teljes település lakóira. Az Ipolytölgyesi „Hosszúlétra” eszközkölcsönző az önkormányzat tulajdonában lévő ötvenféle eszköz (különböző szerszámok, ház körül szükséges eszközök, valamint sport- és gyógyászati eszközök) kölcsönzési lehetőségét jelenti.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A folyamat első lépése a település képviselő-testületi tagjainak meggyőzése volt. A képviselők ellenezték a kölcsönzést, mert féltették az önkormányzat eszközeit a rongálástól, eltulajdonítástól. A lakosság azonban üdvözölte a kezdeményezést, és használni kezdte a lehetőséget. A szűkebb körű felhasználói előzmény után 2017-ben a helyi újságokban hirdették meg a szolgáltatást a teljes lakosság számára, és kialakították a kölcsönzés egyszerű és munkaidő-takarékos menetét, valamint a nyilvántartást.

A rendszerszintűvé tett kölcsönzés tehát kezdetben csak a ház körüli vagy ház-felújításhoz kapcsolódó szerszámokat, kerti és barkácseszközöket tartalmazta. Ezek később további eszközökkel bővültek, melyek elsősorban különböző élethelyzetek megoldásához kapcsolódnak. Legkelendőbb a hosszúlétra, mivel az ereszcsontra kitakarítása mindenkit legalább évente egyszer érint.

Az új eszközök háromféleképpen kerültek be a kölcsönzendő tárgyak közé. Egyrészt az önkormányzat átvizsgálta a tulajdonában lévő más eszközöket is, miket lehet és érdemes bevonni a kölcsönzésbe. Másrészt, ha igény merült fel valamire az önkormányzati munkák során, vagy a lakosság fogalmazott meg különböző szükségleteket, akkor ezt mérlegelve, a kölcsönzési díjak és beszerzés költségeit összevetve a település vezetősége gyakran a megvásárlás mellett döntött. Ehhez

kapcsolódik, hogy a településen minden év elején van egy falufórum, ahol a közösségi költségvetések mintájára a lakosság megvitatja és megszavazza a beruházásokat, a fejlesztendő területeket, a megvásárlandó eszközöket és szolgáltatásokat.

A harmadik forrás a lakosság vagy más adományozó által felajánlott tárgyak, melyek fogadásával is folyamatosan bővül a kölcsönözhető tárgyak listája. Így lettek a településnek a házi ápolást segítő gyógyászati eszközei. A mankótól a kerekesszéken át a fürdetés és ápolás egyéb eszközei is kölcsönözhetőek szükség esetén. Hasonlóan lett a településnek közös állatketrece is, mely az állatorvoshoz szállítást könnyíti meg a helyi lakosoknak és kisállataiknak.

Idővel egyre bátrabban, egyre több önkormányzati tárgyat vontak be a „közösbe”, a kölcsönözhető tárgyak listájába. A nagyobb családi eseményekhez székek, asztalok, ét- és evőeszközök mellett különböző sporteszközök (kenu, kajak, labdák stb.) is kölcsönözhetőek. A családos szülők pedig pedálos gokartokat is kölcsönözhetnek gyerekeik számára.

Az együttműködő szereplők

Önkormányzat és vezetése, az ötletgazda polgármester mellett a település önkormányzati munkatársaira, valamint a lakosság együttműködésére volt szükség. A különböző adományozók által tett felajánlásokat is szívesen fogadják.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak?

A közösség igényeire reagál, környezetkímélő, a közösség minden tagja számára elérhető.

A szolgáltatás csökkenti az egyenlőtlenségeket, mivel az eszközök – anyagi helyzetre való tekintet nélkül – mindenki számára elérhetőek. Így nincs akadálya például a ház karbantartásának, kisebb-nagyobb ház körüli munkák elvégzésének, de az átmeneti vagy tartós élethelyzetből adódó elszigetelődés veszélye is kisebb. A polgármester szavaival: *„Valóban, élvezzék, akár egy hétig is, aztán engedjék át másnak. Így mindenki jól jár.”*³⁰

Feltételek

a) emberi: Kezdetben az önkormányzat alkalmazottjai, de mára a falugondnok végzi a kölcsönzést.

.....
30 Az idézet forrása a Sokszinű Vidék IPolytölgyesen közösségben gondolkodva jut előre a falu című cikke, az idézet IPolytölgyes polgármesterétől, Radnai Bertalantól származik. <https://sokszinuvidek.24.hu/viragoz-videkunk/2023/09/19/ipolytolgyes-kovetendo-pelda-hosszuletra-eszkozkolcsonzo-anyagbank> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

b) tárgyi, infrastrukturális: Az önkormányzat tulajdonában már meglévő eszközök, minimális raktárkapacitás, hiszen az eszközök munkaidőben önkormányzati felhasználásban vannak. Fontos egy átgondolt, egyszerű és világos, transzparens kölcsönzési rendszer kialakítása is.

c) szakmai: Kölcsönzési rendszer kialakítása, használati és munkavédelmi leírás, rövid betanítás a gépekhez.

d) pénzügyi: Meglévő eszközök, egyéb pályázati beszerzések, sok eszköz használtan is beszerezhető. Kezdő keretből (kb. 300 ezer forint) is el lehet indulni. Adományokat is kell kezelni.

A módszer bemutatása és háttere

Az eszközkölcsönzés – kezdetben a saját feladatok ellátására – meglévő eszközök kölcsönzése. Az eszköztár bővítése a lakossági és egyéb felajánlásokból, lehetőség esetén beszerzés. Szükséges még a kölcsönzési rendszer kialakítása és működtetése. Ipolytólgyesen a falugondnok végzi a kölcsönzést, melynek tényét felvezeti egy füzetbe, adminisztrálja. A kölcsönzés hétköznapokon a munkaidő kezdetén 7.00 órakor és végén 15.00 órakor vagy kérés szerint házhozszállítással történhet, előzetes igénybejelentés alapján.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A tapasztalatok szerint a kölcsönzés során semmilyen visszaélés, rongálás nem történt. A kölcsönzők vigyáztak az eszközökre, fontos volt számukra, hogy a közösség ne társítson hozzájuk rossz tapasztalatokat, és később továbbra is használhassák a szolgáltatást. Fontos tényező lehet tehát valamilyen szintű közösségiség megléte, és ehhez kapcsolódóan az intenzív, mindennapi viszony, találkozás. A nagyobb, így természetesen személytelenebb településeken más, a gördülékenységet szolgáló garanciákat is érdemes beépíteni a működtetésbe.

Érdemes számolni a karbantartás, a rendeltetésszerű használat esetén is előforduló károk költségeivel is.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A lakosság számára a mindennapi életet segítő megoldásokhoz helyben, egyszerűen és ingyen juthatnak hozzá, időt és pénzt, meglévő eszköz esetén pedig helyet spórolva. Emellett a szolgáltatás működtetése erősen identitáserősítő és közösségformáló hatású.

Az önkormányzat eleget tehet a lakosság igényeinek, betöltheti a szolgálati funkcióját.

Eredmények, tanulságok

A módszer jelentős közösségfejlesztő hatású, mivel az eszközök közösségi tulajdonban vannak, a szolgáltatás igénybevételére nincsenek bonyolult jogi formulák, mert főként bizalmi alapon működik.

A lakosság több mint 60%-a használja rendszeresen a kölcsönzési szolgáltatást, így az eszközök kihasználtsága is hatékony, mely fontos környezetvédelmi szempont. Emellett a kistelepülési létből fakadó hátrányokat is csökkenti, mivel jelentős infrastruktúra használatát biztosítja a szerényebb anyagi körülmények között élők számára is.

„A Hosszúlétra gondolatnak két fő üzenete van a közvetlen előnyein túl: a jobb eszközkihasználtság a fenntarthatóság irányába tett hatékony lépés. Ne birtokoljunk olyan eszközöket, amiket ritkán használunk. A másik szempont, hogy a kistelepülési önkormányzatoknak alapvetően a közösségi szolgáltatások felé kellene elmozdulni. Minimális anyagi ráfordítással roppant nagy anyagi támogatást tudnak adni a helyi lakosságnak. Gyakorlatilag mindenkit gazdagabbá tesznek: Mindenkinek rendelkezésére áll a sokféle eszköz, csak akkor, amikor szükség van rá. Nem kell megvenni, nem kell tárolni, nem kell javíttatni, csak használni.”³¹

Elnyert díjak:

- TÖOSZ – Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok 2021
- Kulturális és Innovációs Minisztérium – Társadalmi Innovációs Díj, 2023
- SozialMarie Díj, szociális innovációk, 2023

Fenntarthatóság

Az eszközök kölcsönzése folyamatos, melyet a falugondnok biztosít a településen. A kölcsönözhető tárgyak köre folyamatosan bővül az egyébként is aktuális beszerzésekkel és a lakossági vagy egyéb adományok által. A karbantartást az önkormányzat a saját költségére végzi bevételeiből (iparűzési adó).

A fenntarthatóság biztosítója a polgármester meggyőződése, mely szerint a település vezetőinek legfőbb identitása a közösség szolgálata, a polgármester pedig a falu vagyonkezelője.

További tervek

- További eszközbeszerzés, pl. faaprító, ölfahasító gép, körfűrész, ágaprító. A cél a szociális tűzifa feldolgozása mellett, hogy mindenki, aki fával fűt, minél előbb,

.....

31 Az idézet forrása a Sokszinű Vidék Ipolytólgyesen közösségben gondolkodva jut előre a falu című cikke, az idézet Ipolytólgyes polgármesterétől, Radnai Bertalantól származik. <https://sokszinuvidek.24.hu/viragzo-videkunk/2023/09/19/ipolytolgyes-kovetendo-pelda-hosszuletra-eszkozolcsonzo-anyagbank> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 09.)

akár már tavasszal, még őszi állapotában hasítsa fel a tűzifát, hogy minél több idő legyen a kiszáradásra a felhasználásig. Ezzel növekszik a fűtőérték, és csökken a levegőszennyezés.

- A módszer terjesztése más, érdeklődő önkormányzatok felé
- A pénzadományos díj egy részéből három induló eszközcsoomag összeállítása, amelyet olyan szegényebb településeknek adnak át, ahol tervezik az eszközkölcsonzés bevezetését, és falugondnoki szolgálat is működik.
- Egy applikáció fejlesztése, mely követi az eszközök elérhetőségét, és a kölcsönzéssel kapcsolatos adminisztrációt végzi.
- Lobbitevékenység – törvénymódosítás: A tanyagondnoki szolgálat feladatkörének törvényi (szocvtv) kibővítése a kölcsönzési feladatokkal.
- Anyagbank: anyagkészlet-kölcsönzés (cement, sóder, gázpalack, benzin) beindítása.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A program a személyközi kapcsolatokban jól ismert kölcsönös szomszédsági segítségi formát tágítja ki, teszi elérhetővé a teljes közösség számára önkormányzati garanciával.

Az adaptálhatóság egyszerű, kisebb készlettel is elkezdhető, és fokozatosan bővíthető a kölcsönözhető eszközök köre. Kezdetleges közösségiség és falugondnoki szolgálat működése célszerű, de mindezek nélkül is adaptálható.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Innovator Társadalmi Innovációs Díj.

<https://www.youtube.com/watch?v=5CAz28MhoZg> (Utolsó meglekintés: 2024. 10. 09.)

MORVAI Linda (2023): *Ipolytólgyesen közösségben gondolkodva jut előre a falu.*

<https://sokszinuvidek.24.hu/viragzo-vidékunk/2023/09/19/ipolytolgyes-ko-vetendo-pelda-hosszuletra-eszkozcolcsonzo-anyagbank> (Utolsó meglekintés: 2024. 10. 09.)

MURTHY, Vivek (2021): *Közösség hatalma.* Alexandra, Pécs.

1.4. Közösségi múzeum és közösségi kiállítás a Skanzenben

ALAPADATOK

Megvalósító: A Szabadtéri Néprajzi Múzeum (SZNM) és közösségei

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: Minőségi oktatás; egyenlőtlenség csökkentése, béke, igazság és erős intézmények

Kulcsszavak: közösségi kiállítás, önkéntesség, kulturális együttműködés, közösségfejlesztés, társadalmi részvétel

Rövid leírás

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum országos múzeumként különféle közösségi programokat és kiállításokat szervez különböző, a kiállítások tematikáihoz kapcsolódó közösségekkel, amelyekbe bevonja a helyi közösség tagjait, civil szervezeteit és a témák iránt érdeklődő önkénteseket. Az Erdély tájegység épületegyüttesének „Házának rendületlenül – szabadkőművesség Erdélyben” kamarakiállítása közösségi együttműködésben valósult meg magyar és erdélyi civil szervezetek és speciális tudással rendelkező önkéntesek, valamint adományozók bevonásával, akik a kiállítás előkészítésében, megvalósításában és a tárlatvezetésben is részt vettek.

A múzeum társadalmi tabuk, társadalmi kérdések feltárásának és tudományos igényű bemutatásának felvállalásával zárt közösségeket, szabadkőműves páholyokat is be tudott vonni a kiállítás megvalósításába, a speciális tárgyadományok gyűjtésébe, a múzeumi műtárgyak gyarapításába, a kevésbé ismert szimbolika és szertartások megismerésébe.

A háttér, a környezet bemutatása

Egy nyitott, a társadalomba beágyazottan működő intézményben, mint amilyen a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, társadalmi témák, problémafelvető kérdések bemutatására van lehetőség. A különböző régiók, tájegységek néprajzi hagyományai mellett társadalmi kérdések bemutatására törekszik a múzeum, melyre a múzeum korábban készült állandó és időszakos kiállításai (pl. *Búcsú a parasztságtól, Csak egy kis munka, A test határai*) vagy élő történelmet felidéző jele- netei is teret adnak. 2022. május 20-án nyílt a Skanzen kilencedik tájegységeként a múzeum egyik legnagyobb vállalkozása, az Erdély épületegyüttes. Ez a tájegység nem csupán építészeti és kulturális örökséget mutat be, hanem emberi sorsokat és

egyedi történeteket is a társadalom minden rétegéből, melyeken keresztül átfogó és hiteles képet kaphatunk a századfordulós Erdély történelméről.

Az új tájegység különlegessége, hogy a székelyföldi városok lakóinak, a 20. század elejének polgárosodó világába, a polgári kultúra mindennapjaiba, a polgári értékek, a társasági élet, egyesületek, közösségek múltjába és jelenébe is bepillanthatnak a látogatók. A marosvásárhelyi Korzó kávéház épülete, az ún. Bissingen-ház a polgárosodó város társasági életének fontos színtere volt. Az 1900-as években ilyen kávéházak adtak teret a szabadkőműves páholyoknak. A rejtélyeket is magában hordozó szabadkőművesség megjelenítése szokatlan téma Magyarországon múzeumi területen. A kiállítás a kezdetektől napjainkig működő erdélyi és a magyarországi szabadkőműves páholyok működését mutatja be a marosvásárhelyi Bethlen Gábor páholy fókuszba állításával. A kiállítás címe a marosvásárhelyi páholy jelmondatát tükrözi: *„Hazádnak rendületlenül” – szabadkőművesség Erdélyben.* A levéltári források feldolgozása és bemutatása az előítéletek, tévhitiek száműzésére, az ezzel kapcsolatos ismeretek hiányának pótlására irányult. A kurátor, Arapovics Mária, nem titkolt célja volt az is, hogy olyan társadalmi kiállítás jöjjön létre, amely lehetőséget teremt egy történelmi tabu körbejárására és bemutatására. A betiltások, üldözések, elkobzott tárgyak, félelmek és a vesztes háború okozta bűnbakkeresés következtében nehéz napjainkban a tárgyi örökséget összegyűjteni, nem is lehetett volna a témát feldolgozni és bemutatni az érintettek bevonása nélkül. A történelem során sokszor titkos, napjainkban zárt társaság mindenütt civil egyesületként működik. A kiállítás célja volt, hogy társadalmi kérdésekre adjon választ, és új kérdések-párbeszéddek sorozatát indítsa el.

A szabadkőművesség sajátos szimbólumrendszerrel használ, a páholyok mindennapi életébe, szertartásaiba nem könnyű belelátni. A kiállítás nemcsak a történelmi információátadásra, hanem egy szabadkőműves templom berendezésére is vállalkozott, a szertartásokon használatos kardok, kötények, tagsági jelvények, oklevelek bemutatására. Ezek beszerzéséhez, a szimbolikus tárgyak értelmezéséhez, és egy templom hiteles berendezéséhez szükséges az érintettek bevonása is. Annak érdekében, hogy a kiállítás megvalósuljon, partneri kapcsolatokat kellett kialakítani társmúzeumokkal, levéltárakkal és a történelmi örökséget képviselő szabadkőműves szervezetekkel. Kezdetben ez igen nehéz volt, bizalmatlanság övezte az együttműködést. A hagyományos levéltári, könyvtári és múzeumi kutatómunka lehetővé tette fontos tények, adatok megtalálását, gyűjtését, intézményközi kölcsönzéseket, másolatok, letételek létrehozását. De kölcsönzött tárgyak mellett kurátori cél volt az eredeti használati tárgyak bemutatása és valós funkciójuk érzékeltetése. A kiállítás megvalósítása érdekében végül sikerült partneri kapcsolatot kialakítani a marosvásárhelyi Bethlen Gábor páhollyal, a Magyarországi Nagyoriens Egyesülettel, a Magyarországi Szimbolikus Nagypáhollyal, a Napraforgó Női Páhollyal,

a Droit Humain, Tolerancia és Testvériség páhollyal, valamint az Ősi és Elfogadott Skót Rítus Magyarországi Nagytanácsával, továbbá gyűjtőkkel és örökösökkel.

A kuratori munkát önkéntesen segítették a témát ismerő szabadkőműves adatközlők, segítették az önkéntes felajánlások és adományok, felkért és önkéntes szakértői véleményezések, lektorálások. Számos munkára kutatói oldalról nyílt lehetőség, ugyanakkor a működő páholyok tudása kellett ahhoz, hogy ne csak történelmivé, hanem társadalmivá is válhasson a kiállítás. Közösségi és egyéni felajánlások, önkéntes segítség kellett ahhoz, hogy mai szabadkőműves szertartásokon használt eszközök bemutatására sor kerülhessen. A páholyok képes felajánlása tette lehetővé, hogy multimédiás eszközökön keresztül be lehessen kukucskálni mai szabadkőműves templomokba, ahova csak szabadkőműves „avatottak” léphetnek be.

A 2022. májusi megnyitót követően az erdélyi épületegyüttesben is azonnal szükség volt új tárlatvezetőkre, teremőrökre. A nehezen feldolgozható, rejtélyes szimbólumokkal teli kiállítási témát kevés utcáról jelentkező teremőr (hagyományőr) tudta volna egyik pillanatról a másikra ellátni, nem is volt képes a múzeum az új tájegység feladatait azonnal munkaerővel biztosítani. Készültek hivatalos nyomtatott vezetők, tárlatvezetői segédanyagok, mégis nagy jelentősége lett az önkéntes segítőknek. A kiállítás bemutatásába a nyitást követően bekapcsolódtak önkéntesként kutatók, szakértők, hazánkban élő erdélyi szakemberek, szabadkőműves páholytagok, akik rövid felkészüléssel képesek voltak szakszerű vezetéseket tartani egy-egy hétvégén, amikor a teremőröknek megnövekedtek a feladataik. Ezek az önkéntesek tehát a tárlatvezetésben, teremőri szolgálatokban és a múzeumi visszajelzések megválaszolásában is segítettek.

A tevékenység fő lépései

- Előkészítés: a múzeumi Tudományos Tanács és a kurátor közös tervezése, a sajátos közösségek felkeresése, együttműködés és bizalom kialakítása, tervezés.
- Finanszírozás és fenntartói jóváhagyás biztosítása (kormányzati forrásból és közösségi adományozásból)
- Kivitelezés: Kiállítások megvalósítása, önkéntesek bevonása különféle feladatokba (pl. adományok, műtárgyak felkutatása, technikai támogatás).
- Utómunka: Visszajelzések gyűjtése, értékelés és fejlesztés, tárlatvezetés önkéntesek bevonásával.

Az együttműködő szereplők

- Helyi közösségek: Aktív részvétel a kiállítások és programok megvalósításában.
- Önkéntesek: Széles körű feladatkörökben való részvétel, beleértve a szakmai tanácsadást, tárlatvezetést és technikai támogatást, adományozást.

- Civil szervezetek: támogatás (természetbeni, tárgyi adományok) és együttműködés a közösségi programok során (tárlatvezetések).
- Látogatók: A programok célcsoportjai, akik részt vesznek a kiállításokon és egyéb eseményeken.

Miért nevezhető közösségi gyakorlatnak?

A „közösségi kiállítás” a lakosság megszólításának és bevonásának egyik módszere, az adott közösség kezdeményezésére jön létre, a helyi kultúrára, helytörténetre, tradícióra, teljesítményre (egyéni vagy közösségi), természeti és társadalmi értékekre, közérzetre, az egyén és közösség kapcsolatára, a helyi identitás tartalmára koncentrálnak, és a közösségi aktivitásról, pillanatnyi önértelmezésről ad releváns visszajelzést a közösségnek” (ARAPOVICS – VERCSEGE 2017: 116; a szerző kiemelése). A Szabadtéri Néprajzi Múzeum tevékenységei a közösségi részvételre és a társadalmi kohézióra épülnek. Az önkéntesek bevonása és a közösségi kiállítások szervezése lehetővé teszi a helyi közösségek számára, hogy aktívan részt vegyenek a kulturális örökség megőrzésében és bemutatásában.

Feltételek

- a) emberi: képzett önkéntesek, múzeumi szakemberek, civil közösségek.
- b) tárgyi, infrastrukturális: kiállítóterek, technikai eszközök, dokumentációs anyagok.
- c) szakmai: módszertani útmutatók tárlatvezetőknek, képzések.
- d) pénzügyi: állami és helyi finanszírozás.

A mintául szolgáló modell

A gyakorlat alapja a „Cselekvő közösségek” projekt és a projekt során kidolgozott közösségi múzeumi modell, amely kulturális és közösségi együttműködések erősítésére, hálózatok kialakítására törekedett.³² Ezen belül módszertani fejlesztések és kutatások szolgálták alapul az önkéntesség és közösségi részvétel stratégiájának kidolgozásához. Az „új muzeológiai” szemléletben megjelenik az igény a társadalmi témájú kiállítások és a részvételi múzeumok megvalósítására (ARAPOVICS 2017; SIMON 2010).

A módszer bemutatása és háttere

A módszertan a közösségi részvétel és az önkéntesség integrálására épül, amelyeket a „Cselekvő közösségek” projekt során kidolgozott stratégiák és útmutatók³³ alapján

32 Lásd <https://cselekvokozossegek.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 10.)

33 Lásd <https://cselekvokozossegek.hu/tudastar> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 10.)

valósítanak meg. A múzeumi szakemberek és önkéntesek közös munkája biztosítja a programok sikerét.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A szabadkőműves kiállítás kapcsán a bizalom kialakítása és a tabuk ledöntése meghatározó volt. Korlátok lehetnek az önkéntesek toborzásában, képzésében és megtartásában, valamint a pénzügyi és infrastrukturális erőforrásokban. (Kisebb volumenű közösségi kiállítás helyi forrásokból is finanszírozható). A közösségi részvétel szintje és az elkötelezettség mértéke is változó lehet.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösség tagjai számára lehetőséget nyújt a kulturális örökség megőrzésére, a hagyományok átörökítésére, a társadalmi kapcsolatok építésére, új ismeretek megszerzésére és az intézmény működésének megismerésére. Az önkéntesség személyes és közösségi szinten is értékteremtő.

Eredmények, tanulságok

A közösségi kiállítások és az önkéntesség révén sikerült növelni a múzeum látogatottságát, erősíteni a helyi közösség kulturális elkötelezettségét, és új módszertani eszközöket bevezetni a múzeumi gyakorlatba. A projekt hozzájárult a társadalmi kohézió erősítéséhez és a kulturális örökség megőrzéséhez, társadalmi kérdések új megközelítésű feltáráshoz.

Fenntarthatóság

A program fenntarthatósága az önkéntesek folyamatos toborzásán és képzésén, valamint a stabil pénzügyi háttéren alapul. A közösségi elem fenntartásban a helyi közösségek és civil szervezetek aktív bevonásán és részvételén keresztül valósul meg.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A modell alkalmazhatósága széles körű, más kulturális intézmények és közösségek is adaptálhatják. Az innováció a közösségi részvétel és az önkéntesség integrálásában rejlik, amely új perspektívákat nyit a kulturális örökség megőrzésében és bemutatásában.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

ARAPOVICS Mária (2022): *Önkéntesség, partnerség, közösségi kiállítás a skanzenben.*

In: Nárai Márta – Tóbiás László (szerk.): *Az önkéntesség színei. Gyerekparadicsom Alapítvány Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar, Győr. 31–46.*

ARAPOVICS Mária (2017): *Közösségi részvételi alapú működés – a múzeumok társadalmiasítása.* In: Bereczki Ibolya – Sári Zsolt (szerk.): *Ház és Ember, A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Közleményei 28–29.* Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 91–101.

ARAPOVICS Mária – VERCSEG Ilona (szerk.) (2017): *A közösségfejlesztés módszerei.* Módszertani útmutató. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – NMI Művelődési Intézet Nkft. – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest.

ARAPOVICS Mária – BEKE Márton – DÓRI Éva – TÓTH Máté szerk. (2019): *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja. Módszertani útmutató a közösségi részvételen alapuló működtetéshez.* Szabadtéri Néprajzi Múzeum – NMI Művelődési Intézet Nkft. – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. <https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Tarsadalmasitas-beliv-boritoteritve.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 10.)

SIMON, Nina (2010): *The Participatory Museum.* Museum 2.0., Santra Cruz, CA. <http://www.participatorymuseum.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

Cselekvő közösségek projekt honlapja: www.cselekvokozossegek.hu (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

GÖTZ ESZTER: *Páholy a Skanzenben.* Arapovics Mária művelődéskutató a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum új kiállításáról. Interjú. Magyar Narancs. 2022. július 6. <https://magyarnarancs.hu/kepzuveszet/paholy-a-skanzenben-250339> (Utolsó megtekintés: 2024.10.08.)

Közösségi kiállítás kisfilmek a TINLAB projektben:

<https://kozossegi.tatk.elte.hu/#> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

1.5. Havanna Balkon Klub – Havanna Lakótelep

ALAPADATOK

Megvalósító: Kondor Béla Közösségi Ház, Budapest

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek; felelős fogyasztás és termelés

Kulcsszavak: klub, művelődő közösség, környezet, fenntartható fejlődés, tanulás

Rövid leírás

A klubok a közművelődés hagyományos tevékenységébe tartoznak, ez egy közösségi alapon szerveződő példa. A Havanna Lakótelepen kialakult egy kiemelt közös téma, amely minden korosztály számára fontos, mégpedig a zöld kerület és a virágok szeretete, hiszen a lakótelepen mind ez idáig még nem jöttek létre közösségi kertek. A fenntarthatósági téma köré klub szerveződött. A Havanna Klub egy alulról jött közösségi kezdeményezés. A Klub tagjainak száma kilencvenhárom fő.

A háttér, a környezet bemutatása

Budapest XVIII. kerületében 1978-ban az Állami lakótelep helyén új lakótelep épült Havanna néven. A kerület legnagyobb lakótelepe a 23.000 fős lélekszámával, mely a kerület népességének egyötöde.

Az építkezésében meghatározó szerepet játszottak a tízemeletes toronyházak, melyekben általában háromszáz család, több mint ezer ember él. A lakótelep tervezője az építkezés során szem előtt tartotta, hogy minél több zöldövezet maradjon fenn, amely megtöri a betontömbök sivárságát: így jött létre a Kondor Béla sétány ligetsora. Itt helyezkednek el a lakótelepet kiszolgáló egészségügyi, kulturális és szociális intézmények.

A Kondor Béla Közösségi Ház ebben a környezetben jött létre 1986-ban Havanna Közösségi Ház néven, melynek elsődleges célja a közművelődési tér biztosítása volt az itt élők számára.

A Havanna Közösségi Ház feladatainak bővítését (a kultúra, a közélet, az oktatás újabb területei felé történő nyitását) előzte meg az intézmény névváltoztatása, amely 1992-ben következett be. A ház névadója Kondor Béla posztumusz Kossuth-díjas grafikus, költő – az ő emlékének, szellemiségének ápolását tűzte ki célul az intézmény. A Kondor Béla Közösségi Ház elsőrendű feladatai közé tartozik a közösségi élettér biztosítása, a szórakoztatás, a kultúráközvetítés, a segítségnyújtás az arra rászorulóknak, a tehetséggondozás, és végül, de nem utolsósorban a művészeti nevelés. Ezen felül helyet kapnak az intézményben a civil szervezetek fórumai, melyek az élet szinte minden területét felölelik.

Fontos szerepet töltenek be a kerület életéhez szervesen hozzátartozó kisebbségi önkormányzatok, melyek szinte minden esetben partnerei a Kondor Béla Közösségi Házban vagy a közösségi ház által szervezett programoknak.

A Havanna Lakótelep iskoláival, óvodáival történő kapcsolattartás elengedhetetlen az intézmény életét és működését tekintve. Ezért a szervezők munkájának köszönhetően számos gyermekprogram, szórakoztató est, könnyűzenei koncert, vetélkedő, verseny, gyermek és felnőtt színházi előadás, rangos kiállítás és egyéb program várja a látogatókat. Érdemes még kiemelni a művészetet pártoló tevékenységek irodalmi körét.

Összességében a Kondor Béla Közösségi Ház feladatvállalása által fontos szerepet tölt be a kerület és a Havanna lakótelep lakosainak életében. Színvonalas programjaival, mindig megújuló törekvéseivel igyekszik eleget tenni a közművelődés területén felmerülő igényeknek.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Klubfoglalkozás havonta minimum egy alkalommal van. Egy foglalkozás időtartama két óra. Balkon-, ablakdíszítési kultúra és kertészet témában vannak előadások. Hangsúlyozott cél a tapasztalatcsere. A klubtagok minden alkalommal kapnak ajándékot (palántákat, vetőmagot, biocsíramagokat). 2023-ban a balkonszépségversenyt tartottak, ahol értékes ajándékokat lehetett nyerni. 2023 karácsonyán volt lehetőség rá, hogy a klub tagjai kötetlen formában is együtt legyenek, 2024 tavaszára pedig közös kirándulást szerveztek, amelyet a kutatás időpontjában már meghirdettek, és megkezdődtek az előkészületei.

Az együttműködő szereplők

A Kondor Béla Közösségi Ház igazgatója aranykalászos gazda, így ő tartja a szakmai előadásokat a klubfoglalkozások keretében, sőt ő a klub vezetője is. Helyi környezetvédő szervezetekkel és a kerület legnagyobb kertészeti tevékenységét folytató gazdasági társaságával – ők adják a palántákat térítésmentesen – építettek ki együttműködést.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Mindenki számára elkérhető a klubtagság (jelképes tagdíj), valamint a foglalkozások ütemezése is a helyiek igényei szerint alakul – általában 17 óra után vannak. Beszélgetés, tapasztalatcsere folytán közösséget fejlesztenek. Az előadások tudományosan alátámasztottak (pl. talajtípusok), így megvalósul a közös tudásbővítés, életen át tartó tanulás egymás között.

Feltételek

- a) emberi: klubvezető, intézményvezető;
- b) tárgyi, infrastrukturális: közösségi ház, valamint a helyi környezetvédő szervezetek, gazdasági társaságok biztosítják;
- c) szakmai: klubvezető, családjában van agrár végzettségű önkéntes;
- d) pénzügyi: tagdíj, támogatók.

A módszer bemutatása és háttere

Saját fejlesztés, a helyi intézményhez és közösséghez igazodik social media támogatásával.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Nincsen, bárki csatlakozhat; nem feltétel, hogy a Havanna Lakótelepen éljen.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Megismerik egymást, közösségi élményt szereznek, alacsony a belépési küszöb. A saját és helyi környezetet is fejlesztik, közösségi tudásra tesznek szert a környezetvédelem, közösségi kertek, fenntarthatóság témakörében.

Eredmények, tanulságok

Közösségfejlesztés; fenntartható bionövény-termesztés. A klub tagjai közül sokan jelentkeztek önkéntesnek a Havanna Öko Napra.

Fenntarthatóság

Mivel alacsony a belépési küszöb – az éves klubtagság (600 Ft/év) – és a kerületben érdekelt szereplők is aktívan támogatják a programot, a közösségi tudásmegosztással a közösségi kertek létrehozása és fenntartása meg tud valósulni. A program két éve működik.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Hamarosan kettő közösségi kert épül a Havanna Lakótelepen. A klubtagság előnyt jelent a pályázat elbírálása során.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Facebook/Havanna Balkonklub

1.6. Közösségépítés a könyvtárban – a Szegedi Somogyi-könyvtár Robotika programjai

ALAPADATOK

Megvalósító: Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Somogyi-könyvtár

Típus: közösségi szolgáltatás, kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatóság cél: Minőségi oktatás

Kulcsszavak: könyvtár, robotika, szövegértés fejlesztése, digitális írástudás, pályaaorientáció, társadalmi innováció

A tevékenység rövid leírása

A már említett Cselekvő közösségek projekt fókuszba állította a közösségi könyvtári tevékenységet. A Somogyi-könyvtárban szervezett robotikafoglalkozások célja a gyerekek olvasási és digitális szövegértési készségeinek fejlesztése, valamint a programozás és robotika iránti érdeklődés felkeltése és közösségek szervezése. A foglalkozások során a gyerekek irodalmi szövegeket dolgoznak fel, amelyeket programozott robotok segítségével elevenítenek meg, ezáltal interaktív módon tanulják meg a szövegek tartalmát és a programozás alapjait. A közösségek kitelepülésekkel a Covid idején is fennmaradtak amikor a könyvtárak bezárásra kényszerültek.

A háttér, a környezet bemutatása

A gyerekek számára kidolgozott programozó, robotépítő képzések évek óta népszerűek Magyarországon. Számos izgalmas külföldi könyvtári példa ismert, de hazai viszonylatban az egyik igazi áttörést *Az én könyvtáram*³⁴ projektben megvalósult *Keltds életre a kis herceg kalandjait!* mintaprojekt hozta. A projekt keretében a köznevelés hatékonyságát és eredményességét szolgáló, új típusú kompetencia- és készségfejlesztő, illetve tanulást támogató könyvtári szolgáltatások kidolgozása valósult meg a következő fejlesztési irányokban: olvasás, szövegértés, digitális szövegértés, könyvtárhasználat és információkeresés. A program a „Keltds életre a kis herceg kalandjait!” mintaprojekt részeként indult, amely a köznevelés hatékonyságát és eredményességét kívánta növelni könyvtári szolgáltatásokkal. A Somogyi-könyvtár 13 fiókkönyvtárral rendelkezik Csongrád-Csanád vármegyében, és erősíti a könyvtárak közötti együttműködést. A program célja, hogy a könyvtárak modernizációja révén új, innovatív oktatási módszereket vezessenek be, amelyek vonzóak a fiatalok számára.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Program előkészítése és kidolgozása:

- Szövegek és történetek kiválasztása, amelyek alkalmasak a robotika és programozás tanítására.
- Programterv készítése, amely magában foglalja a foglalkozások tematikáját és időbeosztását.
- Szövegek kiválasztása és programozási alapok oktatása:

.....
34 2017-től indult a Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek című program országos hatókörű könyvtári projektje: *Az én könyvtáram*. <http://www.azenkonyvtaram.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

- Irodalmi művek (mint például „A kis herceg”) kiválasztása, melyek alapján a gyerekek programozási feladatokat oldanak meg.
- Alapvető programozási ismeretek átadása, amelyek szükségesek a robotok működtetéséhez.
- Robotok építése és programozása a szövegek alapján:
- A gyerekek megismerkednek a robotok építésének és programozásának alapjaival.
- Az irodalmi szövegek alapján történeteket elevenítenek meg a robotok segítségével.
- Bemutatók és foglalkozások tartása a könyvtárban és iskolákban:
- Interaktív foglalkozások és bemutatók szervezése, ahol a gyerekek bemutatják a robotokkal megvalósított projekteket.
- Közösségi események szervezése, amelyek során a szülők és a közösség többi tagja is megtekintheti a gyerekek munkáját.
- Monitoring és értékelés a mintaprogram alapján:
- A program eredményeinek folyamatos értékelése és visszajelzések gyűjtése a résztvevőktől.
- A program továbbfejlesztése a tapasztalatok alapján.

Az együttműködő szereplők

- Maroslelei Általános Iskola diákjai
- Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ)
- Abacusan Stúdió
- Helyi közösségek és szülők

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A tevékenység közösségi szolgáltatásnak nevezhető, mert a helyi szükségletekre épít, helyi erőforrásokat és közösségi együttműködéseket használ, és minden korosztály számára elérhető. Emellett hozzájárul a közösség tagjainak digitális írástudásának és szövegértési készségeinek fejlesztéséhez, valamint a közösség összetartozásának erősítéséhez.

Feltételek

- a) emberi: lelkes könyvtárosok, pedagógusok és önkéntesek, akik részt vesznek a program lebonyolításában.
- b) tárgyi: robotok, építőelemek, elektronikai alkatrészek, számítógépek és szoftverek.
- c) infrastrukturális: könyvtárak és fiókkönyvtárak helyszínei megfelelő technikai felszereltséggel.

- d) szakmai: programozási és pedagógiai szakértelem, amely biztosítja a foglalkozások szakmai színvonalát.
- e) pénzügyi: pályázati források, támogatások és esetleges szponzorok, amelyek fedezik a program költségeit.

A mintául szolgáló modell

Az „Az én könyvtáram” projekt mintaprogramja szolgált alapul, amely a köznevelési intézmények és könyvtárak együttműködésén alapuló innovatív oktatási módszereket fejlesztett ki. 2017-től indult a *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinék* című program országos hatókörű könyvtári projektje: *Az én könyvtáram*.

A módszer bemutatása és háttere

A foglalkozások során a gyerekek irodalmi szövegeket olvasnak, majd programozási alapokat tanulnak. Ezután robotokat építenek és programoznak a szövegek alapján, így fejlesztve szövegértési és programozási készségeiket. A módszer lényege az interaktív tanulás és a gyakorlati alkalmazás, amely segíti a tanulók érdeklődésének fenntartását és a megszerzett ismeretek mélyebb elsajátítását.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A program korlátai közé tartozhatnak a technikai eszközök elérhetősége, a pénzügyi források korlátozottsága, valamint a résztvevők számának és életkorának változása. További kihívást jelenthet a program folyamatos fejlesztése és adaptálása a változó igényekhez.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A résztvevők új készségekre tehetnek szert, növelhetik digitális írástudásukat, és élvezetes módon sajátíthatják el az olvasás és programozás alapjait. Emellett a közösségi események során lehetőség nyílik a közösségi összetartozás erősítésére és a közösségi kapcsolatok építésére.

Eredmények, tanulságok, társadalmi hatás

A program hozzájárul a gyerekek digitális és szövegértési készségeinek fejlődéséhez, növeli az olvasás iránti érdeklődést, és elősegíti a könyvtárak és iskolák közötti együttműködést. A program sikeres volt, és pozitív visszajelzéseket kapott a résztvevőktől. Hosszú távon a program hozzájárulhat a digitális írástudás növeléséhez és a programozás népszerűsítéséhez a fiatalok körében.

Fenntarthatóság

A program fenntarthatósága biztosított a folyamatos pályázati források és a könyvtárak közötti együttműködés révén. A könyvtárak és az iskolák közötti szoros kapcsolat, valamint a program iránti folyamatos érdeklődés biztosítja a program hosszú távú működését.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A program adaptálható más könyvtárak és iskolák számára is, feltéve, hogy rendelkeznek megfelelő technikai és emberi erőforrásokkal. Az innováció abban rejlik, hogy a robotika és az irodalom ötvözése új módokat kínál a tanulás élvezetességételére.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Könyv, könyvtár, könyvtáros – Új utak, menedzszerszemlélet, robotika – beszélgetés Piri Ildikóval. <https://europaradio.hu/tallozo/konyv-konyvtar-konyvtaros> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Keltsd életre a Kis herceg kalandjait! mintaprogram. Fejlesztő: Sugár Sára. <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/32823/Keltsdeletrackishercegkalandjait.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Kisiskolások körében népszerűsítik a robotikát. <https://www.delmagyar.hu/helyi-koz-let/2023/03/kisiskolasok-koreben-nepszerusitik-a-robotikat> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Digitális témahét 2022. <https://kossuth-szeged.edu.hu/digitalis-temahet-2022/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Vadonatúj tini-sarkot alakítottak ki a Dorozsmai-fiókkönyvtárban. <https://hetikozelet.wordpress.com/2022/02/05/vadonatuj-tini-sarok-a-dorozsmai-fiokkonyvtarban/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Robotika foglalkozás a Tótkomlói Városi Könyvtárban (interjú 44.45-től). <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=maX32trfJW4> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Gondolat-jel: Könyvtár és robotika a szegedi Somogyi-könyvtárban, interjú Piri Ildikóval, a Somogyi-könyvtár szolgáltatási igazgatóhelyettesével (interjú 23:00-tól). <https://mediaklikk.hu/kossuth-radio/cikk/2021/07/16/gondolat-jel-halasi-csipke/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Robotok segítették az oktatást a makói könyvtárban. <https://radio7.hu/robotok-segitettek-az-oktatast-a-makoi-konyvtarban> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Digitális műhelyprogramokon vettek részt az SZTE JGYPK Gyógypedagógus-képző Intézet IV. évfolyamos hallgatói – Galéria. <https://www.jgypk.u-szeged.hu/hirek/szte-jgypk-2020-oktober/digitalis?objectParentFolderId=31796> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Vakáció a Somogyi-könyvtárban. <https://hetikozelet.wordpress.com/2020/08/19/vakacio-a-somogyi-konyvtarban/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Robotikatábor a Somogyiban. <https://www.delmagyar.hu/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

Gyerekeknek tartottak robotika órát és laptopot adományoztak Tápén. <https://szeged.hu/cikk/gyerekeknek-tartottak-robotika-orat-es-laptopot-adomanyoztak-tapen> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 11.)

1.7. Szomszédsági Önkéntes Hálózat – Újbuda 60+

ALAPADATOK

Megvalósító: Újbuda Önkormányzata és Közösségfejlesztők Egyesülete (KÖFE)

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: egészség és jóllét, partnerség a fenntartható fejlődésért, fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: időskor, szomszédság, közösségfejlesztés, Újbuda, önkéntesek

Rövid leírás

A Szomszédsági Önkéntes Hálózatok olyan közösségi alapú kezdeményezések, amelyek célja az emberek közötti szolidaritás és a helyi közösségi összetartozás erősítése. Ezek a hálózatok segítenek a helyi lakosoknak abban, hogy egymásnak segítséget nyújtsanak például bevásárlásban, szállításban, kerti munkákban vagy más napi teendőikben.

A tevékenység bemutatása

Az alapprobléma, hogy az ENSZ által „hosszú élet forradalmának” nevezett demográfiai változás a XI. kerületben (Újbudán) is érzékelhető. A kerületben sok az idős ember, és életminőségük javításra szorul. Annak érdekében, hogy az idősek ne szigetelődjenek el, ne maradjanak magukra, minél tovább aktívak legyenek, és részt vegyenek a közösségi életben, egy kerületi szolgáltatás indult. A kerület vezetése felismerte, hogy olyan idősekre irányuló társadalmi beavatkozásra van szükség, amely az emberek egész élete során biztosítja a függetlenséget, a részvételt, a gondoskodást, az önmegvalósítást és a méltóságot. Magyarországon 2009-ben jelent

meg az Idősügyi Nemzeti Stratégia, mely céljai közt megfogalmazta az idősödők és az idősek aktivitásának és függetlenségének megőrzését, felhívta a figyelmet a társadalmi és közösségi felelősségvállalásra, valamint a szolidaritás értékének megerősítésére.

A megvalósítók megfogalmazása szerint a 60+ közösségfejlesztő program keretében az időseket segítő meglévő intézményekkel és hálózatokkal összefogva az önkéntesség és öntevékenység kialakítása és megerősítése az egyik legfontosabb cél. Ez nagyon sok türelmet, energiát igényel, és csak hosszú távú, fokozatos eredményeket ígérhet. Az öntevékenység a programban azt jelenti, hogy maguk az érintettek, az idős résztvevők döntenek el, mit és hogyan szeretnének csinálni. Eközben nem hagyják őket magukra, van, aki munkájukhoz szakmai és emberi segítséget vagy anyagi támogatást nyújt. A KÖFE Újbuda 60+ Szomszédsági Önkéntes Hálózat munkacsoport által megfogalmazott fő stratégiai célok a következők: a korosztály biztonságérzetének megerősítése, fejlesztése annak érdekében, hogy kiegyensúlyozott és minőségi életet élhessenek az idősek, és kedvük legyen a közösségi ügyekben részt vállalni. Öntevékenység kialakítása, megerősítése, folyamatos erősítése. Az „elszeparálódás” mérséklése. A szomszédsági önkéntesek csoportjának bővítése, részvétel a kerület életében, odafigyelés egymásra, tájékozottság és egy erős közösségi háló kialakítása.

A háttér, a környezet bemutatása

A főváros legnépesebb kerülete, 21 városrészből áll. 2008. végén Újbuda Önkormányzata kezdeményezésére, a Közösségfejlesztők Egyesülete szakmai vezetésével három városrészben indult el a közösségfejlesztési program: Albertfalván, Gazdagréten és Lágymányoson.

Ennek célja, hogy a 60 év feletti (jelenleg több mint 40.000 fő) aktivizálják magukat, szervezzenek közösségi csoportokat, tervezzenek együtt, hozzanak döntéseket, maguk mondják meg, mire van szükségük, és azok megoldásában tudásukkal, tapasztalatukkal, energiájukkal ösztönözzék, segítsék egymást, és akár az egész lakóközösséget.

A tevékenység fő lépései és időtartama:

- toborzási tevékenység, kommunikáció,
- idősek véleményének felmérése, összegyűjtése, rendszerezése,
- nyilvános beszélgetések szervezése,
- tanulságok átbeszélése az érdeklődőkkel,
- közös tervezés a szomszédsági önkéntesek lehetséges szerepét és feladatait érintően,
- önkéntesek számára felkészítő képzés szervezése,
- hálózati együttműködés segítése.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az egyik legfontosabb közösségi tevékenység az egymásra való odafigyelés, a törődés. Az urbanizáció és más XXI. századi folyamatok során megváltoztak szokásaink, sok közösség felbomlott, sokan elmagányosodnak. Az új technológia gyors változását nehéz követni, elidegeníthet sokakat. A 60+ Szomszédsági Önkéntes Hálózat lehetőséget biztosít ahhoz, hogy a kerületi lakosok megismerjék egymás szomszédjait, egymást segítő kapcsolatok alakuljanak ki.

Eddigi eredmények:

- 60+ klubok
- 60+ önkéntes hálózat (klubok vezetőiből)
- 60+ médiaműhely alakulása
- Szenior Országos Rejtvényfejtő Verseny
- Színházjáró Program
- természetjáró programok
- sport, rekreáció, uszodaprogram
- rejtvényfejtő klub
- Idősbarát vállalkozói program

Feltételek

- a) emberi: megbízó, szervezők, résztvevők, önkéntesek, lakóközösség, közművelődés-szervezők, civil szervezetek képviselői, közösségfejlesztők
- b) tárgyi, infrastrukturális: beszélgetésre, közösségi találkozókra alkalmas hely, nagyobb létszám befogadására alkalmas előadóterem, műhelymunkára alkalmas helyiség
- c) szakmai: közösségi gyakorlati, közművelődési szakemberek, önkéntesek, civilek, közösségfejlesztők
- d) pénzügyi: a projekt Újbuda önkormányzata, támogatók, vállalkozások és önkéntesek hozzájárulásával működik.

Módszerek és háttér

Az „Újbuda 60+” egy, a helyi önkormányzat által, a kerületben élő 60 éves vagy annál idősebb korú polgárok számára kidolgozott komplex, életminőség-javító program, mely alapvetően három pilléren nyugszik:

Kedvezménykártya kibocsátása a 60 éven felüliek részére, melynek segítségével a kerületben található és a programba bekapcsolódó vállalkozók, intézmények termékeihez és/vagy szolgáltatásaihoz árkedvezménnyel jutnak hozzá az érintett lakosok. Ennek jelképe az „Idősbarát vállalkozó” matrica.

Klubok és programok szervezése, a cél elsősorban az aktív közösségi és szellemi élet támogatása.³⁵

A közösségfejlesztő munka az egyes városrészekben a szomszédsági önkéntesek tevékenységére épít. A szomszédsági önkéntesek olyan helyi lakosok, akik szűkebb lakóközösségükért, az ott élőkért önkéntesen tevékenykednek. A szűkebb lakókörnyezet egy városrésznél kisebb egységet jelent (szomszédság), amely lehet egy egész lakótelep, de lehet egy-egy utcatömb, háztömb is. Az önkéntes tevékenység célja pedig a környéken élő idős emberek életének jobbítása, közösségi kapcsolataik megerősítése.

A közösségi beavatkozás során alkalmazott legfontosabb elvek és módszerek

A közösségfejlesztő munka célja egy aktív közösség erősítése, az öntevékenység lehetőségének kiszélesítése, az idős lakosok biztonságérzetének növelése elsősorban közösségi kapcsolataik erősödése révén, valamint a közösségi terek hozzáférhetőségének javítása az időskorú csoportok tevékenységeinek megszervezéséhez. Tervezett munka a szomszédsági önkéntesek szervezése és a lakossági kezdeményezések támogatása, azaz az állampolgári aktivitás elősegítése.

A munka megrendelője a XI. kerületi Önkormányzat, de a kezdeményezéseknek nem kell minden esetben szorosan kapcsolódnia az Önkormányzat aktuális programjaihoz.

A Közösségfejlesztők Egyesülete az MMIKL szakembereivel közösen vállalták fel az alábbi feladatok ellátását a folyamatban:

- Szakmai koordináció heti folyamatossággal.
- Konzultációk a Nyilvánosság Munkacsoporttal.
- Városrészenként egy-egy mentor biztosítása a szomszédsági önkéntesek támogatására (többnyire a Közösségfejlesztők Egyesületének tagjai közül).
- Az előkészítés fázisának megvalósítása (szomszédsági önkéntesek megtalálásával bezárólag).
- Az előkészítés fázisában interjúzó külsős segítők megbízása, felkészítése, munkájuk koordinálása.
- Képzések megszervezése.
- Szakmai segítség és konzultáció a szomszédsági közösségi felmérésekhez.
- Havonta egy közös szupervíziós találkozó szervezése a szomszédsági önkéntesek csoportjának.
- Konzultációk a Szomszédsági napok megszervezéséhez.
- Speciális témákban szakértők biztosítása (csak külön megegyezés alapján).

.....
35 Lásd www.ujbuda.hu/60plusz (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A vállalat nagyságrendje mind a megbízó Önkormányzat, mind a megbízott szakmai szervezet határait is több ponton feszegette: hosszú távú, jelentős erőforrásigényű, sérülékeny célcsoporttal való folyamatos munka, eltérő rugalmasságú és irányítású szervezeti háttérrel.

A közösségi munka fontos része a kivárá. Erre a legkevesbé ad lehetőséget a projektmunka és az önkormányzati irányítás. Ennek ellenére a lakosságot nem lehet sürgetni, sok a várt/váratlan befolyásoló tényező (időjárás, egészségi állapotváltozás, családi események stb.). A közösségi alapú beavatkozások tervezett módszere a szükségletfeltárás, az elégedetlenségek azonosítása is, amelyekre többféleképpen lehet reagálni, miután a közösség lehatárolta a cselekvési terét. Ezek a szükségletek/igények/hiányok azonosítják a cselekvési tereket, itt jelenik meg változtatási igény, de ez jelenti legtöbbször a konfliktus forrását azok között, akik az igényeket támasztják és azok között, akik ezek megoldásán dolgoznak a mindennapokban.

E korosztállyal való munkában korlát lehet a távolság, illetve a nehezen megközelíthető településrészek bevonása extra kihívást jelent. Emellett a forrásintenzitás vagy a forráshiányok áthidalási időszaka másként kezelhető egy önkormányzati intézmény és egy civil szervezet esetében.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A munka kezdetben munka: tervek, egyeztetések, interjúk, felkeresések stb. Az eredmények és a büszkeség érzése csak idővel érkezik meg és áttételesen: idővel az önálló kezdeményezések mentén egyre többször jelenik meg a büszkeség és az öröm érzése a fejlesztői csoportokban. Ennek kitüntetett pillanatai voltak e munkában a sikeres közösségi események, képzések, vagy éppen a közös munka lezárásának kinevezett kerületi találkozó, ahol a sok szép, kedves és hasznos gondolat mellett megfogalmazódott a következő fontos, társadalmi szinten is meghallgató üzenet: a legjobb ebben az együttműködésben az volt, hogy fiatalok voltak kezdeményező szerepben, hogy ők keresték, ők voltak kíváncsiak az idősebb korosztályra. S ez manapság nem gyakori. A folyamat során a kapcsolatok egy része személyesebbé vált, mely nem titkolt célja volt a beavatkozásnak, sok jó szó, tanács, recept és telefon, valamint e-mailcím cserélt gazdát ez időben, melyek hatásai nem múlnak el nyomtalanul.

Születtek tervek. Az önkormányzatnak nem csak jó programjai születtek ezek alapján, amik illeszkednek és valós igényekre támaszkodnak, hanem lettek hozzá elkötelezett megvalósítók, önkéntesek (erőforrások) a helyi érintettek csoportjából.

Eredmények, tanulságok

- Q-Ageing nívódíjas szakmai program (valódi keretekkel)
- szomszédsági önkéntesek a tervek megvalósításának támogatására
- több ezer érdeklődő 60 feletti lakos kapcsolata (kártya és önkéntes regisztráció)
- 60+ programok 60+ önkéntesekkel
- öntevékeny lakossági csoportok 60+ szervezésben, de nem csak 60+ résztvevőkkel
- szomszédsági önkéntes csoportok és azok közötti rendszeres kapcsolat (hálózat)
- saját médiacsoport (60+ kerületi szemüveg)
- jól dokumentált kerületi együttműködés önkormányzati és civil partnerek között
- közösségi terek hiánya és léte min múlik: együttműködés, felelősséget vállaló csoport, bizalom (több tér van, mint bizalom)
- erős csoportokhoz könnyebb kapcsolódni, de a tömeghez nem lehet kötődni, kellenek/szükségesek a kisebb egységek, amelyek való és kölcsönös kapcsolatokat jelentenek tagjaiknak (kapcsolati tőke)
- a szervezett lakosok képesek érdekképviseletre pl. az időügyi tanácsba delegált tag mögött lehet valós közösség, 60+ hálózat

Fenntarthatóság

Egy ilyen mértékű program fenntartása esetén kritikus szerepe van a kezdeményező és dedikált forrásokkal rendelkező önkormányzatnak, de ezen túl az öntevékeny csoportok léte/nemléte/működése nem ettől függ döntően, hanem attól, hogy milyen erős kötelék alakult ki a tagok között, mennyire találtak közös célt, és mennyire intézményesült a kapcsolatuk. Ezek rugalmasan és autonóm módon működhetnek a szélesebb keretek állapotától függetlenül is.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film:

KOVÁCS Edit (2011): *IDŐSEBBEK IS ELKEZDHETIK! Közösségfejlesztői munka 60 év feletti lakosokkal Budapest XI. kerületében – Esettanulmány.* <https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/idosebbek-is-elkezdhetik-kozossegfejleszttoi-munka-60-ev-feletti-lakosokkal-budapest-xi-keruleteben-esettanulmany/> (Utolsó letöltés: 2024. 11. 25.)

Újbuda 60+ Szomszédsági Önkéntes Hálózat. <https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/ujbuda-60-szomszedsagi-onkentes-halozat/> (Utolsó letöltés: 2024. 11. 25.)

GYENES Zsuzsa (2011): *Levélváltások.*

<https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/levelvaltasok/>

Újbuda Önkormányzatának idősbárát programja.

<https://www.facebook.com/watch/?v=616381203430786> (Utolsó letöltés: 2024. 11. 25.)

Újbuda 60+ imázsfilm. <https://www.facebook.com/Ujbuda60pluszProgram/videos/321429757529033/> (Utolsó letöltés: 2024. 11. 25.)

Újbuda 60+ Facebook-oldal. https://www.facebook.com/@Ujbuda60pluszProgram/?locale=hu_HU (Utolsó letöltés: 2024. 11. 25.)

1.8. Traumaérzékeny nőgyógyászati szakellátás – EMMA projekt, BMSZKI

ALAPADATOK

Megvalósító: A Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) és civil szervezetek (pl. Budapest Bike Maffia, EMMA Egyesület, Józan Babák Egyesület)

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: egészség és jóllét; egyenlőtlenségek csökkentése

Kulcsszavak: traumaérzékeny ellátás, nőgyógyászati szakellátás, hajléktalan nők, megelőző szűrővizsgálatok, szakmai együttműködés

Rövid leírás

A Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) és civil szervezetek együttműködésében létrehoztak egy traumaérzékeny nőgyógyászati szakellátást a hajléktalan nők számára. Az intézkedés célja, hogy könnyebbé tegyék a hajléktalan nők számára az évi rendszeres nőgyógyászati szűrővizsgálatokon való részvételt, megelőzve ezzel a nőgyógyászati problémák kialakulását és súlyosbodását. Az ötlet az állapotfelmérés során merült fel, ahol kiderült, hogy a hajléktalan nők jelentős része nem részesült megfelelő nőgyógyászati ellátásban, és sokan küzdenek traumaerővel kapcsolatos problémákkal. A rendelőben a nők részt vehetnek nőgyógyászati szűrővizsgálatokon, fogamzásgátló eszközökhöz juthatnak, valamint a várandós nők gondozása is biztosított a születendő csecsemők védelme érdekében.

A háttér, a környezet bemutatása

A tevékenység Budapesten, a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) keretein belül valósult meg. A BMSZKI több évtizedes tapasztalattal rendelkező, folyamatosan fejlődő és bővülő szervezet, mely a Fővárosi Önkormányzat hajléktalanellátó intézménye. Az alapítása óta eltelt időszakban jelentős változásokon ment keresztül, és ma már nem csupán Budapesten, de Közép-Európa

számos városában is meghatározó szereplője a hajléktalanok szociális segítségének és rehabilitációjának. Az intézmény célja, hogy a rászorulóknak számára magas színvonalú, méltóságteljes ellátást biztosítson, miközben figyelembe veszi az egyéni szükségleteket és körülményeket. Szakmai hálózatot alakítottak ki a lakhatás, foglalkoztatás, egészségügy és addiktológia területén. Az intézmény széles körű szolgáltatásokat kínál a hajléktalan emberek számára, melyek közé tartoznak az alacsony-küszöbű ellátások, a közterületen élők számára nyújtott szolgáltatások, a kiléptető szállások, valamint az egészségügyi ellátások. Az intézmény figyelembe veszi az egyéni igényeket és körülményeket, és differenciált szolgáltatásokat biztosít az ellátottak számára. A BMSZKI napjainkban Budapest és egész Közép-Európa egyik legnagyobb hajléktalanellátó szervezete: huszonnégy telephelyen nyújt szociális ellátást hajléktalan emberek számára.

Az EMMA-projekt célcsoportját a hajléktalan nők alkotják, akik számos társadalmi kihívással küzdenek, beleértve a családon belüli erőszakot és a szegénységet.

A hajléktalan nők többsége nem jár nőgyógyászhoz, képtelenek eljutni oda. A nőgyógyászati és szülészeti ellátás gyakran traumatizáló lehet, középosztálybeli nők is számolnak be elborzasztó élményekről. Több tényező is meghúzódik amögött, hogy a hajléktalanságban élő nők nem jutnak el az állami nőgyógyászati vizsgálatokra. Ennek egyik oka a lakcímpléma lehet: ha például vidéki lakcímük van, a fővárosban csak abban az esetben fogadják őket, ha sürgős ellátásra van szükségük. Amennyiben valakinek hajléktalanellátó intézmény címe szerepel a lakcímkártyáján, elvileg kötelesek lennének fogadni. Azonban az egészségügyi dolgozók általában felismerik a lakcímkártya mögött rejlő helyzetet, és előfordul, hogy rendkívül elutasítóan bánnak az illetővel. Emellett sokan a hajléktalanságban élő nők közül nem tudnak megfelelően védekezni a nem kívánt terhességek ellen, ami további egészségügyi és társadalmi problémákat eredményez.

A Budapest Bike Maffia kezdeményezte a kampányt, amelyhez több más szervezet, például az EMMA Egyesület és a Józan Babák Egyesület is csatlakozott. Az adományozókat maguk köré gyűjtötték, és így kb. 22 hónap alatt sikerült megvalósítani a projektet.

A tevékenység fő lépései és időtartama:

1. Felmérés az állapotról és szükségletekről
2. Partnerségek kialakítása civil szervezetekkel és intézményekkel
3. Rendelő felújítása és berendezése
4. Szakmai program kidolgozása
5. Traumaérzékeny szemlélet kialakítása a személyzet részére
6. Rendelő indítása és működtetése

A problémára kínált megoldás egy olyan nőgyógyászati rendelő létrehozása volt, mely kifejezetten a kiszolgáltatott helyzetben lévő nőknek nyújt segítséget. Az említett rendelőt a Dózsa György úton működtetik, mely tágas várótérrel, modern felszerelésekkel és saját zuhanyzási lehetőséggel rendelkezik. Ez utóbbi különösen jelentős, hiszen sok hajléktalan nő hosszú ideje nem tud tisztálkodni. A rendelőben két nő nőgyógyász dolgozik önkéntes alapon, akiket egy asszisztens és két szociális munkás segít. A rendelő kialakítása kissé labirintus szerű, ezért a szociális munkás minden esetben kimegy a kapu elé a kliensek elé, bekíséri őket, beszélget velük, oldja a feszültséget, és a váróban is mellettük van, teával kínja őket stb. Fontos, hogy a váróba nem mehetnek be férfiak. Sok visszatérő nő van, akik kötődnek a szociális munkáshoz, és szívesen jönnek, szívesen veszik igénybe az ellátást. Nagy a kereslet erre a szolgáltatásra, havonta háromszor rendelnek hat órában, és mindig telítve vannak az időpontok. Egy páciensre fél óra jut, és ebből soha nincs probléma. A rendelő fizikai kialakítása is a traumatizáltságot tükrözi. Annyira népszerű a projekt, hogy már a saját dolgozóik is szívesen vennék igénybe. Tervben van és cél a „nyitás” a szélesebb publikum felé is, azonban egyelőre erre nincs lehetőség.

Az együttműködő szereplők

BMSZKI, Budapest Bike Maffia, EMMA Egyesület, Józan Babák Egyesület, egészségügyi szakemberek.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A gyakorlat közösségi szolgáltatásnak tekinthető, mivel a hajléktalan nők közösségének igényeire reagál, és közösségi erőforrásokat mobilizál a megvalósításhoz.

Feltételek

- a) emberi: képzett és traumaérzékeny személyzet. Szakemberek: orvosok, szociális munkások, egészségügyi asszisztens.
- b) tárgyi, infrastrukturális: Felújított és felszerelt rendelő.
- c) szakmai: Szakmai együttműködések és partnerségek.
- d) pénzügyi: Finanszírozás a rendelő működéséhez.

Módszerek és háttér

1. A traumaérzékeny szemlélet: A betegek tiszteletben tartása, biztonságérzetük megteremtése, személyre szabott kommunikáció, beleértve a nyelvezetet és az érthetőséget.

2. Partnerségek és együttműködések: Civil szervezetekkel és szakmai szervezetekkel való együttműködés a szolgáltatások bővítése és a hatékonyság növelése érdekében.
3. Szociális támogatás: A szociális munkások jelenléte a rendelőben, ahol a betegek számára szükség esetén további támogatást nyújtanak.

Nagyon fontosnak tartják a hatékony kommunikációt mind a kollégák közötti kapcsolatokban, mind pedig a szolgáltatásra váró hölgyekkel való kommunikációban. A kollégák közötti együttműködésben nincs hierarchikus megosztottság, inkább támogató és összetartó légkör uralkodik, melyben mindenkinek lehetősége van kifejezni magát. Minden új belépő dolgozónak el kell végezni a traumatudatossági képzést, enélkül nem állhat munkába. Az asszisztens különös hangsúlyt fektet arra, hogy mindig figyelmet szenteljen a páciensekre még akkor is, ha az orvos éppen más elfoglaltsága miatt nem tud rájuk figyelni, például gépelés közben. Mindig figyelnek arra, hogy feloldják a feszültséget, ha úgy látják, hogy a vizsgált nő számára kellemetlen a helyzet, és mindent megtesznek annak érdekében, hogy a környezet és a helyzet lehető legkellemesebb legyen számukra.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Korlát lehet a forrás előteremtése, mely folyamatosan kihívást jelent a projekt fenntartása során.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Az önkéntesek és a közösségi szervezetek aktívan részt vehetnek az ellátásban, segítve a hajléktalan nőket az ellátáshoz való hozzáférésben, valamint az egészségmegőrző és prevenciós tevékenységekben. A közösségi részvétel és együttműködés révén olyan környezetet teremthetünk, ahol a hajléktalan nők biztonságban érzik magukat, és könnyebben hozzáférhetnek az egészségügyi ellátáshoz, ami hozzájárulhat az egészségesebb és stabilabb életmód kialakításához számukra. Mindez hosszútávon segíti enyhíteni a szociális, valamint egészségügyi ellátórendszerre nehezedő nyomást és túlterheltséget.

Eredmények, tanulságok

Jelenleg a projekt egy részét a NEAK³⁶ finanszírozza, de a bevétel jelentős részét az adományok, illetve a pályázatok teszik ki. Gyakori, hogy tárgyi adományokkal támogatják a kezdeményezést, például női higiéniai termékekkel. Számos díjat is

.....

nyert, például a SozialMarie díjat, amelyet minden évben azoknak a kimagasló projekteknek ítélnek oda, melyek újszerű, fenntartható és példaértékű megoldásokat kínálnak az aktuális társadalmi kihívásokra. 2022-ben egymillió forint keretszeget nyert a Teva, „Emberarcú Egészség” pályázatán.

Fenntarthatóság

A hajléktalan nők nőgyógyászati ellátása kapcsán a közösségi szolgáltatás és közösségi alapú működés kiváló példája látható. Egy közösségi alapú megközelítés során olyan rendszer hozható létre, amely a hajléktalan nők specifikus szükségleteire épít, és közösségi erőforrásokat von be az ellátásba. Ennek része lehet olyan helyi közösségek és szervezetek bevonása, amelyek támogatást nyújtanak a hajléktalan nőknek, és különféle szolgáltatásokat biztosítanak számukra, például nőgyógyászati ellátást, zuhanyzási lehetőséget vagy más egészségügyi és szociális szolgáltatásokat.

1.9. Hajléktalanok támogatott lakhatása – Single Homeless Project

ALAPADATOK

Megvalósító: Single Homeless Project, Egyesült Királyság

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: egyenlőtlenségek csökkentése, a szegénység felszámolása

Kulcsszavak: jótékonyági szervezet, hajléktalanellátás, kooperáció, önrendelkezés

Rövid leírás

A *Single Homeless Project* a hajléktalanokkal foglalkozó jótékonyági szervezetek új hullámának egyike volt, amely úttörő szerepet vállalt a hostel-szállás alternatív megközelítését tekintve, amelynek alapja a kollégiumok helyett egyágyas szobákkal rendelkező, kisméretű átalakított lakóingatlanok létrehozása. Ez csökkentette a megbélyegzést, lehetővé téve a lakók számára a saját terük feletti ellenőrzést és az „otthon” érzését. Az „önfejlesztés” helyett a támogatás az emberek azon képességének fejlesztésére összpontosult, hogy tovább tudjanak lépni, és képessé váljanak az önálló életre.

A tevékenység bemutatása

Az 1980-as években a *Single Homeless Project* (a továbbiakban: SHP) fejlődését általában bejegyzett szolgáltatókkal kötött partnerségek vezérelték, és ez a támogatott lakhatás kínálatának folyamatos növekedéséhez vezetett. Az ezredfordulóra a fókusz a helyi hatóságokkal való kapcsolatok fejlesztésére helyezték át. 2003-ban az angol kormány elindított egy olyan programot, amely a helyi önkormányzatok számára biztosított forrásokat a közösségekben élő veszélyeztetett emberek lakhatási szolgáltatásainak létrehozására. Ez lehetővé tette a szervezet számára, hogy jelentős új finanszírozást biztosítson a szolgáltatásaik bővítéséhez, és a hajléktalanság néhány mögöttes okára összpontosíthassanak, ideértve a kábítószer-használatot, a mentális betegségeket, a bűnelkövetést, valamint a gondozást elhagyók és más veszélyeztetett fiatalok szükségleteit. Ma a támogatott lakhatás finanszírozásának javasolt reformja, valamint a kötelező egészségügyi és szociális ellátási szolgáltatások folyamatos csökkentése azt jelenti, hogy a jövőbeni finanszírozási helyzet egyre bizonytalanabb. Ebben a kihívásokkal teli környezetben minden eddignél eltökéltebb a szervezet annak biztosítására, hogy a legsebezhetőbb londoniak továbbra is hozzáférhessenek a számukra szükséges szolgáltatásokhoz, és hogy az SHP fenntartható eredményeket hozzon.

A háttér, a környezet bemutatása

A *Single Homeless Project* egy London-szerte működő jótékonyági szervezet, magánvállalkozás (zárt körűen működő részvénytársasági formában). Egy olyan társadalmat képzelnek el, ahol mindenkinek van egy olyan helye, amit otthonának nevezhet, és lehetősége van teljes életet élni. A szervezet segít az egyedülálló londoni lakosoknak a hajléktalanság megelőzésével, támogatással és szállással, a jólét előmozdításával és a lehetőségek bővítésével. A válsághelyzetben lévő emberek támogatásától a függetlenség és a foglalkoztatás felé vezető utolsó lépések megtételéig minden évben tízezer emberéletet tudnak pozitív irányba mozdítani London harminckét kerületében.

A tevékenység főbb lépései

Hajléktalan emberek által alapított szervezetként hisznek minden egyén alapvető jogában, hogy kézbe vehesse az életét. A támogatásukkal a hajléktalanok szükségleteihez és törekvéseihez igazítva dolgoznak együtt az emberekkel önrendelkezési képességük fejlesztésén, így alakíthatják saját jövőjüket. Mindent megtesznek annak érdekében, hogy ki tudják elégíteni klienseik összetett szükségleteit, és komplex problémáikra megoldást találjanak. Alapvetően a hajléktalanokat embereknek tekintik, nem problémáknak. A gyakorlati támogatáson túlmenően a szervezet fontosnak tartja, hogy lehetőséget adjanak az embereknek céljaik felfedezésére,

önbizalmuk növelésére, önkifejezésre és értelmes kapcsolatok kialakítására. A szervezet elkötelezett a hajléktalanság és a társadalmi kirekesztés mögöttes okainak kezelésében és megoldásában, valamint a tapasztalatok felhasználásában a megelőzés és a rendszerszintű változtatás érdekében. A szervezeten belül olyan befogadó kultúrát tartanak fenn, amelyben az alkalmazottakat tisztelik, támogatják és meghallgatják. Nagyra értékeli az összes alkalmazott és önkéntes hozzájárulását. Meghatározó érték e munkában a kölcsönös bizalom és az együttműködés. Bátorítják a kreativitást és az új ötleteket: az innovációt küldetésük megvalósítása eszközének tekintik. A hajléktalanokkal, munkatársaikkal és önkénteseikkel, partnereikkel, támogatóikkal és más érdekelt felekkel való kapcsolataik során őszinték és nyitottak. Megvalósítják, amit megígérnek, igyekeznek proaktívan kommunikálni.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A szervezet rendelkezik védett szállóval, albérleti támogatásban is segítenek a hajléktalanoknak, vagy azoknak, akiknek kihívást jelent a bérleti díj kifizetése. Odafigyelnek az utcán élő hajléktalanokra (*rough sleeping*), mindenkiből megpróbálják a lehető legjobbat kihozni, segíteni a továbblépést. A szervezet fogad adományokat, önkénteseket, lehetőség van egyéb partneri együttműködésekre. A szervezet hatása a társadalomra pozitív, eredményeikről részletes éves riportok érhetők el a weboldalon.³⁷

A szervezet úgy tartja, hogy kritikus időben ott kell lenni az emberek mellett. Ennek érdekében akár megakadályozzák a kilakoltatásokat, akár segítik az utcán élőket drog- vagy alkoholkezelésbe vonni, vagy támogatni a mentális egészségüket. Segítenek a munka- és lakáskeresésben, hogy megteremtsék az utolsó lépéseket az önálló élethez. Meghatározó, hogy munkájuk visszaadja a reményt azoknak az embereknek, akik egyébként elfeledve, lemaradva érezhetik magukat, kulcsfontosságú támpontokat adva a gyógyulási útjukhoz, amelyből önálló és teljes életet építhetnek fel. Mivel a hajléktalanság az Egyesült Királyságban egy évtizede az eddigi legmagasabb szintre emelkedett, miközben a közszolgáltatások csökkentése a legkiszolgáltatottabbakat érinti, a szervezet munkájára nagyobb szükség van, mint valaha.

Fenntarthatóság

Az SHP rendelkezik hosszú távú stratégiával is a 2021 és 2026 közötti időszakra vonatkozóan. Stratégiájuk négy stratégiai prioritásra összpontosít: sürgős

.....
³⁷ Lásd <https://www.shp.org.uk/values> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

szolgáltatások nyújtása a hajléktalanságot megtapasztaló egyedülálló londoni lakosok számára, segítik a hajléktalanok függetlenné válását, új szolgáltatások kidolgozását, és hatással próbálnak lenni a szolgáltatástervezésre és a rendszerváltásra.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Single Homeless Project hivatalos honlapja. <https://www.shp.org.uk> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

A day in the life of SHP. <https://www.youtube.com/watch?v=2xEbbzb4spc> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

2. TÉR, TELEPÜLÉS ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS

A tér, a település, a hely és a közösségfejlesztés olyan összetett viszonyrendszer és egy olyan folyamat elindítója, melyben a közös térhasználat és a helyi közösségek együttműködése kulcsfontosságú szerepet játszik. A közösségi akcióprogramok és települési kapcsolódások nem csupán az adott térségek fizikai jellemzőit alakítják, hanem a helyi társadalmi és gazdasági környezetet is befolyásolják. E folyamatok megértéséhez elengedhetetlen figyelembe venni a történelmi, politikai és gazdasági feltételeket, amelyek meghatározzák, hogy egy adott közösségfejlesztési projekt sikeres, vagy kudarcot vall. A hely és közösségfejlesztés témája ezért alapvetően hozzájárul a fenntartható helyi fejlődés és társadalmi kohézió előmozdításához.

Az alulról szerveződő, helyalapú közösségi projektek különösen fontosak a hátrányos helyzetű területek, például a forráshiányos és fejlesztésből kimaradt negyedek megújításában. A kormányzati és a nonprofit szektor közös szerepvállalása jelentősen növelheti ezen programok hatékonyságát, különösen akkor, ha helyi igényekre szabott, intézményi innovációkat valósítanak meg. Ezek az innovációk lehetőséget nyújtanak arra, hogy a helyi közösségek hatékonyan ellensúlyozzák a külső gazdasági és társadalmi nyomást, amelyek gyakran negatívan érintik ezeket a területeket. A közösségi szintű erőfeszítések és a nagyobb szervezetek közötti együttműködés révén olyan erőforrásokhoz és hálózatokhoz férhetnek hozzá, amelyek a szegénység enyhítésében és a helyi fejlődés előmozdításában egyaránt segítséget nyújtanak.

A terület- és kultúraalapú közösségfejlesztés a helyi kulturális értékekre épít (KENNY – MCGRATH – PHILLIPS 2017). A közösségek számára a helyhez kötődő kulturális hagyományok megújítása és fenntartása nemcsak identitásuk megőrzéséhez, hanem a helyi gazdasági és társadalmi fejlődés előmozdításához is hozzájárulhat. Az ilyen típusú kezdeményezések különös figyelmet fordítanak a közösségi terek hasznosítására, valamint a helyi erőforrások fenntartható használatára, ami elengedhetetlen a hosszú távú fejlődés biztosításához.

A fejezetben bemutatott közösségi gyakorlatok jól példázzák a hely- és közösségfejlesztés sokszínűségét. Mindegyik kezdeményezés közös jellemzője a helyi szükségletek és erőforrások figyelembevétele, valamint a közösségi részvétel elősegítése, amely elengedhetetlen a sikeres és fenntartható fejlődés érdekében.

2.1. Közösség – Tér – Település képzési és cselekvési program

ALAPADATOK

Megvalósító: Közös Pontok Nonprofit Kft.

Partnerek: Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar (PTE MIK), Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (PTE BTK), Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (PTE KPVK) és helyi önkormányzatok

Típus: kisközösségi gyakorlat, közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek; ipar, innováció és infrastruktúra; minőségi oktatás

Kulcsszavak: közösségi tervezés, társadalmi részvétel, „közösség – tér – település”, településközösség, helyi társadalom

Rövid leírás

A Közösség – Tér – Település program (KTT) egyik kiemelt célja „egy olyan KÉPZÉSI keretet biztosítani, amelyben különböző szakterületek hallgatói egymástól is tanulva, együtt ismerkednek meg a közösségi tervezés alapjaival.”³⁸

A szakterületeket ebben az esetleírásban a PTE MIK építészmérnök BSc, továbbá a PTE BTK és a PTE KPVK közösségszervezés BA hallgatói jelentették meg. A képzési konstrukció egy egyetemi képzésen kívüli, felnőttképzés keretében megvalósuló program. A hallgatókkal a Közös Pontok felnőttképzési szerződést kötött.

A tevékenység bemutatása

A KTT képzési program további céljai „a közösségi tervezés – már bevált és új – eszközeivel támogatni egy település lakosságát abban a folyamatban, amelyen keresztül párbeszéd indul a település tereiről, valamint a helyiek igényeiről és végül együtt megépíteni, életre kelteni a közösen kialakított terveket.

A program tanulási környezete egyszerre legyen biztonságos és kísérletezésre invitáló, melyben a mentorok támogatásával minden hallgató kipróbálhatja magát ismeretlen terepeken is, nem feledve, hogy a folyamatnak itt valódi tétje van. Létező településeken, létező közösségekhez kopogunk be; valódi konfliktusokkal

.....
38 Lásd <https://kozossegtertelepules.hu/egyetemistaknak/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

és ünnepekkel, és a végén nem csak egy makettet kell bemutatni, de használható, fenntartható teret kell átadnunk.”³⁹

A képzés struktúrája:

- Alapozó hét (elméleti/gyakorlati felkészítés a képzésre jelentkezett hallgatók részére Pannonhalmán)
- Községi tervezések (tervezőműhelyek formájában és alapvetően a kiválasztott településeken a helyi lakópolgárok közreműködésével)
- Községi építések-kivitelezés (kiválasztott településeken a helyi lakópolgárok közreműködésével)

A településközösség oldaláról megragadható cél, eredmény, amely túlmutat a hallgatók képzésének egyéni eredményén: a helyi közösség javaslata és döntése alapján közösségi funkciókkal bíró építmény (rekreáció, szabadidő, közösségi élet támogatása) megvalósítása

Kétéves képzés (2019. október–2021. augusztus között) valósult meg az alábbiak szerint:

2019 októberének végén a képzés I. évfolyamára jelentkezett hallgatók egy intenzív, egyhetes frontális, illetve csoportmunkát, projektfeladatokat is magában foglaló képzésen vettek részt Pannonhalmán. 2019 novembere és 2020 márciusa között tervezőműhelyeket tartottak Martonfán és Szászváron. A járványhelyzet miatt megtorpant ez a folyamat, viszont Martonfán sikerült a nyári időszakra biztosítani a folytatáshoz szükséges lépéseket terv és közösségi döntés alapján, Szászváron azonban fel kellett függeszteni a programot a tervezési folyamatban az alacsony részvétel, illetve a döntésképtelenség miatt. 2020 augusztusának vége: sikeres kivitelezés, közösségi építkezés valósult meg Martonfán. 2020 őszén a szászvári program folytatása, majd a járványhelyzet miatti újbóli halasztás következett 2021 tavaszáig.

2021. augusztus végén sikeres lett a kivitelezés, a közösségi építkezés Szászváron.

Az együttműködő szereplők

A Közös Pontok Nonprofit Kft. gesztorként a képzési know-how, a képzők és a képzési, valamint építési, kivitelezési költségek biztosításával volt részese a projektnek.

A két települési önkormányzat biztosította a közösségi építkezések helyszínét a közterület átadásával. A közösségi tervezés során helyszínt, a közösségi építkezések alkalmával pedig a hallgatók és mentoraik, valamint a program szakembereinek

.....

39 Lásd <https://kozossegetertelepules.hu/hallgatoknak> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

szálláshelyet, ellátást biztosítottak, illetve a helyi kapcsolatrendszerekre építve a folyamatmenedzselésből – például logisztika – is kivették a részüket.

Hallgatók-mentorok-szakemberek: a teljes folyamatban tevőlegesen működtek közre (interjúk, mikrointerjúk készítése, dokumentálás, moderálás, ötletbörzék, adatgyűjtés és az építkezéseken való tevőleges közreműködés).

Lakossági részvétel: a tervezőműhelyeken, a terv kiválasztásában és az építkezésen.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A leírt esetek azért nevezhetők „közösségi szolgáltatásnak” vagy inkább „közösségi megvalósításnak” és „közösségi működtetésnek”, mert mindkét bemutatott példában – eltérő intenzitással és minőségben – a lakónépesség közvetlenül befolyásolta a cél – közösségi funkcióval bíró közterületi pihenőhely – megvalósítását. Részt vehettek és vettek is a tervezésben, a javaslatok alapján elkészített tervek közötti választásban, a kivitelezésben és elvben a hasznosításban, működtetésben, amely a használatbavételt követően az önkormányzatokkal megosztott felelősséggel történik/történhet (állagmegóvás, rendeltetésszerű használat, öntevékeny felújítási munkák).

Feltételek

1. emberi: Egyetemisták, a KTT program szakemberei (a megvalósítás pillanatáig), települési polgárok, önkormányzati szakemberek (a megvalósítás folyamatában és a használatbavételt követően);
2. tárgyi, infrastrukturális: Önkormányzatok – közterület kijelölése, elhelyezés, ellátás, helyszínek biztosítása, logisztika, folyamatmenedzselés. Közös Pontok Nonprofit Kft. – képzéssel kapcsolatos immateriális és materiális javak (képzési program, képzők, taneszközök, elhelyezés, ellátás), valamint az építkezéssel kapcsolatos mindennemű materiális javak (szerszámok, építőanyagok);
3. szakmai: Közös Pontok Nonprofit Kft., illetve PTE MIK, PTE BTK, PTE KPVK (know-how, szakemberek, szakmai program, módszerek);
4. pénzügyi: Közös Pontok Nonprofit Kft. – EMMI-támogatásból a szakmai program megvalósításának költségvetése. Önkormányzatok – ellátás, szállás költségei. Önkéntes munka – lakópolgárok közreműködése az építkezéseken.

A mintául szolgáló modell

A közösségi tervezések, amelyek a tervezőműhelyekben öltöttek testet, alapvetően a közösségi fejlesztőmunka hazai, a Közösségfejlesztők Egyesülete által az 1990-es években kialakított gyakorlatát követték, illetve a már említett, az 1970-es években kidolgozott „nyitott ház kísérlet” szellemisége épült be elidegeníthetetlenül és

manifeszt módon magába a képzési programba. Ezek determinálták a programban közreműködő szakemberek szakmai munkáját. Mérnöki, műszaki oldalról viszont a Makovecz-féle organikus építészet szellemiségét, örökségét követve, a mai kor viszonyába integrálva a mérnökök és mérnökhallgatók közösségek által determinált koncepcióterveket készítettek. Ezeknél a terveknél – azt is figyelembe véve, hogy a tervezett építmények alapvető építőanyaga a fa, azaz könnyű szerkezetű, könnyen elbontható konstrukciók – a közösség igényeit is követve egyfajta légiesség, rugalmasság, alkalmazkodóképesség volt jellemző az egész tervezési folyamatra.

A módszer bemutatása és háttere

A közösségi tervezés folyamatában a széles irodalommal rendelkező módszerek részbeni alkalmazása volt tapasztalható a folyamat moderálásával/menedzselésével megbízott közösségfejlesztő, a mentorok és a hallgatók munkájában: közösségi felmérés gyűjtőmódszerének elemei: interjúk, nyilvános közösségi beszélgetések, helyierőforrás-térképek készítése, valamint „Szegedi Tankatalógus-szerű” mikrointerjúk.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A két bemutatott település esetében eltérő tapasztalatokat szereztek a résztvevők. Martonfa esetében a bevonás egyszerűbben valósult meg, különösebb akadályokba nem ütközött. A település kis lélekszáma, az egymásrataltság, a polgármester integráló személye, illetve a „betelepülők” szélesebb rálátása együttesen optimális feltételeket teremtett a lakosság részvételéhez a folyamatban. Azért a kezdeményezés ebben a példában sem érte el a teljes településközösséget. Szászvár esetében a korábban ismertetett okok miatt második nekifutásra és egy újratervezést, tudatosabb célzást követően – ami azt jelentette, hogy a második szakaszban már kifejezetten a szászvári fiatalokat, diákkorúakat célozta meg a program – sikerült abszolválni a projektet. A településközösség megosztottsága miatt – a településméret is más, mint Martonfa esetében, illetve éppen egy olyan időszakban zajlott a munka, amikor változott a helyi, régóta fennálló status quo – sokkal nehezkesebb volt a teljes folyamat, amelyet még a járványhelyzet is nehezített, illetve ez részben el is fedte az alapproblémát.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Mindkét esetben igazolható a közösségi részvétel a teljes folyamatban, tehát a tervezés, a kiválasztás/döntés és a kivitelezés szakaszában is, hiszen egy olyan közösségi manifesztumot vehetnek használatba, amelynél a legszélesebb értelemben adott volt, hogy az igényeik, véleményük alapján készüljön el, és annak használata is teljesen inkluzív vá vált.

Eredmények, tanulságok

Az esetleírásban bemutatott két példán kívül további három településen valósult meg hasonló folyamat következményeként közösségi funkciójú építmény. A „jó példa” ragadós lehet. Túl az építmények praktikus funkcióján, használati értékén, közvetítheti a közösségi tervezés, társadalmi részvétel kézzelfogható eredményét a közvetlen, de a tágabb környezetben. Idehaza a társadalmi részvétel – nemzetközi összehasonlításban is – nagyon rossz mutatókkal rendelkezik, ezért minden ilyen kezdeményezés társadalmi hasznossága, közérdekűsége kiemelt figyelmet érdemel.

Fenntarthatóság

Az igazi kihívás a bemutatott településközösségek számára, hogy miután voltak, akik közreműködtek a tervezésben és a kivitelezésben, éreznek-e késztetést arra a jövőben, hogy a végső felelősséget viselő önkormányzat mellett/helyett, akár alulról szerveződő módon és természetesen a településüzemeltetési szabályok betartásával közreműködjenek az építmények állagmegóvásában, az épített környezet védelmében, a rendeltetésszerű használat bemutatásában például a következő generációk számára.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A KTT program elindította III. évfolyamát, így az ország több régiójában, több településén lesz még példa a jövőben hasonló kezdeményezések kivitelezésére, egyszerűsített bemutatására a megvalósult öt helyszín mellett.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Közösség – Tér – Település program honlapja: Martonfa – Fölsőkúti Pihenő.

<https://kozossegtertelepules.hu/martonfa> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

A Közösség – Tér – Település program honlapja: Szászvár – Szászvári Grund.

<https://kozossegtertelepules.hu/szaszvar> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

Közösség – Tér – Település program – Első évfolyam, összefoglaló.

<https://www.youtube.com/watch?v=IhXurA1xIEk> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

Fölsőkúti Pihenő és Patak Party – Közösségi építés Baranyában a KTT szervezésében.

<https://epiteszforum.hu/print/folsokuti-piheno-es-patak-party--kozossegi-epites-baranyaban-a-ktt-szervezeseben> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

DÓRI Éva (2020): A nyitott ház mozgalom. a közösségi művelődés szemléleti változásainak társadalmi és kultúrpolitikai közege a Kádár-korszakban. *Tudásmenedzsment* 21(1–2). 131–144.

DÓRI Éva (2021): „Útkeresők”. Településfejlesztés a közösségi művelődéssel. *Tudásmenedzsment* 22(1). 174–186.

2.2. Idősek nappali ellátásának közösségi megszervezése

ALAPADATOK

Megvalósító: Szatmári Kistérségi Szociális Alapszolgáltatási Központ és a Közösségfejlesztők Egyesülete

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: Egészség és jóllét; egyenlőtlenségek csökkentése

Kulcsszavak: közszolgáltatás, idősek nappali ellátása, egyenrangú partnerség, helyi szükségletekre épít, helyi erőforrások mozgósítása

Rövid leírás

A Közösségfejlesztők Egyesületét (KÖFE) régóta foglalkoztatja a közösségi alapú működés, működtetés, a szervezet vizsgálta, hogy hátrányos helyzetű térségekben a közszolgáltatásokat hogyan lehet elérni, eszközöket és módszereket fejlesztettek jobb minőségű szolgáltatások érdekében. Ezt követte az a program, amely a hátrányos helyzetű Gönci járásban vizsgálta a közszolgáltatásokat, azok jelenlétét, elérhetőségét és közösségbe ágyazottságát.

Ez a program 2022 márciusában indult, és a Szatmári Kistérségi Szociális Alapszolgáltatási Központ idősek nappali ellátásának (továbbiakban: idősek klubja) átalakítását célozza, annak érdekében, hogy a szolgáltatás közösségi módon működjön. Ez azt jelenti, hogy a helyi közösségbe ágyazott, helyi szükségletekre és erőforrásokra épít, és egyenrangú partnerségben vesznek benne részt az intézmény dolgozói, az idősek, akik a szolgáltatást igénybe veszik, illetve kapcsolódik hozzájuk a települési közösség is. Ezzel a munkával elindult a közszolgáltatások közül a szociális intézmény idősek nappali ellátásának közösségi működésűvé alakítása, amely az elméleten túlmutatva a gyakorlatban mutatja meg, hogyan lehet ezt megvalósítani. Fontos megjegyezni, hogy a folyamat még nem zárult le, az átalakulásban a közösségfejlesztők szorosan együtt dolgoznak az intézmény munkatársaival és az idősek klubjával.

A tevékenység bemutatása

Nagyecsed a Mátészalkai járásban található, Mátészalkától mintegy 14 km-re. Lakóinak száma 2021. decemberében 6268 fő volt, folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A lakosság elöregedő, az idősek nagy részének a családtagjai nem a településen élnek, gyakran több száz km távolságra, ami fokozott igényt mutat az idősekkel foglalkozó szolgáltatásokra. A településen dolgozó szociális szakemberek

tapasztalatai azt mutatják, hogy azoknál az idős embereknél, akik közösségbe járnak, erős társas kapcsolatokkal rendelkeznek, később kezdődik el a testi és szellemi leépülés.

A munka folyamatának tervezését a Szatmári Kistérségi Szociális Alapszolgáltatási Központ vezetője és a KÖFE két szakembere végzi. A szakmai tartalmakat alkalomról alkalomra tervezik a szükségleteknek és hiányosságoknak megfelelően. A kezdetektől fogva különböző műhelyekben zajlik a munka: külön az intézményben dolgozó szakemberekkel, az idősek klubjának a tagjaival, a településen működő egyéb közszolgáltatásokkal, valamint a település lakosságával. Fontos, hogy értse mindenki az alapértékeket és elveket, ezért hónapokon keresztül ezekkel dolgoztak a fejlesztők az idősek klubjában, illetve a munkatársak műhelyében. Sor került a szolgáltatás állapotának feltárására; a KÖFE által megfogalmazott közösségi alapú működés ismérveinek átbeszélésére, értelmezésére; közösség, részvétel, változás fogalmainak tisztázására; az egyenrangú partnerség tartalmának meghatározására. A kézirat születésének időpontjában a munkatársak és az idősek klubjának tagjai a továbbiakban együtt dolgoznak azon, hogyan tehető a szolgáltatás ismertté és elismertté a településen, így amikor ők már képesek ezt meghatározni, akkor lehet a szélesebb közösség felé nyitni. Készül egy átalakítási cselekvési terv, amely majd tartalmazza a lépéseket és az időtartamot.

Az együttműködő szereplők

A Szatmári Kistérségi Szociális Alapszolgáltatási Központ:

- vezetője: aki kezdeményezte ezt a folyamatot, és akinek vannak tapasztalatai és tudása közösségi munkáról;
- szakmai munkatársai: akik nyitottak a változásra;
- a szolgáltatást igénybe vevő idős emberek: akik egyre jobban értik és látják azt, hogy rajtuk is múlik a szolgáltatás minősége és tartalma.
- Azok a településen élő emberek, akik támogatói a változásnak és a szolgáltatásnak, akik tudnak kapcsolódni a „Tegyük értékke az időseket Nagyecsedén” mottóhoz.
- Az átalakítási folyamathoz szakmai támogatást nyújtó Közösségfejlesztők Egyesülete.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A teljes szolgáltatás közösségivé alakítása a cél.

Feltételek

- a) emberi: nyitott intézményvezető és kollégák;
- b) tárgyi, infrastrukturális: közösségi tér, ahol dolgozni lehet;
- c) szakmai: közösségfejlesztői tudás;
- d) pénzügyi: szakemberek megfizetése.

A módszer bemutatása és háttere

A Közösségfejlesztők Egyesületének kutatási és elméleti háttere van a témában, amelyek az Egyesület honlapján érhetőek el részletesebben.^{40, 41, 42}

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Azok a településen élő emberek, akik még nem használták a szociális intézmény szolgáltatásait, nem ismerik sem a szolgáltatásokat, sem magát az intézményt, sőt a szegénységet, az elesettekkel való törődést kapcsolják hozzá. Épp ezért fontos, hogy először az intézményt és a szolgáltatást kell ismertté és elismertté tenni, valamint az intézményben dolgozóknak és a szolgáltatást igénybe vevőknek közösen meg kell határoznia, mit is várnak el a közösségtől, mire és mihez keresnek partnereket.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

Esettanulmány és az átalakítás cselekvési terve készül, amelyekben megjelennek a tapasztalatok, a közös tanulási folyamat, az elakadások, a tanulságok, a javaslatok azok számára, akik belevágnának egy ilyen folyamatba.

40 Lásd *Kutatási beszámoló. A leghátrányosabb helyzetű járásokban megvalósuló szakmaközi együttműködések feltárására irányuló kutatásról*. https://kofe.hu/wp-content/uploads/Dokumentumok/efop-2018-2020/Kutat%C3%A1si%20besz%C3%A1mol%C3%B3_bor%C3%ADt%C3%B3%20n%C3%A9lk%C3%BCI.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

41 Lásd *Közösségek szolgálatában*. https://kofe.hu/wp-content/uploads/Dokumentumok/2020/honlapra_handout_kozossegialapuszolgaltatas.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

42 Lásd https://kofe.hu/wp-content/uploads/Dokumentumok/efop-2018-2020/Szakpolitikai%20aj%C3%A1nl%C3%A1s_v%C3%A9gleges_bor%C3%ADt%C3%B3%20n%C3%A9lk%C3%BCI.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 11.07.)

2.3. „Találjuk ki Szentendrét!” műhely – SZÉSZ partnerségi beadványíró szolgáltatás

ALAPADATOK

Megvalósító: Civil Kotta Szentendre

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: Fenntartható városok és közösségek; béke, igazság és erős intézmények

Kulcsszavak: helyi nyilvánosság, átlátható döntéshozatal

Rövid leírás

A Civil Kotta Szentendre a helyi nyilvánosság megújításán, az átlátható döntéshozatal megvalósításán dolgozó helyi civil csoport, amely lakossági vélemények, helyi kezdeményezések, partnerségi beadványok megírásában nyújt segítséget. Ennek elősegítésére közösségi eseményeket és kommunikációs kampányt szerveztek. Létrehoztak a város közéletét is élénkítő, új kapcsolatok és élmények megszerzésére lehetőséget adó platformot a település fejlődése iránt érdeklődő polgárok számára.

A tevékenység leírása

A Találjuk ki Szentendrét műhely és a SZÉSZ partnerségi vélemény- és beadványíró műhely egy alkalmi helyzetre reagálva született és egy lehatárolt időszakban működött, de inspirációt jelenthet rendszeres közösségi szolgáltatások megszervezéséhez.

A háttér, a környezet bemutatása

2017-ben került sor Szentendrén a város átfogó építési szabályzatának módosítására; a törvényben előírt partnerségi véleményezési eljárás – a szinte egyetlen – olyan felület, ahol az önkormányzat válaszadási kényszerben van, így a helyi lakók hatékonyan képviselhetik az érdekeiket. Egy-egy beadványban számukra kedvező építési feltételeket kérhetnek, vagy lényeges információt tudhatnak meg az őket érintő változásokról. Így szerencsés esetben korrigálhatnak olyan terveket és intézkedéseket, amelyek súlyos következményekkel járhatnak a mindennapi életünkre, ingatlanjaik értékére, fejleszthetőségére. Azonban az építészek, városfejlesztők által használt nyelvezet, a településfejlesztési eszközök és kataszterek világa, egy város szabályozási rendszerének áttekinthetetlen hatalmas információhalmaza agyonnyomja az érdeklődőt, aki kitartó kereséssel sem biztos, hogy észreveszi az őt érintő változásokat, és nem tudja hatékonyan kifejtetni álláspontját, szükségleteit a partnerségi szakaszban.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Ebben a helyzetben egy helyi civil csoport, a Civil Kotta olyan közösségi eseménysorozatot szervezett, amely során a helyi lakók összegyűltek és – tekintettel arra, hogy nagy számban élnek építészek a településen – egymást segítve készültek fel a Szentendre Építési Szabályzatának módosítására. Ekkor született meg ez a beadványíró szolgáltatás, amely során a település bármely lakója jelezhetette az igényét, hogy szeretné megismerni a saját vagy lakóköznyezete helyzetét. A programban lévő építészek lefordították hétköznapi nyelvre, milyen következményekkel járhatnak a területi besorolások, illetve egyéb változtatások. Feldolgozva a korábbi évek pozitívan elbírált indítványait, segítettek a megfogalmazásban, de az érintettek maguk írták meg a beadványokat. A beadványírást vitaműhelyek, a helyi civil csoportok és a helyben lakó szakértők által megtartott tájékoztató előadások egészítették ki. A programot a helyi közösségi médiában népszerűsítették, és közel százhuszan jöttek el a három egymást követő beadványíró eseményre. Az ekkor született harmincnégy beadványt később a városvezetés meg is válaszolta. (Korábban csupán hét lakossági észrevétel volt). A szolgáltatásra volt igény, mert egyrészt nem érezték magukat biztonságban a helyi polgárok a váratlanul felbukkanó építkezések miatt, és mert a település fejlesztési koncepciójának tervezési szakaszában nem volt lehetőségük véleményyt kifejtteni.

Együttműködő szereplők

A célcsoport a középkorú és idősebb lakók voltak, akiknek saját tulajdonuk van a városban, tudásukkal és tapasztalataikkal hozzá tudnak járulni a város fejlődéséhez, ugyanakkor személyes érdekük is, hogy megismerjék, alakítsák a település jövőjét. Részt vettek a programban azok, akik a városi beruházásokra reagálva tiltakoztak, vagy saját fejlesztési javaslat mentén szerveződtek.

Miért nevezhető közösségi gyakorlatnak, miért érdemes bekapcsolódni?

Az értékteremtés egyik dimenziója a közösségi kapcsolatok, a másik az állampolgári részvétel, amennyiben a helyi polgár hozzászól, érdeklődik a város jövőjét befolyásoló döntések meghozataláról, szintén nagyon fontos alapja a települési kohézióknak és helyi társadalmi megújulásnak, fejlődésnek. Továbbá fontos elem a tanulás, az edukáció, hiszen a folyamatban a városlakó megismerkedik a városszabályozás és -fejlesztés alapvető dokumentumaival, módszertanával és logikájával, ezáltal könnyebben tud kapcsolódni a városfejlesztési folyamatokhoz, és jobban átlátja város működését, amelyben él.

Feltételek

a) személyi: helyi építészek, épülettervezésben, kivitelezésben vagy urbanisztikában jártas helyi szakemberek, önkéntesek, akik értenek beadványok megfogalmazásához, civil szervezetek, környezetvédők, lakossági csoportok;

b) tárgyi: közösségi tér a műhelymunkához;

c) szakmai: a közösségi erőforrás magja a helyben lakó, a helyi közösséghez tartozó szakember (helyi építészek, épülettervezésben, kivitelezésben vagy urbanisztikában jártas helyi szakemberek, beadványírásban jártas szakemberek.)

Eredmények

Nem szokványos, hogy a hivatalos ügyintézés támogatására is lehet közösségi támogatással szolgáltatást szervezni, pedig az üzleti életben gyakoriak a tanácsadásra vagy ügyintézésre szakosodott vállalkozások. Ritkaságnak számít, pedig fontos, hogy egy település lakói foglalkozzanak a helyi építési szabályzattal. Közösségi alapon önkéntesi felajánlással szerveződött meg olyan támogatási gyakorlat, amely végeredménye egy konkrét beadvány egy-egy személy számára, de tágabb célja a városkép védelme és a városi szolgáltatások javítása, mely a közösség egészének fontos. A beadványkitöltés mindenki számára igény esetén hozzáférhető volt, lényeges motívum a közös megvalósítás, tehát a szolgáltatást igénybe vevő nem pusztán leadja a megrendelést, majd passzívan várja végeredményt, hanem a település többi lakójával közös cselekvés részesévé válik.

A mintául szolgáló modell

Nem volt előzetes példa, a beadványkitöltés mint szolgáltatás egy spontán felajánlásból született meg. De korábban az eDemokrácia műhely tartott workshopot, ahol voltak példák a hivatali nyelvezet fordítására.

Fenntarthatóság

A városépítés szabályzatának módosítására ilyen léptékben négyévente kerül sor, de évente is megszervezhető a helyi építési szabály és arculati kézikönyv korrekcióját kérő beadványokhoz kötődő szolgáltatás, amikor városlakók beadványokban tudatják a városvezetéssel az építési szabályzatra vonatkozó igényüket. Más olyan városokban is elképzelhető, ahol vannak nyitott gondolkodású építészek, de alapvetően az agglomerációs övezetben van esély ilyen programok megvalósítására, viszont nagyon segítheti az őslakos-beköltöző ellentétek felszámolását, és segítheti a városvezetést abban, hogy megbirkózzon az agglomerációs kihívások okozta feszültségekkel.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Civil Kotta Facebook-oldala. https://www.facebook.com/civilkotta/?locale=hu_HU

(Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)

2.4. Működtető és szolgáltató közösség

ALAPADATOK

Megvalósító: Kunbányai Tizek Közösségi Szövetkezet

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: tisztességes munka és gazdasági növekedés; fenntartható városok és közösségek; szárazföldi ökoszisztémák védelme

Kulcsszavak: helyi erőforrás, közösségi gazdálkodás, közösségi vállalkozás, szövetkezet, gazdasági együttműködés

Rövid leírás

Egy felső-kiskunsági ingatlan működtetéséhez és szolgáltatásainak megvalósításához, fejlesztéséhez alakított ki szolgáltatáscsomagot egy helyi szövetkezet. A Civil Kollégium Alapítvány egy korábban iskolafunkciót is ellátó, majd magára hagyott volt Klebelsberg-féle ingatlant újított fel felnőttképzési céllal 1997-ben. Eleinte csak vásárolt szolgáltatásként fizette meg az Alapítvány a szövetkezet munkáját (takarítás, kiszolgálás, zöldterület-gondozás), majd ahogy látszott, hogy a szövetkezet egyre több területen kezdeményez új szolgáltatásokat, kezdi a házat jó gazdaként kezelni, úgy változott a gazdasági együttműködés kerete is. Először a szálláshely bevételét, majd az étkezésből származó bevételt, utána a terembérleti díjat, később pedig minden bevételt a szövetkezet kezelte. Ezzel egyidejűleg a költségeket is a befolyó bevételekből fedezték. Ez már komoly bizalmat feltételezett a tulajdonos és a szövetkezet között.

A tevékenység bemutatása

Egy bentlakásos képzési központ közösségi üzemeltetése a konkrét tevékenység. A tulajdonos érdekelt abban, hogy jó gazdája legyen a háznak, a szövetkezet érdekelt volt a bevétel növelésben, így újabb szolgáltatásokkal igyekezett elérni a vendégszám és a vendégéjszakák növekedését, valamint a helyben fogyasztás termékláncát is igyekeztek növelni. Ezekhez kapcsolódott a: kávézó nyitása, a rendezvények előtti nyitás (esküvők, évfordulók, táborok stb.), majd a közösségi öngyógyító kert és a permakultúra minta- és oktatási tér kialakítása, amelyhez

gyakornoki és oktatási programok is kapcsolódtak, kapcsolódnak. Konyhát alakítottak ki, és egyre nagyobb részben – és az egyre változó igényekre rugalmasan reagálva – kiváltották az éttermi szolgáltatást helyben készített vegetáriánus/vegán ételekkel, melyeket a legtöbb ételintolerancia mellett is lehet fogyasztani. A nyári rendezvények kiszolgálására és a nagyobb mértékű konyhai előkészítésekre (befőzés, tartósítás, aszalás, szárítás stb.) nyári konyhát és tárolókat építettek, valamint a nagyobb rendezvényeket kiszolgáló, tájba illeszkedő komposztvécéket és napmelegítőszuhányzókat.

Míg a tulajdonos igyekezett rendszeres képzési bevételt biztosítani (képzésszervezéssel, népszerűsítéssel, saját projektekkal stb.) és fejlesztési alapot elkülöníteni (pl. ablakcsere), addig az üzemeltető szövetkezet igyekezett az átalakítások, fejlesztések során felszabadult minden alapanyagot hasznosítani a területen (pl. bontottfa-ablakkeretekből palántázó üvegházat épített, elbontott ebédlőbútorokból újragondolt dizájnnal kiegészítő polc, tároló, fogas stb. elemeket rakott a szobákba).

Háttér

Az alapproblémát két irányból is megközelíthetjük. Az egyik közösségalapú. A másik gazdasági. Közösségi oldalról a jelenség egy tanyabokorban élő kevés ember, valós és tartalmas emberi találkozásainak rendszeresítése, közös tevékenységek végzésének igénye, amely nem csak az erőforrások megosztásáról szól, hanem a közösség épüléséről is, amit a találkozások, a beszélgetések, a közös célok és a rendszeresség ad. Ez hiányzott a tanyabokorban élőknek, keresték ennek lehetőségét (korábban egyesületi formában, majd alvállalkozói csoportban egy, a falun kívüli cégen belül). Gazdasági oldalról az adottság annyi, hogy ebben a tanyabokorban üzemelteti a bentlakásos képzési központját a Civil Kollégium Alapítvány. A tulajdonos alapítvány hamar felismerte, hogy nem érdemes alkalmazottakkal dolgoznia a távolból (pl. nincs kontroll, nincs bizalom, nem beszélnek egy nyelvet, az alkalmazotti viszony rossz, távolító dinamikát indít a felek között stb.). Keresett egy helyi közösséget, akikkel kialakíthat egy közös, kölcsönösen előnyös megoldást a működtetésre. A szövetkezet kifele szolgáltat, befelé pedig szeretné elérni, hogy tagjait biztonságos, szolidáris közösség vegye körül, amely lehetőséget ad jobb életminőség elérésére. Konkrét céljuk, hogy tagjaiknak értelmes munkalehetőséget és jövedelmet biztosítsanak egy jól működő közösségi vállalkozásban.

Nem pályázati kiírás motiválta az alapításukat, és nem is pályáznak olyan forrásokra, amely az energiájukat más irányba mozdítja el.

A tevékenység fő lépései:

1. Helyi szükségletek felismerése (közösségi igény, kiegészítő munkajövedelem iránti szükséglet, nehezen kapható helyi tartós munkaerő, szolgáltatási igény megjelenése, megerősödése stb.).

2. Közösségi kapacitások felmérése (ember, tudás, képesség, idő, bizalom stb.), szakmai felkészülés (szövetkezeti forma közösségi és gazdasági lehetőségei, vagy más nonprofit forma keretei).
3. Közös feladatvállalások (kisebb munkák alkalmi vállalása közösen (rendezvény, közösségi esemény, nyári egyetem stb.).
4. Közös tanulás, reflektálás a speciális együttműködési forma helyi használhatóságára, igazítás a helyi viszonyokhoz és a keretek formai kialakítása.
5. A munka kereteinek gyakorlati kialakítása, próbaüzem (tanulással, mentorálással, visszacsatolásokkal, a szükséges módosítások megtételével)
6. Üzemszerű működés kialakítása munkamegosztással, fejlesztések tervezésével (egyénekbe való beruházás és infrastruktúra-fejlesztés tervezése, ütemezése)
7. Fejlesztések adaptálása (konyha, nyári konyha, büfé, melegítetettő vizsga, szakácsvizsga, HACCP-rendszer, pénztárgép, kártyás fizetés, ipari mosó, asztalosmunkák stb.)
8. Termékskála- és tagságbővítés, munkaerő-gazdálkodás
9. Üzemszerű működés diverz szolgáltatási portfólióval (üzemeltetés, termékelőállítás, szellemi szolgáltatás, bérlés, vendéglátás, rendezvényszervezés, mosoda stb.).
10. Fenntarthatósági gondolkodás belső és külső szereplőkkel (permakultúra, végán konyha, bemutatótér stb.)

Az együttműködő szereplők

A szövetkezetben olyanok fogtak össze, akik elkötelezettek a településük/térségük, valamint a közösségiség iránt, és akik saját erőforrásaikat is a közös ügy szolgálatába hajlandók állítani.

Így van a szövetkezetben tanár, közösségfejlesztő, nyugdíjas polgármester, állattenyésztő gazda, csecsemőgondozó, likőr- és pálinkafőző, vendéglátó, állattenyésztő, kereskedő, varrónő és közösségfejlesztő stb. Ehhez még hozzájön a családtagok tudása, képzettsége, tapasztalata, amit természetesen tesznek hozzá a szövetkezet munkájához.

A szövetkezet tagjai: nyolc alapító taggal indultak, és jelenleg 11 tagja van a szövetkezetnek. A tagok részjegyeket vásároltak, ez a vagyoni hozzájárulás jelenleg 300.000 jegyzett tőkét jelent.

A szövetkezet nem közhasznú (korábban hivatkozott jogi okok miatt) és nem nonprofit (bár működési jellege az, ennek is elsősorban jogi és adózási okai vannak). A szövetkezet az alapítás óta nyitott, ami azt jelenti, hogy igyekeznek a tevékenységekbe bevonni azokat, akik a környezetükben élnek (Kunszentmiklós és térsége, Felső-Kiskunság, Dunamellék), hasonlóképpen gondolkodnak a közösségről, és akik tudnak energiát fordítani a közös gyarapodásra is (szakértők, fejlesztők, önkéntesek, diákok, gyakoronokok stb.).

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Helyi közösség tagjai számára munkalehetőséget és jövedelmet teremtenek lehetőség szerint olyan tevékenységekkel, melyek nemcsak jövedelmezőek, hanem közösséget is formálnak.

Működésük:

- közösségi
- önfenntartó
- belső erőforrásokra építő
- külső kapcsolatokat építő
- szolidáris
- szelíd technológiákkal dolgozó
- helyi fókuszú

Feltételek

a) emberi

- fejlesztő (közösség, gazdaság, termékpálya)
- tagok (dolgozó, közösségben tevékenykedő, javaikat, tudásukat megosztó emberek)
- szakmai és emberi támogató kör (kapcsolatok)

b) tárgyi, infrastrukturális

- működtetéshez intézmény, amelynek működtetése legalább a rentabilitás lehetőségét magában hordozza
- termelésnél: a termeléshez szükséges eszközök (változatos paletta)
- szolgáltatásnál (az értékesítéshez szükséges eszközök, szolgáltatásfüggő)

c) szakmai

- közösség- és gazdaságfejlesztési ismeretek
- a szolgáltatás/vagy termékellátáshoz szükséges tudás, ismeret, jártasság
- jogász/ügyvéd a vállalkozási formához (is)

d) pénzügyi

- pénzügyi adminisztrátor
- könyvelő

A mintául szolgáló modell

Közösségi vállalkozás, közösségi szövetkezet, értékesítési szövetkezet, társadalmi vállalkozás. A *LeMat szociális franchise* szociális/társadalmi vállalkozás, turisztikai márka Franciaországból. Célkitűzése, hogy a lehető legjobb irányba fordítsa a hátrányos helyzetű emberek szociális, kulturális, foglalkoztatási és szakmai értékeit.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A tevékenység szigorúan közösségi és gazdasági együttállást jelent. Értékesítés- és gazdálkodásfókuszú, és a közösségiség több feltételéhez járul hozzá egyidejűleg, úgymint: valahova tartozás, gazdasági boldogulás. Érintettek elsődleges köre: munkaerőpiacról kiszorult álláskereső, tanyavilágban élők, nők, pályakezdő fiatalok, nyugdíjasok, aktív korú kiegészítő jövedelmet keresők.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Közösségépülés. Erősödik a közösség tagjainak kapcsolódása, hasznosságérzete, önbizalma. Nő közöttük a szolidaritás, a tudatosság a jövő tervezésével kapcsolatban.

Jövedelemszerzés. Valódi jövedelemre tesznek szert, rugalmasan reagálnak, a kedvezményes foglalkoztatási lehetőségeket kihasználják.

Fenntartható szolgáltatás. Mindenki nyer vele: a helyi közösség, a felhasználó közösség, a bolygó.

Eredmények, tanulságok

Mélyen gyökerező, alapszükségletre reagáló, egzisztenciálisan is értelmezhető közösségi kapacitásbővítő, fejlesztő tevékenység. Ennek okán: idő- és energiaigényes az előkészítése és a kialakítása. Változatos szaktudást igényel és/vagy nagyon jó szervezői vénát egy elkötelezett helyi embertől. Két markáns szakterület tudását és lehetőségeit ötvözi: közösség és gazdaság. Eredményei is csak e kettő halmozásában látszódnak majd, önállóan egyik terület se tudja ezt a modellt értelmezni, megvalósítani.

Fenntarthatóság

Ökológikus: helyi emberekre épít, helyi termékeket használ, helyi mintaadó beruházásokat eszközöl, önfenntartó, nem pályázatfüggő, de teljesítőképessége szorosan összefügg külső – megrendelői – kapcsolataival. Korszerű, rugalmas, adaptív szolgáltatási lábak: ökoturizmus, vendéglátás, rendezvények (a családítól a nemzetközi eseményekig), saját tanulóprogramok, termékellátás, karbantartás, kertgondozás, szálláshely stb.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság

Közösségi gazdaságfejlesztés iránti elkötelezettség. Gazdasági tevékenység és közösségi szerepvállalás együttes vállalása.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

MÉSZÁROS Zsuzsa (2019): *Hozzájárulás – Közösségi gazdaságfejlesztés a közösségfejlesztésben*. <https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/hozzajarulas-kozossegi-gazdasagfejlesztes-a-kozossegfejlesztesben/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Szomszédsági gazdaságfejlesztés. https://kofe.hu/parola/wp-content/uploads/Parola_Fuzetek/2000%20-%20Szomsz%C3%A9ds%C3%A1gi%20gazdas%C3%A1gfejleszt%C3%A9s.PDF (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Módszertani kézikönyv társadalmi vállalkozások részére. https://piactars.hu/uploads/files/documents/ofa_modszertani_kezikonyv_online.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Szociális gazdasági kézikönyv. <https://piactars.hu/uploads/files/documents/szocialis-gazdasag-kezikonyv-2007.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Tudástár Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége (SzoSzöv). szoszov.hu (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

2.5. Repair Café Budapest - Közösségi Szerelde

ALAPADATOK

Megalósító: Para-fitt Sportegyesület

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: ipar, innováció és infrastruktúra; felelős fogyasztás és termelés

Kulcsszavak: közösségi műhely, „szereld magad” műhely, open source, Repair Café, hálózat, Józsefváros, közösségi költségvetés

Rövid leírás

A Repair Café – „javító kávézó” ma már szinte mozgalomnak is nevezhető, egyre több helyen találkozhatunk ilyen szerveződésekkel a világban. A Repair Café Közösségi Szerviz koncepciót Martine Postma dolgozta ki 2009-ben, az első Repair Café eseményt 2009-ben rendezték az amszterdami Fijnhout Színházban, majd 2010-ben létrejött a Repair Café Alapítvány. Napjainkra már több mint harmincnégy

városban⁴³ van jelen ez a szolgáltatás, több mint kétezer eseményt szerveztek.⁴⁴ A Repair Café-k szervezéséhez egy regionális szervezet, a Tiroler Bildungswerk nyújt a szakmai-módszertani háttérrel, képzéseket tartanak az érdeklődőknek, kapcsolatteremtő online fórumot üzemeltetnek, és kommunikációs kampánnyal népszerűsítik a „mozgalmat”.

A tevékenység bemutatása

A Repair Café Budapest fenntartója a Para-fitt Sportegyesület (közhasznú civil egyesület), amely a társadalom periferiáján élő középsúlyos szellemi sérült gyermekek és családjuk rehabilitációjával foglalkozik 2001 óta. „A holland »Repair café« mintájára egy olyan hely, ahol a rendelkezésre álló szerszámokkal és szakértői segítséggel az ember maga megjavíthat elromlott tárgyakat. A műhely egyben találkozóhely is, lehetőség arra, hogy a közösség tagjai is segítsenek egymásnak, megosszák tudásukat.” „Kevés a szerviz és a szakember. Ha valami elromlik, rögtön a szemébe dobjuk, holott kis segítséggel sok minden megjavítható, megmenthető lenne.”⁴⁵

A háttér, a környezet bemutatása

A műhely Budapesten, a Józsefvárosi Magdolnanegyedben, a Teleki téren, egy utcáról nyíló tágas (kb. 100 m²-es) helyiségben működik, amely valaha üzleteliséggel lehetett. A helyiség tulajdonosa a Józsefvárosi Önkormányzat, az Egyesület kedvezményes feltételekkel bérlő, határozott idejű (ötéves) szerződéssel. A Teleki tér Budapest belvárosához igen közel eső részén található, tömegközlekedéssel is könnyen elérhető városrész, amely korábban kifejezetten szegregált környéknek számított, az utóbbi évtizedben viszont a sok városrehabilitációs programnak, a tudatos önkormányzati várostervezésnek és közösségfejlesztői munkának köszönhetően folyamatosan erősödik, általános megítélése, közbiztonsága látványosan javul. A lakosság többsége továbbra is alacsony jövedelmű vagy mélyszegénységben él, de a budapesti belvárosi viszonylatban alacsonynak számító ingatlanárak, a javuló közbiztonság és a rehabilitáció hatására megindult egy beköltözési hullám, amely során sok fiatal, szerény jövedelmű család érkezett a városrészbe, valamint az egyetemek közelsége miatt sok vidéki és külföldi egyetemista is megjelent. A közelben több átmeneti szálláshely is található, közöttük az Alföldi

.....
43 Belgiumban, Németországban, Franciaországban, Angliában, az Egyesült Államokban és már Japánban és Indiában is

44 Lásd <https://www.repaircafe.org/en/about> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

45 Lásd <https://otlet.budapest.hu/projektek/166> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Átmeneti Szállás, amellyel a műhely aktív kapcsolatban van, kerekesszékek javítását végzik, magánszemélyektől és cégektől érkező tárgyardományokkal, valamint közösen készített ételekkel is segítik őket, a szálló lakói pedig a műanyagfeldolgozó műhely alapanyagát készítik elő (kupakválogatás). Megalakulásával immár a műhely ad otthont a Para-fitt Egyesület számos programjának és foglalkozásának is, valamint idetelepült az egyesület egy másik, szorosán kapcsolódó, 2019-ben elkezdett projektje, a műanyagfeldolgozó modellprogram is (Precious Plastic⁴⁶). Így a műhely közösségépítése nem a nulláról indult, de a 2023. decemberi nyitás óta lassan kezdenek új emberek is bekapcsolódni a közös tevékenységbe. 2024-ben létrehozták a Facebook-csoportjukat, amelynek mára 483 tagja van.⁴⁷

A tevékenység fő lépései és időtartama

- 2021. december: ötlet beadása a Budapesti Közösségi Költségvetésbe⁴⁸
- 2022: az ötlet 3111 szavazattal nyer 50 millió Ft-ot („Nyitott Budapest” kategóriában)⁴⁹
- 2023. április: Budapest Főváros Önkormányzata a Fővárosi Közgyűlés 234/2023. (03.29.) határozata alapján pályázatot ír ki Közösségi „szereld magad” műhely kiépítésére és meghatározott ideig való üzemeltetésére.
- A pályázat útján kiválasztott Para-Fitt Egyesület 2023. december 1-én nyitotta meg a „szereld magad” műhelyt a VIII. kerület, Teleki tér 7. szám alatt.

Az együttműködő szereplők

- Para-fitt Egyesület (30-40 család) – működtető, résztvevő
- Józsefvárosi Önkormányzat – támogató
- Budapest Főváros Önkormányzata – támogató, közösségi költségvetés
- Célcsoport: praktikusán a helyi lakosok, de nincs semmilyen korlátozás (kortól, nemtől, jövedelemszinttől függetlenül bárki, de a prioritást az alacsony jövedelműek kapják)

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Helyi igényre ad választ oly módon, hogy a probléma megoldásába bevonja az érintetteket; helyet, lehetőséget biztosít az egymástól való tanulásra, és a szolgáltatást

.....
46 Lásd <https://preciousplastic.hu/rolunk/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

47 Lásd <https://www.facebook.com/groups/1743775009477411> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

48 Lásd <https://otlet.budapest.hu/otletek/958> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

49 Lásd <https://otlet.budapest.hu/projektek/166>, innen letölthető a megvalósulási jelentés is (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

bárki ingyen igénybe veheti. Egy közösségi hely már önmagában értékteremtő, hiszen lehetőséget ad egy helyi közösség megszületésére és folyamatos működésére. A hely által bárkinek ingyenesen biztosított szerszámok és szakemberek pedig szintén értéket teremtenek azáltal, hogy eszközt és tudást adnak az emberek kezébe a saját használati eszközeik megjavításához. Ez a tudás pedig közössé válik, és folyamatosan bővül, mivel az elromlott tárgyakat közösen javítják meg. Fontos elem a szemléletformálás is, hiszen a műhely arra ösztönöz, hogy fogyasztói vágyainkat kreatív folyamatokba transzformáljuk, és ez is hozzájárul az emberek hatalommal való felruházásához, mivel a közös javítás során megtapasztalják, hogy sok olyan dologra képesek, amelyekbe korábban egyedül, megfelelő tudás, ösztönzés vagy eszközök híján nem mertek belevágni.

Feltételek

- a) emberi: műhelymester (jelenleg alkalmasabb jelentkező híján az egyesület vezetője látja el a feladatokat félállásban), 3 önkéntes, 4 fő megbízási vagy vállalkozási szerződéssel (1-1 szakterület felelősei, szakértői: varrás-ruhajavítás, kiegészítőjavítás)
- b) tárgyi, infrastrukturális: kb. 100 m²-es, utcáról nyíló üzlethelyiség, alapvető kéziszerszámok, varrógépek, minikonyha, ülőbútorok, munkaasztalok
- c) szakmai: 2-3 fő műszaki szaktudású, 2 fő varrás-ruhatervezés szaktudású
- d) pénzügyi: 3 évre szóló 50 millió Ft-os fővárosi támogatás és egyéb források

A mintául szolgáló modell

A hollandiai eredetű Repair Café modell.⁵⁰

A módszer bemutatása és háttere

A javítókávézók ingyenes találkozóhelyek egy-egy lakóközvet, szomszédság számára, és az a rendeltetésük, hogy a helyszínen (együtt) megjavítsák az elromlott használati tárgyakat, elektrotechnikai eszközöket. Évi egy vagy két alkalommal szervezik meg a javítókávézót egy délutánra/estére egy alkalmi helyszínen. Egy-egy közös szerelőeseménynek már helyet adtak helyi piacok, szerelőműhelyek, technikatörténeti múzeumok. Ez egy folyamatos tanulási folyamatnak is tekinthető, az eseményre azok is eljöhettek a szomszédságból, akiknek nincs javítani való eszközük, ők egy csésze tea vagy kávé mellett nézhetik a szorgos munkát, vagy segíthetnek a javításban. Az olvasóasztalnál is bárki inspirálódhat javításról és barkácsolásról szóló könyveket lapozgatva.

50 Lásd <https://www.repaircafe.org/en/>; <https://www.repaircafe.org/en/join/start-your-own> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A Repair Café Budapest számos szorosan és lazán kapcsolódó tevékenységet és ügyet fog össze és koordinál, pl. rendszeresen fogadnak hazai és külföldi látogatócsoportokat – középiskolásokat, egyetemistákat –, a helyi adománygyűjtés egyik gyűjtő- és elosztópontjaként működnek, helyszínt biztosítanak különböző kapcsolódó külsős rendezvényeknek, műhelymunkáknak, és ezzel a „nyüzsgő” működéssel bekapcsolják a Teleki teret az aktív civilek vérkeringésébe.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A szerelde fix nyitvatartási időben működik (keddtől péntekig: 14:00–18:00, szombaton: 10:00–14:00, vasárnap és hétfőn: zárva), minden kategóriának (asztalosmunkák, varrás, kisgépszerelés, kerékpár- és kerekesszék-szerelés) külön napja van, szakember segítségével végzett javításhoz előzetes bejelentkezés szükséges telefonon vagy e-mailben. A méltányos műhelyhasználat díja 2000 Ft/óra, vagy 1/1-ben ledolgozható közösségi szolgálatként. A műhely a kisebb javításokban való segítséget tekinti fő feladatának, az alkotás (pl. egy komplett patchworktakaró megvarrása) nem annyira profibba vágó, de ettől sem zárkóznak el, ha egyébként van szabad hely. Ami kihívás lehet a megszervezésekor, ha nem jelentkezik megfelelő számú szakember, vagy nem elég sokrétű az önkéntesek tudása. Nem elég motiváltak az ezermesterek, hogy ellenszolgáltatás nélkül megosszák szaktudásukat.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Mert segítséget kapnak a használati tárgyaik megjavításához, és közben a szakembertől és egymástól is tanulnak. Legközelebb már önállóan is meg tudnak csinálni hasonló javításokat, és másoknak is meg tudják tanítani. Maga a hely pedig olyan sok kapcsolódás és program színtere, hogy akiben megvan az erre irányuló igény, egészen biztosan talál olyan társakat vagy tevékenységet, akikkel együttműködve vagy amelyet végezve hasznosnak érezheti magát.

Fenntarthatóság

A műhelyt a már húsz éve működő Para-fitt Egyesület hozta létre és működteti, ez önmagában egy erős alapot ad a projektnek. Az alapító – Gégény Noémi – köré szerveződő közösség tagjai aktivitása és elköteleződése egyénenként nagyon változó, de mindig van egy belső kör, akire lehet számítani. Tudatos döntés volt, hogy egy már működő, kiterjedt nemzetközi hálózattal rendelkező holland modellt vettek át, hogy „felkerüljenek a térképre” (jelenleg 3082 hasonló műhely működik szerte a világon), mert a nyílt tudásmegosztásban és a hálózatos működésben hisznek. A Repair Café már a második ilyen jellegű projektjük, az első a 2019 óta folyamatosan működő, szintén nemzetközi hálózatot alkotó, jelenleg mintegy 1100 működő műhelyt számláló Precious Plastic hálózathoz – amely egy műanyag-újrahasznosító

műhelyhálózat – való csatlakozás volt. A Repair Café megvalósulása nagy mér-földkő lehet az egyesület életében, mert ezáltal egy olyan helyiséghez jutottak, amelyet igazi közösségi helyként tudnak működtetni, ahová az összes korábbi tevékenységük is becsatornázható, és a régi és az új tevékenységi körök, valamint a hozzájuk kapcsolódó emberek és programok kölcsönösen erősítik egymást. A Facebook-posztokból és a hely vezetőjével folytatott beszélgetésből az derül ki, hogy egyelőre inkább spontán módon alakulnak az események, szinte minden napra jut valamilyen váratlan új ötlet, kérés, kezdeményezés, látogatás, felajánlás. Jellemzően nem tudnak időben bezárni, csak 1-2 órával később. A kezdeti időszakra jellemző eufória idővel valószínűleg csökken majd, és kialakul egy kiszámítható munkarend. A Községi Költségvetés által biztosított támogatás 3 év alapszintű működtetésre szól, meghatározott nyitvatartással, tevékenységi körrel. Ennyi idejük van tehát egy fenntartható működési mód kialakítására. A jelenlegi elképzelés szerint a szerelédét és magát a helyet a műanyag-feldolgozásból tudják majd tovább finanszírozni, ugyanis a cégek körében nagyon népszerűek a fizetős, 20–30 fős műanyagfeldolgozós csapatépítő programjaik. A fenntartásban a közösségi elem spontán és kevésbé tervezhető, de folyamatosan jelen van (adományok, önkéntes munka, közösségi szolgálat). A hely felújítását – néhány szakipari munkától eltekintve – a vezető és a körülötte lévő kemény mag végezte.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A Repair Café Budapest egy Hollandiából indult, mára az egész világot behálózó modell magyarországi adaptációja. Annak ellenére, hogy egy már régóta működő egyesület vágott bele, valamint hogy ez már a második hasonló projektjük, az adaptálás nem megy könnyen, elsősorban a műhely számára szükséges állandó szakemberek megtalálása tekintetében. Az órabér, amelyet fizetni tudnak, és a tanuló-dolgozó emberekhez való alkalmazkodás a nyitvatartásban stb. nagyon behatárolja a jelentkezők körét. A másik nehézség, amelyről a vezető beszámolt, szemléletbeli típusú: sok ember egyszerűen ingyenes szolgáltatásként tekint az általuk nyújtott lehetőségre vagy pedig a kívánt javítás „ára” nincs arányban a befektetett munkával/anyagszükséglettel/használati értékkel (pl. amikor valaki egy olcsón, készen kapható alkatrészt szeretne kiváltani egy ragasztással, amelyhez speciális drága ragasztó szükséges).

Az egyéb közösségi megoldásokkal való összekötés az első pillanattól kezdve működik.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A *műhely weboldala*: <https://repaircafebudapest.hu/rolunk> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *műhely Facebook-oldala*: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61552754066692> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *műhely Facebook-csoportja*: <https://www.facebook.com/groups/1743775009477411> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

11 perces videó a *műhelyről*: <https://www.facebook.com/jozsefvarosujsg/posts/pfbid0yFz2VMg9AHFp2reQDTtV3gVGFPm5BHCD2Q9tZLjbqxdTS5pRSfimR3Ri8g-J2eQMFI> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *Repair Café weboldala*: <https://www.repaircafe.org/en> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *műhely műanyag-feldolgozó projektje*: <https://preciousplastic.hu/rolunk> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *Precious Plastic weboldala*: <https://www.preciousplastic.com> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *műhely a Precious Plastic weboldalán*: <https://community.preciousplastic.com/u/para-fitt> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

2.6. Jó Szomszédság program – Good Neighborhood program (USA)

ALAPADATOK

Megvalósító: Baltimore városa, Minnesota, Los Angeles, New York (NYC Mayor's Office)

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: egyenlőtlenségek csökkentése; béke, igazság és erős intézmények; fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: közösségfejlesztés, szomszédság, önkéntesség, helyi kezdeményezések

Rövid leírás

A Good Neighborhood, azaz Jó Szomszédság program az 1970-es években indult szomszédsági összefogással és azzal a céllal, hogy javítsa a helyi rendőrséggel való kapcsolatot, csökkentse a bűnözést. Célja, hogy erősítse a közösségi szellemet, a

közösségi kapcsolatokat, támogassa a helyi közösségeket. Alapvető problémaként azt emelték ki, hogy sokan laknak ugyanabban az épületben vagy utcában, de nem ismerik egymást, nem beszélgetnek. A program segítségével a helyi önkéntesek szerveznek akcióprogramokat, közösségi tevékenységeket. Az ötlet abból a gondolatból jött, hogy az emberek életminőségét javítja a közösségi élmény, az összetartozás megtapasztalása. Értékteremtő hatása az, hogy segíti az embereket abban, hogy jobban megismerjék egymást, és hogy együtt, összefogva telessenek a közösségért, jobban figyeljenek egymásra, és ezáltal növeljék a közbiztonságot.

A tevékenység bemutatása

Általában olyan településeken vagy városrészekben valósítják meg, ahol gyenge vagy nem létezik a szomszédsági kapcsolat. Bevonják a helyi önkormányzatot, és intézményeket, a helyi közösséget.

Az együttműködő szereplők

A lakosság, a helyi rendőrség és a civil szervezetek. A célcsoportot főleg a szegényebb és kiszolgáltatottabb környékek lakói alkotják, akiknek a környezeti és biztonsági problémái kevésbé kapnak figyelmet.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Közösségi szolgáltatásnak tekinthető, mert a környezet és a közösség biztonságának javítására irányuló közösségi erőfeszítések révén hozták létre.

Feltételek

- a) emberi: lakosság együttműködése és az önkéntesek segítsége.
- b) tárgyi, infrastrukturális: szükség van közösségi terekre, zöldfelületekre stb.
- c) szakmai: nagyon fontos az önkéntesek szakmai tudásának erősítése és a közösségfejlesztő szakemberek jelenléte. A helyi rendőrség szakmai bevonása is fontos.
- d) pénzügyi: finanszírozás kormányzati és magánforrásokból.

A mintául szolgáló modell

Több modellt is követ: Place-Based Initiatives, Community Development Corporations, Neighborhood Stabilization Programs.

A módszer bemutatása és háttere

A program a közösségi részvételen, az önkéntességen, a helyi erőforrások kiaknázásán, a lakossági képzésen és a szolidaritáson alapul. A Good Neighborhood program egy közösségi szolgáltatás, amely az 1970-es években indult. A program célja az volt, hogy javítsa az emberek életminőségét, és elősegítse a környék egészséges és

biztonságos közösséggé való átalakítását. A program hat fő lépésből állt, amelyeket a következőképpen lehet összefoglalni:

1. Adatgyűjtés és elemzés: Az első lépésben az önkormányzat munkatársai és a helyi közösségi szervezetek felmérték a terület problémáit és szükségleteit.
2. Közösségi együttműködés: A programban részt vevő szervezetek és a helyi lakosok közösen dolgoztak azon, hogy meghatározzák a prioritásokat, és ötleteket dolgozzanak ki a környék javítására. A helyi rendőrség képviselőivel rendszeres találkozás, tervek kidolgozása közösen a helyi közbiztonság javításának érdekében.
3. Programfejlesztés: Az ötleteket felhasználva a program vezetői terveket dolgoztak ki az egészség, a biztonság és a környezetvédelem javítására.
4. Program végrehajtása: A program keretében megvalósultak az elképzelések, mint például új zöldterületek, kerékpárutak és közösségi parkok kialakítása, egészségügyi szolgáltatások bővítése, valamint programok és események szervezése a közösségnek.
5. Értékelés: A program hatékonyságát és hatását értékelték, hogy javítsák a jövőbeni programok hatékonyságát.
6. Fenntartás: A program eredményeinek és előnyeinek fenntartása érdekében a helyi rendőrség, önkormányzat és a közösség együttműködik az infrastruktúra karbantartásában, a programok és események szervezésében, valamint a közösségi élet fenntartásában.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A kulturális akadályok, azok a különbségek a helyi lakosság körében, amelyek az érthetőséget megnehezítik. Azt hitelesen átadni, hogy érdemes tenni, és lehet változtatni akár a biztonsági körülményeken. Van, akiben félelmet kelt a megfigyelés ténye, illetve mivel mozgásában korlátozott, nem lehet bevonni.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Javítja a lakókörnyezet állapotát, mellette a helyi közösséget is összekovácsolja. A közbiztonság javítása közös érdeke minden lakosnak.

Eredmények, tanulságok

Baltimore városában, ahol a programot 2000-ben elindították, az első öt évben közel 60%-kal csökkent a bűncselekmények száma⁵¹ (STONE – STOKER et al. 2015). Minnesotában, ahol a programot több városban is alkalmazzák, az adatok szerint

.....
51 Lásd <https://www.nnw.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

a részt vevő szomszédságokban akár 50%-kal is csökkent a betörések száma.⁵² Los Angelesben, ahol a programot 2011-ben vezették be, az első évben 7%-kal csökkent a bűnözési arány a programban részt vevő szomszédságokban.⁵³

Fenntarthatóság

A helyi lakosok részvételére alapoz, ezért akkor fenntartható, ha ők folyamatosan jelen vannak a programban, ehhez viszont az önkéntesek részvétele is fontos. A helyi rendőrség folyamatos támogató jelenléte is elengedhetetlen.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Adaptálható olyan helyeken, ahol elegendő képzett önkéntes áll a rendelkezésre, illetve a kormányzat és az önkormányzat is nyitott a kezdeményezésre. Hazánkban a Kis-Pongrác lakótelep, a SZEM mozgalom, a miskolci Községi rendőrség vagy a Községi mediáció Dócon hasonló alapon működik.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

National Neighborhood Watch weboldala. <https://www.nnw.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

GREENBERG, M. A. – FEINS, J. D. – MATHER, M. (2001): Chicago's Good Neighborhoods Program: An Effective Community Building Strategy? *Housing Policy Debate* 12(4). 633–669.

SMITH, R. – JAROSZ, L. (2006): The Chicago Good Neighborhoods Initiative: Impacts of a Comprehensive Community Development Program. *Economic Development Quarterly* 20(4). 337–349.

STOKER, ROBERT P. – STONE, CLARENCE N. et al. (2015): Neighborhood policy in Baltimore: The postindustrial turn. In: *Urban Neighborhoods in a New Era. Revitalization Politics in the Postindustrial City*. The University of Chicago Press. Chicago. 50–80.

52 Lásd <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/national-neighborhood-watch-program-information-packet-0> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

53 Lásd <https://criminaljustice.cityofnewyork.us/reports/mapping-the-connection-between-stronger-and-safer-neighborhoods-a-report-on-the-mayors-action-plan-for-neighborhood-safety> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

2.7. Ökofalu – Cambium közösségi élet

ALAPADATOK

Megvalósító: HOUSEFUL projekt, Ausztria

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek; egészség és jóllét; felelős fogyasztás és termelés; fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcsszavak: ökofalu, fenntarthatóság, Ausztria, környezeti mozgalom, ökofalu-mozgalom

Rövid leírás

A Cambium közösségi élet 2017-ben jött létre, mely egy 3000 m²-es lakóterületet, illetve egy 20 hektárnyi termőföldet foglal magában. A falu egy régi laktanya területét hasznosítja újra, amely Graz városától autóval mindössze egyórányira található.

Maga az ökofalu egy közösségi kezdeményezés eredménye, melynek előkészületei már 2014-ben megkezdődtek. A Graz városában élők között megfogalmazódott az igény arra, hogy egy olyan közösséget hozzanak létre, amely képes fenntartható módon működni (mind környezeti, mind társadalmi szempontból), és ahol képesek lesznek tudást felhalmozni ahhoz, hogy más, hasonló jellegű kezdeményezéseket tudjanak támogatni. Az ökofaluban jelenleg ötven felnőtt és huszonöt gyermek él, céljuk azonban egy 100 főt számláló közösség kiépítése, amelyhez jelenleg is aktívan toboroznak. Kiemelik azonban, hogy az ökofalu célja nem a társadalomtól való elvonulás, hanem a tanulás és a fejlődés egy fenntartható jövő érdekében.

Az ökofalu több helyi szervezet közös munkájának eredményeként jöhetett létre, amelyhez a HOUSEFUL projekt adta a keretet és a támogatást. A projekt célja ugyanis egy fenntartható (energia- és víztakarékos, hulladékcsökkentő) lakhatási rendszer kialakítása, ami megegyezik a HOUSEFUL célkitűzéseivel.⁵⁴

A tevékenység bemutatása

Az ökofalu fizikai környezete egy régi laktanya területén helyezkedik el, ezt népesítik be a környező városokból és településekből érkező lakók.

A társadalmi környezet tekintetében egy olyan közösségi kezdeményezésről van szó, melynek célja a fenntartható életmód kialakítása, és a modern életvitellel összefüggő környezetszennyezés minimalizálása. Graz városában 2010 óta egy

.....
54 Lásd <https://houseful.eu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

önszerveződő csoport foglalkozott a közösségi élet fontosságával, 2014-ben pedig megszületett a *Verein Leben in Gemeinschaft* elnevezésű szervezet azzal a céllal, hogy egy generációkon átívelő, természetközeli életközösséget alakítson ki, amely mind társadalmilag, mind környezetileg fenntartható. Ehhez társult 2016-ban a Cambium Community Project, egy önszerveződő kutatócsoport, mely céljával a közösségi élet fejlesztését tűzte ki.

A két szervezet közös munkacsoportokat formált, és már konkrét céljával tűzte ki, hogy birokba vegye a használaton kívüli laktanya területét, amelyre végül 2017 májusában került sor.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A tevékenység továbbra is tart, a toborzás aktív, és még rengeteg munka vár a közösség tagjaira. A fő mérföldkövek az alábbiak:

- 2010 – Graz városában önszerveződő közösség alakult, elindult a párbeszéd a fenntartható lakhatásról és közösségi életről.
- 2014 – megalakult a *Verein Leben in Gemeinschaft* (élet a közösségben) szervezet.
- 2016 – A Cambium Community Project csatlakozott a tevékenységhez.
- 2017. 05. 01. – a közösség birtokba vette a Graz közelében lévő Hadik laktanyát.

Az együttműködő szereplők

A projekt szakmai keretét a *HOUSEFUL* projekt biztosítja, amelyhez a források az Európai Uniótól származnak. Fontos szerepet játszik a két szervezet, amely az alapításban is részt vett (a *Verein Leben in Gemeinschaft* és a *Cambium Community Project*). Az ő közös terveik alapján kialakított munkacsoportok jelenleg is fontos szerepet töltenek be a közösség életében.

A tevékenység legfontosabb szereplői az *ökofalu lakossága*, akik munkacsoportokba szerveződve, aktívan formálják a közösségi életet. Jelenleg több tematikus munkacsoport működik a közösségben, ilyen például a közösségi életért, a pénzügyi és gazdasági kérdésekért, a PR-feladatokért és az energiahatékony fejlesztésekért felelős munkacsoport.

Az autonóm munkacsoportokat egy menedzsmentért felelős munkacsoport fogja össze, amely segíti a struktúra megtartását, azonban megőrzi a különálló munkacsoportok önállóságát. Ezen struktúra fenntartása érdekében az ökofalu rengeteg támogatást kap a *Soziokratiezentrum Österreich* (Ausztriai Szociokrata Központ) részéről, akik így szintén aktívan (bár közvetve) formálják a közösségi életet.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az ökofalu egy közösségi kezdeményezés nyomán jött létre, amelyet a közösség által létrehozott különböző szervezetek és munkacsoportok tartanak fent. Az üzemeltetésben azonban egyéb intézmények és szervezetek is részt vesznek.

Az ökofalu demokratikus elvek alapján működik, a helyiek munkacsoportokon keresztül kommunikálhatják az igényeiket, és a közösségi életbe minden helyinek egyforma beleszólása van. Fontos kiemelni, hogy az ökofalu rengeteg innovatív megoldást tesz fel, amivel nemcsak a szűk közösségnek, hanem a tágabb értelemben vett, globális közösségnek is szolgál tudással, tapasztalattal. Ezt a felhalmozott tudást más, hasonló célkitűzésű települések is képesek lesznek implementálni saját működésükbe.

Feltételek

- a) emberi: közösségfejlesztő szakemberek, gazdasági szakemberek, mérnökök és fenntartható fejlődésben jártas szakemberek, az ökofalu lakói, támogatók.
- b) tárgyi, infrastrukturális: a laktanya átalakításához szükséges szerszámok, eszközök, a fenntartható működés kiépítéséhez szükséges szerszámok és eszközök.
- c) szakmai: releváns mérnöki, gazdasági és közösségfejlesztői szaktudás, ökológiai gazdálkodással kapcsolatos szaktudás.
- d) pénzügyi: a laktanya megvásárlásához szükséges anyagi forrás, fejlesztési beruházások anyagi forrása.

A mintául szolgáló modell

Világszerte több ökofalut hoztak már létre, ezekről a Globális Ökofalu Hálózat (GEN) oldalán érdemes tájékozódni.⁵⁵

Néhány példa Európából:

- Lakabe, Spanyolország. <https://www.lakabe.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)
- Gyűrűfű, Magyarország. <https://www.gyurufu.net> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)
- Friskoven, Dánia. <https://en.friskoven.dk> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A módszer bemutatása és háttere

Az ökofalvak mesterségesen létrehozott közösségek, de a közösségek hatékony fenntartása a klasszikus közösségfejlesztői módszertan ismeretét igényli. Kiemelt fontossággal bír a közösség működésében a részvételi demokrácia, a közösségi

.....
55 Lásd <https://ecovillage.org/about/about-gen> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

döntéshozatal az ökofalu fenntartását érintő kérdésekben, illetve a potenciális új lakók bevonása a közösségi életbe. Továbbá elengedhetetlen szem előtt tartani, hogy a közösség ne fáradjon bele saját fenntartásába, így a közösséget aktivizáló módszertani elemek (például közösségi gyűlések szervezése) használata is indokolt a hosszú távú működéshez.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Tanulási lehetőség a közösségnek mind fenntarthatósági, mind közösségépítési szempontból. Egy alternatív életközösséget kínál, amely tradicionális életkörülmények között nem mindig lenne elérhető.

Ezen túl ezek a közösségek hatékony energiagazdálkodást és élelmiszergazdálkodást folytatnak, ami a mindennapokban is egyre fontosabb ügy lett.

Eredmények, tanulságok

A GEN oldala szerint már a világ minden pontján jelentek meg ökofalvak, ami egyértelműen azt bizonyítja, hogy van igény ilyen életközösségek kialakítására. Az osztrák példa jól szemlélteti, hogy van lehetőség arra, hogy ilyen életközösség alulról szerveződve is megszülethessen, és képes legyen működni.

Fenntarthatóság

Amíg az ökofalu közössége működik, addig az ökofalu is képes fenntartható keretek között működni. Környezeti szempontból ezeknek a településeknek optimális az energiahatékonysága, így összességében fenntartható településfejlesztésről beszélünk.

Fontos azonban, hogy ezt a működést a közösség üzemeltesse, nélkülük a fenntarthatóság sem lehetséges.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

Feltétel a szakmai tudás a fenntartható megoldások terén és az innovatív gondolkodásmód az energiahatékony fejlesztések kapcsán. Közösségfejlesztési és technológiai szaktudás nélkül hosszú távon nem vagy csak nehezen tartható fenn az ökofalu közössége.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A *HOUSEFUL project hivatalos oldala*: <https://houseful.eu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Az *ökofalu hivatalos oldala*: <https://www.cambium.at/en> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A *GEN hivatalos oldala*: <https://ecovillage.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

2.8. Fuvarmegosztás applikáció – Carpooling

ALAPADATOK

Megvalósító: Monash Egyetem, Ausztrália

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek; fellépés az éghajlatváltozás ellen; ipar, innováció és infrastruktúra

Kulcsszavak: carpool, egyetemi szolgáltatás, fuvarmegosztás, környezettudatosság, közösségépítés

Rövid leírás

A Monash Egyetem Ausztráliában fuvarmegosztási alapú, telefonos applikációt fejlesztett a campuson élők számára. A közös autóhasználat egyszerre közösségi és fenntartható.

A tevékenység bemutatása

2019 júliusában a Monash Egyetem felkérte a Liftango-t, hogy találjon egy olyan megoldást, amely segíthet az egyetem környékén a megnövekedett forgalom csökkentésében, megszünteti a papíralapú parkolási engedélyt, csökkenti a parkoló terheltségét, és a PayByPhone használatával működik, hogy zökkenőmentesen integrálódjon a jelenlegi fizetési rendszerükbe. A Liftango globális szervezeteknek és városoknak ad útmutatást a megosztásalapú közlekedési projektek megtervezéséhez, elindításához és méretnöveléséhez. A parkolási, zsúfoltsági és területrendezési problémákat a közlekedési szolgáltatások hatékonyságának javításával oldják meg az igény szerinti (on-demand) közlekedési technológia segítségével. Az egyetem a szolgáltatás bevezetését azzal indokolja, hogy a fuvarmegosztással pénzt és időt lehet megtakarítani, csökkenthető a parkolóhely keresésével járó stressz, és segíthet az ismerkedésben. A közös autóhasználat az egész közösségnek jót tesz – csökkenti a forgalmi torlódásokat, segít javítani a levegő minőségét, a közlekedésbiztonságot, és csökkenti az egyetemre való ingázással járó üvegházhatású gázok kibocsátását.

A háttér, a környezet bemutatása

Az 1961-ben alapított, Melbourne-ben található Monash Egyetemre kb. 80 000 hallgató jár. Kitűzött céljaik között fontos szerepet kap a környezettudatosság és a közösségeik támogatása. A Monash Egyetem Ausztrália legnagyobb egyeteme, amely egy külvárosi övezetben helyezkedik el. Az egyetem dolgozói és hallgatói közül sokan a városon kívülről ingáznak, és mivel nincs megfelelő tömegközlekedési lehetőség az útvonalon, a legtöbbeknek jellemzően az autózás a legmegfelelőbb

módja az egyetemre jutásnak, az egyetemnek azonban nem volt elég parkolóhelye a kereslet kielégítésére. A diákok akár negyven percet is eltölthettek parkolóhely keresésével, miután megérkeztek az iskolába. Maga a közös autóhasználat mint jelenség már az 1940-es években megjelent az Egyesült Államokban, amikor a gumi- és olajhiány miatt lecsökkent az egyéni autóhasználat. A *carpooling*ot először az 1970-es években tanulmányozták komolyan kutatók és várostervezők, azonban a tendencia azóta nem a *carpooling* irányába mutat. Az az elterjedt, hogy az autót az használja, akinek a tulajdonában áll. Ez leterheli a forgalmat, nagyobb környezetszennyezéssel jár, és elszigeteli az embereket egymástól, miközben a dugóban várakozás frusztrációt okoz.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Az applikáció bevezetése az egyetemre a Liftango számára is nagy siker volt, ugyanis a kezdeti periódusban ingyenessé tették a parkolást, ami nagyon gyorsan óriási elérést eredményezett, az elért felhasználókat pedig sikerült megtartani.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az egyetem felismerte azokat az infrastrukturális hiányosságokat, amelyekre a közösség aktivizálása jelenthet megoldást. Ez azonban egy ekkora közösségnél nagy szervezettséget igényel, így az applikáció használata teszi lehetővé a közösség saját forrásaira alapuló költséghatékonyabb, környezettudatosabb, hatékonyabb és összetartóbb működését.

Feltételek

- a) emberi: vezetői engedéllyel rendelkező egyetemisták (illetve az egyetemi vezetőség és a közreműködő partnerek);
- b) tárgyi, infrastrukturális: autók, parkolóhelyek, telefonok, intézmény;
- c) szakmai: a külső partnerek tudása;
- d) pénzügyi: a külső partnerek megfizetése, a kedvezményes parkolásból adódó bevételhiány, a hallgatók utazási költségei.

A mintául szolgáló modell

Fontos, hogy a Liftango mindig az ügyfélre szabja az applikációt, tehát az egyetem logója is rákerült az egyetemi honlapról letölthető applikációra, és csak az egyetem dolgozói és hallgatói számára elérhető. Így tud az applikáció biztonságos maradni, és egy célzott közösséget megerősíteni.

A módszer bemutatása és háttere

Az egyetemisták regisztrálhatnak az applikációra, majd az applikáció algoritmus megtalálja a felhasználó számára legjobb utazási lehetőséget. Az utazás során a felhasználók ismerkedhetnek, barátkozhatnak, a kezdeményezésben részt vevők pedig parkolási kedvezményekben részesülnek, és garantált a parkolóhelyük.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Feltételezhető, hogy a kedvezmények felajánlása nélkül nem biztos, hogy ekkora elérése lett volna a kezdeményezésnek. Felmerülhet az is, hogy nem minden esetben biztonságos egy ilyen rendszer, fontos, hogy ellenőrizhetőek legyenek a tagok. Ezen kívül az egyetemnek rendelkezésre kell, hogy álljanak azok a források, amelyek egy külső partner bevonásához szükségesek – ez azonban inkább a nagyobb közösségekre vonatkozik.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Ebben az esetben az egyetem körüli forgalom csökkentése, a parkolóhelyek felszabadítása, és a *carpooling*ra használt autóknek garantált parkolóhelyek, valamint a kedvezmények mind előnyt jelentenek a résztvevők számára. Ezek mellett azonban nem elhanyagolható az az előny sem, hogy egy ilyen nagy egyetemi közegben könnyű lehet elszigetelődni, ha nem sikerül saját közösséget építenünk magunk köré. A *carpooling* tehát arra is lehetőség, hogy kapcsolatot teremtsenek egymással a közösség tagjai.

Eredmények, tanulságok

Felszabadultak parkolóhelyek, óriási elérése volt az applikációnak. A levegő szennyezettségének csökkenéséről persze nincsen mérés, azonban a parkolóhelyek felszabadulásából következtethetünk a rendszeresen használt autók számának csökkenésére, ami kihatással lehet a levegő minőségére.

Fenntarthatóság

A költséghatékonyság és a közösségépítés mellett az egyik legfontosabb elemei a fuvarmegosztásnak azok a környezeti előnyök, amelyek a kevesebb autóhasználatlal járnak.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Az egyetemi közösség egy nagyon hatékonyan szervezhető közösség olyan szempontból, hogy az útnak a kezdő- vagy végpontja mindenképpen fix. Ettől

függetlenül nagy valószínűséggel bármilyen közösségben meg lehetne szervezni a közös autóhasználatot, akár közösen vásárolt autóval is (*car sharing*).

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

The Key to Successful University Carpool Programs. <https://www.liftango.com/resources/university-carpool-programs> (Utolsó letöltés: 2024. 10. 15.)

Monash University. <https://www.liftango.com/resources/monash-university> (Utolsó letöltés: 2024. 10. 15.)

TAVERNISE, S. – GEBELOFF, R. (2011): Once Popular, Car Pools Go the Way of Hitchhiking. *The New York Times* (2011.01.28.). <https://www.nytimes.com/2011/01/29/us/29carpool.html> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

3. FENNTARTHATÓ MEGÉLHETÉS ÉS KÖZÖSSÉGI FEJLESZTÉS

A fenntartható megélhetés és közösségi fejlesztés fogalma kulcsszerepet játszik a mai társadalmi-gazdasági átalakulásokban, különösen a globális ökológiai kihívások kezelésében. Az egyre inkább előtérbe kerülő zöldgazdaságok célja nem csupán a gazdasági növekedés újragondolása, hanem a természeti erőforrások felelős felhasználása és a társadalmi jólét biztosítása is. Ehhez szükség van mind egyéni, mind közösségi szintű megközelítésekre, amelyek eltérő fenntarthatósági elveken alapulnak. A fejezet e két irányvonalat, a gyenge és erős fenntarthatóságot vizsgálja, és bemutatja, hogyan valósulnak meg a különböző közösségi projektek keretében.

A gyenge fenntarthatóság lényege, hogy az egyének és a piac pusztán hatékony megoldások keresésével válaszolnak a fenntarthatósági kihívásokra. Ilyen megközelítésben az emberek saját fogyasztási szokásaik megváltoztatásával és a technológiai innovációk kihasználásával próbálnak fenntartható életet élni. Ezzel szemben az erős fenntarthatóság a közösségi fejlesztésen alapul, amely kollektív, demokratikus és helyi szintű megoldásokat keres. Az ilyen típusú közösségi kezdeményezések a társadalmi együttműködést és a közösségi erőforrások közös kezelését helyezik előtérbe, miközben szoros kapcsolatot ápolnak a helyi természeti környezettel (KENNY – McGRATH – PHILLIPS 2017: 31).

A zöldgazdaságok előmozdításában fontos szerepet játszanak az olyan kulcs-területek, mint az energiahatékonyság, a fenntartható fogyasztás, a termelés és a helyi foglalkoztatás. A közösségek gyakorlatai gyakran ezekre a területekre koncentrálnak, és különböző innovatív megoldásokat kínálnak a fenntarthatósági célok elérése érdekében. Az energiaközösségek, a helyi termelők és vásárlók hálózatai, valamint a környezetbarát rendezvények és fesztiválok mind hozzájárulnak a fenntartható életmód kialakításához és a helyi gazdaságok megerősítéséhez. Ezek a kezdeményezések összekapcsolják az ökológiai és társadalmi szempontokat, miközben példát mutatnak arra, hogyan lehet helyben is reagálni a globális kihívásokra.

A fejezetben bemutatott példák egyaránt illusztrálják a gyenge és az erős fenntarthatóság gyakorlati megvalósulásait különböző magyarországi és nemzetközi közösségekben.

3.1. Öntözőközösség működése a Kalocsai kistérségben

ALAPADATOK

Megvalósító: Kalocsa Térségi Öntözési Közösség (KÖK)

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: tiszta víz és alapvető köztisztaság; megfizethető és tiszta energia; fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: öntözőközösség, fenntarthatóság, vízutánpótlás, gasztronómia, oktatás

Rövid leírás

Az öntözőközösség tagjai olyan, az öntözni kívánt terület használati jogával rendelkező gazdasági társaságok vagy szövetkezetek, mezőgazdasági termelők lehetnek, melyek az öntözési körzet területén szántóföldi növénytermesztés és ipari zöldségtermesztés esetén legalább 100 hektár, kertészeti zöldség- és gyümölcsstermesztés esetén pedig 10 hektár öntözésének a lehetőségét biztosítják. A Kalocsai Öntözési Közösség (KÖK) a legtöbb taggal rendelkező öntözési közösség Magyarországon. A 2021-ben nyilvántartásba vett közösség tagjainak többsége őstermelő, de gazdasági társaságok is csatlakoztak hozzá. Az öntözést esőztető technológiákkal oldják meg: lineár, öntöződob és hagyományos szórófejek segítségével. A vízutánpótlás természetes forrásból, a Dunából történik, a Sárköz-csatornán keresztül.

A tevékenység bemutatása

A Kalocsai kistérség Bács-Kiskun vármegye középső sávjában, a Duna és a Duna-völgyi-főcsatorna közötti területen helyezkedik el. Itt található a megye legmagasabb aranykorona értékű területei. Az öntözött földterületek egy kiépített öntözőfürt mentén húzódnak Kalocsától délre, Bátya, Miske, Dusnok és Fajsz közigazgatási területén. Az együttműködés kezdetben hétszáz hektárra terjedt ki, és mintegy negyven gazdálkodó vett részt benne, de mind a területe, mint a tagsága folyamatosan bővül. Túlnyomórészt szántóföldi zöldségnövényeket (fűszerpaprika, káposztafélék, csemegekukorica, kapor, burgonya) és gabonanövényeket (búza, napraforgó, repce) termesztenek a tagok. A kistérség természeti-környezeti arculatát a Duna közelsége, valamint az agrártájba ágyazott, viszonylag nagy felületű természetvédelmi területek határozzák meg. A kistérség fejlesztése szempontjából a legfontosabb ökológiai célkitűzés a természetvédelmi és a (mező)gazdasági érdekek összehangolása. Az agrárgazdaság a kistérség településeinek egyik legfontosabb,

a kisebb településeken egyetlen gazdasági bázisa. Számos vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással: vetőmag, takarmány, fűszerpaprika, szárított zöldség, tejtermékek, száraztészta, pékáruk előállításával.

Az együttműködő szereplők

A közösség a Kalocsai kistérség őstermelőit öleli fel, emellett partnereik között vannak különböző mezőgazdasági (leginkább helyi) vállalkozások, a Kalocsai Önkormányzat, a Szigeti Farm, illetve EU-s és állami pályázatokon is rendszeresen részt vesznek. Közvetett módon az őstermelők családjai, a térség lakosai, illetve a fogyasztók, akik a megtermelt élelmiszerhez hozzájutnak.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A kistermelőknek így összefogva több lehetőségük van pályázatokat, támogatásokat nyerni. Elengedhetetlen a közösségben a folyamatos kommunikáció, együttműködés, emellett a fűszerpaprika és egyéb vízigényes növények fennmaradása szempontjából is példás kezdeményezés. Továbbá hozzájárul a kiemelkedő nemzeti értékek, hungarikumok védelméhez és a hagyományörzéshez is.

Feltételek

- a) emberi: mezőgazdasági szakember
- b) tárgyi, infrastrukturális: saját földterület, lineár, öntöződob és hagyományos szórófejek segítségével (pályázatok segítségével)
- c) szakmai: őstermelők részéről a termelés
- d) pénzügyi: A fenntartásért hektáronként 40 ezer forintot, az elhasznált vízmenyiség után pedig köbméterenként 60 forintot kell fizetniük a gazdáknak.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A tagok a csatlakozás előtt nehezen boldogultak a bürokráciával, a vízügyi engedélyekkel, és azzal is, hogy előteremtsék a dobok, lineárok vagy a csövek megvásárlásához szükséges forrást, közösségben azonban az eddigi 50 százalékos helyett 70–90 százalékos támogatást vehetnek igénybe öntözési beruházásra és a fenntartására.

Eredmények, tanulságok

Kiszámíthatóbbá vált a termelés, közösen több pályázatot elnyertek, mintha egyedül indultak volna rajtuk. A közösség tagjai az eddigi 50 százalékos helyett 70–90 százalékos támogatást vehetnek igénybe öntözési beruházásra és a fenntartására.

Fenntarthatóság

A klímaváltozás miatt rengeteg eső nélküli időszak van, ami miatt kevesebb vagy nem olyan minőségű a megtermelt élelmiszer, illetve egyre jobban fennál az „elsivatagodás” veszélye. Megfelelő öntözéssel azonban csökkenteni lehet a klímaváltozás káros hatásait. A KÖK-ben klímabarát, víztakarékos talajművelési technológiákat alkalmaznak ennek érdekében.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Kalocsai Öntözési Közösség weboldala: <https://www.ontozesikozosseg.szigetifarm.hu>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Új utakon – sorvezető nélkül (2021.06.11.): <https://magyarmezogazdasag.hu/2021/06/11/uj-utakon-sorvezeto-nelkul> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

„A haladásnak az útját kell választanunk” – Bemutatkozik a Kalocsa Térségi Öntözési Közösségek c. videó: https://www.youtube.com/watch?v=PNYann_EkRk (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.2. A lakossági szilárd tüzelés hatékonyságának növelése Ág községben a LIFE Biobalance projekt keretében

ALAPADATOK

Megvalósító: Ág települési önkormányzat és szakmai partnerek

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: megfizethető és tiszta energia; ipar, innováció és infrastruktúra; szárazföldi ökoszisztémák védelme

Kulcsszavak: energiaszegénység, lakhatási szegénység, szociális tüzelő, tűzifa-bank, közösségi kassza

A tevékenység rövid leírása

A lakossági szilárd tüzelés jellemzően tűzifa felhasználásával valósul meg, ami környezetvédelmi szempontból nem előnyös, az égés során felszabaduló szén-dioxid és levegőminőséget rontó anyagok miatt. A problémát fokozza, ha nem megfelelően kiszáritott fa kerül felhasználásra. A fatüzeléses fűtési mód az alacsony jövedelmű, rossz állapotú lakásokban élő háztartásokra jellemző, akik szociális tűzifát használnak a fűtéshez. A szociális tüzelő esetében gyakori probléma, hogy adott évi,

még ki nem száradt tűzifa kerül kiosztásra, mely nem biztosít megfelelő hatékonyságú fűtést, és emellett fokozott a szén-dioxid-kibocsátás. További probléma, hogy ezen háztartások jellemzően energetikailag elavult épületekben élnek, melyek magas hővesztesége miatt a fűtési hatékonyság tovább romlik. Ennek kezelésére egyrészt energiahatékonysági beavatkozásokra lenne szükség, másrészt száraz tüzelő használatára, így két évre előre kellene gondoskodnia a háztartásnak a tűzifáról, ha száraz fával akarnak fűteni, azonban az alacsony jövedelmű háztartásokban erre nincsen anyagi lehetőség sem, valamint a tudatosság és szemlélet is hiányos.

A problémák kezelésére a helyi önkormányzat az együttműködő szakmai partnerekkel egy projektet valósít meg. A hároméves projekt során az együttműködő partnerek a településen a következő tevékenységeket valósították meg:

- favásárlás, mely megalapozta a közösségtűzifa-száritást lehetővé tevő tűzifa-bank kialakítását
- kérdőíves felmérés az energiaszegénység hátterének feltérképezéséhez
- személyre szabott energiahatékonysági beavatkozások közösségi összefogásban a hőveszteség csökkentésére
- szemléletformáló, valamint hatékony fatüzeléses fűtésre vonatkozó technikákat és praktikákat megosztó közösségi beszélgetések a tudatos felhasználás erősítésére

A háttér, a környezet bemutatása

A tevékenység helyszíne Ág község, mely Magyarországon, a Dél-Dunántúl régióban, Baranya Vármegyében található zsákfalu, 2023-as népszámlálási adatok szerint 183 fő lakja.

Ág egyike azon kistelepüléseknek, ahol vezetékes gázhálózat nem került kiépítésre.

A tevékenység fő lépései és időtartama:

A megvalósítás tervezett időszaka: 2022. 08. 01. – 2024. 02. 29.

Az együttműködő szereplők

- Habitat for Humanity Magyarország
- WWF Magyarország
- Mecsekerdő ZRT.
- Ág Község Önkormányzata
- járási vállalkozók (A tűzifa szállítása, étkeztetés biztosítása a fa kiosztása során)
- térségi vállalkozók (a használt nyílászárók beszerzésében)
- közösségfejlesztők
- a helyi lakosok a közösségi elemek megvalósításában és tervezésében

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A projekt a minden lakost érintő levegőtisztaság problémájára fókuszált, épített a helyi erőforrásokra (civiliek, helyi vállalkozók, lakosság), valamint az érintettek bevonásával készítette elő és tervezte meg a tevékenységeket közösségi beszélgetések alapján.

Közösségi kivitelezésben, valamint közösségi kasszának a segítségével történtek meg továbbá a kiegészítő beavatkozások, pl. a nyílászárók beépítése.

Feltételek

- a) emberi: a projekt egyes tevékenységeinek tervezését, szervezését és lebonyolítását segítő helyi személy, pl. közösség-szervező.
- b) tárgyi, infrastrukturális: a tűzifa tárolására alkalmas hely.
- c) szakmai: közösségépítési gyakorlat és ismeretek.
- d) pénzügyi: a tűzifa megvásárlását és a további projekttevékenységeket fedező összeg.

A mintául szolgáló modell

A projekt egy pilot, melynek tapasztalatait és jógyakorlatait összegyűjtve egy modellprogram kialakítása a cél, mely több településen is adaptálható.

A módszer bemutatása és háttere

A projekt komplex, négy beavatkozási ponttal működik, a folyamat során a szociális munka, a közösség-szervezés módszertanára, valamint kutatásmódszertani, környezetvédelmi és épületenergetikai ismeretekre támaszkodik.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A közösségi gyakorlatnak különösebb korlátja nincsen, amennyiben a pénzügyi és emberi erőforrások rendelkezésre állnak, úgy a gyakorlat megvalósítható.

A közösségi elemek esetén a szolidaritás hiánya korlátozhatja azon háztartások bevonódását, akiknél az adott elem nem kerül majd megvalósításra. Mivel a gyakorlat hasznai azokat is érintik majd, akik nem vettek részt a megvalósításban, így elméletileg ez is csökkentheti a bevonódási hajlandóságot.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Egyrészt a folyamat beavatkozásai közül a fizikai elemek biztosítják, hogy a résztvevők a hatékony fatüzelést nehezítő körülmények leküzdéséhez támogatást kapjanak, egyrészt fizikai segítséggel, másrészt információval. Másrészt közösségi élményt is nyújt a résztvevők számára.

Eredmények, tanulságok

A háztartások minden évben már megfelelően kiszárított fát használhatnak, ami növeli a fűtés hatékonyságát, és egyúttal csökkenti a légkörbe kerülő égéstermék, ezáltal a levegőminőség javul, melynek további egészségügyi, ezáltal közvetve további társadalmi hatásai is lehetnek. Ezenfelül erősíti a közösséget, a szolidaritást, az öntevékenységet, valamint a bizalmat a helyi önkormányzatban és szakmai szervezetekben azáltal, hogy egy fenntartható, működőképes megoldást alakítottak ki egy mindenkit érintő problémára.

Fenntarthatóság

A megoldás fenntarthatóságát a tűzifa egy évre kitolt felhasználása biztosítja oly módon, hogy az első évben a projekt forrásaiból megvásárolt tűzifa került az adott évi szociális tűzifa helyett kiosztásra, miközben az adott évi tűzifa tárolásra kerül. Az ezt követő években az előző évi, már száraz tűzifa kerülhet kiosztásra. A fenntarthatóság közösségi eleme a közösségi fatárolás.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A projekt mintaprojekt, melynek kifejezett célja volt a megismételhetőség, a jogyakorlatok összegyűjtése és más helyszínen való adaptálása.

A gyakorlat bármely kisebb közösségben alkalmazható, illetve a jelen projekt keretében több gyakorlat is már összekötésre került, a tűzifabank, a közösségi-tűzifa-szárítás, a közösségi kassza, valamint a társadalmi munkában megvalósult energiahatékonyságot növelő tevékenységek.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A projekt honlapja: <https://biobalance.wwf.hu/?/projekt> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Az alábbi linken található kiadvány elsősorban nem a projektet mutatja be, hanem az azt előkészítő kérdőívezést, melyben ismertetik a kutatás eredményeit, szakpolitikai javaslatokat fogalmaznak meg, illetve az energiaszegénység és a légszennyezettség csökkentését, valamint szemléletformálást segítő jó gyakorlatokat mutatnak be.

Energiaválság a kistelepüléseken. Önkormányzati kérdőíves felmérés eredményei középületekről, szilárd tüzelésről, energiaszegénységről és légszennyezésről: <https://biobalance.wwf.hu/sitemedia/letolthetoanyagok/1697010869.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.3. VÉKA, Vértesi Kamra termelői-vásárlói közösség, Csákvár

ALAPADATOK

Megvalósító: Vértesi Kamra, VÉKA, Csákvár

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: felelős fogyasztás és termelés, tisztességes munka és gazdasági növekedés; fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcsszavak: bevásárlóközösség, rövid élelmiszerlánc, mezőgazdaság, helyi élelmiszer, kistermelő

Rövid leírás

Bevásárlóközösség. A bevásárló közösség egy újszerű kezdeményezés, amelynek célja, hogy a fogyasztók számára lehetőséget biztosítson ahhoz, hogy egészséges, környezetbarát, helyi élelmiszereket vásárolhassanak megbízható forrásból. A bevásárlóközösséget a fogyasztók közössége szervezi (általában és jelen esetben is egyesületi formában). A fogyasztók közössége, szervezete veszi fel a kapcsolatot olyan kistermelőkkel, akik megfelelnek az elvárásaiknak, és felkérlik őket, hogy termékeiket a bevásárlóközösségben értékesítsék. A fogyasztók pedig belépve a közösségbe (ez lehet formális vagy informális is) rendszeresen vásárolnak a bevásárlóközösségben értékesítő termelőktől. A VÉKA esetében heti megrendelés és személyes átadás-átvétel zajlik, ahol a vásárlók és termelők találkozhatnak is. A bevásárlóközösség lényege tehát a közösségi alapú működés, a jó minőségű helyi élelmiszer és a rövid élelmiszerlánc, ami a környezeti fenntarthatóság szempontjából kulcsfontosságú.

A tevékenység rövid leírása

A bevásárlóközösségeknek kettős célja van: egyrészt elérhetővé teszi a fogyasztók számára az egészséges, környezetbarát módon termelt és helyi élelmiszereket, és azáltal támogatja a helyi ökológiai gazdálkodást és gazdálkodókat is. A bevásárlóközösség a helyi élelmiszer-önrendelkezés egy formájának is tekinthető, hisz azáltal, hogy a fogyasztók támogatják az ökológiai gazdálkodókat, szerepet vállalnak az élelmiszer-termelésben is.

A háttér, a környezet bemutatása

A VÉKA bevásárlóközösség vidéki kisvárosi környezetben jött létre, a fogyasztók közösségének magját a városból érkező, döntően középosztálybeli, magasan iskolázott helyi lakosok alkotják, akik számára az egészséges ételkészítés és a környezeti fenntarthatóság is fontos. Ők szervezik és ellenőrzik a bevásárlóközösség működését és a termelőket egyaránt.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A VÉKA 2018-ban alakult meg a helyi fogyasztók közösségére építve, a helyi termelők bevonásával. Létrejött hozzá egy honlap, amelyen keresztül a rendeléseket szervezik, mostanra állandósult az átvételi pont, ahol heti rendszerességgel termelői piac formájában zajlik az átvétel.

Az együttműködő szereplők

A fő szereplők a helyi városból kiköltöző, középosztálybeli fogyasztók és a helyi termelők, akik között szintén vannak városból kiköltöző új gazdálkodók is. A hasonló társadalmi háttér és szemléletmód (pl. fenntarthatóság) fontos alapját képezi a közösségnek.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Működésének alapja a közösség a vásárlók és termelők között.

Feltételek

- a) emberi: vásárlók és termelők;
- b) tárgyi, infrastrukturális: honlap, átvevőpont;
- c) szakmai: szervezőképesség és kapacitás;
- d) pénzügyi: nem tőkeigényes.

A mintául szolgáló modell

A közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA) modelljét követi.

A módszer bemutatása és háttere

A kosárközösség számára elérhető tudásanyag, illetve a kosárközösségek hálózat⁵⁶ is létrejött Magyarországon, amely segíti az új kezdeményezéseket.

.....
56 Lásd <https://kosarkozosseg.hu/tudastar/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A bevásárlóközösség korlátja, hogy fizetőképes és elkötelezett vásárlókat igényel. A helyi egészséges élelmiszer és a környezeti fenntarthatóság mint közös eszme fogja össze a közösség tagjait, amely döntően a városi középosztály körében terjedt el, ezért jellemzően nagyobb városokban és vonzáskörzetükben működnek sikeresen a bevásárlóközösségek, és az alacsonyabb státuszú és jövedelmű társadalmi rétegek döntően kiszorulnak ezekből a kezdeményezésekből.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Az élelmiszer-önrendelkezés, egészséges élelmiszer, környezeti fenntarthatóság, közösség, stabil piac létrehozása miatt.

Eredmények, tanulságok

Helyi közösség megerősödése, helyi termelők támogatása. Alapvetően a helyi középosztályra épül, az alacsonyabb státuszú társadalmi rétegek számára nem elérhető. A helyi élelmiszerrendszer, rövid élelmiszerlánc, fenntartható élelmiszer-termelés és -fogyasztás, biogazdálkodás. Termelői és vásárlói közösségek jönnek létre.

Fenntarthatóság

A fenntarthatósághoz a szervezők elköteleződése szükséges. A közösség nélkül nem működik, ha a tagok nem elég elkötelezettek, így nem lehet fenntartható. Az elköteleződés szintjei: vásárlói közösségek, állandó vásárlók rendszere, részarányos gazdálkodás.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Adaptálható modell, amely jól alkalmazható és alakítható a helyi sajátosságokhoz idomulva is. Erre jó példa a VÉKA, amely egy kisvárosi környezetben valósítja meg a modellt, alkalmazkodva a kisvárosi sajátossághoz és az elérhető termelői körhöz.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Vértesi Kamra bevásárlóközösség weboldala: <https://www.vertesikamra.hu/bevasar-lokozosseg> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.4. Gerecse Szatyor Közösség

ALAPADATOK

Megvalósító: Tudatos JelenLét JövőTeremtő Egyesület – Gerecse Szatyor Közösség

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: felelős fogyasztás és termelés; tisztességes munka és gazdasági növekedés; fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcsszavak: Szatyor Közösség, termelői piac, fenntarthatóság, vegyszermertesség

Rövid leírás

Kosárközösség keretein belül termelői dobozok összeállítását, valamint piacok szervezését vállalja a közösség. Havonta egyszer vásárt rendeznek.

A tevékenység bemutatása

A Gerecse Szatyor Közösség helyi civilek összefogásának köszönhetően jött létre. Jelenleg öt taggal működnek, akik teljesen önkéntes alapon végzik a munkát. A kezdeményezés néhány éve indult, azonban az egyik alapító tag halála miatt a működés egy időre szünetelt. 2022 szeptemberében állt újra össze a csapat és fogott ötletelésbe, hogyan tudnák újraindítani kezdeményezésüket. Ekkor még csak az online felület működött, tehát „szatyrokat” lehetett rendelni, melyekhez házhozszállítással és átadópontokon lehetett hozzájutni. A termelői piac megszervezését a tatai termelői piac megszűnése indikálta. 2023 januárjában inaktívvá vált a Forrás Bevásárló Közösség, az egyesület ennek a hiánynak a megszüntetése érdekében lépett fel. Az egyesület tagjai különböző háttérrel és tapasztalattal rendelkeznek, közös bennük azonban a tenni akarás. Az egyik önkéntes korábban a Forrás önkéntese is volt, így a szervezés terén ő rendelkezett a legtöbb tapasztalattal. A konfliktus elkerülése, valamint a kapcsolati tőke hiánya miatt a piac helyszíne Tata helyett Szomód lett, ami körülbelül tízperces távolságot jelent autóval Tatáról.

A háttér, a környezet bemutatása

Az egyesület hivatalosan Szárligetre, az egyik önkéntes házába van bejegyezve. A piac és az átadópont Tata közelében, Szomódon, a német nemzetiségi tájházban jött létre. Ez a piac harmadik helyszíne, korábban Tatán működtek, akkor még csak átadóállomásként. Ahhoz, hogy termelői piacot lehessen működtetni, több szempontnak is meg kell felelni, ez pedig szűkítette a lehetséges helyszínek körét. (A tájház ideiglenes megoldás volt, adottságai nem éppen kedvezőek.)

A dobozok megrendelői és a piacra járók csoportja nagyjából fedi egymást. A környék azon lakosai veszik igénybe a szolgáltatást, akiknek fontos a vegyszermentes gazdálkodás, a fenntarthatóság, a minőség, valamint a helyi termelők támogatása. A gazdasági válság, valamint az energiaárak okozta élelmiszerdrágulás hatására a korábban drágának (1,5–2x) számító termelői termékek ára napjainkra már közelít a szupermarketben található árakhoz. Így a termelői termékek szélesebb körben kezdenek népszerűvé válni. A vásárlók körét alapvetően tataiak és szomódiak alkotják, de vannak látogatók a környező településekről is.

A környéken több kis- és őstermelő van, a Forrás megszűnésével pedig új helyszínre és kapcsolattartóra volt szükségük, így ők fennmaradásuk érdekében csatlakoztak be a kezdeményezésbe.

A termelők az alábbi településekről érkeznek: Mór, Tata, Esőemberkék Egyesület (megváltozott munkaképességű embereket foglalkoztatnak), Kocs, Szomód, Isztimér, Tárkány, Szomor.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A tevékenység állandó:

- webshop működtetése (heti kb. 20 doboz, nyáron kevesebb, ünnepek tájékán több);
- piac szervezése;
- havi egy vásár szervezése (itt kézművesek is részt vehetnek, a heti piacon szabályozás miatt nem).

Az együttműködő szereplők

- szomódi lakosok,
- tatai lakosok,
- környező települések lakosai,
- Szomódi Német Tájház,
- Gerecse Szatyor Közösség,
- a környék termelői.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A résztvevők önkéntesen, profit nélkül vállalták, hogy szervezőként és kapcsolattartóként lépnek fel annak érdekében, hogy a környék lakói fenntartható, vegyszermentes gazdálkodásból jussanak hozzá bizonyos termékekhez. A céljaik között szerepel, hogy tevékenységüket workshopok megszervezésével bővítsék, szem előtt tartva nemcsak az edukációt, hanem a közösségformálást is. A szervezőkben felelősségvállalásként jelent meg a piac gondolata, ugyanis a Forrás szünetelésével a termelők fennmaradása veszélybe került. Az Esőemberkék Egyesület megváltozott

munkaképességű emberekkel foglalkozik, ennek pedig a fennmaradás mellett érzékenyítő hatása is lehet.

Feltételek

Az egyesületnek jelenleg öt aktív tagja van, akik közül többen már a kezdetektől fogva részesei a kezdeményezésnek, a többiek passzív résztvevők. Egyikük nyugdíjas, így jelentős szabadidővel rendelkezik. Az egyik tag szoftverfejlesztő, így ő felel a webes felület működéséért, valamint ő tartja a kapcsolatot a fejlesztőkkel. Ketten multicégnél dolgoznak középvezetőként, így van rálátásuk a szervezési folyamatokra és az együttműködések koordinálására. Az ötödik tag jelenleg gyedben van, így feladatait viszonylag rugalmasan tudja beosztani.

Az egyesület megvásárolt egy nyíregyházi fejlesztésű szatyorszoftvert, így a működésért nagyrészt ez felel. Automatikus a rendszer, folyamatos fejlesztések alatt áll, így ennek üzemeltetése a tagoktól fél óránál több időt nem igényel.

A házhozzállítást a tagok önkéntes alapon vállalták lakóhelyük közelében (pl. Vértesszőlős, Szárliget), ehhez természetesen szükség van arra, hogy autóval rendelkezzenek.

Az egyesület tagjai tevékenységük ellátásáért nem részesülnek anyagi haszonban. A dobozok után a termelők bevételeinek 10%-a jut hozzájuk, melyet működésük fenntartására fordítanak. A tájház azért nem kér pénzt, hogy átadópontként működik (ennek is vannak bizonyos feltételei: elegendő hely, tárolás), asztalpénzt azonban felszámolnak (1500 Ft asztalonként).

A piacon hozzájárulást gyűjtenek, minden árus saját lelkiismeretén múlik, hogy mennyit dobnak be a közösbe (ahogy az interjúalanyom fogalmazott, a „fekete dobozba”).

A módszer bemutatása és háttere

A tagok közül egy fő rendelkezik tapasztalatokkal a korábban működő Forrás Bevásárló Közösségben végzett önkéntes munkájának köszönhetően. A többieknek sem szakmai, sem gyakorlati tapasztalata nincs ezen a területen, közös gondolkodással próbálnak szerveződni és fejlődni.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Kapacitáshiány miatt sok ötlet nem valósul meg, csak a „levegőben lógva” marad.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A tagok anyagi haszonban nem részesülnek. Korábban 10%-kal olcsóbban jutottak hozzá az összeállított kosarakhoz, de a szoftverfejlesztés miatt ez a lehetőségük

megszűnt. Motivációjuk a jó érzés, hogy tehetnek relatív tágabb környezetükért, valamint hogy hozzájárulhatnak a termelők fennmaradásához. Fontosnak tartják, hogy ők maguk is vegyszermentes, minőségi termékekhez juthatnak.

Eredmények, tanulságok

Elindult egy közösségi kezdeményezés, melynek eredménye egy termelői piac létrehozása lett Tata mellett, Szomódon.

Fenntarthatóság

A csapat nagyon lelkes, sok termelővel állnak kapcsolatban, de a fenntarthatóság érdekében érdemes lenne saját közösségük építésével is foglalkozni, valamint további önkéntesek bevonását is megcélozni.

A tájházat minden évben téliesítik, így a csapatnak ősszel új helyszínre kell költöznie. A nagyobb forgalom érdekében érdemes lenne az eredeti tervhez visszatérni, és tatai helyszínt keresni, ehhez azonban szükséges a kutatómunka és a kapcsolati háló megerősítése.

Ahhoz, hogy működésük hatékony legyen és bővülni tudjon, érdemes átgondolni jelenlegi döntéshozó stratégiájukat.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

Egyre több kosárközösség működik. Érdemes lenne azonban feltérképezni a helyi közösségeket is, akik zöld témákkal foglalkoznak, valamint tudatosítani, hogy a környék lakói közül kik lehetnek a célcsoportok, és őket miként lehet megszólítani.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Gerecse Szatyor Közösség Facebook oldala: <https://www.facebook.com/gerecse.szatyor.kozosseg> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Gerecse Szatyor Közösség honlapja: <https://gereceszatyorkozosseg.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.5. Szolnoki Kosár Közösség

ALAPADATOK

Megvalósító: Jóllet Műhely Egyesület

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: felelős fogyasztás és termelés; tisztességes munka és gazdasági növekedés; fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcsszavak: fenntarthatóság, jóminőségű étel, vásárlás, helyi termék, kosárközösség

Rövid leírás

A Szolnokon és környékén tevékenykedő Jóllet Műhely Egyesület kosárközösséget hozott létre, mely 2020 óta működik. A mezőgazdasági tevékenységi alapon szerveződő közösség a mai társadalmi problémákra keresi a válaszokat, mint pl. a szegénység, a gazdasági válságok, a környezetszennyezés, a vidéki elvándorlás, a romló egészségi állapotok, a romló közbiztonság okainak a feltárása, és ezen okok ismeretében egy olyan termelői és fogyasztói szervezet, valamint ehhez kapcsolódóan egy olyan közigazgatási és oktatási rendszer kialakítása, amely megszünteti a fent felsorolt problémák kiváltó okait.

A tevékenység bemutatása

A tevékenység alapja, hogy a kistermelők, a helyi gazdaságok termékeit gazdaságosan kellett eljuttatni a potenciális fogyasztókhoz. A gazdálkodás mellett fontos szempont volt a közösségfejlesztés, a közösségi alapú gazdaságfejlesztés, és az állampolgárok részvételén alapuló társadalmi szerkezet kialakítása. Cél a kistermelők támogatása, a helyi gazdaság fellendítése, a jó minőségű élelmiszerekhez való hozzájutás segítése/lehetősége, és közösen alakítani ki egy fenntarthatóbb élelmiszerláncot. Értékteremtő, szemléletformáló a közösség.

A háttér, a környezet bemutatása

Szolnok városi környezetéhez tartozik egy olyan alföldi régió, ahol a gazdaságok száma, különösen a helyi gazdaságok száma kiemelkedő. A helyi közösség informálisan eddig is beszerezte a gazdáktól ezeket az élelmiszereket, de most van arra lehetősége, hogy legális formában, hivatalosan vegyen részt mind a két fél ebben a kapcsolatban. A városi lakosság igénye megnőtt a helyi termékekre különösen azóta, hogy az élelmiszerek megdrágultak. A Szolnoki Kosár Közösség 2020 áprilisában kezdte meg a tevékenységét, amelynek a Jóllet Műhely Egyesület adja a jogi keretet. A közösség arra vállalkozik, hogy összekösse a környékbeli őstermelőket,

kistermelőket a vásárlókkal tevékeny önkéntesek segítségével. Ezzel a szervezet nemcsak a logisztika és az átadás misszióját vállalja, hanem a lakosság környezettudatos szemléletformálásában is fontos szereplővé válik.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Minden hétfőtől szerda éjfélig lehet a weboldalon rendeléseket leadni, amit aztán pénteken a termelői piacon vehetnek át a vásárlók.

Az együttműködő szereplők

Célcsoport a környezettudatos lakosság, a partnerek a gazdák, de mindketten partnerek és célcsoport is valójában.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A közösség bevonásával, önkéntesek segítségével történik a helyi közösség érdekében.

Feltételek

- a) emberi: önkéntesek;
- b) tárgyi, infrastrukturális: weboldal, webshop, a helyi piac segítése;
- c) szakmai: szakmai tudás az egyesületnél, időnként képzéseket szerveznek;⁵⁷
- d) pénzügyi: önkéntesek dolgoznak.

A mintául szolgáló modell

A kosárközösségek egymástól tanulnak, találkozókat is szerveznek, illetve oktatják a módszerüket.⁵⁸

A módszer bemutatása és háttere

A helyi gazdaságok és a helyi közösség közös fejlesztése tudásmegosztással, közös beszélgetésekkel, találkozásokkal és egy egyszerűsített módszertan átadása. Töbörzés, kapcsolódás, bevonás, és utána a rendszer működtetése a két oldal között.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Az önkéntesek bevonásának több gátja is van: komoly, szervezett és folyamatos munkára van igény, és soktípusú ismeretre van szükség.

57 Lásd <https://kosarkozossege.hu/kepzesek> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

58 Lásd <https://kosarkozossege.hu/hogyan-inditsunk-bevasarlo-kozosseget> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Mert a helyi termelők és vásárlók között stabil, közvetlen értékesítési csatornát biztosít, amelyen keresztül jó minőségű élelmiszerhez, egyéb termékekhez jut a vásárló jó áron. A helyi termelők, gazdák pedig szintén közvetlenül tudnak úgy értékesíteni, hogy nincs egy olyan köztes szereplő, aki nagyobb összegért cserébe, és esetleg csak bizományba veszi át a termékeket.

Eredmények, tanulságok

Egyre nagyobb igény van a kosárközösségre, de nagyon fontos volt egy saját webshop létrehozása, enélkül csak egy Facebook-oldallal nem lenne megfelelően működtethető.

Fenntarthatóság

Egy háttér csapat dolgozik a kapcsolattartáson, kommunikáción stb. Ez egy nagyon komoly munka, nagy az erőforrás-szükséglete folyamatosan. Gyakorlatilag megszakítás nélküli munkát igényel, amit nehéz hosszú távon önkéntes munkával fenntartani.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Alapvetően a kosárközösségeket már sok helyen alkalmazzák, a helyi működés nem mondható innovatívnak, kivéve a webshopot, amely valóban nem működik mindenhol zökkenőmentesen. A Facebook-csoportja is nagyon aktív (az oldal nem, csak a csoport). Folyamatosan tartják a kapcsolatot, ez a fajta kommunikációs irány mondható innovatívnak, de ez inkább a marketing igényes megvalósítása. Nagy az erőforrásigénye, sok önkéntes dolgozik benne, ezt figyelembe kell venni, ha alkalmazni szeretnék valahol.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Kosár Közösség weboldala: <https://kosarkozosseg.hu> (Utolsó meglekintés: 2024. 03. 31.)

Ellátási láncok – A tudatos fogyasztás új szintje c. videó:

<https://www.youtube.com/watch?v=Tuj05XeUD7g&t=3s> (Utolsó meglekintés: 2024. 03. 31.)

3.6. Mag-ház – Közösségi színtér működtetése

ALAPADATOK

Megvalósító: Élettér Közösség- és Településfejlesztési Egyesület és partnerszervezetei, Komárom

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatóság cél: fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: helyi erőforrások, közösségi tér, demokráciaműhely, öntevékenység, civil fenntartás

Rövid leírás

Az Élettér Egyesület (és partneregyesületei) 2007-ben alapították a Mag-ház közösségi színteret Komáromban. Olyan megoldást kerestek a közösségi művelődés területén, amely érdemben képes reagálni a helyi igényekre, és amely képviseli a helyi lakosság sokszínű érdeklődését. A Mag-házban lehetőség nyílik a szolidáris együttműködésre, a helyi demokrácia gyakorlására az önkéntesség, az öntevékenység, az önkormányzás, az öngazgatás tevékenységein keresztül. Az intézmény sportfoglalkozások, művészeti és szellemi tevékenységek, tanfolyamok, gyakorlati foglalkozások, műhelyek szervezésével, illetve helyiségei rendelkezésre bocsátásával járul hozzá a közösség erősítéséhez a településen.

A tevékenység bemutatása

Az intézmény egy igen erős civil társadalmi közegben jött létre, a megvalósítók a kezdetekben nagy mértékben támaszkodhattak a partnerszervezetek támogatására. A Mag-ház sikerességét az adta, hogy beépítették a működésébe a helyi erőforrásokat, és hiánypótló közösségi tevékenységet végzett. A Mag-ház szakmai vezetője, a konstrukció kidolgozója és működtetője: Monostori Éva közösség- és településfejlesztő, kulturális menedzser, civil és ifjúsági szakértő, a helyi viszonyokat jól ismerő szakember.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A Mag-házat 2007-ben nyitották meg, az átfogó koncepciót 2009-ben alkották meg. 2016-ban Komárom Város Értéktárába is bekerülhetett, illetve még ebben az évben a *Civil Díj 2016* döntőse volt „A legjobb együttműködés” kategóriában. A közösségi intézmény működése így már több mint tizenöt évet ölel fel. Egy ilyen ház működtetése folyamatos tervezést és nagy fokú alkalmazkodóképességet, rugalmasságot kíván.

Az együttműködő szereplők

A helyi közösségek és szervezeteik konzorciumban tartják fenn az intézményt: Élet-tér Egyesület, Komárom Környéki Civil Társulás, Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete, Kerecsen Ifjúsági Egyesület, Komáromi Talpasíjások, Komáromi Zenész Egylet. Bárki csatlakozhat a Mag-ház működtetéséhez és programjaihoz.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Helyi igényekre és erőforrásokra építő szolgáltatás, amely a működtető közösség tagjainak hozzájárulásaiból, felajánlásaiból (anyagi vagy tárgyi támogatás, önkéntes munka) kínál szabadidős, rekreációs, művelődési lehetőségeket a lokális közösségek tagjainak. Tevékenységével valós helyi igényekre reagál, a közösségi fenntartás lehetővé teszi a demokratikus intézményi működést. A ház mindenki előtt nyitva áll életkortól, politikai vagy vallási meggyőződéstől függetlenül.

Feltételek

- a) emberi: a helyi közösség iránt elkötelezett szakemberek és önkéntesek; szociális, településfejlesztő és közművelődési szakemberek.
- b) tárgyi, infrastrukturális: a ház, egy közösségi hely és annak felújítása (jórészt adományokból).
- c) szakmai: közművelődési szakemberek, közösségfejlesztők.
- d) pénzügyi: egyesületi és alapítványi magánadományok.

A mintául szolgáló modell

A Mag-ház modell a franciaországi MJC (*Maisons des Jeunes et de la Culture* – magyar fordítása „ifjúsági és közösségi ház”) adaptációjából épül fel, melynek alappillére a közösségi (szervezeti) összefogás, együttműködés.

A módszer bemutatása és háttere

A közösségfejlesztés és közösség-szervezés módszereinek alkalmazása (bevonás, részvételiség, közösségi felmérés, tankatalógus); a szociális és közművelődési területről érkező szakemberek bátorító és segítő tevékenysége; közösségi forrásteremtés; a közfoglalkoztatás becsatornázása a ház működésébe.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A helyi közösségek és a korábbi lelkes támogatók, együttműködők elveszítik érdeklődésüket a fenntartás iránt, ezzel ellehetetlenítve a további működést. Erőforráshiány, kimerülés.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Az együttműködők közösen lehetőséget adnak és kapnak a társadalmi részvétel gyakorlására, betekintést nyernek a demokrácia intézményeinek működésébe. Érdemi párbeszéd és együttműködés alakul ki a közösségek tagjai között helyben fontos ügyek mentén.

Eredmények, tanulságok

A Mag-ház működése rámutatott arra, hogy nem elég csupán szorgalmazni az együttműködéseket, ahhoz, hogy sikeres szerveződések jöhessenek létre a közösségekben, valamilyen elérhető célt és feladatokat is hozzájuk kell rendelni.

Fenntarthatóság

A fenntarthatóság alapja ebben az esetben az együttműködések szélesítése, újabb és újabb erőforrások bevonása a működésbe. Állandóan szükség van önkéntesekre, támogatókra, szervezeti háttérre, anyagi, szellemi és humán tőkére. Az együttműködés, a valós közösségiségre összpontosító közhasznú feladatok felvállalása és ellátása biztosítja a hosszú távú fenntarthatóságot.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

Korábban nem volt ilyen helyi, közösségi igényeket kielégítő intézmény Magyarországon. A teljes egészében civil fenntartású, közösségi művelődési tevékenységet ellátó hely egy erős és erőforrásokban gazdag helyi civil társadalom meglétét feltételezi.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Mag-ház weboldala: <https://mag-haz.eu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Mag-ház Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/maghaz.monostor> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

DUDOK Dávid (2022): *Civil szervezetek és a közösségi média – Interjú Monostori Évával a Mag-ház Facebook-oldaláról és az alakuló Art-Tér kezdeményezéséről.* <https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/civil-szervezetek-es-a-kozossegi-media-interju-monostori-evaval-a-mag-haz-facebook-oldalarol-es-az-alakulo-art-ter-kezdemenyezesrol> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.7. Kemencés Ház

ALAPADATOK

Megalósító: Kemence Hagyományörző Gasztró-kulturális és Közösség-fejlesztő Egyesület

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: egyenlőtlenségek csökkentése, felelős fogyasztás és termelés; tisztességes munka és gazdasági növekedés

Kulcsszavak: helyi erőforrások, közösségi tér, öntevékenység, szociális farm

Rövid leírás

A Kemencés Ház Komáromban a művészet, a gasztronómia és a közösségek találkozásának színtere, amely szociális farmot is létrehozott. Az egyesület küldetése egy olyan társadalmi vállalkozás működtetése, mely valós piaci igényeket szolgál ki prémium kategóriás termékekkel, szolgáltatásokkal. Mindezt olyan kollégákkal, akiket az elsődleges munkaerőpiac nem akar és nem képes foglalkoztatni.

A tevékenység bemutatása

Komárom falusias városrészében 2011-ben alakult meg a Szőnyi Lovas Sportegyesület a lovassport népszerűsítése, a lovas hagyományok megőrzése céljából. A megrendelői és a közösségi igények folyamatosan változtak, így társadalmi hatásra alakították meg 2016 januárjában a Kemence Hagyományörző Gasztró-kulturális és Közösségfejlesztő Egyesületet.

A Kossuth utcában található százéves parasztház kezdettől fogva betölti valódi közösségi központi szerepét: a foglalkozásokon való részvételen kívül is bárki, bármikor betérhet egy beszélgetésre, teára, vagy – ami szintén elég gyakori – valamilyen ajándék vagy adomány átadására.

A megalakulás óta folyamatosan bővülő programokkal városi szinten is egyre szélesebb társadalmi rétegeket érnek el; szívesen jár hozzájuk minden korosztály, kisóvodástól a fiatal generáción keresztül az idősekig.

Az október végi házavató összejövetelt követően indult el a téli „tesztidőszak”, melyen az egyes programokra való igényt és a megalósításuk sikerességét mérték fel.

Részben ezek alapján a Kemencés Házban jelenleg helyet kapó programok sorában – az egyesület neve által is sugalltan – gasztronómiai, kulturális és közösségfejlesztő jellegű összejöveteleket, de ezek mellett művészetterápiás, valamint a fenntartható gazdálkodást népszerűsítő, azt elsősorban gyerekekkel megismertető

foglalkozásokat kínálnak, illetve az esélyteremtés jegyében is indul hamarosan program.

Rendkívül széles körű tevékenységben sokféle érdeklődésű és szakmájú tag, illetve segítő vesz részt. Az általuk szervezett és lebonyolított rendszeresen, klub jelleggel működő foglalkozásoknak ad otthont a Kemencés Ház.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Az egyesület 2016-ban alakult. A helyi közösség tagjai először felújították a parasztházat. Ezt a következő lépések követték:

- közösségi események,
- megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatása, illetve a társadalom által kirekesztett csoportok (hajléktalanok, mentális problémákkal küzdők) tagjait is elkezdték foglalkoztatni,
- területnövekedés, tevékenység szélesítés, állatgondozás, termelés, közösségi kert kialakítása,
- szociális farm létrehozása,
- gasztro- és agroturizmus, céges rendezvények, oktatás, tudásmegosztás, mentorprogramok, minősítési elismerések, díjak megpályázása (és elnyerése).

Az együttműködő szereplők

Partnereik, akik a megvalósításban aktív közreműködők:

ERSTE Bank, Élelmiszerbank, Hartmann Hungary Kft., Kompress Nyomdaipari Kft., Komárom Város Önkormányzata, Komárom-Esztergom Vármegyei Önkormányzat, Komárom-Esztergom Vármegyei Kormányhivatal, Komárom város intézményei, Komáromi Nőklub, László Pack Kft., Monostori Erőd Nonprofit Kft., Monostori Kulturális Egyesület, SPAR Magyarország Kft., Szőnyi Lovas Sportegyesület, Tudatos Életért Egyesület

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Helyi igényekre és erőforrásokra építő szolgáltatás, amely a működtető közösség tagjainak hozzájárulásából, felajánlásaiból (anyagi vagy tárgyi támogatás, önkéntes munka) kínál szabadidős, rekreációs, művelődési lehetőségeket a lokális közösségek tagjainak. Ugyanakkor a társadalmi vállalkozói tevékenységből fenn is tartja önmagát, és a szociálisan rászorulóknak is munkalehetőséget biztosít. Tevékenységével valós helyi igényekre reagál, úgymint a közösséghez tartozás, a hagyományörzés és a munkaerőhiány. A szociális farm pedig a lokalitást erősíti, a saját megtermelt alapanyagokból már saját készterméket is előállítanak. Közhasznú tevékenysége a gyermekek egészséges életmódra nevelése, hagyományörző ismeretek terjesztése, SNI-s gyerekek speciális közösségbe helyezése.

Feltételek

- a) emberi: a helyi közösség iránt elkötelezett szakemberek és önkéntesek; szociális, településfejlesztő és közművelődési szakemberek, fejlesztőpedagógusok, mezőgazdasági szakemberek
- b) tárgyi, infrastrukturális: a ház mint közösségi hely, további épületek, közösségi kert, állattartáshoz tartozó épületek
- c) szakmai: közösségfejlesztők, szakemberek
- d) pénzügyi: saját tagi bevétel, saját termékek értékesítése, támogatások, adományok, EU Kohéziós Alap

A módszer bemutatása és háttere

A közösségfejlesztés és közösségszervezés módszerinek alkalmazása (bevonás, részvételiség, közösségi felmérés); a szociális és közművelődési területről érkező szakemberek támogató tevékenysége; közösségi forrásteremtés; a közfoglalkoztatás becsatornázása a működésébe.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Bizonyos programok, szolgáltatások csak fizetősen érhetőek el a szélesebb közönség számára, így a legnagyobb korlát a részleges bevonódás. Elkötelezett szervezet és szervezeti tagok nélkül nem működik.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Fontos társadalmi együttműködés részesei a tagok és a résztvevők.

Eredmények, tanulságok

A helyszín rendkívül népszerű szinte mindenki körében, minden korosztály részére vannak programok és kapcsolódási lehetőségek. Egy olyan megoldásra talált problémát a szociális farm keretében, amelyre az intézményi oldal nem volt képes.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A komplex tevékenységi kört és értékteremtést tudásmegosztással lehetne még fokozni, amit el is kezdtek. A mintához hasonlóan máshol is létrehozni ilyen közösségi működést.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Kemence Egyesület weboldala: <https://www.kemence-egyesulet.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Kemence Egyesület weboldala: <https://www.kemence-egyesulet.hu/kemences-haz/rolunk-szol> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Kemence Egyesület Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064845512357> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.8. Közösségi Energia Szolgáltató (KESZ)

ALAPADATOK

Megalósító: Magyar Természetvédők Szövetsége, Ökológiai Stúdió Alapítvány, Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért, Szövetkezeti Támogató Egyesület

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: megfizethető és tiszta energia; fenntartható városok és közösségek; fellépés az éghajlatváltozás ellen; ipar, innováció, infrastruktúra

Kulcsszavak: energiaközösség, megújuló energia, közösségi energia, fenntarthatóság, energiahatékonyság

Rövid leírás

A KESZ energiaközösség olyan intézményekkel, közösségi helyszínekkel köt kedvezményes villamosenergia-szolgáltatási szerződést, melyekben a közösség számára fontos tevékenység zajlik, ami veszélybe került az energiaválság miatt. Ezen intézmények/terek tulajdonosai/fenntartói általában forráshiányos önkormányzatok vagy civil szervezetek. A projekt ötletét az ITM energiaközösség mintaprojekt-pályázata adta, és elsősorban a közösségi értékek fenntartását helyezte a fókuszba. A KESZ energiaközösség beruházási ötlete alkalmas arra, hogy megújuló forrásból, kedvező áron fedezze az intézmény/közösségi tér villamosenergia-szükségletének nagy részét. Értékteremtő, mert kombinálja a lakossági, civil és önkormányzati tulajdonú épületeket, be tudja vonni a szegregátumokat a közművesítésbe, és a szemléletformáló képzések társadalmi és szociális előnyöket visznek az adott településre, térségbe. Nem utolsósorban pedig a kivitelezés helyszínein maga a közösség is bevonódik a beruházás finanszírozásába és a későbbi megtakarításokról való döntéshozatalba.

A KESZ jelenleg egy parasznyai, egy szentendrei és három budapesti (II. kerület, Józsefváros, Kispest) helyszínnel áll kapcsolatban, ezen helyszíneken együttműködési megállapodást írt alá a projekt kapcsán megvalósuló tevékenységekre. A kivitelezési helyszínek között van művelődési ház, óvoda és bölcsőde, mentálhigiénés központ, kulturális intézmény.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A rendszerek megtervezése 1-1 helyszínen, árajánlatkérések, engedélyek beszerzése és a kivitelezés előkészítése, mely kb. 9 hónap időtartamot vesz igénybe, a kivitelezés 1-1,5 hónap, a hálózatra csatlakozás viszont megjósolhatatlan jelenleg.

Az együttműködő szereplők

A helyi és kerületi önkormányzati döntéshozók, közösségi teret üzemeltető civil szervezetek, (polgármester, kabinetfőnök, városüzemeltetési vezető, Zöld Iroda munkatársai) jelenleg az együttműködői partnerek. Ahogy a projekt finanszírozásának előkészítési szakasza lezárul, és elindul a közösségi finanszírozási kampány, bevonódnak az intézményhez kapcsolódó közösség tagjai is, akik számára fontos, hogy a közösségi szolgáltatás fennmaradjon.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Mert az intézmények közösségi szolgáltatását támogatja.

Feltételek

- a) emberi: a tervezéshez, a szakmai kapcsolattartásra, ügyvitelre legalább 3 fő a KESZ-től és helyszínenként legalább 1 kapcsolattartó, a közösséget mozgatni tudó ember és 1 döntéshozó.
- b) tárgyi, infrastrukturális: megfelelő napelem-beruházásra alkalmas épület és tetőszerkezet.
- c) szakmai: napelemes rendszertervezés, közösségfejlesztés, jogi, pénzügyi tanácsadás, könyvelési tanácsadás, ügyvitel.
- d) pénzügyi: tagi hozzájárulás, hitel, állami támogatás, közösségi finanszírozás.

A mintául szolgáló modell

Nyugat-Európában több példaértékű energiaközösség-mintaprojekt létezik, a német, dán, belga energiaközösségek gyakorlata azonban nem ültethető át egy az egyben Magyarországon, mert nem azonosak a műszaki feltételek, illetve az energiaellátó-rendszer felépítése is teljesen eltér a hazai mintától.

A módszer bemutatása és háttere

Az érdeklődők motivációját, igényeinek felmérését, ismereteinek mélységét és az igényeik összehangolását a projekttel kérdőívezéssel, egyéni vagy kiscsoportos beszélgetésekkel, folyamatos igényfelméréssel végezték. Folyamatosan figyelik a közösség támogatását, motivációját, elköteleződését. A műszaki megvalósításhoz a közösség ötleteit és javaslatait is nagyban felhasználják, ha lehetséges közösségi tervezéssel.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Az anyagi hozzájárulás, anyagi feltételek miatt nem mindenki előtt áll nyitva a csatlakozás lehetősége (a részjegy ára pl. túl magas a szegregátumban/energia-szegénységben élők számára). Nekik is ki kell találni olyan megoldást, amellyel kifejezhetik a projekt támogatását. További korlát lehet a műszaki megvalósítási feltételek nem teljesülése vagy a megoldás anyagi vonzatai (pl. túl drága a kiépítése, nem lehet összeszedni rá a költséget, túl magas rendszerhasználati és egyéb központi eljárási díjak). A túlzottan a saját érdekeire fókuszáló egyén is hamar kizárja magát a közösségből.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Olcsóbban jut hozzá ahhoz a villamosenergiához az intézmény, amely a működéséhez elengedhetetlen, viszont a jelen energiaválságos helyzetben nagyon drága. Ha az intézménnyel szomszédos, magántulajdonban lévő társasház például megoszthatja a megtermelt energián az intézménnyel, ebben az esetben mindenki jól járna. Olyan modellek kidolgozásán munkálkodnak, ahol rövid és hosszú távon is megéri a befektetés mind a fenntartónak, mind a magánszemélyeknek (pl. társasházak).

Eredmények, tanulságok

Hosszú távú, folyamatos, olcsó villamosenergia biztosítása a közösségnek szolgáltatók számára, hogy a benne működő szolgáltatás továbbra is elérhető legyen a közösség számára.

Fenntarthatóság

A napelemes rendszer élettartama 25+ év, rendszeres karbantartást igényel, ami elvégezhető helyben is, ha megtanítjuk rá a közösség érdeklődő tagjait. A szemléletformáló képzések, tájékoztatók és a közösen elérendő célok révén a közösség még jobban összekovacsolódik.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A beruházás révén létrejövő (először befektetői, később valódi, egymást támogató) közösség évente egy bizonyos összeg fölött rendelkezik, amelyet elsősorban energiahatékonysági beruházásra fordítanak – ez azonban nem feltétlenül kell, hogy az energiaközösség saját tulajdonán történjen meg, lehet ez egy közösen elhatározott beruházás (például a helyi iskola külső hőszigetelésének finanszírozása, egy közművesítetlen településrészt modernizációja stb.). Az energiaközösség helyi kapcsolattartója, koordinátora révén a közösség hozzájárulását más helyi ügryhöz is lehet kérni. A KESZ alapítói képzéseket tartanak helyi energiaközösség-koordinátorok számára, illetve kapcsolati hálót építenek közöttük.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Magyar Természetvédők Szövetsége honlap: <https://mtvsz.hu/kozossegi-energia> (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

Energiaközösségek. Tájékoztató irányító hatóságok számára. https://mtvsz.hu/uploads/files/BW-RESCOOP_energy-communities_HU.pdf (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

A közösségi megújuló energia mindenkinek jár kiadvány. Magyar Természetvédők Szövetsége, 2019 https://mtvsz.hu/dynamic/energia_klima/kozossegi_energia_mindenkinek_mtvskiadvany_2019dec.pdf (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

Botár Alexa: Közösségi Energia c. előadása https://mtvsz.hu/dynamic/energia_klima/botar_alex_a_mtv_sz_kozossegi_energia_energise_godollo_6apr2019.pdf (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

A közösségi energia finanszírozása útmutató. Magyar Természetvédők Szövetsége, 2021. https://mtvsz.hu/uploads/files/Kozossegi_energia_finanszirozasa_utmutato_2021maj.pdf (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

Áramellátás és közösségi energia Magyarországon: https://mtvsz.hu/uploads/files/Aramellatas_es_kozossegienergia_Magyar_o_2021tavasz.pdf (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

Megújulóenergia-közösségek, mint a globális klíma-, energia-, gazdasági és társadalmi válság kezelésének egyik lehetséges eszköze: https://mtvsz.hu/uploads/files/Kozossegi_energia_MNBjavaslatok_2020tavasz_MTVSZ.pdf (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

3.9. Erris fenntartható energiaközössége

ALAPADATOK

Megvalósító: Erris település közössége Írországban, **Sustainable Energy Communities (SEC)**

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: megfizethető és tiszta energia; fenntartható városok és közösségek; fellépés az éghajlatváltozás ellen; ipar, innováció, infrastruktúra

Kulcsszavak: fenntartható fejlődés, közösségi energiagazdálkodás, megújuló energia, energiagazdálkodás, energiaközösség

Rövid leírás

Erris közössége 2014 óta elkötelezett energiaközösségének működtetése mellett, amely során energiahatékony megoldásokat alkalmaztak a település épületein (szigetelés, fűtéskorszerűsítés), valamint megújuló villamos energiát termelnek, és azt energiahatékony módon használják fel napelemek, forró vizes rendszerek, hőszivattyúk, szélturbinák segítségével. Mindezt a Smart Grid rendszer teszi lehetővé, amelynek lényege, hogy egy közösség saját maga termeli meg a villamos energiát, és helyben el is fogyasztja. Ennek érdekében úgy kell kialakítania a saját villamos hálózatát, hogy arra csatlakozzanak – és egymással kommunikálni tudjanak – a közösség villamosenergia-termelői és -fogyasztói is.

A tevékenység bemutatása

Erris egy tízezer főt számláló település Északnyugat-Írországban, Mayo megyében, Nyugat-Európa egyik legkisebb népsűrűségű részén. Ez a vidékies környezet bővelkedik természeti erőforrásokban (szélenergia, hullámenergia, napenergia), mindez pedig egy erős lokális közösségi szellemiséggel párosul, amely áthatja a helyiek mindennapjait.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Erris-ben 2014-ben tizennégy helyi energiaközösségben valósult meg több épület szigetelése, az infrastruktúra kiépítése, majd két évvel később már ötven otthonban használták a projektben megtermelt energiát, bevonva a szegényebb családokat is. Mindezzel energiát takarítottak meg, és háztartásonként évente 380 eurót spóroltak meg.

Az együttműködő szereplők

Better Energy Community program, Western Care (fogyatékkal élőkét segítő szervezet), Ír Kerekesszékes Szövetség, helyi családok és magánszemélyek, közintézmények épületei. A Corrib Gas Project közösségi nyereségalapja, Sustainable Energy Authority of Ireland, Údarás na Gaeltachta, Mayo County Council, Községek, iskolák, Retrofit Energy Ireland Ltd, GREAT Project & INTERREG funding programme, Corrib Community Gain Fund.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A helyben termelt energiát a helyiek energiahatékony megoldások megvalósításával helyben használják fel partnerek (társadalmi szervezetek), hátrányos helyzetűek, intézmények, családok széles körű bevonásával. A finanszírozásban is egyre nagyobb szerepet vállalnak a helyi közösség tagjai.

Feltételek

- a) emberi: erős közösség, együttműködési készség, bevonás
- b) tárgyi, infrastrukturális: mérnöki megoldások, energiahatékony villamosenergia-termelés és felhasználás gépparkja
- c) szakmai: energiame Mérnökök, közösségi megoldások facilitátorai, projektmenedzserek
- d) pénzügyi: projekt támogatás (SEAI BEC 50%) + *community gain fund* (40%) + közösségek önereje (10%)

A mintául szolgáló modell

Az ír SEC (Fenntartható Energia Községek program) három pillére a tanulás, a tervezés és a megvalósítás. Az első fázisban más gyakorlatok, községek példáit vizsgálják, majd a második szakaszban az új belépők partnerségeket kötnek a már létező energiaközségekkel, azonosítják a helyi problémákat és községi megoldási lehetőségeket, értékelik a program eddigi eredményeit. A harmadik fázisban elindul a projekt megvalósítása például a BEC (*Better Energy Community*) program támogatásával.

A módszer bemutatása és háttere

Energiahatékony mérnöki megoldások alkalmazása, községi finanszírozási módszerek alkalmazása, bevonási, deliberatív technikák alkalmazása.

A községi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A fenti feltételek egyikének nem teljesülése, a bekerülési költségek hiánya, a támogató törvényi szabályozás hiánya, a helyiek nyitottságának hiánya. A fejlesztéshez

szükséges szakértelem és infrastruktúra költségei magasak, a megtérülés hosszú távon értelmezhető.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A megvalósulás során olcsóbb energiához jutnak a közösség tagjai, kollektíven tehetnek a klímaváltozás ellen. Mindemellett a projektben nagy hangsúlyt kapott a társadalmilag sérülékeny csoportok megszólítása és bevonása, ami hozzájárul a társadalmi inklúzióhoz. A fejlesztések a közösség tagjainak tulajdonában maradnak, közösen, deliberatív módon működtetik energiaközösségeiket.

Eredmények, tanulságok

A projekt legnagyobb tanulsága, hogy azok a korlátok és függő viszonyok, amelyek korábban áttörhetetlennek tűntek, mára megkérdőjelezhetővé váltak, a SEC-modell utat mutat a közösségek számára ahhoz, hogy energiahatékony közösségi megoldásokkal elérhető legyen az olcsóbb, karbonsemleges áramellátás.

Fenntarthatóság

A projekt a közösség tulajdonában van, felelősséget vállalnak a hosszú távú működtetésért, felismerve saját érdekeiket. A közösségek elköteleződését segíti a bottom-up megközelítés, a közösségvezérelt megvalósítás, valamint a szerződésben vállalt hároméves partneri megállapodások fenntartása. A technikai megoldások megismerése és átadása a közösség tagjainak – a helyiek is szakértőkké válnak a témában.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A közösségi finanszírozás alapjainak megteremtése (állami, szövetségi, forprofit támogatások bevonásával), önerőből megvalósuló infrastrukturális fejlesztések. A közösségi elem megvalósításához támogató törvényi szabályozás, az energiahatékony megoldások ismerete és a közös cselekvésre való hajlandóság szükséges. Mindennek ki kell egészülnie egy természeti erőforrásokban gazdag természeti környezettel annak érdekében, hogy a fejlesztés prosperáló és fenntartható legyen.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Ireland: Case study 1. Erris Sustainable Energy Community. <https://localenergy-communities.net/wp-content/uploads/2019/05/IRELAND-CASE-STUDY-1.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.10. Nulla Hulladék

– Zero Waste zeneifestivál-kezdeményezés

ALAPADATOK

Megvalósító: helyi környezetvédelmi szervezetek, rendezvényszervező cégek és a fenntarthatóság iránt szenvedélyes önkéntesek közötti partnerség

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: felelős fogyasztás és termelés; fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcsszavak: nulla hulladék, zenei fesztivál, fenntarthatóság, környezetvédelem, közösségi szerepvállalás

Rövid leírás

A közösségi alapú szolgáltatás vagy gyakorlat magában foglalja az együttműködési erőfeszítéseket egy adott településen belül a helyi igények vagy kihívások kezelésére a közösség tagjainak, szervezeteinek vagy intézményeinek aktív bevonása és részvétele révén. A Zero Waste zeneifestivál-kezdeményezés esetében zenei fesztiválok szervezését és megrendezését jelenti a hulladékképződés minimalizálása és a fenntarthatóság előmozdítása iránti elkötelezettséggel.

A tevékenység leírása

A Zero Waste Music Festival kezdeményezés célja zenei fesztiválok szervezése és megrendezése, úgy, hogy minimalizálja a hulladékképződést, és előmozdítsa a fenntartható gyakorlatokat. Ezek a fesztiválok élőzenei előadásokat, művészeti installációkat, kulturális előadásokat, élelmiszer-értékesítést és interaktív tevékenységeket kínálnak, amelyek mindegyike a környezetvédelemre és a hulladékcsökkentésre összpontosít. A kezdeményezés által kezelt alapvető probléma a jelentős környezeti hatás, amely jellemzően a nagyszabású eseményekhez kapcsolódik, beleértve a hulladéktermelést, az erőforrások kimerülését és a szennyezést.

A Zero Waste Music Festival kezdeményezés ötlete a hagyományos zenei fesztiválok által támasztott környezeti kihívások növekvő tudatosságából és egy fenntarthatóbb alternatíva létrehozásának szükségességéből ered. Erre azért van szükség, mert olyan értékeket támogat, mint a környezetgazdálkodás, a közösségi szerepvállalás és a felelős fogyasztás. A hulladékmentes rendezvények megrendezésének megvalósíthatóságát demonstrálva a kezdeményezés arra ösztönzi az egyéneket és szervezeteket, hogy fenntarthatóbb gyakorlatokat alkalmazzanak saját életükben és közösségeikben.

A háttér, a környezet bemutatása

A Zero Waste Zenei Fesztivál kezdeményezés egy olyan közösségben működik, amely értékeli a környezetvédelmet és a fenntarthatóságot. Városi vagy vidéki környezetben valósulhat meg különböző háttérrel rendelkező résztvevőket vonzva, akiknek közös érdeklődése a zene, és osztoznak a környezetvédelmi aktivizmusban is. A kezdeményezés a közösségen belüli fenntarthatóság előmozdítására irányuló meglévő erőfeszítésekre épül, és kihasználja a helyi környezetvédelmi szervezetekkel, vállalkozásokkal és kormányzati szervekkel való partnerségeket. Ilyen nagy nyilvános rendezvényeken nem könnyű a hulladékmentességet elérni. A legtöbb zenei fesztivál hulladékot hagy szétszórva az egész helyszínen, ami nagy fejfájást okoz a legtöbb szervezőnek.

A tevékenység fő lépései és időtartama

1. A fesztivál tervezése és koordinálása, beleértve a helyszín kiválasztását, az engedélyek beszerzését és az eladói partnerek meginvitálását.
2. Fenntartható gyakorlatok megvalósítása, például hulladékcsökkenési intézkedések, megújuló energia használata és környezetbarát szállítási lehetőségek.
3. Kapcsolattartás a résztvevőkkel oktatási kezdeményezések, interaktív kiállítások és önkéntes lehetőségek révén.
4. A fesztivál során keletkező hulladék gyűjtése és válogatása, különös tekintettel az újrahasznosításra, a komposztálásra.
5. A fesztivál környezeti hatásának értékelése és a fejlesztésre szoruló területek azonosítása.
6. Együttműködés az érdekelt felekkel a bevált gyakorlatok megosztása és a fenntartható eseménykezelési stratégiák elfogadásának előmozdítása érdekében.

Az együttműködő szereplők

- A környezetvédelmi szervezetek szakértelmet és útmutatást nyújtanak a fenntartható rendezvényszervezési gyakorlatokkal kapcsolatban.
- A rendezvényszervező cégek felügyelik a fesztiváltervezés és -végrehajtás logisztikai szempontjait.
- Az önkéntesek különféle feladatokban segítenek, beleértve a hulladékgazdálkodást, a rendezvények személyzetét és az oktatási tájékoztatást.
- fesztivál résztvevői, akik részt vesznek a tevékenységekben és részt vesznek a fenntarthatósági kezdeményezésekben.
- helyi vállalkozások és eladók környezetbarát termékeket és szolgáltatásokat kínálnak, hozzájárulva az esemény hosszú távú fenntarthatóságához.

Miért nevezhető közösségi alapú szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A Zero Waste Zenei Fesztivál kezdeményezést közösségi alapúnak nevezhetjük, mert aktívan bevonja a közösség tagjait az esemény tervezésébe, szervezésébe és az abban való részvételbe. Elősegíti a résztvevők felelősségvállalását és felelősségérzetét, akik cselekedeteikkel és elkötelezettségükkel hozzájárulnak a fesztivál sikeréhez.

Feltételek

a) emberi: Az önkéntesek döntő szerepet játszanak a fesztivál tervezésének és lebonyolításának különböző aspektusaiban, idejükkel és készségeikkel hozzájárulva a fenntarthatóság előmozdításához.

b) anyag/infrastrukturális: A fesztivál hozzáférést igényel a megfelelő helyszínekhez, hulladékgazdálkodási infrastruktúrához és környezetbarát szolgáltatásokhoz.

c) professzionális: A rendezvényszervezők és a fenntarthatósági szakértők útmutatást nyújtanak a fenntartható gyakorlatok megvalósításához és a környezeti hatások minimalizálásához.

d) pénzügyi: Finanszírozás szükséges a helyszín és a berendezések bérlésével, a hulladékgazdálkodási szolgáltatásokkal és a promóciós erőfeszítésekkel kapcsolatos költségek fedezéséhez.

A mintául szolgáló modell

A Zero Waste Music Festival kezdeményezés fenntartható rendezvényszervezési és -kezelési modellt követ, amely a hulladékcsökkentést, az erőforrások megőrzését és a környezetgazdálkodást helyezi előtérbe. Arra törekszik, hogy bemutassa a hulladékmentes események megrendezésének megvalósíthatóságát és előnyeit, miközben szélesebb körű változásokat ösztönöz a fogyasztói magatartásban és az eseményipar gyakorlatában.

A módszer bemutatása és háttere

Az alkalmazott módszerek közé tartoznak a hulladékellenőrzések, a hulladékcsökkentési stratégiák, a megújuló energia felhasználása, a környezetbarát szállítási lehetőségek és az oktatási, tájékoztatói kezdeményezések. Ezeket a megközelítéseket a fenntartható eseménykezelés és a környezetvédelem legjobb gyakorlatai támasztják alá.

A közösségi gyakorlat és a bevonás korlátai

A hulladékmentes rendezvények lebonyolítására alkalmas helyszínek és infrastruktúra korlátozott rendelkezésre állása. A változó fogyasztói magatartással és

az iparági normákkal kapcsolatos kihívások az eseményszektorban. A fenntartható gyakorlatok bevezetésével kapcsolatos lehetséges logisztikai korlátok és költségek.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A Zero Waste Music Festival kezdeményezés egyedülálló lehetőséget kínál a közösség tagjai számára, hogy összegyűljenek és ünnepeljék a zenét, miközben elősegítik a környezet megőrzését és fenntarthatóságát. A büszkeség és a siker érzését kelti a résztvevők körében, akik hozzájárulnak a pozitív környezeti eredményekhez, és másokat is fenntarthatóbb életmódra ösztönöznek.

Eredmények, tanulságok

- A zenei fesztiválokhoz kapcsolódó hulladéktermelés és környezeti hatás csökkentése.
- A fenntarthatósági kérdések fokozott tudatossága és a környezetbarát gyakorlatok elfogadása a résztvevők körében.
- Megerősödött közösségi kötelek és együttműködés az érdekelt felek között a közös környezetvédelmi célok elérése érdekében.
- Inspiráció más közösségek és rendezvényszervezők számára, hogy hasonló kezdeményezéseket és gyakorlatokat fogadjanak el.

Fenntarthatóság

A helyi szervezetek, szponzorok és önkéntesek folyamatos támogatása biztosítja a kezdeményezés folyamatos sikerét és növekedését. A fenntartható gyakorlatok integrálása a fesztivál működésébe elősegíti a hosszú távú környezetgazdálkodást és az erőforrások megőrzését. A helyi hatóságokkal és érdekelt felekkel való együttműködés megkönnyíti a fenntartható rendezvényszervezési gyakorlatokat támogató politikák és szabályozások kidolgozását.

Az alkalmazhatóság feltételei és az egyéb közösségi alapú gyakorlatokkal való kapcsolat

A Zero Waste Zenei Fesztivál kezdeményezés különböző közösségi környezetekhez és kulturális kontextusokhoz igazítható, így különböző közösségekben alkalmazható. A társadalmi innováció egyik formáját képviseli azáltal, hogy megkérdőjelezi a hagyományos rendezvényszervezési gyakorlatokat, és előmozdítja a fenntartható alternatívákat. Az egyéb közösségi alapú gyakorlatokkal való kapcsolatok magukban foglalják a környezetvédelmi szervezetekkel, helyi vállalkozásokkal és

kormányzati szervekkel való együttműködést a környezetvédelem és a közösségi jólét közös céljainak előmozdítása érdekében.

Összefoglalva tehát a Zero Waste Music Festival kezdeményezés a fenntarthatóság és a közösségi elkötelezettség jelzőfénye, demonstrálva az együttműködési tevékenység átalakító erejét a környezeti kihívások kezelésében. A hagyományos zenei fesztiválok újragondolásával a zero waste elvek és a fenntarthatóság lencséjén keresztül ez a kezdeményezés nemcsak platformot biztosít a művészi kifejezéshez, hanem elő is segíti a környezetgazdálkodás és a felelős fogyasztás kultúráját a közösségen belül. A szervezők, az önkéntesek, a résztvevők és helyi érdekelt felek közös erőfeszítései révén a kezdeményezés bemutatja az értelmes változás lehetőségét a kultúra, a közösség és a környezetvédelem metszéspontjában.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A japán zero waste kezdeményezés Instagram-oldala:

<https://www.instagram.com/zerowaste.japan> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A spanyol zero waste kezdeményezés weboldala: <https://festivalresiduzero.org/en>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Imagine zero zenei fesztivál weboldala: <https://imaginezerofestival.com> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

How To: Zero Waste at Music Festivals: <https://trashisfortossers.com/how-to-be-zero-waste-at-music-festivals> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

3.11. Fesztiválételek – Festival of Food

ALAPADATOK

Megvalósító: Helyi vállalkozások és a helyi közösség folyamatos támogatása, beleértve a helyi lakosság önkéntes munkáját, iskolákat és közösségi szervezeteket – együtt keltik életre évről évre a fesztivált (szponzorok, baráti körök, önkéntesek, közösségek).

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: felelős fogyasztás és termelés; fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcsszavak: fesztivál, helyi termelők, fesztiválételek

Rövid leírás

Az elmúlt évek során a fesztiválon a régió ételeit mutatták be, és néhány kiváló szakácsnak köszönhetően új ötleteket adtak az odalátogatóknak az ízletes ételek otthoni elkészítéséhez. Ez az a fesztivál, ahol minden bizonnyal mindenki talál kedvére való programot. Sok gyermekprogram van, buszos túrák, főzőbemutatók, étkezési élmények a csúcskategóriától a nagyon hétköznapiig, és természetesen termelői piac is, ahol több mint száz bódé tölti meg a városközpontot a legjobb helyi és ír kézműves ételeket kínálva. A megvalósításban a helyi ír cégek társultak a szervezőkkel a fesztivál támogatására és szponzorálására, így segítve a közösségi alapú fesztivál folyamatos fejlődését és fenntarthatóságát.

A tevékenység bemutatása

A helyi ír vállalkozások is beléptek a baráti körbe, ami közösségként is nagyon jól működött, és ezzel is támogatni akarták a működést, a közösségi szervezést. Írországban sok kis település van, ahol fontos az összetartás, és egy ilyen rendezvényt az egész vidéket össze tudják hozni. A háromnapos rendezvény 2014 óta működik, és minden évben megrendezik, mára már annyira jelentőssé vált, hogy kifejezetten vonzza a turistákat kulináris céllal, mint a „bajor sörfesztivál”.

Az együttműködő szereplők

A térség teljes lakossága érintett, vállalkozások, iskolák, önkéntesek messzebről is akár, szakácsok, workshopvezetők. Országszerte híres lett ez a program, így már a média is részt vállal a népszerűsítésében.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Azért nevezhető közösségi szolgáltatásnak, mert egy egész térség összefogására született meg a rendezvény közösségi eszközökkel, az összefogás eredményeként a helyi értékek és termékek bemutatására, helyi vásárlóerő ösztönzésére és a közösségi együttlét örömére.

Feltételek

- a) emberi: a helyi közösség, vállalkozások, iskolások, tanárok, szakácsok stb.
- b) tárgyi, infrastrukturális: a vállalkozások adják főként az anyagi támogatást, az eszközöket közösen biztosítják.
- c) szakmai: felkért szakemberek, gyártók, szakácsok, gazdálkodók tartanak workshopokat és előadásokat, programokat.
- d) pénzügyi: közös finanszírozású, belépőt szednek.

A módszer bemutatása és háttere

Az élmény maga a módszer, hogy váljon mindenki a részesévé.

Mottójuk: *Kóstolja meg az ételeket, találkozzon az emberekkel, hallgassa meg a történeteket. Nagyon sok étel- és italélmény vár Önre a Waterford Fooddal.*

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A térség korlátai adottak, így a végtelenségig nem lehet bővíteni, de más térségek is létrehozhatnak ennek mintájára másik ilyen vagy hasonló kezdeményezést. A programok minden korosztályt megszólítanak a gyerekektől, a szülőkön keresztül egészen az idősebb korosztályig. szépkorúakig. Sütés-főzés, nyújtás, kóstolás, túrák várják a résztvevőket.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösség élményének megélése. Vidéki hangulat, jókedv, önfeledt együttlét, finom és egészséges ételek és tudásmegosztás várja az odaérkezőket egy igazán gyönyörű természeti környezetben.

Eredmények, tanulságok

Gyorsan fejlődött és gyorsan ért el eredményt, ami bizonyította, hogy van rá igény. Ezért tudják 2014 óta folyamatosan egyre bővülő szolgáltatásokkal, egyre magasabb színvonalon megrendezni. Egyre többen csatlakoznak a fesztiválhoz mint önkéntes vagy akár mint résztvevő.

Fenntarthatóság

Ez a program anyagilag már jövedelmező is a térségnek, emiatt érdekeltek is a program szervezésében, de mivel eleinte csak a helyi közösség rendezvénye volt, magukénak érzik a helyiek, nem veszett el ez a lelkesedés. A tudásátadás és a programok tartása évről évre változatosabb, a támogatók köre igen széles. Jól szervezett közösség alkotja.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Az országban több ilyen program is létrehozható ennek példájára, vagy hazánkban is adaptálható lenne akár megyei szinten, a helyi sajátosságokra alapozva, helyi ízek, helyi termelők, mint egy rövid ellátási lánc, melyhez a csatlakozók egy közvetlen csatornát tudnak a jövőben egymás közt kialakítani.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Az írországi fesztivál honlapja: <https://www.westwaterfordfestivaloffood.com> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

4. KULTÚRA, MŰVÉSZET ÉS KREATÍV KIFEJEZÉSMÓD A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSBEN

A kultúra és a kreatív kifejezésmód kiemelt szerepet játszik a közösségfejlesztésben, mivel lehetőséget nyújt a közösségek számára, hogy mélyebb önismeretre tegyenek szert, és aktívabb szerepet vállaljanak saját jövőjük alakításában. A reflektív és dialogikus megközelítések révén a művészet olyan eszközként jelenik meg, amely képes felszínre hozni a közösségi élet feszültségeit, feltételezéseit és kihívásait, miközben új felismerésekre is sarkall. Arisztotelész szerint a művészet egyfajta tükörként szolgál, amely nemcsak a valóságot tükrözi vissza, hanem annak megtisztulását (katarzist) is elősegíti. Ez a katartikus élmény a közösségi életben is megjelenhet, ahol a művészet segítségével a tagok közös élményeken keresztül erősíthetik összetartozásukat.

A művészet, amikor kulturális demokrácia megvalósulásaként alkalmazzák, gazdagíthatja a közösségi életet azáltal, hogy sokszínű és változatos lehetőségeket biztosít a kifejezésre, az együttműködésre és a közös felismerésekre. A kulturális közösségfejlesztés célja, hogy erősítse a helyi közösségek kreativitását és proaktivitását, ami hosszú távon hozzájárulhat a közösség életminőségének javításához. Csíkszentmihályi Mihály flow-elmélete szerint, ha több időt töltünk elmélyült, áramlásszerű tevékenységekkel, az boldogabbá és sikeresebbé teheti életünket (CSÍKSZENTMIHÁLYI 1997). A művészeti alkotás és a kreatív folyamatok átélése során a közösségi tagok nemcsak egyéni, hanem közös pozitív élményekkel is gazdagodhatnak, amelyek erősítik a közösségi kohéziót.

A kultúraalapú vagy kulturális közösségfejlesztés lényege, hogy a közösségek meglévő és potenciális kulturális értékeinek feltárásával, tudatosításával és megújításával hozzájáruljon a helyi közösségek kezdeményező-készségének és cselekvőképességének erősítéséhez (ARAPOVICS 2016). Ez a megközelítés új lehetőségeket teremt a közművelődési intézmények hagyományos közösségi működése mellett más kulturális intézményeknek, például múzeumok, könyvtárak és színházak számára is. Utóbbiaknak paradigmaváltást jelenthet, hogy a közösségek aktív bevonásával a helyi értékek felfedezése és átadása által közvetlenül hozzájárulhatnak a közösségek kulturális életének gazdagításához és dinamizálásához.

Az ilyen együttműködések révén a közösségek tagjai nemcsak passzív résztvevői, hanem aktív alakítói is lehetnek saját kulturális életüknek. Egy-egy közművelődési, könyvtári és múzeumi példát az első és a hetedik fejezet is bemutat, ezért itt különösen a színházi és civil kezdeményezések művészeti törekvései kerültek a előtérbe.

A kultúra és a kreatív kifejezőmódok beépítése a közösségfejlesztési folyamatokba nemcsak a közösségek összetartozását és identitását erősíti, hanem új, inspiráló utakat is nyit a közösségi élet megújítására és gazdagítására. A művészet ereje abban rejlik, hogy képes új megvilágításba helyezni a mindennapi élet megpróbáltatásait és szépségeit, miközben lehetőséget biztosít a közösségek számára, hogy mélyebb és tudatosabb kapcsolatot alakítsanak ki önmagukkal és egymással. Az ilyen típusú kulturális fejlesztések hosszú távon hozzájárulhatnak a közösségek ellenálló képességének növeléséhez és fenntartható fejlődéséhez.

4.1. Közösségi festés – „Kerülj képbe!” utcai művészet Salgótarjában

ALAPADATOK

Megvalósító: Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft., „Sakkozzuk ki!” akciócsoport

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: fenntartható város és közösség

Kulcsszavak: közösségi festés, közösségi művészet, utcai festészet, kultúra, közösségi részvétel

Rövid leírás

A projekt célja Salgótarjában közösségi festés révén az utcai művészet és a kultúra népszerűsítése volt. A város forgalmas pontjain szerveztek festéseket, ahol a helyi lakosok különböző korosztályokból és háttérrel közösen alkottak. A projektet azért hozták létre, hogy növeljék a közösségi összetartozás érzését, és esztétikailag szebbé tegyék a város köztereit. Az ötlet a közösségi művészet népszerűségéből és a helyi közösség összekovácsolásának szükségességéből eredt.

A Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft. *Kerülj képbe! – Utcai művészet a kultúráért* elnevezésű projektje közösségi festéssel vonta be a város lakóit az akciójába.

A tevékenység bemutatása

Salgótarján Nógrád megye székhelye, egy iparváros, ahol a közösségi programok és a kulturális események fontos szerepet játszanak a lakosok életében. A városban jelentős az igény a közösségi összefogásra és a helyi kulturális élet fellendítésére. A Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft. *Kerülj képbe! – Utcai művészet a kultúráért* projektje közösségi festéssel vonta be a város lakóit az akciójába. Három együttműködő helyi kulturális intézmény – a Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft., a Balassi Bálint Megyei Könyvtár, a Dornyay Béla Múzeum – és egy civil szervezet, a „Sakkozzuk ki!” akciócsoport együttműködésének keretében indult el a *Kerülj képbe!* elnevezésű kezdeményezés. Az önkéntesekből álló csapat országosan is egyedülálló módon, 2017 őszén alkotta meg első szabadtéri kiállítását a városlakók aktív bevonásával. A pozitív visszajelzések alapján már akkor kiderült, igény van a folytatásra, a Cselekvő közösségek mintaprojekt-pályázata pedig lehetőséget is adott rá.

Ismerve a település speciális helyi problémáit, a projekt keretein belül új közösségi színtér, találkozási pont jött létre, és egy állandó, a település értékeit népszerűsítő szabadtéri fotókiállítás született, mely elősegítette a társadalmi összefogást és egy újszerű közösség generálását.

A közösség tagjait Salgótarján jobbá tételének reménye motiválta a fél éves munka során. Itt közösségi tervezéssel együtt fogalmazták meg a célokat, és 2018 júliusában széles összefogás keretében, több száz helybéli közreműködésével való-sították meg álmaikat.

A tevékenység fő lépései és időtartama

1. Tervezés és előkészítés: művészek és közösségi vezetők bevonása.
2. Kommunikáció és népszerűsítés: lakosság tájékoztatása és bevonása.
3. Közösségi festések megszervezése és lebonyolítása különböző helyszíneken.
4. Az elkészült műalkotások dokumentálása és bemutatása.

Az együttműködő szereplők

A projektben – a három kulturális intézmény és a civil szervezet mellett – részt vettek helyi művészek, önkéntesek, civil szervezetek és az önkormányzat képviselői. A célcsoport a város lakossága volt, beleértve minden korosztályt és társadalmi réteget.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A projekt közösségi szolgáltatásnak nevezhető, mert aktívan bevonta a helyi lakosokat, és közös tevékenységek révén erősítette a közösségi kötődést. A résztvevők

közösen alkottak, ezáltal nem csak szépítették a város köztereit, hanem erősítették a közösségi összetartozás érzését is.

Feltételek

- a) emberi: helyi művészek, önkéntesek, közösségi vezetők részvétele.
- b) tárgyi, infrastrukturális: festékek, ecsetek, falak és egyéb felületek biztosítása.
- c) szakmai: művészek és közösségszervezők szakértelme.
- d) pénzügyi: helyi önkormányzati támogatás, esetleges szponzori hozzájárulások.

A mintául szolgáló modell

A Cselekvő közösségek kulturális közösségi mintaprojektjeinek feltétele és célja az volt, hogy Magyarországon megyénként legalább egy-egy kifejlesztett és gyakorlatban is kipróbált közösségfejlesztési modell valósuljon meg, amely:

- a közös gondolkodás elindításával elősegíti a lakosság körében a közösségért való felelős cselekvés kialakítását;
- erősíti az állampolgári részvételt és a civil szervezeteket;
- előmozdítja a társadalmi befogadást, növeli a felelősségvállalást, és erősíti a szolidaritást azáltal, hogy helyi igényeken alapuló esélyteremtő programokat biztosít;
- erősíti a generációk közti párbeszédet (minél szélesebb körben vonják be a különböző korosztályokat);
- a kulturális közösségfejlesztés módszereit alkalmazva, mégis újszerű ötletekkel gazdagítva vonja be a helyi közösséget (közösségi média, 21. századi kiállítástechnika, új típusú események);
- az önkéntesség erősítésével elősegíti a helyi gazdaságfejlesztést;
- települési szinten járul hozzá a kulturális turizmus fejlesztéséhez;
- innovatív módszerekkel az iparművészet, a képzőművészet és a digitális technika eszközeivel serkenti a helyi kreatív ipart (ARÁPOVICS 2019).

A projekt a közösségi művészet nemzetközi példáit követte, ahol hasonló programokkal sikeresen erősítették a helyi közösségeket és szépítették a városképet.

A módszer háttere és bemutatása

A módszer alapja a közösségi részvétel és a közös alkotás. A résztvevők a projekt során művészek irányításával közösen festettek különböző helyszíneken, ami erősítette a közösségi köteleket, és lehetőséget biztosított a kreatív önkifejezésre.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A bevonás korlátai közé tartozhatott a lakosság kezdeti érdektelensége vagy a megfelelő anyagi források hiánya. Továbbá az időjárási körülmények is befolyásolhatták a szabadtéri festési események sikerességét.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösség tagjai számára a részvétel lehetőséget adott a kreatív önkifejezésre, új kapcsolatok kialakítására, valamint hozzájárulhattak a városuk szépítéséhez és a közösségi összetartozás erősítéséhez.

Eredmények, tanulságok

A projekt eredményeként színesebb és esztétikusabb városi környezet jött létre, ami növelte a helyi lakosok büszkeségét és közösségi összetartozását. A projekt tanulsága, hogy a közösségi művészet hatékony eszköz lehet a közösségi kapcsolatok erősítésére és a városi élet minőségének javítására.

Fenntarthatóság

A projekt fenntarthatósága a közösségi részvételen és az önkéntesek elkötelezettségén alapult. Az erőforrások folyamatos biztosítása – például az anyagi támogatás és az önkéntes munka – kulcsfontosságú volt a folytatás szempontjából.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A projekt könnyen adaptálható más városokban is, ahol hasonló közösségi igények és támogatási lehetőségek állnak rendelkezésre. Az innováció abban rejlett, hogy a közösségi művészetet integrálták a városi fejlesztési tervekbe, ezáltal egyedi és inspiráló módon erősítették a helyi identitást.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

KELEMEN Tímea (2019): *Kerülj képbe! – utcai művészet a kultúráért.*

In: ARAPOVICS Mária (szerk.) *Kulturális közösségi mintaprojektek Magyarországon.* Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 118–125. <https://cselekvokozos-segek.hu/wp-content/uploads/Kultur%C3%A1lis-k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi-mintaprojektek.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

Kerülj képbe! mintaprojekt kisfilm (Cselekvő közösségek)

<https://www.youtube.com/watch?v=7Ybzi-Q6vIQ> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)

4.2. A Miskolci Nemzeti Színház zöldszínházzá alakítása

ALAPADATOK

Megvalósító: Miskolci Nemzeti Színház, **Tegyünk együtt a Jövő Nézőiért!, más néven A Jövő Nézőiért – Zöld Színház Projekt, a zöldszínházi projekt ötletadója**

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: megfizethető és tiszta energia; fellépés az éghajlatváltozás ellen; ipar, innováció és infrastruktúra

Kulcsszavak: zöldszínház, ökoszínház, kulturális intézmények zöldítése, színházi zöldmozgalom

Rövid leírás

A Miskolci Nemzeti Színház 2019 szeptemberében jelentette be, hogy a 2019/2020-as évadtól kezdve elkötelezi magát, hogy az ország első környezettudatos színházi intézménye, úgynevezett zöld- vagy ökotudatos színháza legyen. Az eddig megvalósult célkitűzéseik jelentős részét mindössze az első fél évben, önerőből, mindenfajta pénzügyi segítség nélkül, szakemberek tanácsainak felhasználásával és értékes példák követésével érték el. Azóta A Jövő Nézőiért – Zöld Színház Projekt fenntarthatósági kezdeményezés a kulturális intézmények zöldítéséért mozgalommá nőtt. Célja a meglévő tapasztalatok átadása, kommunikációs felületek, valamint ökotudatossággal kapcsolatos állandó fejlesztési források elősegítése a környezetvédelem iránt elkötelezett kulturális intézmények számára. Az eddigi tapasztalatok alapján úgy érzem, társadalmi hatása mellett a kulturális intézmények környezettudatosabb működése biztosíték lehet az egyre nehezebb körülmények és szűkülő anyagi lehetőségek között a fennmaradásnak és a művészeti szabadság biztosításának. A színház hat alapcél fogalmazott meg a Jövő Nézőiért – Zöld Színház Projekt kapcsán: a szemléletformálás (a színház munkatársai és a nézők számára egyaránt), együttműködés szakmai szervezetekkel, egyesületekkel, cégekkel, más kulturális intézményekkel, a környezettudatosságra törekvés az energetikai működésben, a hulladékkezelés, valamint az üzemeltetés területén, valamint abban, hogy újrahasznosításra törekednek a művészeti kivitelezés során.

A tevékenység bemutatása

A mai Magyarország első állandó kőszínházának alapkövét 1819. május 17-én a mai Déryné utcában, a mostani színházépület mögötti telken tették le. A miskolci

polgárok saját akaratukból, forintot forint mellé téve építették fel, és bár az egész magyar nemzet büszke volt, de a miskolciak leginkább önmagukra lehettek a legbüszkébbek.

A belülről még nem teljesen kész színház 1823. augusztus 24-én nyitotta meg kapuját. Az épületet 1828-ban fejezték be, azonban 1847-ben ismét színházépítésbe fogott a város. A Cassano József tervei alapján készült új színház (mely ma is otthont ad a miskolci társulatnak) 1857. szeptember 3-án avatták fel. Első igazgatója Latabár Endre volt. Az ünnepélyes megnyitón részt vett Jókai Mór és felesége, Laborfalvi Róza is. Ekkor kapta meg a teátrum „felsőbb engedelmével” a Miskolci Nemzeti Színház nevet. A legnagyobb szabású átalakulást a Miskolci Nemzeti Színház épülete az 1990-es években élte meg. A rekonstrukció (tervező: Bodonyi Csaba építész) eredményeképpen az addig 8000 m² alapterületű színház több mint 16 ezer m²-re növekedett. A fentiek alapján elmondható, hogy a miskolciak mindig is kedvelték, fontosnak tartották és támogatták a színházat. A 200. évfordulóját ünneplő színház a városban a reményt jelenti. Ez azért is különösen fontos, mert 2023 elején a megemelkedett energiaárak miatt majdnem ellehetetlenült a színház működése. Szívhez szóló levélben fordultak támogatásért a város közönségéhez.⁵⁹ A színház problémáival párhuzamosan létezik a környezetvédelem és a környezettudatosság több évtizedes problematikája, ami pár éve került a figyelem középpontjába. „A színháznak mint az itt és most művészetének mindig is felvállalt szerepe volt, hogy aktuális kérdésekkel foglalkozzon, hogy részt vegyen a társadalmi gondolkodásban – az innovatív megoldások művészi értelemben a mindennapjaink részét képezik” – mondta Papp Endre színművész, a Jövő Nézőiért – Zöld Színház Projekt vezetője a Fideliónak adott interjújában (SZABÓ 2019).

A tevékenység fő lépései és időtartama

A színház hat alapcél fogalmazott meg a Jövő Nézőiért – Zöld Színház Projekt kapcsán: úgymint a szemléletformálás (a munkatársak és a nézők számára egyaránt); az együttműködés szakmai szervezetekkel, egyesületekkel, cégekkel, más kulturális intézményekkel; a környezettudatosságra törekvés az energetikai működésben, a hulladékkezelés, valamint az üzemeltetés területén; valamint az újrahasznosításra való törekvés a művészeti kivitelezés során.

Az épület energiahatékonysága kapcsán céljuk a lehető legkisebb ökolábnyom és a karbonsemlegesség elérése, az energiahatékonyságra való törekvés, illetve a kifejezetten környezettudatos energetikai fejlesztések. Tervben van az érzékelős világitás bevezetése, a szigetelés fejlesztése, egy fenntarthatósági stratégia kidolgozása,

.....
59 Lásd <https://mnsz.hu/cikk/4167> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

és hogy a közeljövőben az épületek melegvíz-szolgáltatása teljes mértékben megújuló erőforrásokból történjen. Hosszú távú terveik között van a színház zöldfelületének növelése: egy esetleges tetőkert létrehozása, és az ún. szűrkevíz-rendszer bevezetése is. A színpadi lámpapark LED-es eszközökre való cserélésével több mint 70%-os energiamegtakarítást érhetnének el. Illetve keresik a megoldást a társulat ingázásából fakadó szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére is.

Eddig elért eredmények

A Miskolci Önkormányzat befektetése révén a Színház az elektromosenergia-elátását már nagyrészt megújuló energiaforrásból nyeri, bevezetése óta átlagosan 39%-ot takarítottak meg. Víztakarékossági fejlesztéseik révén pedig fogyasztásuk 25%-kal csökkent. Szintén önkormányzati projekt keretein belül fog megvalósulni a fűtésrendszer korszerűsítése, átállnának a geotermikus energiára.

Talán a hulladékkezelés területe kapcsolódik leginkább a közösségi projektjeikhez. Cél a színház nem újrahasznosítható hulladékának minimálisra csökkentése, a szelektív hulladékgyűjtés hatékonyságának maximalizálása, az egyszer használatos műanyagok mellőzése, az elektronikus levelezés előnyben részesítése. A fejlesztések bevezetése óta a kommunális hulladék havonta kb. 5000 literrel csökkent.

Újrahasznosítás: minden tárgy és eszköz, amelyet a művészeti tevékenység és az üzemeltetés során felhasználnak, a lehető leghosszabb élettartamra van tervezve. Projektjeikkel az újrafelhasználás és a hatékony textílfelhasználás népszerűsítésében is részt vesznek.

Az együttműködő szereplők

A kezdetektől fogva szakmai partnerek tanácsaira támaszkodnak, akikkel azóta is folyamatos kapcsolatot ápolnak. A partnerlistájukon szereplő szervezetek: Magyar Természetvédők Szövetsége, Greenpeace Magyarország, WWF Magyarország, Deloitte Zrt., Nanushka, Felelős Gasztrohós Alapítvány, Jane Goodall Intézet, Magyar Madártani Egyesület, Holocén Egyesület, Zöldövezet társulás, Zöld kapcsolat Egyesület, Zöld Akció Egyesület, Miskolci Újrahasznosítási központ, Ébredj Alapítvány, Humusz Szövetség, 10 millió Fa Alapítvány.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A szemléletformálás a projekt egyik célkitűzése, és az eddig megvalósult elemek már önmagukban hatással lehetnek mindenkire – legyen az néző, munkatárs, vagy bárki, aki megfordul az intézményben. Számos területen együttműködnek a környezettudatos szervezetekkel, és különböző akciókban és szemléletformáló programokban vesznek részt. Szerveztek szemléletformáló ökoérzékenyítő programokat

saját kollégáik számára, de a nagyközönség számára is. Részt vettek faültetéseken, szemétszedési akciókon.

Nemcsak a színház falain belül építik a zöldközösséget, hanem részt vesznek színházon kívüli akciókban, mint például faültetés, vagy a 200 000-es látogatottságú Kocsonyafesztivál Zöld Sátorában moderáltak tematikus beszélgetéseket, vagy a klímaváltozás és az emberi beavatkozás káros hatásairól készült tárlatot mutatták be a színház kiállítótermében. 2020 februárjában jelent meg zöldkiadványuk, melyben hasznos tippeteket osztanak meg a környezettudatos hétköznapiakra vonatkozóan. Az Európai Hulladékcsökkentési Hét alkalmából szemléletformáló videókampányt készítettek, saját munkatársaik és nézőik számára pedig létrehoztak két információs felületet a színház területén, amely a Zöld Színház Sarok nevet kapta, ezeken hasznos infografikákat találhatnak az érdeklődők a környezettudatos praktikákkal kapcsolatban.

Feltételek

- a) emberi: zöldnagykövetek, projektmenedzser mindegyik kulturális intézményben.
- b) tárgyi, infrastrukturális: szelektív gyűjtők, ötletek a zöldítésre, repoharak beszerzése, zöld terek az épületen belül.
- c) szakmai: kapcsolatok a releváns (környezetvédelmi vagy zöld) szervezetekkel.
- d) pénzügyi: változó mértékű forrás szükséges hozzá, de ennek egy része megtérül, a zöldítés eredményeként bekövetkezett költségcsökkenésekből (pl. kevesebb elszállítandó szemét, szürkevíz-rendszer bevezetése, hagyományos izzók LED-lámpákra cserélése stb).

Eredmények, tanulságok

A Miskolci Színház a színházzöldítési modell megalkotója, és azóta számos követőre lelt. Mára huszonkét hazai színház és produkciós iroda is csatlakozott a projekthez, illetve fogadta el az általuk kidolgozott sztenderd megállapodást. Mindegyik intézményben van egy kijelölt zöldnagykövet is.⁶⁰

Fenntarthatóság

A bevezetett akciók, intézkedések fenntarthatóak, újabbak kitalálásához pedig leginkább töretlen kreativitás szükséges.

60 Lásd <https://jovo-nezoiert.webnode.hu/csatlakozok/> (Utolsó megtekintés: 2024. 11. 26.)

Papp Endre szerint a környezettudatos gondolkodás nem feltétlenül anyagi támogatás és befektetés függvénye – sokkal fontosabb tényező a találékonyság, a nyitottság és az eltökéltség ereje. Valamint a fogékonyság a közös gondolkodásra és az összefogásra.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Bármilyen zöld vagy öko közösségi megoldással összeköthető: faültetés, madártan, közösségi kertek, tudatos vásárlás, tudatos étkezés stb.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Jövő Nézőiért – Zöld Színház Projekt honlapja: <https://jovo-nezoiert.webnode.hu/projektek> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A kezdeményezésről az elmúlt években számos cikk és híradás jelent meg, ezek elérhetők a projekt honlapjáról.

4.3. Művelődő közösség, amatőr művészeti tevékenység – Esztergomi Színjátszókör

ALAPADATOK

Megvalósító: Esztergomi Színjátszókör Egyesület

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek; minőségi oktatás

Kulcsszavak: közművelődés, kultúra, amatőr művészet, színjátszás, közösség

Rövid leírás

Az Esztergomi Színjátszókör alapító tagjai, az egykori Esztergomi Szent István Gimnázium diákjai az iskola falai között kezdték tevékenységüket, majd később az Esztergomi Művelődési Házban folytatták a színjátszást. Az amatőr művészeti tevékenység gyakorlása által erős közösség kovácsolódott össze a közművelődési intézmény, később pedig egyéb kulturális intézmények támogatásával. Kezdetben a Művelődési Házában hetente egyszer, mindig pénteken délután biztosítottak számukra próbahelyet, évente kétszer pedig fellépési lehetőséget. A közösség később *civil társasággá*, majd 2020-ban egyesületté vált, ezzel biztosítva önálló és folyamatos működésének lehetőségeit.

A színjátszókör tevékenysége alapvetően három nagy csoportra bontható: (1) évente egy amatőr színmű színpadra állítása; (2) versmondás, konferálás Esztergom-környéki kulturális eseményeken; valamint (3) részvétel vers- és prózamondó versenyeken.

A háttér, a környezet bemutatása

Esztergomban korábban nem volt olyan amatőr színjátszókör, amely középiskolásokat szólított volna meg a város és környékének iskoláiból. Általánosságban elmondható, hogy kevés olyan program, lehetőség áll rendelkezésre az immár megyei jogú városban, amely önszerveződő fiatalok számára teret nyithatna tehetségük kibontakoztatásához, szabadidejük hasznos eltöltéséhez. Az Esztergomi Színjátszókör erre az igényre ad választ helyi erőforrások mozgósításával, emberi léptékben valósít meg közösségi alapokon működő tevékenységet.

A tevékenység fő lépései és időtartama

- 2005–2010: Az egykori Esztergomi Szent István Gimnázium diákjaiból álló színjátszókör állandó jelleggel próbál és fellép az Esztergomi Művelődési Házban, illetve egyéb kulturális intézményekben, iskolákban, kávéházakban.
- 2010–2020: Az Esztergomi Diákszínkör civil társaság folytatja a korábban megkezdett tevékenységét, bővítve az érintett szereplők, résztvevők és intézmények körét, egyre gyakoribb fellépési lehetőségekkel.
- 2020: Megalakul az Esztergomi Színjátszókör egyesület önálló gazdálkodással, professzionálisabb működéssel, megtartva az amatőr művészeti tevékenységhez kapcsolódó profilját.

Az együttműködő szereplők

Az amatőr művészeti tevékenység megvalósítói kezdetben az irodalom és a színjátszás iránt érdeklődő középiskolás diákok voltak, mára azonban a fiatal felnőtt korosztállyal is bővült az együtt alkotók köre.

Az intézményeket tekintve először az Esztergomi Művelődési Ház, majd a Keresztény Múzeum, illetve a Kaleidoszkóp Ház és a Balassa Bálint Iskola adott helyet az amatőr színjátszásnak. Az Esztergomi Színjátszókör jelenleg is szoros kapcsolatot ápol a Keresztény Múzeummal, amely sok esetben próbahellyel és fellépési lehetőséggel támogatja a színház működését.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az Esztergomi Színjátszókör tagjai közösen hoznak döntéseket az őket, illetve az egyesületet érintő kérdésekben, együtt határozzák meg az egyesület éves kulturális programját és terveit. Az egyesület tagjai a kezdetektől fontosnak tartották, hogy

az amatőr művészeti tevékenységen keresztül közösséget is tudjanak építeni. Ebben a folyamatban nagymértékben támaszkodnak a tagok erőforrásaira és igényeire, feladataikat úgy alakítják ki, hogy azok a meglévő szakmai tudással, valamint a korlátos önkéntes kapacitással megvalósíthatóak legyenek.

Feltételek

e) emberi: érdeklődő, a művészetekre és a színjátszásra nyitott fiatalok, szakmai vezető (drámatanár).

f) tárgyi, infrastrukturális: egy állandó próbahely, minimális díszlet és jelmez, befogadó szervezetek, intézmények.

g) szakmai: professzionális intézményi háttér az induláshoz, vezetői készségek, adminisztrációs készségek.

h) pénzügyi: utazási költségek, könyvelői költségek.

A mintául szolgáló modell

Az Esztergomi Színjátszókör nem egy korábban ismert modell alapján jött létre és működik, bár az amatőr színjátszásnak nagy hagyománya van hazánkban. A művelődő közösségek létrejöttét és működését a Kulturális törvény is támogatja. Mindazonáltal a színek megalakulása, fejlődése és jelenlegi működése, civil szervezetté válása egyedi folyamat eredménye.

A módszer bemutatása és háttere

Az Esztergomi Színjátszókör működésének három szakmai része van:

1. Drámapedagógiai módszerek alkalmazása az amatőr színjátszás támogatására, versmondók felkészítése a versenyekre, rendezői és díszlettervezői feladatok ellátása. Ezt egy szakmai vezető, gimnáziumi drámatanár végzi.
2. Közösségfejlesztő módszerek alkalmazása annak érdekében, hogy a tagok a közösség tagjainak érezzék magukat, megvalósulhasson a minél szélesebb körű bevonás.
3. Adminisztratív feladatok az egyesület működtetésével kapcsolatban. Ezt önkéntes alapon az elnök végzi.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Az amatőr színjátszókör működésének legnagyobb akadály a próbahely, valamint a fellépési lehetőségek hiánya. Professzionális (munka)szervezet hiányában legfeljebb 8-10 játzóval tud hatékonyan működni, az amatőr színjátszás nem teszi lehetővé, hogy profi színészek csatlakozzanak a társulathoz. Az időnként fellépő idő- és erőforráshiány tudja korlátozni a színek működését.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösség tagjai kibontakoztathatják érdeklődésüket és tudásukat, kipróbálhatják magukat közönség előtt, éles helyzetekben, felkészülhetnek az őket érő kihívásokra. Igazi közösségi élményben van részük, amely egy életen át elkíséri őket.

Eredmények, tanulságok

A színpadon tevékenykedő fiatalok önbizalomra, új barátságokra tehetnek szert, közösségi élményekkel gazdagodnak, saját tevékenységeiket ők maguk szervezhetik meg. Így azt mondhatjuk, hogy az Esztergomi Színjátszóköriben a *társadalmi és közösségi részvétel* mindhárom szintje megjelenik: (1) az egyén szintjén mindenki kifejezheti igényeit, részt vehet a közös döntésekben, (2) a közösség szintjén a tagok közösen élhetik meg tevékenységeik eredményeit, (3) társadalmi, intézményi szinten pedig találkoznak olyan mechanizmusokkal, amelyek kulturális intézményeket érintenek, együtt léphetnek fel érdekeik érvényesítésére, együttműködhetnek az intézményekkel.

Fenntarthatóság

Az állandó színjátszáshoz egy intézmény által felkínált játszó- és próbahely, valamint állandó érdeklődés szükséges a játszó- és a közönség részéről is. Az egyesület működéséhez szükséges költségek évente egy-egy felkérés díjazásából fedezhetőek.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

Az Esztergomi Színjátszókörihez hasonló amatőr művészeti tevékenységet végző csoport bárhol szervezhető az alábbi feltételekkel:

- Érdeklődő, nyitott diákok és pedagógusok
- Befogadó (közművelődési) intézmény és/vagy civil szervezet
- Agilis, cselekvésre képes állampolgárok
- Minimális anyagi háttér
- Nem túl nagy léptékű, fenntartható vállalások

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Esztergomi Színjátszóköri Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/esztergomi.szinjatszokor/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Esztergomi Színjátszóköri weoldala: <http://www.eszinkor.atw.hu/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

4.4. Szívhangok társulat

ALAPADATOK

Megvalósító: Sajátszínház

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: nemek közötti egyenlőség; egyenlőtlenségek csökkentése; minőségi oktatás

Kulcsszavak: közösségi színház, Szomolya, alkotóközösség, civil kezdeményezések és szakemberek

Rövid leírás

A Szívhangok társulat előzménye a Sajátszínház közösségi színházi tevékenysége Szomolyán és az „Éljen soká Regina!” című előadás létrejötte. 2016-ban egy norvég pályázat kapcsán indult el a projekt. A projekthez fontos volt a helyi közösség és a lokális viszonyok ismerete, a megvalósításához elengedhetetlen volt egy megbízható és beágyazott helyi partnerszervezet. A Sajátszínház a SZETA (Szegényeket Támogató Alap) és a SZOMARO (Szomolyai Magyar Roma Egyesület) szervezetekkel dolgozott együtt. Fontosnak tartották, hogy olyan ajánlattal álljanak elő, amely reagál a helyi igényekre, nem egy külső szakemberek által kitalált és elképzelt folyamatot akartak ráhúzni a helyi közösségre, hanem az ő igényeikből kiindulva az ő részvételükkel kialakítani a közös munka irányait. Szomolyán indult el a projekt, ahol a csoport már tizenöt éve végez kutatásokat, és korábban is kísérleteztek művészeti beavatkozásokkal.⁶¹ A 2016-ban készülő közösségi színházi folyamatuk egy téma köré szerveződött – az egészségügyi és szociális ellátórendszer intézményei és a romák –, ebből készült az Éljen soká Regina! című előadás.

Az Éljen soká Regina! előadás után folytatták a munkát Szomolyán, és a szomolyai roma asszonyok közössége kiegészült a fiatal roma anyáknak tartott foglalkozások résztvevőivel, és a személyes utakon keresztül megkeresett egészségügyi dolgozókkal és aktivistákkal is. A csoporttal újabb közös alkotásba kezdtek, ebből született a Megeshetne másképp című előadás.

A módszer bemutatása és háttere

A folyamatuk alapja egy kutatók által vezetett művészetalapú részvételi akciókutatás, melyben nagyon konkrét módszereket használtak.⁶² A résztvevők különböző

61 A 2010-ben megvalósult Új Néző közösségi színházi programnak Szomolya volt az egyik helyszíne. Részletek: <https://kavaszinhaz.hu/uj-nezo> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

62 A módszerekről bővebben: HORVÁTH Kata – TAKÁTS Gábor (szerk.) (2016): Színház és Pedagógia 10. Kutatás alapú színház. Káva – Parforum. <http://www.sajatszinhaz.org/wp-content/uploads/2017/04/>

művészeti, művészetterápiás, művészetpedagógiai módszerek segítségével dolgoztak élettörténeti tapasztalataik kifejezésén és feldolgozásán, közössé tételén. A munka során a digitális történetmesélés, a szociodráma és a színdarabépítés folyamatai ismétlődtek.

A folyamat a Szívhangok társulat megalakulásával vált valódi közösségi gyakorlattá, mely során a tagok egyenlő félként vesznek részt a társulat működésében. A társulat különböző munkacsoportokból áll, akik folyamatosan dolgoznak a társulatot érintő ügyeken, és a tagok workshopokat, képzéseket tartanak az előadások mellett.

A háttér, a környezet bemutatása

Szomolya kb. 1500 fős község, a lakosság nagyjából 15%-a roma. A falu erősen hierarchizált, a roma családok nagy része egy feudalisztikusan működő környezetben él, ahol jelentős faji megkülönböztetés van.

Az együttműködő szereplők

A Szívhangok társulat szomolyai roma asszonyokból, egészségügyi dolgozókból, aktivistákból és a stáb tagjaiból áll (Horváth Kata, Pados Eszter szociodramatisták és Proics Lilla tanár, színházi kritikus).

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Közösségi, mert bár a kezdeti projekt kívülről indult el, a fennmaradása, továbbélése és jelenlegi működése a közösségtől függ, a közösségről szól. A helyi adottságokból táplálkozik, a közösség tagjai egymást támogatják, a helyi közösségből alakult társulat tagjai a szomszédság többi tagjának foglalkozásokat, képzéseket tartanak, ezáltal valóban meg tud történni a képesség tétel.

A mintául szolgáló modell

A művelődő közösségek, amatőr művészeti csoportok hazai hagyományait követte az alapítás. A szociodráma, a színházi nevelés, a közösségi színház módszertanát használja a projekt.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Egy ilyen projekt csak hosszú távú működésben tud megvalósulni. Komoly kutatás és kapcsolati háló kiépítése szükséges hozzá, és évek munkája lehet, míg létrejön egy közösség.

Sajnos nagyon nehéz forrást teremteni ezen projektekre, ezáltal a létrejöttének pénzügyi korlátai lehetnek.

A személyes tényezők is nehezíthetik a munkát, a közösségben jelen levő konfliktusok és problémák mind hatással vannak rá.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösség tagjai számára lehetőséget jelent történeteik feldolgozásra, láthatóvá teszi közösségüket, és teret ad az általuk fontosnak tartott ügyeknek.

Eredmények, tanulságok

A projekt jelentős nyilvánosságot kapott, sikere a falu működésére is hatással voltak. A projekt fenntarthatósága a pályázatoktól függ, a támogatások mértéke határozza meg a lehetőségeket.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A modell adaptálható, más helyeken is megvalósítható, de szakemberek munkájához kötött a megvalósulása.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A projekt honlapja: <https://sajatszinhaz-szivhang.org/tarsulat> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

HORVÁTH Kata – TAKÁTS Gábor (szerk.) (2016): Színház és Pedagógia 10. Kutatás alapú színház. Káva – Parforum.

http://www.sajatszinhaz.org/wp-content/uploads/2017/04/SZP_10.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 18.)

4.5. Színházpedagógiai program a Rákospalotai Leánynevelő Intézetben

ALAPADATOK

Megvalósító: Katona József Színház és a Rákospalotai Leánynevelő Intézet

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: minőségi oktatás; nemek közötti egyenlőség; egyenlőtlenség csökkentése

Kulcsszavak: színház, színházpedagógia, intézetis lányok, előadás, alkotás

Rövid leírás

Ez a program kifejezetten színházi és színházpedagógiai, olykor képzőművészeti módszerekkel dolgozik – a projektvezetők ezen területekről érkeznek. Szükséges a szociális érzékenység, a társadalmi folyamatok ismerete, együttműködési készség és képesség az intézet munkatársaival, a nevelőkkel.

A tevékenység bemutatása

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon (a továbbiakban: Intézet) és a Katona József Színház (a továbbiakban: Színház) együttműködése immár több évre nyúlik vissza. Kezdetben egy, az UNICEF által szervezett program keretében tartott alkalmi foglalkozásokat az intézetben, elsősorban színházi előadásokhoz kapcsolódóan. Később felmerült az intenzívebb közös munka igénye és lehetősége is: egy kisebb intézeti csoporttal kezdtek el színházi munkát folytatni, ezt a folyamatot azonban megakasztotta a Covid19-járvány.

2021 őszén adódott lehetőség az újrakezdesre. A legfőbb cél, hogy színházpedagógiai, színházi eszközök és egyéb kreatív alkotóformák segítségével lehetőséget adjanak az intézetben élő lányok egy kisebb csoportjának arra, hogy megfogalmazzák az őket foglalkoztató kérdéseket, problémákat – meséljenek magukról, álmaikról, vágyaikról, küzdelmeikről.

A csoportba kerülő lányokat az intézet munkatársai válogatták össze és kérdezték meg – így a színházból érkezők kész csoportot kapnak. Az előkészítő szakaszban főleg az ismerkedésre helyezték a hangsúlyt, illetve arra, hogy minél többféle játékot és formát megismerhessenek a fiatalok. Színházi feladatok ebben az időszakban még nagyon ritkán kerültek elő.

Párhuzamosan, szintén 2021 őszén hívtak életre egy fiatal egyetemistákból álló csoportot is. Ők eleve, tudatosan erre a projektre jelentkeztek – vagyis az első pillanattól kezdve tudták, hogy a projekt fókuszában az intézetben élők vannak, elsősorban az ő történeteikből indulnak ki.

Az egyetemista csoportba olyan fiatal lányok jelentkezését várták, akik valamilyen kapcsolódó irányú tanulmányt folytatnak; így pedagógia, színházpedagógia, szociológia, gyógypedagógia szakos hallgatók érkeztek.

Az első szakaszban itt is az ismerkedésen volt a fő hangsúly, illetve sok beszélgetésen, történetalkotáson keresztül kezdtek formákkal kísérletezni.

2022 januárjában ez az előkészítő szakasz folytatódott mindkét csoporttal, előkészítve a találkozást és a közös munkát.

2022 februárjától pedig már közös foglalkozásokat tartottak az intézetben. A cél az volt, hogy a nagyon különböző háttérből és eltérő történetekkel érkező fiatalok ismerkedésen, közös játékokon és színházi gyakorlatokon keresztül kapjanak minél többféle impulzust egymástól: tanuljanak egymástól, egymásról és

önmagukról. Keresték a hasonlóságokat és a különbségeket – mindazt, ami egy csapattá kovácsolhatja az addig külön működő csoportokat.

A projekt záró eseményeként létrejött egy előadás/performatív esemény, amelyben az összes résztvevő színpadra lépett (végül háromszor: egyszer az Intézetben, két alkalommal pedig a Színházban) – közösen mutatták meg, min dolgoztak együtt 4-5 hónapig. Ez az esemény jó alkalom volt arra, hogy lezárják a közös munkát, és egyúttal olyan formákat keressenek, amelyekben minden résztvevő biztonsággal és magabiztosan tud megnyilvánulni.

A program részét képezték még olyan alkalmak is, amikor az intézeti csoport jött el a színházba: előadásokat néztek, a színházban is tartottak foglalkozásokat. A bemutató előtti héten intenzívebb munka zajlott, ekkor mindennap volt próba, együtt töltött idő.

A projekt során a Színház mindvégig figyelt minden résztvevő személyiségi jogaira, érzékenységre stb. A cél az erősségek hangsúlyozása, az értékek felvillantása.

Minden tekintetben követték az Intézet működéséből adódó szabályokat, előírásokat – ezért is különösen fontos volt az Intézet vezetőivel és munkatársaival való folyamatos egyeztetés és közös gondolkodás.

A 2021/2022-es évadban végzett projekt nagy sikerrel zárult. Mind a Színház, mind az Intézet munkatársaira nagy hatást gyakorolt a programzáró előadás. Természetesen nem volt hibátlan a folyamat: a külsős résztvevők szerepe túl sokszor billegett – az ő történeteikre nem maradt sem idő, sem kapacitás; kevéssé figyeltek a visszajelzések folytonosságára; a projekt – előadást követő – lezárására nem maradt elég figyelem.

A fenti tapasztalatok és tanulságok figyelembevételével, tudatosabb tervezéssel indult útjára 2022 őszén a következő csoport. Ez nagyobb létszámmal működik, a külsős tagok nem mind egyetemisták, és egy színész (férfi) is részt vesz a munkában. Ez a folyamat javában zajlik, tanulságairól és tapasztalatairól a 2023. május végi projektzárást követően van lehetőség beszámolni.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Új kapcsolatok építése, más közegben élők megismerése, önkifejezés, öntudatosság növelése, szakmai fejlődés.

Eredmények, tanulságok

Eddigi eredmény: egy előadás, a következő előadás időpontja 2023. május. Tanulságok levonása, tudatosítása, megfogalmazása folyamatos.

4.6. Kollabor Természettudományos Élményközpont

ALAPADATOK

Megvalósító: Életfa Kulturális Alapítvány

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: minőségi oktatás; ipar, innováció és infrastruktúra

Kulcsszavak: élménypedagógia, közművelődés, innováció, termék- és szolgáltatásfejlesztés, közösségi működés

Rövid leírás

2017-ben, európai uniós finanszírozással indult a Kollabor, melynek célja, hogy természettudományos ismereteket közvetítsen 10–18 év közötti diákok számára az élménypedagógia módszerével. A Kollaborban a diákok saját innovációs ötleteit támogatják, mentorálják. A tevékenység során fontos pedagógiai láb a közösségfejlesztés módszertanának alkalmazása, a termék- és szolgáltatásfejlesztő attitűd, valamint hangsúlyos a társadalmi innováció megjelenése az együttműködésekben. A Kollabor egy új típusú közművelődési intézmény: társadalomfejlesztő központ és innovációs inkubátor, ahol a hagyományos pedagógiai tér megváltoztatásával megszűnik a teljesítménykényszer, és a gyakorlat megelőzi az elméleti tudás megszerzését.

A folyamat a cselekvéssel kezdődik, amely feléleszti a kíváncsiságot, majd motivációt generál, ami tettekhez (kudarchoz) vezet, mindebből nő ki az inspiráció, az energiarobbanás. Ezáltal valamit megtudni örömforrást jelent a diákok számára.

A háttér, a környezet bemutatása

A Kollabor projekt a Csabagyöngye Kulturális Központhoz, valamint a Békés Megyei Könyvtárhoz kapcsolódik. A Kollabort életre hívó egyik alapproblémát az a felismerés adta, miszerint a közművelődési szakma nem elég erős az internet világában, illetve hogy nagyon sok sikeres, tehetséges fiatal hagyja el Békés megyét, ez a térség nem látja és nem használja ki a lehetőségeit. Vidéki fejlesztési és felkészítési központok szükségesek.

Az együttműködő szereplők

Az EMMI mint a Kollabor projekt finanszírozója; konzorciumi partner: Békés Megyei Könyvtár, majd a TINLAB konzorcium tagja. Célcsoportja a 10–18 éves diákok, a pályázati időszakban (2017–2021 között) 21 oktatási intézmény, több mint

6500 diákkal vett részt a programban. A finanszírozási időszak után körülbelül 2000 diák, valamint fiatal szakemberek közreműködésével folytatódott a Kollabor projekt.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A Kollabor egy új típusú közösségi tér, amely az értékteremtésre fókuszál, célja megnyitni az embert, kinyitni a világot, és a kettőt összekapcsolni. A résztvevők és a mentorok közösen töltik fel tartalommal a tananyagot, az egyes csapatok ötletének megvalósítása során.

Feltételek

- a) emberi: pedagógusok, fiatal szakemberek, befogadó kreatív közös alkotóközösség (fontos, hogy nem csak megérteni, de megélni is tudják, milyen egy közös alkotófolyamat), mentorok, alkotótársak.
- b) tárgyi, infrastrukturális: a Kollabor ereje nem a technikai eszközökben van; egy közös hely kell, ahol el lehet kezdeni a felfedező oktatási technikát, startupos gondolkodás.
- c) szakmai: innovációs, pedagógiai, gazdasági, közösségi tudás.
- d) pénzügyi: a projekt támogatás után piaci modell felépítése, amely önjáróvá teszi a projektet.

A mintául szolgáló modell

Makerspace-ek, design thinking módszertan.

A módszer bemutatása és háttere

Hackathon, műhelymunkák, *design thinking* középiskolásoknak életkori sajátosságok mentén, a diákok által kitalált tudományos-technológiai projektek fejlesztése és támogatása, mentorálása. A módszer fontos része, hogy alulról, az attitűdök felől építkeznek: nem az ismeret a fontos, hanem az attitűdöket kötik össze a kíváncsisággal és motivációkkal, ez feltölti az ismerethalmazzal.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A közös alkotás kulcsa a csoportdinamika, ennek hiányában nem működik a folyamat. További korlát, hogy a projektidőszak vége után hogyan lesz piaci alapon fenntartható a projekt. Pedagógiai módszer sosem lesz belőle, mert más alapokra épít, mint a hagyományos oktatás.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Az együtt felfedezés öröme miatt – saját projektek kidolgozása mentorok segítségével. A diákok megtanulják, hogy ne féljenek a kudarctól, azt inspiráló kíváncsiság váltja fel. A résztvevők megértik a fejlesztési folyamatot.

Eredmények, tanulságok

A projektben validált eredmények jöttek létre: a természettudományi innovációs központ képes arra, hogy diákokkal és startup innovációval életképes ötleteket dolgozzanak ki és valósítsanak meg. Fontos eredmény a pedagógia újrafelfedezése, az innováció módszertanának kidolgozása és megértése, a felfedezés anatómiájának újszerűsége.

Fenntarthatóság

A projektidőszak után nagyon nehéz a fenntartás, a Covid miatt a projekt nem fordult át a fenntartási időszakba. A projekt erős és validált szakmai programmal és eredményekkel rendelkezik, a hosszú távú tervezés az ötletek fenntarthatóságának kulcsa.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A Kollabor inkubációs projekt is: pedagógiai, társadalmi, gazdasági innováció, amely alulról építkezve indul el. Az innováció kulcsa, hogy meg lehet-e találni azokat a működési modelleket, amelyek tovább fognak élni, a Kollabor képes lehet arra, hogy dekódolja, mi történik ma a szűkebb-tágabb környezetünkben, és azokra választatot tudjon adni például az attitűdfejlesztésen vagy a startup-inkubáción keresztül.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Kollabor projekt honlapja: <https://kollabor.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Kollabor projekt YouTube-csatornája:

<https://www.youtube.com/channel/UCLxBHkRg-le8LJ-8dBrvGog> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Kollabor projekt Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/KOLLABORbekescsaba> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

4.7. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár

ALAPADATOK

Megvalósító: Táncház Egyesület

Típus: közösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek, minőségi oktatás

Kulcsszavak: táncház, kultúra, hagyomány, néptánc, népzene

Rövid leírás

A magyar néptánc és népzene a kultúránk szerves része, és mindig is egy közösségteremtő tevékenységnek volt értelmezhető. A falusiak összejártak lakodalom, ünnepség vagy bármilyen egyszerű kis alkalom miatt, ezeken az eseményeken pedig mindig jelen volt a zene és a tánc. „Az emberi élet sorsfordulóihoz (pl. névnap, bevonulás, lakodalom), az év jeles napjaihoz (pl. farsang, húsvét, karácsony) vagy a munkához (pl. tavaszi juhmérés, aratás, szüret) szorosan hozzátartozó népszokások fontos eleme a közös tánc.” (TÁNCHÁZ EGYESÜLET 2024) 1970-ben indult el a táncházmozgalom, eleinte Budapesten. 1982-ben megrendezésre került az Országos Táncháztalálkozó első alkalma, ahol a néptáncban és népzeneben kiemelkedő jeles személyek vezették a táncház menetét, és nyújtottak élményt a magyar tánc és zene kedvelőinek. Az eseményre bárki ellátogathat, még akkor is, ha nem járta a táncban. Aki még csak ismerkedne a néptánc rejtelmeivel, azok élő zenére tanulhatnak lépéseket, a haladóbbak pedig szabadon táncolhatnak kedvük szerint az adott zenére legkisebbektől a legidősebbekig. Hagyomány szerint nem csak páros táncokat lehet táncolni az eseményen, hanem karikázókat, közös csoportos táncokat vagy verbunkost, ami arra ösztönzi az embereket, hogy ne csak az adott párjukkal táncoljanak, hanem ismerkedjenek másokkal is.

Az idők során az esemény kibővült egy kirakodóvásárral, ahol mesteremberek mutathatják be és adhatják el kézműves tárgyaikat, bármit, ami a képző- és iparművészetet együttesen jeleníti meg.

A háttér, a környezet bemutatása

Az esemény minden évben megrendezésre kerül, hagyomány szerint a Papp László Sportarénában. A 2024. évi táncháztalálkozóhoz a sportaréna mellett a Fonó Budai Zeneház és a Hagyományok Háza ad helyet. Természetesen a helyszíntől függetlenül az ország bármely részéről érkezhetnek résztvevők, az itt kialakuló közösség nem térségen alapul, hanem közös érdeklődési körön.

Az esemény szervezője és fenntartója a Táncház Egyesület, mely működését tekintve a táncházmozgalom és az ehhez kapcsolódó művészeti ágak társadalmi

szervezete, munkájukkal pedig a táncházat mint kultúra átörökítésére szolgáló módszert terjesztik és ápolják szerte az országban. 2011-től a táncházmozgalom szerepel az UNESCO „Legjobb megőrzési gyakorlatok” listáján, 2013 óta pedig hungarikumnak is számít. „A Táncház Egyesület céljai közé tartozik rendezvények, kiadványok, gyűjtések és oktatási feladatok megvalósítása, tagjainak összefogásával és más intézményekkel, szervezetekkel való együttműködéssel.” (TÁNCHÁZ EGYESÜLET 2024)

Az együttműködő szereplők

Népzeneészek, a magyar néptánc kiemelt alakjai. Műkedvelők, hivatalos előadók, néptáncoktatók, néptáncgyűttesek bármely korosztályban, hagyományörzők, zeneiskolások, népművészek, kézműves mesterek, más egyesületek. Minden közreműködő személy együttesen azon munkálkodik az esemény során, hogy hitelesen és élvezhető környezetben mutassák be a Kárpát-medencében élő magyarság hagyományos táncait és zenéit, képviselve a határon innen és túli magyar közösségeket is.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A zene és a tánc egy közösségformáló erő egészen a kezdetek óta, ha visszatekintünk a falusi életre. A XXI. században azonban jóval szélesebb körben elterjedt ennek a hasznossága, és már nem csak a falvakban, hanem jelesebb eseményeken, mint például bálokon vagy esküvőkön is szívesen táncolnak az emberek, ha nem is népi táncot. Ebből a szempontból tehát a táncházmozgalom közösségteremtő képessége megkérdőjelezhetetlen, azonban itt a hangsúly a magyar népi kultúrán is van. A Táncháztalálkozó természetesen nem csak a magyar kultúra kedvelőit tereli össze az eseményre, hanem az esemény célja az is, hogy a néptánc és népzene kulturális értékét továbbadja a következő generációnak, megőrizve és művelve azt.

Ezen felül a magyar néptánc és népzene egy közös kapcsolódási pont lehet azon magyarok számára, akik külföldön, más országokban élnek, megtalálva a táncban és a zenében a közös hangot.

Feltételek

- a) emberi: Oktatók, fellépők, zenészek. A találkozók szervezését lebonyolító személyek, technikai háttért kezelő személyek. Takarítócsapat a helyszín előtti, alatti, utáni takarításhoz. Szükség esetén cateringszolgáltatás.
- b) tárgyi, infrastrukturális: Megfelelő méretű és adottságú helyszín. Hangtechnika, világítás, vásár tekintetében standok biztosítása az eladók számára.
- c) szakmai: Szükség van koordinátorokra, marketingesekre, pénzügyi szakértőkre és menedzserekre, épp ezért a Táncház Egyesület tagjai nem egyedül végzik el a

feladatokat, hanem a szervezésbe gyakran bevonnak társszervezeteket, egyesületeket és állami szervezeteket, ezzel is elősegítve azt, hogy az esemény zökkenőmentes legyen. Fontosak az oktatók, fellépők, zenészek.

d) pénzügyi: Helyszín bérleti díja.

A mintául szolgáló modell

„A magyarországi hagyományőrzés egyik legkiemelkedőbb, nemzetközileg is elismert modellje az 1970-es években kialakult táncház módszer, amely a szellemi kulturális örökség megőrzésének olyan integrált, közösségorientált művelődési mozgalma, amely az élet minden területét átfogóan, tudományos alapokon teszi gazdagabbá a hagyományoktól elszakadt XXI. századi ember életét.” (TÁNCHÁZ EGYESÜLET 2024)

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Az esemény nem korlátozott, mégis annak érződhet olyan szempontból, hogy az eseményt legmagasabb számban a magyar néptáncot és népzénet kedvelők látogatják. Emiatt fennállhat annak a veszélye, hogy olyan személyek, akik nem értenek a tánchoz vagy a zenéhez, elkedvetlenednek, és inkább nem mennek el, még ha akár érdekelné is őket. A legnagyobb veszélyt viszont leginkább olyan társadalmi problémák jelenthetik, mint például a pár évvel ezelőtt lezajlott járvány, háborúk, anyagi hanyatlás, kevés erőforrás vagy a távolsági közlekedéssel kapcsolatos gondok.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Az Országos Táncháztalálkozó csak egy esemény a sok közül, amely kereteiben a résztvevők megismerkedhetnek a táncházak jelentőségével és a magyar kultúrával, ám ettől függetlenül az esemény végével a mozgalom még koránt sem ér véget. Számtalan néptáncegyüttes és kulturális egyesület tart bizonyos időközönként táncházat akár a helyi közösségi házban vagy térben. Ezeknek a rövidebb alkalmaknak azonban már nem az a céljuk, hogy a kultúrát továbbörökítsék, hanem hogy összehozzák az embereket, kisebb helyi közösségeket egy üdítő tánc keretében egy hosszú, fárasztó hét után. Itt ismerkedhetnek mind a tánc szépségeivel, mind egymással. Gyerekeknek nagyon jó feszültséglevezető program lehet, illetve az egészséges testmozgást is elősegíti.

Eredmények, tanulságok

Az Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár 2010-ben, majd másodjára 2016-ban is elnyerte a „Kiváló Fesztivál” minősítést folklór kategóriában. Ezeken túl az esemény felkerült a Magyar Fesztiválszövetség és az Európai Fesztiválszövetség listájára a minősíthető fesztiválok köze. 2022-ben Prima-díjat nyert. Ezeken a jeles

díjakon felül a hatalmas látogatottság lehet a leginkább meghatározó eredmény a fesztivál megalakulása óta, hiszen már a 43. alkalommal kerül megrendezésre.

Fenntarthatóság

Ennél az eseménynél elengedhetetlen a személyes részvétel. Ha nincsenek résztvevők, nincsen közösségi vonzerő, akkor az esemény megszűnik létezni. Erőforrás igényeit tekintve azonban könnyen meg tud valósulni. A táncház mint olyan bárhol megtartható, ha elég tágas hozzá a tér, kell még egy élő zenekar, résztvevők, táncosok és lényegében a program működőképes. Természetesen, ha fokozni akarjuk a színvonalat és az élményt, a zenekar kihangosítása, egy szakember segítségével hívása és egyéb szolgáltatások ebben segítségével lehetnek, de a programnak ezek nem fenntarthatósági követelményei.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Ez a mozgalom teret adhat olyan eseményeknek, ahol más nemzetek kulturális örökségeibe nyerhetünk betekintést, fókuszba helyezve a népi zenéjük és táncuk kultúráját. Akár magasabb, nemzetközi szinten is, de nem kell ennyire messzire menni, ha csak az itthon élő más népcsoportokat vesszük figyelembe. Egy ilyen program keretében nem csak ők ismerhetik meg a magyar tánc és zene kultúráját, de mi is az övéiket, ezáltal új érdeklődési körök, kapcsolatok és hálózatok alakulhatnak ki.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Táncháztalálkozó honlapja: www.tanchaztalalkozo.hu (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár. www.hungarikum.hu (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Táncháztalálkozót tartanak Budapesten. <https://magyarnemzet.hu/kultura/2024/01/tanchaztalalkozot-tartanak-budapesten> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

5. IDENTITÁS, HOVATARTOZÁS ÉS KAPCSOLÓDÁS

A közösségfejlesztési gyakorlat szempontjából elengedhetetlen az identitás, a hovatartozás és a közösségi interakciók összefüggéseinek, szerepének és jelentőségének elmélyült ismerete. Hogyan lehet jobban megérteni és operacionalizálni az állampolgári elkötelezettséget ebből az új perspektívából, mely a fiatalok és a közösség kapcsolatát a közösségfejlesztés interakciós mezőelméleti megközelítésén keresztül egyesíti (KENNY – McGRATH – PHILLIPS 2017).

Az identitás és a hovatartozás alapvető szerepet játszanak az egyének és közösségek életében, hiszen ezek határozzák meg, hogyan látjuk önmagunkat és másokat a társadalom részeként. Az identitás kialakulása és megszilárdulása hosszú folyamat, amelyet nagymértékben befolyásolnak a közösségi interakciók, köztük az ünnepek és a hagyományok megélése. A közösségi terek, ahol ilyen interakciók is zajlanak, lehetőséget biztosítanak az egyének számára, hogy mélyebb kapcsolatot alakítsanak ki saját kultúrájukkal és közösségükkel. A közösségfejlesztési gyakorlatok során különösen fontos ezen tényezők figyelembevétele, mivel ezek segíthetnek erősíteni a közösségi kohéziót és a társadalmi összetartozást.

A különböző időkben, kultúrákban és földrajzi helyszíneken eltérő módon értelmezik és élik meg az emberek identitásukat és hovatartozásukat. Az ünnepek és hagyományok ennek egyik legfontosabb kifejeződési formái, melyek segítenek fenntartani a kulturális kontinuitást és átadni az értékeket a fiatalabb generációknak. A fiatalok részvétele ezekben a közösségi eseményekben nemcsak a kulturális örökség tovább élését biztosítja, hanem lehetőséget teremt számukra, hogy megtalálják helyüket a közösségben, és erősítsék identitásukat. Ezen ünnepek és hagyományok közös megélése így nem csupán múltidézés, hanem a közösségi identitás élő része, amely aktívan formálja a jövőt.

A fiatalok és a közösség közötti kapcsolatok erősítése a közösségfejlesztés egyik kulcsfontosságú eleme. A közösségi interakciók mezőelméleti megközelítése lehetőséget nyújt arra, hogy új perspektívából vizsgáljuk meg az állampolgári elkötelezettséget (Lewin 1972). Ez az elmélet hangsúlyozza, hogy a közösség tagjai nem elszigetelt egyének, hanem egy dinamikus rendszer részei, ahol az identitás és a hovatartozás az interakciók révén alakul ki és fejlődik. A fiatalok aktív bevonása ebbe a rendszerbe nemcsak az ő személyes fejlődésüket segíti elő, hanem a közösség

egészségen ellenálló képességét is növeli, mivel a fiatalok új energiát, ötleteket és perspektívákat hoznak a közösségi életbe. Ezek az események alkalmat adnak arra, hogy a közösség tagjai mélyebb megértést nyerjenek egymás iránt, és közösen építsék a jövőt, amelyben az identitás és hovatartozás erős alapokra helyeződik. A közösségfejlesztési gyakorlatok során ezért elengedhetetlen, hogy figyelembe vegyünk a fiatalok szerepét és aktív részvételét, mivel ők azok, akik továbbviszik a közösség értékeit, és biztosítják annak folyamatos fejlődését.

5.1. Gólya ifjúsági klub

ALAPADATOK

Megalósító: Gólya Szövetkezet, Gólya Községi Ház

Típus: közösségi szolgáltatás, kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: egészség és jóllét, egyenlőtlenségek csökkentése

Kulcsszavak: ifjúság, alacsonyküszöb, nyolcadik kerület, együttműködés, szomszédság

Rövid leírás

A VIII. kerületben nem működik olyan ifjúsági közösségi tér, amely alacsonyküszöbűnek mondható, tehát bármilyen feltétel nélkül, akár anonim módon lehetne használni, illetve nem különféle programok vagy tevékenységek köré szerveződve működik.

A klub célja ennek a hiánynak a pótlása és az, hogy a (főleg hátrányos helyzetű) fiatalok ne az utcán legyenek szabadidejükben, hanem egy biztonságos környezetben, ahol szabadon használható teret és hasznos szabadidő-eltöltési lehetőségeket biztosítanak számukra.

Az ilyen alacsonyküszöbű helyek első lépcsőfokként funkcionálnak különböző társadalmi, pszichoszociális problémák megoldásának folyamatában, tehát az itt dolgozó szakemberek össze tudják kötni a fiatalokat a környezetünkben lévő szervezetekkel különféle problémák megoldása vagy szükségletek kielégítése érdekében.

A klub célja ennek a helyi kapcsolati hálónak a kialakulását erősíteni, ezért a kezdetektől a lehető legtöbb szervezettel egyeztetnek és tartanak kapcsolatot, akik valamilyen módon relevánsak a tevékenységüket illetően a kerületben, keresik az együttműködési lehetőségeket. A biztonságos tér kialakításán kívül cél, hogy olyan

mintákat mutassanak az ide járó fiataloknak, amelyek pozitív hatással lehetnek a jelenlegi és későbbi életükre, körülményeikre.

Cél ezenkívül, hogy a hasznos szabadidő-eltöltést különféle kreatív módokon valósítsák meg: társasjátékokkal, közös alkotásokkal, akár különféle témákra szervezett programokkal.

A klub minden kedden 15-től 19 óráig tart, ez idő alatt az emeleten lévő kistermet használják a fiatalokkal. A részvételnek csak az a feltétele, hogy a megjelölt korosztályba (13–25 éves) tartozzon a betérő fiatal. A kisterembe be lehet ülni és itt bármit lehet csinálni, a két jelen lévő segítő beszélget a fiatalokkal, társasokat vagy egyéb tevékenységeket ajánl, de ezekben nem kötelező részt venni. Lehet csak úgy internetezni, zenét hallgatni, zenélni, beszélgetni, akármit csinálni (a klub szabályaihoz igazodva). Ha a klubokon felmerülnek olyan témák, amelyekben szívesen vennének részt foglalkozásokon, beszélgetésen, azokat akár külső szakember bevonásával is meg tudjuk valósítani.

A tevékenység bemutatása

A klubnak egy régi gyárépület ad otthont a nyolcadik kerület Orczynegyedében. Az Orczynegyed Budapest belvárosában található, és gazdag történelmi, társadalmi és kulturális háttérrel rendelkezik.

A társadalmi háttér tekintetében az Orczynegyed vegyes társadalmi összetétellel rendelkezik. Az itt élő emberek különböző társadalmi rétegekhez tartozhatnak, és a város számos kulturális és etnikai csoportjának otthont adhatnak. A negyed lakosságában megtalálhatók hagyományos budapesti családok, valamint bevándorlók és külföldiek is, akik hozzájárulnak a kulturális sokféleséghez.

Az Orczynegyedben sok civil szervezet és közösségi kezdeményezés működik. Ezek a szervezetek és kezdeményezések különböző tevékenységeket nyújtanak, például művészeti és kulturális programokat, szociális segítségnyújtást, oktatási lehetőségeket vagy közösségi projekteket. Ezek a kezdeményezések fontos szerepet játszanak a közösségi élet gazdagításában és a helyi közösség szükségleteinek kielégítésében.

A tevékenység fő lépései és időtartama

- A klub minden kedden 15-től 20-ig tart, és ideális esetben két segítő van jelen.
- Elsődleges feladat a klub beindítása, toborzás, a klub hirdetése a lehető legtöbb helyen (szervezetek, közösségi helyek, utcák, terek, online felületek).
- A segítők feladata a terem előkészítése (berendezés, ha szükséges, aprósütemény beszerzése), a fiatalok beengedése, a szabályok tisztázása, jelen lenni, beszélgetni, ha szükség van rá, felajánlani különféle tevékenységeket – pl. társasjátékozás,

rajzolás, sportolás, olvasás, tanulás –, ha szükséges, külön beszélni problémákról fiatalokkal.

- Klub végén a terem rendbe rakása és az aznapi napló kitöltése.
- Önképzés, kreatív eszközök, tevékenységek keresése, amelyeket lehet a klubon csinálni, releváns témákban utánaolvasás, érdeklődés.
- A segítők feladata, hogy megismerjék az őket körülvevő szociális ellátórendszer működését, a tevékenységük szempontjából fontos helyi vagy egyéb területen lévő civil szervezetek munkáját, és tudják, hogy mivel hova lehet fordulni, hova lehet küldeni fiatalokat.
- A segítőknek pontosan tudniuk kell, meddig terjed a kompetenciájuk, és mi az a téma vagy történet, amelyet már nem tudnak felelősen kezelni.
- Minden hónapban szükség van egy esetmegbeszélő/team alkalomra, amikor a segítők átbeszélnek a történeteket, és közösen megtervezik a következő hónapot.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Alacsonyküszöbű, tehát bármilyen feltétel nélkül, akár anonim módon lehet használni. A klub épít a pszichoszociális problémák megoldásában résztvevőkkel való kapcsolatok és együttműködések adta lehetőségekre, így a fiatalok számára egy biztonságos teret tudnak kínálni bármilyen probléma esetén. A klubban a fiataloknak lehetősége nyílik egymást is megismerni, egymástól tanulni.

A mintául szolgáló modell

Különböző jól működő közösségi terek más kerületekben jó modellként szolgáltak a nyolcadik kerületi klub megalakításához. Például: Konkáv, Kontúr, H52.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Pénzügyi szempontból korlátot jelent, ha nem sikerül új pályázati pénzhez jutni.

Bevonás szempontból nehézség lehet, ha a toborzás nem sikeres, nem jut el elég infó a célközönséghez, a már oda járó fiatalok megunják, elköltöznek, kihullanak. Nem sikerül új fiatalokat bevonítani.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A cél az, hogy a fiataloknak legyen egy második otthonuk, ne az utcán csellengjenek, segítő szakemberekkel minőségi időtöltésben legyen részük. Ezáltal az esetleges bűncselekmények, bandába verődések csökkenhetnek.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

@golyaklub Instagram-profil (*Utolsó meglepetés: 2024. 03. 31.*)

5.2. „B” terv – Jól vagyok! Közösségek a fiatalokért

ALAPADATOK

Megvalósító: Helyi Szálak Közösségi Alapítvány

Típus: közösségi szolgáltatás, kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: minőségi oktatás; fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: helyi civil közösség, önkéntes munka, helyi identitás, reziliencia, tanulás, képességefejlesztés, szolidaritás, együttműködés, közösségi értékek, fenntarthatóság

Rövid leírás

A Helyi Szálak Közösségi Alapítvány Nyíregyházán és vonzáskörzetében működik. Elve és működési modellje szerint helyi forrásokat gyűjt, amiből helyi ügyeket támogat, azaz feltárja és összeköti a közösség erőforrásait: szellemi potenciálját, cselekvőkedvét és pénztőkéjét. Az alapítvány a „B terv” pályázat kiírásával és lebonyolításával komoly lépést tett afelé, hogy a meghatározó erő legyen Nyíregyháza civileknek forrást nyújtó erőterében. A merész 1,5 millió forintos keretösszeggel – amit helyi adományozók adtak össze – és a jelentkezők kiválasztási procedúrájával egyaránt sikerült hitelességük növeléséhez hozzájárulni. A nyílt felhívásra kilenc pályázat érkezett be, amelyekből négyet támogattak. A nyertesek a pénz mellé mentori támogatást is kaptak. A mentorok kiválasztása a mentori munka, a támogatott szervezetekkel megosztott célok egy régóta nem tapasztalt civil összetartozás élményét nyújtották mindenki számára. A pályázat sikeres lebonyolítása, és az ezáltal kapott pozitív megerősítés olyan katarzis, olyan muníció, amire támaszkodni tudnak a következő években is. Fontos hozadéka a „B terv” pályázatnak az az elköteleződő támogatói és támogatotti kör, akik szívesen osztják meg felhívásaikat, csatlakoznak eseményeikhez, támogatják őket részvételükkel, javaslataikkal. 2023-ban 2 millió forint volt a pályázat keretösszege, a pályázható összeg 500.000 forint, 2024-ben 1,5 millió forint, de a fókusz ez évben a fiatalok B tervén van, helyi közösségi aktivitásuk élénkítésén, a helyi fiatalok által generált közösségi programok támogatásán.

A 2023-ban összegyűjtött pénzadományokat olyan programok támogatására kívánják fordítani, amelyek:

- segítik kibontakozni a fiatalok (14–25 év közötti) közösségépítő tevékenységét, népszerűsítik a fiatalok közösségért való felelősség érzetét, az önkéntes munka örömeit;

- hozzájárulnak reális önképük, jövőképük kialakításához, társas készségeik fejlesztéséhez, támogató közösségi kapcsolataik kialakításához;
- hozzájárulnak a helyi identitás növekedéséhez, a lakóhely megismeréséhez;
- hozzájárulnak a reziliencia, a lelki ellenálló képesség fejlődéséhez, elősegítik, támogatják az egészséges személyiségfejlődést.

A támogatható tevékenységek között szerepelnek:

1. Közösségi akciók (pl. kinti, benti közösségi terek kialakítása (pihi/puha sarok a suliban, koliban), közösségi terek birtokbavétele, ifibaráttá varázslása stb.)
2. Közösségi programok, események, rendezvények megvalósítása (pl. utcabál, kiállítások, koncertek szervezése stb.)
3. Programsorozatok (pl. klubok szervezése, mint filmklub, könyvklub, barkácsklub, főzőklub stb., felolvasóestek, beszélgetőkörök stb.)
4. Rekreatív programok (mentális nap, közösségépítő kirándulás stb.)
5. Médiatartalom készítése a fiatalok helyi közösségeinek értékeiről, a helyi identitás meghatározó tényezőiről, a közösséget szolgáló, közösséget építő, fejlesztő médiatartalmak készítése, terjesztése (videó, podcast, újság stb.)

A tevékenységek egyaránt megvalósíthatóak iskolán kívül vagy belül, szabadtéren vagy beltérben.

A tevékenység bemutatása

A Helyi Szálak Közösségi Alapítvány életre hívói olyan kulturális és társadalmi szakemberek, akiknek fontos a közös otthonuk, Nyíregyháza. Aktív helyi lakosokból álló csoport, akik hisznek a közösség teremtő, támogató erejében. 2021 decemberében hosszú előkészítő munka után alakult meg a Helyi Szálak Közösségi Alapítvány. A helyi szakemberekből, nyíregyházi lakosokból szervezett új közösségi kezdeményezés célja, hogy növelje Nyíregyháza megtartó erejét azáltal, hogy szorosabbra fűzi a helyi közösség társadalmi szövetekét, és forrásokat teremt, valamint mozgósít helyben.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A Helyi Szálak 2021-ben adománygyűjtéssel kezdte meg a „B terv” pályázattal kapcsolatos előkészítő munkákat:

- egész éven át olyan helyi magánszemélyeket és vállalkozásokat kerestek, amelyeknek fontos, hogy a Covid utáni zűrzavarban támogassák a közösségi kezdeményezők ún. B terveit;
- 2022 elején az alapítvány kurátorai összehívták a pályázati kiírás után érdeklődő támogatóit és szimpatizánsait, és lefektette a pályázati kiírás elveit és általános célját;

- 2022. május 27-re a pályázattal kapcsolatos bemutató beszélgetést szerveztek, amelyen sokan részt vettek;
- 2022 júniusában a beérkezett pályázatokat értékelték, és júliusban a nyertes szervezetekkel ismerkedtek meg. A szerződések megkötése után a mentorok megkezdték a közös munkát a támogatottakkal.
- 2022. augusztus végéig lezajlottak a támogatott események, melyekről kisfilmek készültek, ezzel is segítve a későbbi marketingkommunikációt;
- Helyi igények felmérése; pályázat kiírása, pályázatok elbírálása; szerződéskötés a nyertesekkel; mentorok és nyertesek közös munkája, program lebonyolítása; kisfilmek készítése, programok dokumentálása; utókövetés.

Az együttműködő szereplők

Helyi Szálak Közösségi Alapítvány, formális, informális csoportok, mentorok, önkéntesek

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az aktív helyi közösségeket, kezdeményezéseket, helyi ügyeket helyi forrásokkal támogatja. Fontosnak tartják a helyi lokális bizalom építését, melyhez eszközként tekintenek az adománygyűjtő kultúra fejlesztésére. Feladatuknak tartják, hogy folyamatosan felkutassák és támogassanak olyan helyi ügyeket, amelyek közösségi értékeket teremtenek, jelentenek. Olyan csoportok, szakemberek számára nyújtanak támogatást, akiknek nincs módjuk máshogyan forrást szerezni a programjaik, ötleteik megvalósításához. Olyan programokat szeretnének támogatni, amelyek ki-mutatható hatást gyakorolnak a helyi közösségek életére, pozitív változást hoznak, nagyszámú önkéntes csoport bevonásával megvalósuló tevékenységek, amelyek hosszú távon is fenntarthatók.

Feltételek

- a) emberi: mentorok, pályázók, adminisztráció,
- b) tárgyi, infrastrukturális: nincs, ezt a nyertesek biztosítják maguknak,
- c) szakmai: támogatásosztási és fejlesztési koncepció,
- d) pénzügyi: adománygyűjtés a helyi közösségben, adományozói körök szervezése az adott programok köré.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Nem mindenkit tudnak elérni, pénzügyi korlátok – csak a rendelkezésre álló pénzügyösszeget tudják szétosztani.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Mindenkinek hasznos, mert pozitív változásokat eredményezhet a közvetlen környezetben. A „B terv” olyan kezdeményezéseket támogat, amelyek nem felelnek meg más tematizált pályázati kiírásnak.

Eredmények

Események: Senior Örömtánc, Kertmozi Rozsrétszőlőn, Braille-olvasásverseny, Rózsa Piknik stb.

Fenntarthatóság

A programot közösségi támogatással (nyíregyházi kötődésű magánadományozók, vállalkozók, cégek) működteti az alapítvány, ennek feltétele 1,5-2 millió Ft/év, plusz a működtetés költségei. A közösség biztosítja az ehhez szükséges pénzügyi háttérrel, az információkat, a kapcsolati hálót, a kommunikációs felületeket, a mentorokat.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Helyi Szalak Közösségi Alapítvány – Tőled kérjük, neked adjuk.

<https://helyiszalak.hu/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Pályázati kiírás: <https://helyiszalak.hu/palyazati-kiiras/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

5.3. Életvezetési képességek fejlesztése a sport általi neveléssel

ALAPADATOK

Megvalósító: Hoops4Hope, Dél-Afrika, Zimbabwe

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: Minőségi oktatás, egészség és jóllét

Kulcsszavak: sport, életvezetés, esélyegyenlőség, globális érzékenyítés, közösség

Rövid leírás

A projekt hozzájárul a társadalmi és szociális fejlődéshez. A közösségi szolgálat munkalehetőséget biztosít a fiataloknak, és a szerzett készségek révén növeli a foglalkoztathatóságukat. Hátrányos helyzetű, veszélyeztetett vagy szociális problémákkal szembesülő fiatalok és gyerekek esetében a szabadidősportok,

tömegsportok és a csapatjátékok mindenkor nyilvánvaló pedagógiai megoldásnak mutatkoznak, alacsonyküszöbűek, hozzáférhetőek. A célok általában a bevonás, a közösséghez kapcsolás, a prevenció és az egészséges életmód, a védelem és a biztonság, a motiválás. A sport természetéből fakadóan mindezeknek a céloknak a teljesüléséhez hozzájárul. Az afrikai program abban lép túl a közösségi sport dimenzióin, hogy a sportot egy konkrét, tervezett személyiség- és kompetenciafejlesztés eszközévé teszi.

A tevékenység bemutatása

Zimbabwe és Dél-Afrika fiataljainak egyik legégetőbb és egyszersmind legijesztőbb problémája HIV/AIDS-fertőzöttség, de ez csak az egyik kihívás, amellyel ezek a gyerekek szembesülnek. A szegénység, a bűnözés, a megfelelő oktatás hiánya mindennapos problémák, emellett a kortársi nyomás, a családi és identitást érintő kérdések, a nemi egyenlőtlenség szintén erősen megnehezítik a pubertáskort, mindezeknek a kihívásoknak a megoldásában kívánja a komplex nevelési program támogatni a fiatalokat úgy, hogy a lehetőségeik maximumát tudják kihozni magukból. A Crossroads-i H4H Center Cape Town városának tulajdona, de a szervezet beköltözéséig nem működtetett semmilyen programot a város, ma száz gyerek játszik a központban, és negyven környékbeli iskolában zajlanak programok. Ebben a közösségben a legmagasabb a bűnözési ráta, ami abban is megnyilvánul, hogy a munkatársak biztonsága, értékei is veszélyben vannak.

Az együttműködő szereplők

Csak Zimbabweban 2013-ban a 15 koordinátorból álló team 15 különböző közösségben, 75 iskolában valósított meg programokat. Több mint 200 edzőt képeztek ki, és több száz meccset és bajnokságot szerveztek több mint 5000 gyerek részvételével.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A H4H egy folyamatos, életformaváltást előidéző tapasztalat, de mivel az életformaváltás nem érhető el egyszeri iskolaórai keretek között, a szervezet oktatási és sportprogramjai ciklikus és állandó szerkezetben kerülnek megvalósításra. Az az elképzelés, hogy a programba bevont gyerekek hosszú távon résztvevői maradnak a programnak, és fiatal felnőttként úgy térnek vissza a közösségbe, hogy felkészült edzők. A szervezet egyik különleges sajátossága, hogy képes mozgósítani a sportvilág sikeres és népszerű szereplőit, számos úgynevezett „csapatának legértékesebb játékosa” csatlakozott a programhoz, követendő mintát, egyfajta példaképet is teremtve a fiatalok számára.

A H4H nagyon elkötelezett abban, hogy átadja a fiataloknak mindazokat az értékeket, mentori segítséget, létfontosságú információt és a megfelelő készségeket,

amelyek a túléléshez és a felnőtté váláshoz szükségesek. Mindezek mellett a fejlesztési programban szerepelnek még a további témák: bűnmegelőzés, a gyerekek és nők jogai, időgazdálkodás, egészséges életmód és táplálkozás, környezettudatosság, számítógépes ismeretek, rugalmasság.

Feltételek

- a) emberi: profi kosárlabda-játékosok, edzők, koordinátorok, coachok
- b) tárgyi, infrastrukturális: honlap, kiadványok, szóróanyag
- c) szakmai: sporttal és életmódvezetéssel, szociális, egészségügyi területtel kapcsolatos ismeretek átadásához szükséges tudás
- d) pénzügyi: adományok, pályázatok

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A SKILLS 4 Life program kulcseleme a 7 eszköz, amelyek egymást kiegészítve egy holisztikus egységben adnak választ az élet kihívásaira és kérdésre. A 7 eszköz az öntudat, a humor, az integritás, a tisztelet, a felelősség, az önbecsülés, a fókusz és az ubuntu, azaz emberség. A 7 eszköz funkciója, hogy ezeken keresztül lehet kommunikálni a fiatalokkal arról, mivel szembesülnek, mi foglalkoztatja őket a pályán és a pályán kívül. Az edzők/coachok rendszeresen visszacsatolnak, visszatérnek ezeknek az eszközöknek, fogalmaknak a meghatározásához, hogy minél jobban rögzüljenek, és minél kézzelfoghatóbb példákkal, gyakorlatokkal kapcsolódjanak össze, hogy aztán könnyebben lehessen átadni az erről szóló tudást.

Eredmények, tanulságok

A SKILLS 4 LIFE program, amely azáltal, hogy a minden egyes ember számára egyaránt alapvető életkézségek megtanulását segíti, hozzájárul, hogy a fiatalok erős, pozitív személyiségekké váljanak, akik egészséges döntéseket hoznak majd. A Skills 4 Life program önálló döntéshozatalt vár el a gyerekektől és a szülőktől, és azt, hogy ezt másoknak is megtanítsák.

Fenntarthatóság

A program kis költségvetésű, alacsonyküszöbű, a célcsoport számára teljesen ingyenesen hozzáférhető. Mint minden alulról jövő civil szervezet, a Hoops4Hope is folyamatosan küzd a fenntarthatóságért és a folyamatos támogatási csatornák fenntartásáért ahhoz, hogy hatékonyan meg tudja valósítani programjait, képezhesse edzőit/coachait, finanszírozni tudja az eszköztár fejlesztését, a sportpályák karbantartását és a szervezeti működést. Nagyon erős támogatói bázist sikerült az évek során kiépítenie, komoly, kreatív fundraising tevékenységet folytatnak elsősorban az USA-ban, támogatóik között magánszemélyek, alapítványok, cégek

is szerepelnek, forrásszervezési tevékenységük keretében számos nagyszabású eseményre és adományszervező akcióra sor kerül.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Hoops4hope szervezet weboldala: <https://www.hoops4hope.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

5.4. „Nem térkép e táj!” támogatási program

ALAPADATOK

Megvalósító: Háromszéki Közösségi Alapítvány, Románia

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: minőségi oktatás; fenntartható városok és közösség

Kulcsszavak: osztályközösség, önkéntes munka, helyi identitás, helyi kultúra, helyi értékek, tanulás, honismeret, közösségi értékek, fenntarthatóság

Rövid leírás

Háromszék történelmi, természeti, gazdasági, kulturális és szellemi értékeinek, a szülőföldnek az alaposabb megismerése, az osztályközösségek erősítése. Honismereti egynapos osztálykirándulások szervezése elemi, gimnáziumi és líceumi tagozatosok számára. Tanintézmények pályázhatnak Kovászna megyéből.

A háttér, a környezet bemutatása

A Háromszéki Közösségi Alapítvány 2010-ben, helyi kezdeményezés útján jött létre, az ARC (Asociația pentru Relații Comunitare), valamint a Partnerségért Alapítvány által koordinált, országos szintű program keretein belül. A közösségi alapítványok lényege, hogy a helyi erőforrásokat célirányosan, valamilyen közösségi szükségletre használják fel, ezzel is elősegítve a közösségfejlesztési folyamatokat. A Háromszéki Közösségi Alapítvány legfőbb célja, hogy az erőforrások hosszú távon is fejlesztési alapként szolgáljanak a közösség számára.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A Közösségi Alapítvány az alábbi két módon használja fel a rendelkezésre álló forrásait:

a) közösségi projektek megvalósítására kiírt pályázatokkal;

b) fejlesztési alap segítségével, amely hosszú távon biztosítja a támogatási programok stabil működését.

Ennek keretében a helyi igények felmérését követően történik a pályázatok kiírása, elbírálása; szerződéskötés a nyertesekkel; elszámolás, beszámoló, utókövetés.

A támogatás mértéke: 500–1000 Ron/pályázat

A támogatás feltételei:

- Jól megtervezett program
- Felkészült kísérő
- Kulturális-földrajzi-történelmi-gazdasági látványosságok a programban

Előnyben részesülnek azok a pályázatok, amelyek tartalmazzák egy helyi vállalkozás megtekintését, amely lehet:

a) hagyományos mesterséget folytató műhely (pl. fafaragó, bőrműves, sajtkészítő stb.);

b) mezőgazdasági vállalkozó (pl. krumplitermesztő);

c) ipari egység (pl. élelmiszeripari cég, bútorgyártó-fafeldolgozó cég, nyomda stb.);

d) szolgáltatócégek (pl. szoftverfejlesztő, oktatási cég, vendéglátóipari egység stb.).

Fontos, hogy ezek a vállalkozások helyi forrásokból, többségében helyi tőkével működő gazdasági egységek legyenek.

Az együttműködő szereplők

Háromszéki Közösségi Alapítvány, helyi vállalkozások, osztályközösségek, tanintézmények, tanárok, szakmai vezető, önkéntesek. A „Nem térkép e táj” program-alapot a Háromszéki Közösségi Alapítvány saját alapjaiból biztosítja a következő támogatói partnerek által: Elco, Erpék, Nexxon, Eurocenter Amőba, Orex.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A Háromszéki Közösségi Alapítvány küldetése a háromszéki emberek életének jobbá tétele az erőforrások mozgósításával és fejlesztésével, a helyi és regionális közösségi kezdeményezések megvalósítása érdekében. A pályázatok továbbá lehetővé teszik a kultúra továbbörökítését, a helyi közösségben új partnerségek kiépítését. További hozadéka a megvalósult programoknak, hogy a fiatalabb korosztály is kapcsolódik településéhez, közösségéhez, így magáénak érzi azt, nő az egyéni és közösségi felelősségvállalás.

Feltételek

a) emberi: pályázók, tanárok, pályázatokat elbírálók, adminisztráció.

b) tárgyi, infrastrukturális: nincs, ezt a nyertesek biztosítják maguknak.

c) szakmai: felkészült kísérők, tanárok.

d) pénzügyi: ezt a közösségi adományozások biztosítják.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Ha nem ismerik a pályázatot, nem jelentkeznek rá. Nincs megfelelő partnerségi kapcsolat. Továbbá a pénzügyi korlátok, amennyiben nincsen elegendő adomány, hiszen a rendelkezésére álló pénzüsszeget tudják szétosztani.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A kiránduláson résztvevők megismerhetik a helyi hagyományos mesterségeket, helyi kulturális értékeket, helyi természeti, történelmi értékeket. Rávilágítanak a túravezetők arra, hogy valójában mi is veszi körül őket, hol élnek ők, ezzel kapcsolatban mi a felelősségük. Mindenkinek hasznos, mert pozitív változásokat eredményezhet a közvetlen környezet gondolkodásában, későbbi tevékenységében.

Eredmények

A program sikerét mutatja, hogy a megyében lévő iskolák szeretik ezt a támogatási programot, rengeteg iskola pályázik évről évre a programra, de mindig vannak új jelentkezők is. A beszámolók alapján kiderül, hogy a résztvevők rengeteg élménnyel és tudással lesznek gazdagabbak.

Fenntarthatóság

Ez a támogatási program évek óta fut sikeresen, az alapítvány közösségi támogatással működteti, ennek feltétele 20–30 ezer lej/év. A helyi vállalkozások, helyi magánemberek biztosítják az ehhez szükséges pénzügyi háttérrel. Az alapítvány az információkat, a kapcsolati hálót, a kommunikációs felületeket biztosítja.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Háromszéki Közösségi Alapítvány weboldala: <http://hka.ro> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

5.5. Nagyapám Háza Hagyományos Építő Képzés

ALAPADATOK

Megvalósító: Magyar Építőművészek Szövetsége (MÉSZ) és a Falufejlesztési Társaság a program fenntartója. Emellett támogatja a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) és a Teleki Alapítvány

Típus: kisközösségi gyakorlat

Fenntarthatósági cél: minőségi oktatás; fenntartható városok és közösség

Kulcsszavak: hagyományörzés, építészet, tájépítészet, tanulás, népi mesterség

Rövid leírás

A programot Krizsán András építész hozta létre 2012-ben, és az elmúlt több mint tíz év során éves szinten egyre többen vesznek részt benne. A program célja, hogy átadja a hagyományos építészet ismereteit, fortélyait a fiatal korosztálynak. Maga a tevékenység alapvetően két részből tevődik össze: az év első felében a résztvevők (főleg egyetemisták és fiatal építészek) lehetőséget kapnak arra, hogy előadás-sorozatokon keresztül megismerjék a tájépítészet elméleti hátterét, majd az év második felében a hagyományos népi építkezésben járatos mesterek mellett tanulhatnak, és egy ház vagy egyéb épület felújítása során sajátíthatják el a klasszikus építészet (például vályogvetés) rejtelmait.

A programból így mindenképpen sokat nyernek a fiatalok, akik így olyan tudásra tesznek szert, amelyet tankönyvekből – azok hiányában – nem lennének képesek elsajátítani. Emellett az őket tanító mesterek is sokat nyernek a kezdeményezésből, mert lehetőségük adódik átadni többéves tudásukat, ezzel saját munkájukat is értékesebbnek tekinthetik. Végezetül pedig a felújított épületek pozitív hatást gyakorolnak az adott településre: a régi épületek megújulnak, a településkép szebb lesz, és egy újabb értékkel gazdagodik a helyi közösség.

A tevékenység bemutatása

A fiatal építészmérnökök nem rendelkeznek gyakorlatias tudással a népi építészetben, ez a tudás az azt végző mesterek kezében van, melynek átadására nem volt eddig szervezett keretek között lehetőség. Ezt a hiányt hivatott pótolni a program, mely emellett a hagyományőrzést tűzte ki célul mind a népi mesterség átadásával, mind a régi épületek megőrzésével és azok felújításával.

A hagyományőrzés mellett egyre inkább megjelenik az igény a fenntarthatóságra, mely az építészet esetében sokszor jelenti a visszanyúlást a hagyományos építészeti technológiákhoz. Ezen tudás átadása a fiataloknak így hosszú távon is jövedelmező lehet.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A tevékenység sok változáson esett át az elmúlt több mint tíz évben. Jelenleg egy naptári éven belül két tevékenységtípusban vehetnek részt a fiatalok: az év első szakaszában sajátíthatják el az elméleti tudást előadásokon keresztül, melyet az év második szakaszában a gyakorlatban hasznosíthatnak. Jelenleg ezen évente ismétlődő ciklus köré szerveződik a tevékenység, mely évről évre megújul.

Az együttműködő szereplők

A programot jelenleg Magyar Építőművészek Szövetsége (MÉSZ) és a Falufejlesztési Társaság üzemelteti. Az anyagi források nagy része Magyar Művészeti Akadémia (MMA) és a Teleki Alapítvány részéről érkezik.

Fontos szerepe van még azon magánszemélyeknek és településeknek, akik felújítandó épülettel keresik meg a tevékenység fenntartóit, illetve a szakmai stábnak, akik a programba bekerülő épületek kiválasztását végzik.

Maga a projekt ezzel együtt nem lenne megvalósítható a mesterek nélkül, akik a gyakorlati tudást biztosítják, illetve azon lelkes fiatalok nélkül, akik szabadidejükkel, tudásvágyukkal és (nem elhanyagolható mértékben) fizikai erőnlétükkel és munkájukkal járulnak hozzá az épületek megújulásához.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Több szervezet és szakember összefogásából létrejött tevékenység, mely egyrészt egy általános hiányra reagál (elvező félben lévő tudás felélesztése és átadása), másrészt országosan támogatja népi épületek megújulását. Azzal, hogy a felújítást pályázati formában teszi lehetővé, olyan településeket is hozzásegít a helytörténeti épületeik megőrzéséhez, amelyeknek egyébként nem lenne meg a pénzügyi kerete egy teljes körű felújításhoz.

Feltételek

- a) emberi: szakmai stáb (építészek), mesterek, egyetemisták és fiatal építészek.
- b) tárgyi, infrastrukturális: építkezéshez szükséges eszközök, bizonyos települések esetében segítség a közlekedésben.
- c) szakmai: felújítandó házak felméréséhez és kiválasztáshoz szükséges tudás, népi épületek felújításához szükséges tudás.
- d) pénzügyi: felújítás járulékos költségei, utazási és étkezési költségek, bizonyos esetben bérköltségek megtérítése.

A módszer bemutatása és háttere

Közösségi tanulás, mely során a tanulási folyamat elsődlegesen informális keretek között történik.⁶³

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A mesterek által biztosított tudás és többéves tapasztalat elengedhetetlen a folyamathoz. Amennyiben ez nem lesz elérhető, úgy a folyamat megakadhat gyakorlati tudás hiányában.

63 Lásd <https://cskwiki.hu/kozossegi-tanulas/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Tanulási és tudásátadási lehetőség, generációkon átívelő kapcsolatok építése, lehetőség új tapasztalatok szerzésére. A települések részére lehetőség a megújulásra, saját értékeik megőrzésére.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Nagypám Háza hivatalos honlapja: <https://www.nagyapamhaza.com> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A Kossuth Rádió kétrészes riportja a programról:

<https://www.youtube.com/watch?v=zFVLQKRtCyU> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.) ; <https://www.youtube.com/watch?v=CsRZWr3WybQ&t=549s> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A Nagypám Háza hivatalos Facebook-oldala:

<https://www.facebook.com/nagyapamhaza> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

6. ELLENÁLLÓ KÉPESSÉG ÉS ELFOGADÁS

A közösségfejlesztés, az emberi jogok védelme és az ellenálló képesség erősítése alapvető fontosságúak azokban a régiókban és országokban, ahol a lakosság bizonyos súlyos nehézségekkel kénytelen szembenézni. Ezek a kihívások gyakran olyan tényezőkből fakadnak, amelyek hosszú távon gyengítik a helyi közösségek társadalmi és gazdasági erejét és kohézióját is. A közösségfejlesztési kezdeményezések célja, hogy segítő eszközöket adjon a deprivációk leküzdésére, lehetőséget, együttműködési mintákat javasoljon és mutasson fel a helyi lakosságnak arra, hogy saját környezetükben erősítsék az ellenálló képességet, javítsák az életminőséget, biztosítva az emberi jogok érvényesülését. Ezen törekvések egyik kulcseleme az egész életen át tartó tanulás, a közösségi tanulás előmozdítása a demokrácia és az emberi jogok területén. Az informális tanulás, a felnőttképzések, a képességtételre irányuló programok nemcsak az egyének tudását és készségeit fejlesztik, hanem hozzájárulhatnak ahhoz is, hogy a közösségek aktív és tudatos szereplőkké váljanak saját sorsuk alakításában. A fejlesztések révén a lakosság olyan eszközöket és tudást sajátít el, amelyek segítségével hatékonyabban képesek ellenállni a külső és belső fenyegetéseknek, miközben erősítik a demokratikus gyakorlat és emberi jogok iránti elkötelezettséget.

A depriváció, a társadalmi kirekesztés, a mélyszegénység és a kiszolgáltatottság olyan tényezők, amelyekkel szemben az egyének és közösségek gyakran eszköztelennek érzik magukat. Az ilyen helyzetekben a közösségi alapú kezdeményezések célja, hogy segítsék az embereket helyi szinten javítani életkörülményeiken, erősítve az ellenálló képességet és emberi jogaik érvényesítését. Egy-egy ilyen projekt keretében a közösségek képesek kollektív erővel megoldást találni problémáikra, miközben helyi példájukkal az egész társadalom számára új esélyeket teremtenek.

Az emberi jogok védelme szorosan összekapcsolódik a közösségek ellenálló képességének fejlesztésével, különösen azokban a régiókban, ahol a társadalmi egyenlőtlenségek és a jogsérelmek szinte megszokottan mindennaposak. A közösségfejlesztési programok elősegíthetik, hogy az ilyen közösségek aktívabb szereplőkké váljanak saját jogaik védelmében. A közösségi kezdeményezések gyakorlati megvalósítása során olyan programok is születnek, amelyek konkrét megoldásokat

nyújtanak a hátrányos helyzetű csoportok számára. A fejezetben bemutatott projektek, alulról építkező kezdeményezések példaként szolgálhatnak arra, hogyan érhető el pozitív változás a társadalmi egyenlőség, az emberi jogok védelme, az egyéni és közösségi életminőség javítása érdekében.

6.1. Élelmiszermentés

ALAPADATOK

Megvalósítás: Magyar Élelmiszerbank Egyesület

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: az éhezés megszüntetése; egyenlőtlenség csökkentése; a szegénység felszámolása; felelős fogyasztás és termelés

Kulcsszavak: élelmiszerbank, élelmiszermentés, rászoruló

Rövid leírás

Az alapproblémát a civil szervezet víziója kiindulópontjaként mutatja be:

„Magyarországon évente 1,8 millió tonna élelmiszerfelesleg keletkezik. Ha ezt a mennyiséget kamionokra raknánk, a sor Budapeستől Párizsig érne. Mindeközben Magyarországon sok ezer nélkülöző él, köztük több tízezer gyermek.” (MAGYAR ÉLELMISZERBANK EGYESÜLET 2024).⁶⁴ A Magyar Élelmiszerbank Egyesület alapítói működő gyakorlatokat láttak más élelmiszerbankoknál, amelyek hasonló társadalmi problémára való reakcióként alakultak meg.

A szervezet tevékenységének gerincét az adja, hogy közvetítő kapocsként funkcionál a rászoruló emberek élelmiszerhiánya és bizonyos élelmiszerüzletek, üzletláncok, élelmiszerfeleslege között. A kibocsátókat felkutatja, és a még fogyasztható, de eredeti helyén már értékesíteni nem kívánt élelmiszert eljuttatja a rászoruló emberekhez, azok otthonaiba vagy bentlakásos intézményeikbe (hajléktalanszállókra, családok átmeneti otthonaiba). A szervezet 2005-ös alakulása óta gyors tempóban növekedett, a gazdasági válságok hullámvölgyeiben nagy szükség volt a tevékenységére.

Mivel költsége a szervezet tevékenységén belül a logisztikának van, az élelmiszer ideiglenes tárolásának és eljuttatásának az élelmiszeripari cégektől a rászoruló

64 Lásd https://www.elelmiszerbank.hu/hu/rolunk/kik_vagyunk.html (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

emberekhez, 1000 Ft-ból 30 000 Ft értékű élelmiszert tudnak kiosztani. Ez jelenti a MÉE legfőbb értékét és hatékonyságát.

Az egyesület számos partnerszervezettel, támogatóval, tizenhárom állandó alkalmazottal és több mint hatvan önkéntessel működik.

A tevékenység bemutatása

Az egyesület tevékenysége az ország egész területére kiterjed. Úgynevezett örök-befogadási tevékenységet hirdet meg partnerszervezeteinek, akik lokális szinten (megye, település, településrész) vállalják az élelmiszer kiosztását.

A tevékenység fő lépései és időtartama

A felajánló élelmiszeripari cégeket (gyártók) és kereskedelmi láncokat felkutatja, majd az élelmiszert átadja azoknak a karitatív szervezeteknek, akik azt eljuttatják a velük kapcsolatban lévő rászorulóknak.

Az együttműködő szereplők

- 150 partnerszervezet: élelmiszeripari gyártók és kereskedők;
- 650 karitatív szervezet (civil, állami és egyházi szervezetek a szociális szférában);
- 250 000 rászoruló idős, beteg, fogyatékkal élő, gyerekek, család, hajléktalan mint célcsoport.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A Magyar Élelmiszerbank Egyesület tevékenysége azért nevezhető közösségi szolgáltatásnak, mert a szükségét szenvedők célcsoportját (közvetítőn keresztül) összeköti azzal a társadalmi réteggel, amely túlfogyasztási igényeit elégítik ki az élelmiszergyártók és kereskedők. Az összekapcsolás révén a társadalmi kohéziót és szolidaritást erősíti az élelmiszermentés.

Feltételek

- a) emberi: fizetett alkalmazottak és önkéntesek
- b) tárgyi, infrastrukturális: logisztika, tárolási kapacitás
- c) szakmai: koordináció, logisztika
- d) pénzügyi: koordináció, logisztika

A mintául szolgáló modell

Az egyesület tagja az Európai Élelmiszerbankok Szövetségének, a szövetség tagja-
inak általános működési modelljét követi.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A tevékenység korlátja az eljuttatandó élelmiszer romlandó tulajdonságából ered. A legtöbb odafigyelést az kívánja, hogy megfelelő módon legyen tárolva (esetlegesen hűtve), és a szükséges szavatossági időn belül eljusson a fogyasztóhoz. Az időtényező kiemelt szerepet kap a tevékenységben, hisz az elsődleges helyén már felhasználni nem kívánt élelmiszert szinte azonnal meg kell kapnia annak, aki még jó minőségben el szeretné fogyasztani.

Korlát lehet ezenkívül, ha például egy hátrányos helyzetű régióban a lakosok szívesen fogadnák az élelmiszert, de nincs jelen a területen olyan szociális/karitatív szervezet, amely a közvetítő szerepet felvállalná.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A nélkülöző emberek élelmiszerhez jutnak, a gyártók és kereskedők az élelmiszerfeleslegük hulladékká válásától (és így ennek megsemmisítési költségeitől is) megszabadulnak, a karitatív szervezetek szakmai tevékenységük minőségét emelik, az adományozó cégek és magánszemélyek társadalmi ügyet szolgálnak, az önkéntesek társadalmilag hasznos és értékes tevékenységet végeznek. A közös tevékenységnek emellett közösségteremtő, közös értékteremtő ereje van, növeli a társadalmi kohéziót.

Eredmények, tanulságok

A tevékenység egyszerre lát el szociális és környezetvédelmi funkciókat, mivel amellett, hogy rászoruló embereket lát el élelmiszerral, a környezeti terhelést is csökkenti azáltal, hogy az élelmiszerfelesleget, túlkínálatot nem kell hulladék formájában megsemmisíteni. Évente több ezer tonna élelmiszert fogad, tárol és juttat el azokhoz, akiknek szükségük van rá.

Társadalmi hatása abban rejlik, hogy kiegyenlíteni törekszik az egyik oldalon lévő túlfogyasztást a másik oldalon jelen lévő nélkülözéssel. Az alapvetően egymástól távol lévő társadalmi rétegeket ezáltal egymással kapcsolatba hozza. Jó példák erre a szervezet áruházi és más formában meghirdetett adománygyűjtő kampányai.

Fenntarthatóság

Az élelmiszermentő tevékenység fenntarthatóságát környezettudatossága adja, hogy az élelmiszerpazarlás csökkentésével a környezeti lábnyomot minimalizálja. Másrészt fontos, hogy nagyban épít az önkéntes munkára, fizetett alkalmazottainak száma minimális, és az Etikus Adománygyűjtő Szervezet címet is elnyerte (adományozni pénzzel, élelmiszerral, „örökbefogadóként” lehet). Harmadrészt pedig költsége a tevékenységben a logisztikának és a szállítás szervezésének van.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Az alkalmazhatóság feltételei az élelmiszeripari partnerszervezetek és a karitatív szervezetek megléte, felkutathatósága. Egyéb közösségi megoldásokkal összeköthető: az egyesület egyik rendszeres projektje, az Édes Száj például közösségi gyermekrendezvényeket (gyermeknap, mikulás) támogat ajándékedéssel.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Magyar Élelmiszerbank Egyesület hivatalos honlapja:

<https://www.elelmiszerbank.hu/hu/rolunk.html> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

6.2. Szenvedélybetegek és pszichiátriai betegek közösségi alapellátása

ALAPADATOK

Megalósító: Egyensúly AE Egyesület

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: egészség és jóllét; egyenlőtlenségek csökkentése

Kulcsszavak: szociális ellátás, szenvedélybetegség, szociális szakemberek

Rövid leírás

Az Egyensúly AE Egyesület egy olyan közösségi célt szolgáló közhasznú státuszú civil szervezet, amely szociális ellátásra specializálódott (szenvedélybetegek és pszichiátriai betegek nappali, illetve közösségi alapellátása).

A tevékenység bemutatása

Az egyesület hátterét tekintve azt lehet tudni, hogy Békéscsabán alapították meg az első magyarországi Alkohol Ellenes Klubot 1958-ban, a mai Alkoholizmus Elleni Megyei Egyesületek és Klubok Országos Szövetségének gyökerei innen származnak. Harminc év elteltével „Névtelen alkoholisták” csoportjaként léteztek tovább önfenntartó módon.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Az Egyesület 2003-ban nyerte el a bírósági nyilvántartásba vételét, és közhasznú státuszának bejegyzését, ettől kezdve Egyensúly AE Egyesület néven működik, és

aktívan veszi fel a harcot az alkoholizmus ellen. Ennek a súlyos társadalmi problémának a specifikusságából adódóan az egyesület tevékenysége – a széles körű szociális szolgáltatások mellett – túlmutat a célcsoporttal való együttműködésen, a függőség okozta károsodások fizikai és mentális következményeinek korrekciója mentén szinte alig van olyan társadalmi csoport, mellyel ne kerülnének kapcsolatba a napi munka során, így többek között foglalkoznak fiatalokkal, családokkal, nőkkel, gyerekekkel, fogyatékosokkal élőkkel, különböző okokból deprivált emberekkel, hátrányos helyzetű térségben élőkkel. Azt vallják, hogy a társadalomban meglévő előítéletek magukban hordozzák egyének, családok teljes kirekesztésének a veszélyét, ami ellen szociális szakemberek bevonásával kívánnak fellépni. Az alapszabályuk rögzíti a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítését. Az esélyegyenlőség számukra evidencia, melynek elérésére folyamatosan törekednek mind a kötelezően vállalt feladatokban, mind a civil kezdeményezések során.

A pszichiátriai, illetve a szenvedélybetegек részére nyújtott alapszolgáltatások közt egyre inkább preferálttá váló ellátás a közösségi ellátás, amelynek célja a kliens lakókörnyezetében történő ellátása, az önálló életvitelének, munkában tartásának elősegítése, valamint a meglévő képességek megtartása és azok fejlesztése.

A szolgáltatást igénybe vevők miközben saját énejük megerősítésén dolgoznak, folyamatos ösztönzést kapnak a szolgáltatások igénybevételére, mivel érzik a mentális változásokat, és megszokják a segítő rendszeres jelenlétét, így a változáshoz vezető utat egyengeti a segítő. Fontos, hogy a segítő nem megoldja a problémáit, hanem akár jó példákkal bemutatja a változás lehetőségét.

A szociális ellátás keretében nyújtott szolgáltatások szerteágazóak: tematikus, szabadinterakciós, készségfejlesztő és önségítő csoportokban vehetnek részt az arra rászorulóok. Továbbá elérhető számukra pszichoszociális tanácsadás, egyéni konzultáció, készségfejlesztés, stresszkezelés a családtagok bevonásával vagy anélkül, információnyújtás, tanácsadás, segítő beszélgetések, egyéni esetkezelés, életvezetési tanácsadás. Többféle szabadidős programon vehetnek részt, pszichoszociális rehabilitációt segítő gyakorlatok segíthetik őket, rendelkezésre áll egy védett szálló is, illetve működik egy adománybolt is.

Források tekintetében pályázatok megnyerésére támaszkodnak – amelyeket Magyarország Kormánya az EU-n keresztül biztosít – a Miniszterelnökség, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a Békéscsabai Család és Karrierpont, valamint a Család, Esélyteremtő és Önkéntes Ház együttműködésével és támogatásával.

Feltételek

Az Egyesület működése szempontjából nélkülözhetetlen az emberi, tárgyi, infrastrukturális, szakmai, pénzügyi tényezők folyamatos jelenléte ahhoz, hogy

munkájukat maradéktalanul el tudják látni. Akadályokba ütközhet azonban a szervezet működése, amennyiben nem jutnak elegendő forráshoz (anyag, humán).

A módszer bemutatása és háttere

Nagyon fontos társadalmi probléma áll az egyesület életének és működésének a középpontjában, amely számos családot érint, de a szóban forgó probléma sok esetben nem kerül a felszínre. Az egyesület abban segít, hogy merjenek beszélni és segítséget kérni a szenvedélybetegek, illetve a mentális betegségekben szenvedők, valamint azok családtagjai. Ezen bevált módszer más szervezetekre is inspiráló hatással lehet, ezzel ösztönözve a működésüket, vagy akár új, hasonló jellegű egyesületek létrehozásához és működtetéséhez is meghozhatja a kedvet.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Az egyesület hivatalos honlapja: <https://www.egyensulyaeegyesulet.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Rászorulókon segít az Egyensúly AE Egyesület:

https://www.youtube.com/watch?v=zm5_o0kcChE (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

6.3. Nem Adom Fel Kávézó és Étterem

ALAPADATOK

Megvalósító: A Nem Adom Fel Alapítvány a tulajdonában lévő ingatlant, a Nem Adjuk Fel Szociális Szövetkezet pedig a vendéglátó tevékenységet biztosítja.

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: egyenlőtlenségek csökkentése; egészség és jóllét; tisztességes munka és gazdasági növekedés

Kulcsszavak: fogyatékoság, megváltozott munkaképesség, foglalkoztatás, társadalmi vállalkozás, közösségi szolgáltatás

Rövid leírás

Az Alapítvány 2016-ban hozta létre a Magdolna utcában található Nem Adom Fel Kávézót (a továbbiakban: Kávézó), Budapest első fogyatékosággal élő emberek által alapított kávézóját. Az Alapítvány szeretett volna létrehozni saját maga számára egy olyan közösségi teret, amely nyitott, akadálymentes, sérültbarát. A Kávézó működtetésével lehetőséget biztosítanak olyan, fogyatékosággal élő, sérült emberek

számára, akiknek nehéz elhelyezkedni, hogy dolgozzanak és munkatapasztalatot szerezzenek. Az Alapítvány irodái mellett a Kávézó az Alapítvány zenekarának is állandó fellépőhelye.

A Kávézóban felszolgáló, pultos és konyhai kisegítő pozíciókban van lehetőség elhelyezkedni. Az Alapítvány lakóotthonoknak és civil szervezeteknek küld ki tájékoztatást az álláslehetőségekről. A dolgozók mentorok felügyelete alatt napi 4 órában dolgoznak.

A Kávézó értékeremtő ereje abban a küldetésben áll, hogy hidat képezzen a fogyatékossgal élők és a többségi társadalom között; hogy valódi esélyt kapassanak az egyébként marginalizált emberek arra, hogy a társadalom teljes életet élő tagjai lehessenek. „A megnyitóra kiadott sajtóanyag szerint Magyarországon mintegy 500 ezer sérült ember él, közülük az aktív korúak mindössze 15 százaléka dolgozik” (KÁVÉHÁZ MAGAZIN 2024).

A háttér, a környezet bemutatása

A Kávézó erős kapcsolati rendszerrel rendelkezik mind a civil, mind az állami szférában. Szoros kapcsolatot ápolnak a VIII. kerületi civil szervezetekkel és az Önkormányzattal. Továbbá a helyi lakosság körében is népszerű, kifejezetten a Kávézót környező utcák lakosságánál tapasztalható mélyebb bevonódás.

A tevékenység fő lépései

A Kávézó filmklubok, koncertek, író-olvasó találkozók rendszeres helyszíne. Megfelelő technikai háttérrel rendelkeznek akár workshopok, rendezvények megtartásához is, utóbbihoz cateringszolgáltatást is vállalnak. A kávézóban Képregénykönyvtár is található.

A Kávézóban dolgozók részt vesznek egy képzésen a munkába állás előtt, de igazán csak a mindennapi gyakorlatban tapasztalható a fejlődés. Az autizmussal, Down-szindrómával élők vagy értelmi fogyatékosok stresszhelyzetként élhetik meg a Kávézóban végzett munkát, főként a kezdeti időszakban. Kiemelendő azonban, hogy a stresszhelyzetre való reagálás mellett a terhelhetőség, a kommunikáció, a munkához való hozzáállás vagy felelősségvállalás mind formálódik az itt végzett munka során. Ennek köszönhetően már a nagyobb rendezvények lebonyolítása is gördülékenyen zajlik.

A Kávézóban érzékenyítés is zajlik: az alkalmazottakat „tapasztalati szakértőknek” tartják, hiszen a felszolgálás során létrejövő kapcsolat során lehetőség nyílik a vendégek számára beelátni az ő világukba is.

Az együttműködő szereplők

A társadalmi vállalkozásokat fejlesztő NESsT mentorként az üzleti modell, stratégiák kialakításában nyújtott szakmai segítséget az Alapítvány számára. A Costa Coffee betekintést engedett a kávézók működési, szervezeti felépítésébe. Szakmai segítséget nyújtott továbbá a Fröccsterasz, az Ízlelő Étterem és a BGE. A program elindítását a „*Kézbe vesszük a sorsunkat*” – *sérült emberek a társadalomért* című, TÁMOP-2.4.3.D.2-13/2-2013-0013 számú pályázati program keretein belül az Európai Unió és Magyarország Kormányának Európai Szociális Alapja támogatta.

A Kávézó mindennapi működésében aktívan keresi az együttműködési lehetőséget olyan beszállítókkal, akik fogyatékosággal élő vagy megváltozott munkaképességű embereket alkalmaznak.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az Alapítvány által megvalósított Kávézó azért tekinthető közösségi szolgáltatásnak, mert lehetőséget kínál a fogyatékos emberek és a többségi társadalom közötti társadalmi szakadék megszüntetésére, a társadalmi háló megerősítésére. Aktívan épít a foglalkoztatottak képességeinek fejlesztésével a Kávézó látogatóinak érdeklődésére, ennek megfelelően újítja meg tevékenységét, így elmondható, hogy a szolgáltatás megvalósítói és igénybe vevői közösen alakítják a Kávézó működését, megvalósul a közösségi részvétel.

Feltételek

- a) emberi: A Kávézóban kb. 40 fő az állandó alkalmazotti létszám, az alkalmazottak 75-80% a fogyatékosággal élő, illetve megváltozott munkaképességű. Ezenkívül egy projektmenedzser vezeti a Kávézót.
- b) tárgyi, infrastrukturális: A Kávézó akadálymentes, kb. 60-80 fő befogadására alkalmasa. A berendezés során fontos szempont volt, hogy az asztalok kerekesszékekkel is megközelíthetők legyenek. A berendezés egy részét adományként kapták. A technikai háttért nézve rendelkeznek a rendezvények megtartásához szükséges hangosítással, kivetítővel és vetítővászonnal.
- c) szakmai: A piaci, vendéglátói szférában jártas szakemberek, civil és társadalmi vállalkozásokkal foglalkozó szervezetek mellett az Alapítvány fogyatékosokkal foglalkozó szakembereinek támogatása is fontos volt.
- d) pénzügyi: Az anyagi erőforrások szempontjából a tevékenységeiből befolyt bevételekkel, pályázatokkal és adományokkal biztosított a Kávézó pénzügyi stabilitása.

A mintául szolgáló modell

Az első fogyatékos, megváltozott munkaképességű embereket foglalkoztató vendéglátóhely Magyarországon az Ízlelő étterem, mely Szekszárdon nyílt meg

2007-ben a Kék Madár Alapítvány kezdeményezésére. Az étterem szakmai tapasztalatainak megosztásával segítette a Kávézó megnyitását.

A módszer bemutatása és háttere

Civil forrásteremtési stratégiák mellett a működéssel, szervezettel, gazdálkodással, marketinggel kapcsolatos stratégiák piaci szegmensből való áttemelése; közösségfejlesztés és szervezés módszereinek alkalmazása. Az évek során a hosszú távú fenntarthatóság miatt a stratégia üzemeltetéssel kapcsolatos szempontjai előrébb kerültek, de nem írták felül a társadalmi célt. A hosszú távú cél, hogy több hasonló helyet lehessen létrehozni.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A Kávézó mindennapi működésébe a közösség tagjainak bevonása a kialakított szolgáltatások által lehetséges. Az előítéletek és sztereotípiák lebontása hosszú távú folyamat, ami korlátokat jelenthet a közösségi bevonás folyamatában, ezek lebontására alkalmas az a kapcsolat, amely a felszolgálat, a programok során létrejön a megváltozott munkaképességűek és a közösség tagjai között.

A közösség támogatásával biztosítható a hosszú távú fenntarthatóság, így a munkalehetőség is a fogyatékosokkal élők számára. A színes programkínálatban a közösség tagjainak is lehetősége nyílik részt vállalni, saját tevékenységüket, céljikat bemutatni, együttműködéseket létrehozni. Akadtak sikeres együttműködések is, amikor törzsvendégekből önkéntesek lettek.

Sikernek tekinthető a közösségi bevonás szempontjából az is, hogy külföldön is sikerült láthatóságot elérni a Kávézónak: nagykövetségek választották rendezvényeik helyszínéül, és egy észak-amerikai nőegylet is tartott náluk gyűléseket.

Eredmények, tanulságok

A Kávézó működtetése segít feloldani a sztereotípiákat, társadalmi különbségeket, közelíti a többségi társadalom tagjait egy sokszor megbélyegzett társadalmi csoporthoz. Ezenkívül nagyon fontos hatása a Kávézó működésének az a tapasztalat, amelyet a foglalkoztatottak szerezhetnek, az, hogy a társadalom hasznos és értékes tagjainak érezhetik magukat, képességeiket folyamatosan fejleszthetik, kapcsolatokat építhetnek.

Fenntarthatóság

A Kávézó megalakulása óta több lábon áll, tevékenységeinek körét aktívan alakítja a felmerülő igényekre reagálva, így képes a piaci szereplőkkel is felvenni a versenyt, amivel megfelelő forrásokat tud biztosítani a hosszú távú működéséhez.

A Kávézó működése rámutat arra, hogy a társadalmi vállalkozások fenntarthatóságához rugalmas működésre van szükség, továbbá arra, hogy a civil forrásteremtési és pályázati stratégiák folyamatos fejlesztése és alkalmazása nélkülözhetetlen.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A Kávézó ötlete egy alapvetően piaci alapokra épülő társadalmi vállalkozás, melynek létrehozásához komoly szakmai tapasztalatra és pénzügyi forrásokra van szükség, amivel kevés civil szervezet rendelkezik önállóan. Szükséges egy olyan stratégia kialakítása, amellyel a szakmai tudást, erőforrásokat hosszú távon elő tudja teremteni.

Nemcsak a Kávézó az egyetlen olyan társadalmi vállalkozás, amely fogyatékosok vagy valamely kirekesztett csoport számára kínál foglalkoztatási lehetőséget. A korábbiakban már említett szekszárdi Ízlelő Étterem mellett érdemes kitérni a Fruit of Care társadalmi vállalkozásra, amely szintén fogyatékosággal élők és hátrányos helyzetűek által készített kézműves ajándékok forgalmazásával foglalkozik. Beszélhetünk az idősek számára munkalehetőséget kínáló Matyodesign kezdeményezésről is, amelynek célja szintúgy a társadalmi háló megerősítése, a közösséghez való tartozás érzésének erősítése és a közös értékteremtés.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Kávézó hivatalos weboldala: <https://nemadomfelkavezo.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Képregénykönyvtárral bővült a Nem Adom Fel Kávézó és Étterem. <https://welovebudapest.com/cikk/2019/01/10/kepregenykonyvtarral-bovult-a-nem-adom-fel-kavezo-es-etterem> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Így segíti az InnoMax-díj a Nem Adom Fel Kávézót. <https://trendfm.hu/cimlap/igy-segiti-az-innomax-dij-a-nem-adom-fel-kavezot-12244> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

5 éves a Nem Adom Fel Kávézó és Étterem!

<https://www.facebook.com/watch/?v=132098195341711> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

DORÓ Viki (2017): Egy önazonos hely – Nem Adom Fel Cafe & Bar.

<https://recity.hu/egy-onazonos-hely-nem-adom-fel-cafe-bar> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

GÁSPÁR Noémi (2021): Az elfogadás és a szeretet kávézója – A Nem Adom Fel Kávézó és Étteremben jártunk. <http://barcium.elte.hu/2021/10/az-elfogadas-es-a-szeretet-kavezoja-a-nem-adom-fel-kavezo-es-etteremben-jartunk> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

HUSZÁR Eszter (2019): *Négy történet a Nem Adom Fel Kávézóból.*

<https://vasarnap.hu/2019/03/05/negy-tortenet-a-nem-adom-fel-kavezobol> (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

KONCZ Veronika (2016): *Szemléletváltás kávéval – Megnyílt a Nem Adom Fel Cafe & Bar.* <https://ujember.hu/szemleletvaltas-kaveval-megnyilt-a-nem-adom-fel-cafe-bar> (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

SZŰCS Ádám (2016): *Milyen a kávézó, ha fogyatékkal élők üzemeltetik? – Nem Adom Fel Café & Bár.* https://varosban.blog.hu/2016/02/10/milyen_a_kavezo_ha_fogyatekkal_elok_uzemeltetik_nem_adom_fel_cafe_bar#disqus_thread (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

TEGDES Péter (2019): „A különböző sérülésekkel élők is ugyanolyan értékes tagjai a társadalomnak, mint az ép emberek.” *A Nem Adom Fel Kávézó és Étteremben jártunk.* <https://funzine.hu/2019/03/21/eletmod/nem-adom-fel-kavezo-es-etteremben-jartunk> (*Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.*)

6.4. Filantrópia Adománybolt – Profilantróp Egyesület

ALAPADATOK

Megvalósító: Profilantróp Egyesület

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: a szegénység felszámolása; felelős fogyasztás és termelés; ipar, innováció és infrastruktúra

Kulcsszavak: adományozás, adománybolt, fenntarthatóság, környezetvédelem, fogyasztás

Rövid leírás

A Filantrópia Adománybolt (a továbbiakban: Adománybolt) a környékbeli – VI. kerületi – lakók fogyasztási szükségleteinek kielégítése, fenntartható fogyasztási szokásainak támogatása mellett az Egyesület ökoszociális projektjeit kívánja erősíteni. Az adományboltba érkező adományok feldolgozás után az Egyesület ökoszociális projektjeinek alapanyagaként szolgálnak.

Ezek a projektek mélyszegénységben élő családok háztartásainak energetikai fejlesztését és egyúttal a helyi közösségek megerősödését, képzését szolgálják szerte az országban.

Értékteremtő ereje az Adományboltnak abban áll, hogy segítenek a piaci árnál alacsonyabban hétköznapi termékekhez, tárgyakhoz hozzájutni. Továbbá hangsúlyozzák az egyéni és közösségi felelősségvállalás fontosságát a fenntarthatóság, a környezetvédelem területén.

A háttér, a környezet bemutatása

Az Adománybolt létrejöttét nem a helyi közösség, hanem az Egyesület kezdeményezte, azonban megnyitását követően erős közösségi támogatottságra tett szert. A helyi közösség a környéken lakók közösségét jelenti, napi szintű kapcsolatot tartanak, fontosnak tartják az Adománybolt működtetését. Az adományozás, az olcsó fogyasztási cikkekhez való hozzájutás, az újrahasznosítás és a közösségi kapcsolódások mind értéként jelentek meg a helyi lakóközösségben is.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Az Egyesület 2006-ban jött létre annak érdekében, hogy a különböző társadalomtudományi tudáskészleteket összehangoltan használják a különféle közösségekkel való munkájuk során. A Filantrópia Adománybolt 2015 októberében nyílt meg az Egyesület társadalmi vállalkozásaként.

Az együttműködő szereplők

Az Adománybolt működésében és az Egyesület ökoszociális programjaiban, képzéseiben az Egyesület mobilitási programjának segítségével önkéntesek vesznek részt, sokszor külföldről érkező önkéntesek is támogatják munkájukat. Jellemzően a fiatalabb korosztályt tudják önkéntesként bevonni, az adományozók között idősebb korosztály is található. Az önkéntesek legalább egy évre érkeznek, ezzel is átlátva a működési folyamatokat. Az Egyesület igyekszik elősegíteni az önkéntesek aktív és mély bevonódását is.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az Adománybolt működtetése és fenntartása során támaszkodik a helyi lakóközösség felajánlásaira – főként tárgyi, néha anyagi vagy önkéntes munka. Az esetleges helyi tárgyi igények kielégítése mellett közösségi térként is funkcionál, amely mindenki előtt nyitva áll, ezzel is elősegítve a közösségi felelősségvállalás és a közösséghez való tartozás élményének megélését.

Feltételek

- a) emberi: a helyi közösségbe beágyazódott szakemberek, önkéntesek.
- b) tárgyi, infrastrukturális: Az adománybolt helyiségét magánszemélytől bérlik, itt zajlik a háttérmunka is: adományok szortírozása, leltározása. Akadálymentes

helyiségre van szükség, melyet tömegközlekedéssel és autóval is jól meg lehet közelíteni, valamint lehetőség szerint forgalmas helyen található.

c) szakmai: a társadalomtudomány területéről érkező szakemberek, főként antropológusok, kultúrával és közösségi munkával foglalkozó szakemberek.

d) pénzügyi: pályázatok, adományok.

A mintául szolgáló modell

Az Adománybolt működése a Pakk Adománybolt modellje alapján indult útjára. Az Egyesület a Pakk Adománybolt képzéseiben, illetve társadalmi vállalkozással kapcsolatos képzéseken is részt vett. Ezek a képzések segítettek az alapelvek – mint például az árképzés, az átlátható működés – mellett a legfőbb célok meghatározásában és a működéssel, működtetéssel kapcsolatos szempontok kialakításában. Nemzetközi inspirációkkal is alakult az Adománybolt profilja, így alapvetően nyitott, rugalmas, fiatalos jellegre törekedtek, mellyel aktívan épít a külföldi kapcsolatokra is.

A módszer bemutatása és háttere

Antropológia, kultúra és közösségi munka módszereinek becsatornázása. Fenntartható működés rendszerszintű elméletei, regeneratív fejlődés széles körű ismeretése. Közösségi forrásteremtés; az önkéntesek toborzása nemzetközi mobilitási programok segítségével.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Az Adománybolt működése erősen kitett az aktuális trendeknek. Vannak időszakok, amikor jelentősen csökken az adományozás mértéke, az önkéntesek száma. Szemmel látható példája volt ennek a Covid. Továbbá az Egyesület által tartott közösségépítő programok eddig azt mutatják, hogy mind a közösség tagjai, mint az önkéntesek mélyebb elköteleződést mutattak az Adománybolt munkája iránt, azonban vannak olyan – többnyire inkább személyes – korlátok, határok, amelyeket nem minden esetben tudnak lebontani, így néhány esetben nem sikerül bevonni az egyéneket.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A közösség tagjai részvételükkel megtanulhatják a közösségi felelősségvállalás, fenntarthatóság legfőbb szempontjait. Adományozás révén hozzájárulhatnak a háztartások fogyasztási szükségleteinek kielégítéséhez, ezzel egyúttal csökkentve a saját és más háztartások ökológiai lábnyomát is. Az Adománybolt közösségi térként is szolgál, ahol a helyi lakóközösség között szorosabb kapcsolódási pontok is létrejöhetnek.

Eredmények, tanulságok

A segítőkézség és szolidaritás a helyi közösség tagjai között nagyon mély, ami nagyon pozitív tapasztalattal szolgál. A gyakorlat egyik fontos tanulsága, hogy az adományozási kultúra még nem teljesen ismert széles körben, ezt fejleszteni szükséges a civil szféra segítségével. Hasonlóképp az Egyesület fenntarthatósággal kapcsolatos szemlélete is ismert egyre nagyobb közösségben, de szükséges lenne szélesebb körben ismertté tenni. Adott esetben saját működésük közben is mérlegelni kellett, mi az, ami valóban fenntartható, milyen formában érdemes, racionális működni, hogy az saját szemléletüknek is megfelelően.

Fenntarthatóság

Az Adománybolt fenntarthatósága nagyban múlik a helyi közösség aktivitásán: lehetnek önkéntesek, adományozók és vásárlók is, mindhárom esetben fontos szerepük van. Az Egyesület azonban egyéb tevékenységből, projektjeiből is finanszírozza a működtetést a Covid óta.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság

Az Adománybolt viszonylag alacsony erőforrás-szükséglete miatt könnyedén adaptálható máshol is közösségi fenntartású szolgáltatásként. Összeköthető egy olyan közösségi kölcsönzői szolgáltatással, amely a helyi közösség számára lehetővé teszi olyan eszközök, szerszámok, játékok stb. kölcsönzését, amelyek egyébként drágák, és egy-egy lakó, család nem használja ki őket.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Az Egyesület hivatalos weboldala: <http://profilantrop.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Az Egyesület Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/filantropiabolt> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

6.5. Közösségi tér üzemeltetése siket, nagyothalló és jelelni tudó halló fiatalok számára

ALAPADATOK

Megvalósító: Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (továbbiakban: SINOSZ)

Típus: közösségi gyakorlat

Fenntarthatósági célok: egyenlőtlenségek csökkentése; fenntartható városok és közösségek

Kulcsszavak: jelnyelv, siketek, utánpótlás, ifjúság, összefogás

Rövid leírás

A SINOSZ, a siket és nagyothalló személyek érdekvédelmi szervezete egy alulról építkező, választott tisztségviselőkből álló egyesület. A tagok önként vállalják tagságukat, és tisztséget is önkéntes alapon vállalnak. Jellemző, hogy inkább a 40+-os korosztály az, aki aktívabban részt vesz a SINOSZ társadalmi irányításában. A fiatalokat nehezen lehet ezekbe a folyamatokba bekapcsolni. A SINOSZ számára régóta kulcskérdés a fiatalok megszólítása, elérése, szervezeti életbe integrálása. A technika fejlődése és a Covid sok szempontból hátrányosan érintette a szervezetet és a fiatalok bevonására tett kísérleteket. Több programmal próbálta az elmúlt években elérni a fiatalokat, mellyel kialakult egy bizonyos „mag”, akikkel lehetett tervezni. Így jött létre 2019-ben az SNH-Ifik klubja. A klub a Covid ideje alatt nem volt igazán aktív, de 2022–2023-ban ismét elkezdtek működni. Ennek a lelkesedésnek a megalapozására 2023 végén létrehoztak egy közösségi teret, az Ifiszobát, melyet a fiatalokkal közösen alakítottak ki, és 2024 tavaszán kezdi meg tényleges működését. A helyiség az Egyesület Benczúr utcai székházában került kialakításra, és azért különleges, mert a megálmodástól a megvalósításig önkéntes alapon vettek benne részt a fiatalok. Ezzel teljes mértékben sajátjuknak érzik a szobát, és lelkesen tervezik a mindennapokat, immár a SINOSZ falain belül.

A háttér, a környezet bemutatása

A SINOSZ VI. kerületi, Benczúr utca 21. szám alatti székházának emeleti helyiségében található az Ifiszoba, siket, nagyothalló és jelelni tudó halló fiatalok (továbbiakban SNH Ifik) számára. A közösségi teret siket, nagyothalló és jelelni tudó halló fiatalok használják. A közösség különlegessége – ahogy a nevében is szerepel –, hogy inkluzív módon halló fiatalokat is várnak a soraikba, és rendkívül nyitottan fogadnak be bárkit. Az épület egyébként a szervezet központja, ahol a tagok

számára fenntartott közösségi terek mellett a szakmai irodák is találhatóak. Az Ifiszoba így egy olyan környezetbe került, ahol a fiatalok első kézből kaphatnak szakmai iránymutatást törekvéseikhez és tanácsokat a tapasztaltabb generációtól, akik a szervezet egyéb programjait, klubjait látogatják.

A tevékenység fő lépései és időtartama

- 2019: SNH Ifiklub és Alapszabály létrehozása.
- 2020: az SNH Ifik az EUDY tagszervezetévé válnak (az EUDY a siket fiatalok európai szervezete).
- 2021–2023 között több pályázaton való részvétel és kísérlet a közösségi tér létrehozására.
- 2023: közösségi tér, az „Ifiszoba” kialakítása a fiatalokkal közösen.
- 2024: az Ifiszoba megkezdte működését.

Az együttműködő szereplők

A közösségi teret az SNH-Ifik jelenleg vezetésével, a Klub önkénteseivel közösen a SINOSZ országos elnöke és a szervezet munkatársai alakították ki. A projektet állami támogatásból valósította meg a szervezet, a helyiség létrehozásában a fiatalok önkéntes alapon vettek részt. A közösségi teret az Ifik számára hozta létre a SINOSZ, hogy legyen számukra egy hely, ahol tudnak találkozni, együtt lenni, programokat tartani.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az egyesület közösségi alapon, az önkéntes fiatalok bevonásával működteti a teret, az általuk megálmodott helyiséget.

Feltételek

- a) emberi: létrejöttének és működtetésének feltétele, hogy a fiatalok bejárjanak, szervezzenek programokat.
- b) tárgyi, infrastrukturális: a helyszínt a SINOSZ biztosította.
- c) szakmai: a szervezet minden szükséges szakmai segítséget biztosít.
- d) pénzügyi: Az SNH Ifik önként végzik a feladatot, a programokon a részvétel önkéntes, esetlegesen előfordul részvételi díj, melynek befizetésével a programot támogatják a résztvevők. Egyéb pénzügyi feltételei a létrehozásnak adottak voltak, az üzemeltetés és fenntartás költségeit a SINOSZ viseli.

A módszer bemutatása és háttere

Az igényfelmérés egy félig strukturált beszélgetéssel indult, ahol az Ifik vezetése és a SINOSZ egyik munkatársa járta körbe, milyen igényeik lennének a fiataloknak a

közösségi teret illetően. Ezután a saját közösségüket is megszólítva gyűjtötték össze a konkrét listát, amely tartalmazta mindazt, amivel a közösséget motiválhatnák a helyiség használatára.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Ha az Ifiklubban jelenleg aktív fiatalok eltávolodnak a szervezettől, akkor előfordulhat, hogy a többiek motivációja is csökken.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Legfőképpen azért éri meg számukra, mert itt a sorstársaikkal lehetnek. A mindennapokban a halló társadalomban tanulnak, élnek, töltik a mindennapjaikat. Az ifiszobába szervezett aktivitásokat ők maguk szervezik saját kor- és sorstársaik számára, mellyel idővel aktív részesévé válhatnak saját érdekeik védelmében, erősítve a SINOSZ munkáját.

Eredmények, tanulságok

Mivel 2023 végén alakították ki a közösségi teret, nagy tanulságokat még nem lehet levonni. Ami a megvalósítás során látszott, hogy már a berendezés során olyan fiatalok kerültek a formálódó közösség látóterébe, akikkel tervezhetnek a jövőben.

Fenntarthatóság

Mivel a SINOSZ központi épületén belül kapott helyet a közösségi tér, a fenntartása megoldott. Továbbá mivel a fiatalok maguk szervezik önmagukat és a programokat, jól látják, mire és milyen gyakran van igényük.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Az Ifjúsági Klub hivatalos honlapja: <https://snhifjusag.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

6.6. Tabuk nélkül

ALAPADATOK

Megvalósító: Labrisz Leszbikus Egyesület

Típus: közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: egyenlőtlenség csökkentése; nemek közötti egyenlőség

Kulcsszavak: oktatás, LMBTQ+, tabuk, érzékenyítés, emberi jogi nevelés

Rövid leírás

Az alapproblémát az adta, hogy a szexuális irányultság vagy nemi identitás alapján kisebbségi csoportba tartozó fiatalok számára nehéz hiteles információkhoz jutni, bátran kérdezni szakemberektől, mivel az ő képzésükben sem kiemelt az LGBTQ+ közösség problémái iránti érzékenyítés. Továbbá a homo- és transzfóbia, valamint a kisebbségi csoportok ellen irányuló iskolai és munkahelyi zaklatás megelőzése céljából az egyesület fontosnak tartja a társadalom érzékenyítését. Ennek legkézenfekvőbb módja, ha tabuk nélkül kérdezhetnek a fiatalok egy olyan személytől, aki maga is a szexuális kisebbséghez tartozik. A program a jogszabályi környezet miatt közoktatási intézményekben nem lehet jelen, ezért az új módszertan célja, hogy megfelelő tudással tudja felvértezni a pedagógusokat, szociális szakembereket, szülőket, fiatalokat, munkahelyeket a nehéz helyzetek megoldására, egy befogadó környezet kialakítására és a szexuális kisebbségek diszkriminálásával szembeni fellépésre. A programban előzetesen felkészített LGBTQ+ érintettségű önkéntesek, másrészt olyan, a témában személyesen nem érintett emberek vesznek részt, akik elhivatottak a kisebbségi csoportokkal szembeni diszkrimináció elleni küzdelemben. Ezek a trénerpárosok a célcsoport számára kidolgozott képzési terv szerint érzékenyítő workshopokat tartanak, hogy aztán a szakemberek a saját közösségükben a gyakorlatban is át tudják ültetni a megszerzett ismereteket. Valamint a Labrisz Egyesület több olyan kézikönyvet is kidolgozott, melyek iránymutatást adnak LGBTQ+-barát elsősorban iskolai környezet kialakítására.

A háttér, a környezet bemutatása

A problémával érintett társadalmi csoport az LGBTQ+ közösség, mely magában foglalja a mozaikszóban érintett leszbikus, meleg, biszexuális, transz, queer (azaz minden nem heteroszexuális cisznemű) személyeket. A diszkrimináció egy világszintű probléma, mely különösen érinti a különböző kisebbségi csoportokat.

Az együttműködő szereplők

A szereplők között a szolgáltatás nyújtójaként felsorolhatók azok a civil szervezetek, akik egyes projekteken együttműködtek a Labrisszal (Szimpozion Egyesület – MM program; Háttér Társaság, Amnesty International, Szívárvány Misszió Alapítvány – Budapest Pride szervezői, Befogadó Terek program) valamint azok az önkéntesek, akik munkájukkal eljuttatták a képzéseket különböző intézményekbe, szakemberképzésekre, civil szervezetekhez, vállalatokhoz. A célcsoport egyrészt az LGBTQ+ témában érintettek, másrészt az intézményekben tanuló, dolgozó cisznemű, heteroszexuális diákok és felnőttek érzékenyítés céljából. A szigorodott jogszabályok betartása mellett a diszkriminatív közbeszéd terjedése miatt kortól, nemtől, lakóhelytől függetlenül a lehető legtöbb embert, közösséget el kívánja érni a program.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A program azáltal közösségi, hogy az egyenlőséget, elfogadást és sokszínűséget tűzte ki célul, másrészt az LGBTQ+ közösség összefogását.

Feltételek

a) emberi: Az önkéntesek adják a legfőbb „emberi erőforrást” a programban, jelenleg kb. 30 fő (eltérő aktivitású).

b) tárgyi, infrastrukturális: A szervezet irodája egy közösségi térben helyezkedik el, amely helyet biztosít az önkéntesek képzésére. Ezek a képzések teljesen ingyenesek, és az önkéntes trénerek további munkájához szükséges tárgyi eszközöket is biztosítják.

c) szakmai: A program szakmaiságát növeli, hogy oktatási területen és LGBTQ+ ügyekben képzett trénerek bonyolítják le, illetve egy részmunkaidős oktatási koordinátor fogja össze a Tabuk nélkül program szakmai és szervezési kérdéseit. Módszertani kérdésekben más, nemformális képzésben jártas szakmai szervezetekkel működött együtt a képzési programok megalkotásában.

d) pénzügyi: A pénzügyi háttérrel elsősorban nemzetközi pályázatokból, követségek támogatásából biztosítja a Labrisz. A korábbi oktatási programok támogatói között pedig a Norvég Civil Alapot, a Nyílt Társadalom Alapítványt (MM), illetve az Európai Uniót (Befogadó Terek) kell megemlíteni kiemelt támogatóként.

A módszer bemutatása és háttere

A képzések vegyítik az érintettek személyes történetmesélését a „Compass”-ból (emberi jogi kézikönyv, amely a fiatalok játékos, tréning formájú ismerkedését teszi lehetővé az emberi jogi képzésben; a könyv konkrét gyakorlatokat is kidolgoz, amelyeket a témára módosítva fel lehet használni hátrányos helyzetű csoportok érzékenyítésére) ismert játékokkal, technikákkal, és saját interaktivitást, közös párbeszédet segítő megoldásokkal.

Az önkénteseknek részt kell venniük a foglalkozások tartását megelőző két-napos képzésen, ahol technikákat tanulnak, nehéz helyzetekre készülhetnek fel. A Labrisz a Tabuk nélkül programban többféle képzési anyagot is kidolgozott, hogy minél inkább a célcsoport igényeire fókuszáljon. A képzések időtartama többnyire kilencven perc, de bizonyos esetben (pl. szakembereknek, pedagógusoknak) lehet hosszabb képzést is tartani.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A téma érzékeny, nehéz beszélni róla, ezért mind a szakembereknek, mind az önkéntesek számára kockázatokat rejt a hovatartozás nyilvános megfogalmazása, az előítéletek leküzdése.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Egyrészt az önkéntes képzőknek segítheti az önelfogadását, érdekérvényesítését, hiszen nyíltan kell beszélniük átlagtól eltérő szexuális orientációjukról, nemi identitásukról. Másrészt akik a képzésben részesülnek, sokat tanulhatnak a szexuális kisebbségekről, a zaklatás gyakorlati megelőzéséről, a nehéz szituációk kezeléséről.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció

A program jól összeköthető más kisebbségi csoportok iránti érzékenyítő egyéb oktatási programokkal. Ilyen például az Amnesty International emberi jogi oktatási programja, az Élőkönyvtár. A program során hátrányos helyzetű vagy valamely kisebbségi csoportba tartozó emberek mesélnek saját életükről, lehet tőlük kérdezni tabuk nélkül. Azért élőkönyvtár, mert az érintett emberek kapnak egy címet, pl. meleg, szenvedélybeteg, roma stb., és ez alapján kikölcsönözhető. Ha valaki kikölcsönöz egy „élő könyvet”, négy szemközt vagy kis csoportban beszélgethet vele.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Melegség és Megismerés programról bővebben: <https://melegsegemesmegismeres.hu>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Az oldalon található képek, videós anyagok, valamint széles körű szakirodalom és képzési anyag.

A Befogadó terekről bővebben: <https://melegsegemesmegismeres.hu/befogado-terek>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Kézikönyv: *Még mindig Tabu?*

https://labrisz.hu/content/_common/attachments/file6.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

6.7. MentaBolygó napközis tábor

1-es típusú diabéteszsel élő gyermekeknek

ALAPADATOK

Megvalósító: MentaPRO Alapítvány a cukorbetegséggel élő gyermekek családjaiért

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: egyenlőtlenségek csökkentése, egészség és jóllét

Kulcsszavak: tábor, élménypedagógia, diabétesz, elfogadás, edukáció

Rövid leírás

Élményközpontú napközis tábor 1-es típusú diabéteszsel élő, 5–10 éves korosztályba tartozó gyermekek számára. Az alapítvány először arra helyezte a fókuszát, hogy a gyermeket érintő 1-es típusú diabétesz szülők általi elfogadásában, a családi élet újratervelésében adjon segítséget. A szülőknek tartott foglalkozások során merült fel, hogy mennyire nehéz az óvodai, iskolai szüneteket megoldani azokkal a cukorbeteg gyerekekkel, akik még nem önállóak a betegségük kezelésében. Ennek a felvetésnek a nyomán jött létre az alapítvány napközis tábora 2018-ban, amely a szülők logisztikai gondjainak enyhítése mellett a táborozó gyerekek számára nyújt segítséget a betegségük elfogadásában és kezelésében, sorstárs közösségben élménypedagógiai módszerekkel.

A háttér, a környezet bemutatása

Az 1-es típusú diabétesz autoimmun betegség, amely azzal jár, hogy az érintett személy inzulintermelő sejtjei elpusztulnak, saját inzulintermelése megszűnik, ami életveszélyes állapot. A betegség kezelése kívülről beadott inzulinnal történik, amelyre naponta többször szükség van, ugyanígy kötött rend szerint ellenőrizendő a vércukorszint alakulása, és szigorúan számolandó a bevitt szénhidrát mennyisége. A betegség kezelési módjai, az inzulinok, az eszközök gyorsan fejlődnek, Magyarországon is sok minden elérhető, ami nagymértékben javítja az életminőséget, és javítja az érintettek életkilátásait – ugyanakkor a folyamatos kontroll megtartása komoly mentális terhet jelent a modern eszközök mellett is.

Az alapítvány budapesti székhellyel működik, így a tábort is Budapesten szervezik meg, 2018 óta folyamatosan egy XI. kerületi általános iskola biztosítja a helyszínt számunkra. Az igénybe vevők többnyire budapestiek vagy Pest megyeiek, de van visszatérő táborozó Székesfehérvárról is.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Minden évben július első két teljes hetében, két turnusban szervezik meg a tábort, melynek előkészületei már tavasz elején megkezdődnek, és mivel pályázati forrásból sikerült biztosítani a tábor ingyenességét, így az elszámolás lezárása általában ősszel történik meg.

Az együttműködő szereplők

A tábori kísérők pedagógusok, érintett – kezelésben átlagon felül járatos – szülők, dietetikusok. A szülők között van gyógypedagógus, diabéteszedukátor, okleveles közösségfejlesztő, gyermekeknek szóló élményprogramok szervezésével foglalkozó andragógus-művelődésszervező. Az utóbbi években pedig fogadnak

olyan középiskolás diákokat, akik diabéteszben nem érintettek, de szívesen vannak gyermekek között, akár jövőbeni terveik között szerepel, hogy gyerekekkel foglalkozzanak.

Orvosszakmai háttérrel a Semmelweis Egyetem Gyermekklinikájának diabetológus szakorvosai adják. A táborokban pedig 1-es típusú diabéteszes, 5–10 év közötti gyerekek járnak, nem diabéteszes testvéreiket is fogadják, ha a szülők igénylik. Átlagosan huszonöt fő érkezik egy-egy turnusban.

Forrásoldalról kiemelendő partner az Erzsébet Táborok Alapítvány, amely évek óta pályázati úton nyújt lehetőséget diabétesztáborok fedezetének megteremtésére, ezen kívül pedig több, diabéteszhez kapcsolódó eszközöket gyártó és forgalmazó cég nyújt támogatást számukra.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Az érintett kör kezdeményezésére jött létre ez a szolgáltatás, amelyet egy akkor már működő civil szervezet vállalt fel, és azóta is nagyrészt önkéntesekkel működtet. Az önkéntesek jelentős része diabéteszben érintett vagy az ügy iránt évek óta elkötelezett. A tábor árai a kezdeti években a lehető legalacsonyabban kerültek megállapításra (az étkezési költség jelentős), több éve pedig már teljesen ingyenesen tudják fogadni a diabéteszrel élő gyerekeket.

Feltételek

- a) emberi: diabéteszkezelésben, ugyanakkor táborszervezésben, programok biztosításában is járatos szervezők, turnusonként 8 fő, továbbá közösségi szolgáltató középiskolások. Diabetológus, aki nincsen feltétlenül jelen a táborban, de szakmai háttérrel biztosít, ha a kompetenciájukon kívül eső problémába ütköznek.
- b) tárgyi, infrastrukturális: megfelelő táborhelyszín, amely a kezdetek óta adott, megfelelő étkezés (szénhidrátcsökkentett diéta biztosítása, akár ételérzékenységi problémák fgyelembevétele mellett is).
- c) szakmai: a részt vevő gyerekek diabéteszének megfelelő kezelése minden szempontból, illetve az élményterápiás program megtervezése és megvalósítása.
- d) pénzügyi: a tábori kísérők ugyan önkéntesként vesznek részt, ami csökkenti a tábor költségeit, az étkezés és a programok azonban növelik. Fejenként kb. 55.000 forint egy gyermek heti költsége, ezt részben a pályázati feltételeknek való megfelelés alakítja ki. Ha ez a forrás nem állna rendelkezésre, kevesebb pénzből is megszervezhető lenne a tábor, kevesebb külsős programmal.

A módszer bemutatása és háttere

A MentaBolygó napközis tábor élménypedagógiai módszereken alapul (LIDDLE 2008). A táborban fizikai, kognitív és szociális kihívásokon keresztül, strukturált

gyakorlatok segítségével teremtik meg a keretet a tanuláshoz. Ezt tudatos tervezés előzi meg, melynek a fejlesztési cél áll a középpontjában: nagyobb önbizalom, kooperációs készségek fejlődése.

A tábort az első év tapasztalatai után egy mesés keretbe helyezték bele, minden turnusnak van egy tematikája, története, amely végigkíséri a programokat, napokat – ezzel a módszerrel hangsúlyozzák, hogy minden, ami a tábor során történik, egy kicsit más, kicsit különlegesebb, mint a hétköznapiak. A gyerekek megtapasztalják, hogy jó csapatban dolgozni, hogy milyen sok dologra képesek már, milyen sokat tudnak tanulni egymástól. Arra törekszenek, hogy a diabétesszel kapcsolatos edukáció is láthatatlanul, észrevétlenül történjen meg, és lehetőség szerint a gyerekek egymásnak tanítsanak meg minél több mindent. Ez utóbbi tovább erősíti az önbizalmukat, a kompetenciaérzésüket.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A korlátot minden évben a fogadható létszám jelenti – mindig többre lenne igény, és természetesen vidéki városokban is örülnének a szülők hasonló lehetőségeknek. Van ugyan néhány megyei kórház mellett működő civil szervezet, amely szervez napközis tábort, de általában nem fogadnak gyerekeket óvodáskortól, illetve nem az élménypedagógia módszerére alapoznak. A személyi feltételek biztosítása okozza a legnagyobb gondot, hiszen egy tábor megszervezése és lebonyolítása nagyon sok szabadidőt igényel, és ez keveseknek adatik meg, különösen, hogy szakmai feltételeknek is meg kell felelni hozzá.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Az önkéntesek többnyire szülőként érintettek, ezért eleve motiváltak abban, hogy segítsenek a sorstársaiknak és azoknak a gyerekeknek, akiknek a nehézségeit maguk is ismerik. A diabétesszel való együttélés kitartást és jó monotonitástűrést igényel, jellegénél fogva hajlamosít a kiegészésre is. Úgy tapasztalják, hogy az önkénteseink számára ez az egy vagy két hét kiszakadást jelent a saját hétköznapi rutinjukból is, így a kiegészés ellenében hat.

Azok számára, akik pedig nem érintettek diabéteszben személyesen (fiatal pedagógusok, közösségi szolgálatosok) pedig fontos motiváció, hogy tudják: ezeknek a gyerekeknek sokszor az óvodai, iskolai integrációjuk is problémás, itt pedig biztonságos közegben kapnak egy felhőtlen közösségi élményt. Az önkéntesek arról számolnak be, és magunk is így tapasztaljuk, hogy egy nagyon jól együttműködő csapatot tudtak felépíteni, ahol a konfliktusok nem jellemzőek, mert a szakmai irányítás teret ad az egyéni meglátásoknak, ötleteknek is.

Eredmények, tanulságok

2024 nyarán hetedik alkalommal szervezték meg a tábort, de nagyon gyakori, hogy amíg ki nem nőnek a gyerekek a táborból, visszatérnek évről évre. A táborozók létszáma eddig összesen kb. 300 fő volt, az ismétlések miatt persze ez jóval kevesebb gyermeket jelent a gyakorlatban. Nagyon fontosnak tartják, hogy több tartós barátság szövődött náluk, szülők és gyerekek között is. Számítalan olyan eset van, amikor diabétesszel kapcsolatos elakadásaikon a gyermekek a táborban vagy a tábor utáni napokban léptek túl, vagy tettek lépéseket az önállósodás felé.

Fenntarthatóság

Stabil önkéntes csapattal dolgoznak, stabil helyszínen. Bár szinte minden évben van kisebb személyi változás, ez eddig nem veszélyeztette a tábor megszervezését.

Az Erzsébet Táborok Alapítvány számára pedig stratégiai kérdés a diabétesztáborok támogatása, így jelen helyzet szerint erre az anyagi forrásra is számíthatnak minden évben. Ha ez valamiért elmaradna, akkor kisebb támogatóik segítségével, közösségi adománygyűjtéssel továbbra is megszerveznék azt.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A személyi feltételek és a szükséges szakmai tudás biztosítása esetén a tábor adaptálható lenne mások számára is, a pályázati források miatt civil szervezeti háttér mindenképpen szükséges hozzá. Több olyan tábor is van az országban, amelyet civil szervezet rendez diabétesszel élő gyermekek számára, ezek többnyire ottalvós táborok. Ilyen pl. a Sportos Cukorbetegek Egyesülete, a Nyír-Diabet Egyesület.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Táborokban készült videók:

Az első az önkéntesekkel:

<https://www.youtube.com/watch?v=X3lwuc9lvb4> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

A második pedig a gyerekekkel: <https://www.youtube.com/watch?v=9Ah31v3RnRk>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Facebook-oldalukon mindig közzéteszik fotókat a táborról.

<https://www.facebook.com/mentaproalapitvany> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

7. ELHIVATOTTSÁG ÉS TUDÁS

E fejezet a közösségek tudásátadásra, tudásmegosztásra és együttműködésre épülő gyakorlatainak sokféleségét mutatja be. Ezek célja és módszertana az, hogy szorosabb kapcsolatot teremtsenek a szakértők és a laikusok között. A tudás- és ismeretbővítés központi szerepet játszik a közösségi fejlődésben, hiszen az emberek csak akkor képesek megalapozott döntéseket hozni saját sorsukról, ha hozzáférnek a szükséges információkhoz. Jelen kiadványunk és példatárunk célja is az, hogy továbbadjuk a kutatás során feltárt tudást, ötleteket és módszereket kínálva a közösségfejlesztés szakembereinek és a helyi közösséget összetartó kulcsembereknek.

A fejezetben szereplő kezdeményezések elve az, hogy a közösségek helyi szinten fenntartható módon integrálódjanak, és az elsajátított, új tudás révén váljanak aktív, tudatos szereplőkké a társadalomban.

Az együttműködések kialakítása a hiteles ismeretek megosztásában különösen fontos abban a valóságban, ahol az adatok és információk mennyisége feltartóztathatatlanul növekszik. A nagy adathalmazok és azok elemzéséhez és validálásához szükséges eszközök könnyebb hozzáférhetősége lehetőséget nyújt a közösségek számára, hogy jobban megértsék a kortárs világot, és hatékonyabban reagálhassanak a helyi kihívásokra is. A szakemberek szerepe ebben a folyamatban kiemelkedő, hiszen ők segíthetnek a lakosoknak eligazodni az információáradatban, és támogatást nyújtani abban, hogy a közösségek megerősítsék ellenálló és érdekvédő képességeiket.

Az egész életen át tartó tanulás, különösen a felnőtt életkorra jellemző iskola-rendszeren kívüli, azaz nemformális és informális tanulási módszerek lehetőséget biztosítanak arra, hogy a helyi közösségek is folyamatosan bővítsék tudásukat, és alkalmazkodjanak a változó körülményekhez, megértve a globális ökológiai folyamatokat. Példáink illusztrálják, hogyan, milyen módszerekkel lehet a tudást és a társadalmi kapcsolatokat összekapcsolva fenntartható fejlődést elérni, valamint elősegíteni a közösségek és a természet közötti harmonikus együttélést.

7.1. Magyar Permakultúra Egyesület

ALAPADATOK

Megvalósító: Magyar Permakultúra Egyesület (MAPER) civil szervezet

Típus: közösségi szolgáltatás, közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: szárazföldi ökoszisztémák védelme, fellépés az éghajlatváltozás ellen; felelős fogyasztás és termelés

Kulcsszavak: permakultúra Magyarországon, önellátás, vidékfejlesztés, ökológiai gazdálkodás, fenntarthatóság

Rövid leírás

A Magyar Permakultúra Egyesület (MPE) egy Magyarországon működő szervezet, melynek célja a permakultúra elveinek és gyakorlatának népszerűsítése és terjesztése. A szervezet elődje, a Magyar Permakultúra Szövetség 2006-ban alakult informális civil közösségként eredetileg azzal a céllal, hogy összehozzák a téma iránt érdeklődőket Magyarországon. 2016-ban alakultak hivatalos egyesületté, azóta munkacsoportjaik több területen is dolgoznak, foglalkoznak kutatással, tervezéssel, oktatással, szerveznek klubot Budapesten, illetve ápolják a kapcsolatot más országok permakultúrával foglalkozó szervezeteivel.

Az MPE alapötlete a permakultúra elveiből ered, melyek háttérben a napjainkban már felismert konvencionális mezőgazdasági gyakorlatok fenntarthatatlansága és környezeti terhelése áll. A permakultúra gyakorlat alkalmazása segít létrehozni és működtetni olyan gazdasági rendszereket, melyek hatékonyak és fenntarthatóak. Ezáltal az MPE értékteremtő szerepet tölt be, elősegítve az ember és a természet harmóniájának visszaállítását, támogatva a helyi közösségek önellátóvá válását, és hozzájárulva egy fenntarthatóbb, egészségesebb életmód kialakításához.

A háttér, a környezet bemutatása

A szervezet tevékenységének megértéséhez azt is meg kell tudni, mi az a permakultúra. A permakultúra egy olyan fenntartható tervezési rendszer, melynek célja az emberi környezet harmonikus létrehozása és fenntartása. Az elv a Föld és az emberek védelmét, valamint a javak igazságos elosztását tartja szem előtt. Ezt a gyakorlatot az ökológiai elvek és tervezési segédletek használatával, tudatos tervezéssel és folyamatos megfigyeléssel valósítja meg.

A permakultúra nem csupán egy mezőgazdasági gyakorlat, hanem egy életmód és tervezési filozófia is. Alapgondolatait az ausztrál Bill Mollison és David Holmgren fogalmazta meg az 1970-es években azzal a meggyőződéssel, hogy az emberi

társadalom jelenlegi fogyasztói szokásai fenntarthatatlanok, és veszélyeztetik a Föld és az emberi élet jövőjét. A permakultúra célja, hogy az emberi életmód és gazdálkodás minél inkább összhangba kerüljön a természetes ökológiai folyamatokkal.

A permakultúra a gyakorlatban olyan rendszerek működése és működtetése, amelyek lokális, dinamikus és egymást segítő kapcsolatokon keresztül szerveződnek. Ez magában foglalja a gazdálkodási módszereket, az építészeti tervezést, a társadalmi szerveződések és az életvitel is. Mára már elmondható, hogy nemzetközi mozgalommá vált, számos projekten és kezdeményezésen keresztül pedig világszerte terjed, és hozzájárul egy fenntarthatóbb és harmonikusabb világ megteremtéséhez.

Az egyesület országosan jelen van, ezt mutatja a holnapon megtalálható térkép. Országosan (a sárgával jelölt) helyen vannak telephelyeik, szám szerint hat, a zöld ikonoknál pedig a különböző kategóriák vannak, ami a gazdálkodás szintjét jelöli.⁶⁵

Az együttműködő szereplők

Az egyesület elnöke Kulcsár Balázs, alelnöke Horákné Mag Zsuzsa, dr. Szalai Magdolna Zita és Szlatényi Dóra.

Partnereik: Agroerdészeti Civil Társaság, Magyarországi Agroökológia Hálózat, ESSRG, Gyüttment Fesztivál, HerStory Kollektíva, Kisléptékű Termékellőítők és Szolgáltatók Országos Érdekképviseletének Egyesülete, Közélet Iskolája, Magház Közösségi Hálózat a Mezőgazdasági Sokféleségért, Szolidáris Gazdaság Központ, Tudatos Öregedés Alapítvány, AFINET (Agroerdészeti Innovációs Hálózatok), GATE Zöld Klub, Permafórum

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A szervezet munkája azért nevezhető közösségi szolgáltatásnak, mert aktívan részt vesz egy számára fontos fenntarthatósági elv a közösség és társadalom szélesebb körében történő terjesztésében. Teszik mindezt tanfolyamok, workshopok és klubok szervezésével, amelyek segítik az embereket a permakultúra elveinek és gyakorlatának megismerésében. Emellett közösségeket épít, és támogatja a témában érdeklődők kapcsolatépítését. Ezáltal a szervezet szolgáltatásaival hozzájárul a közösség tudatosságának és fenntarthatóságra való áttérésének elősegítéséhez.

65 Lásd <https://permakultura.hu/terkep/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Feltételek

A megfelelő működéshez elsősorban szakemberekre van szükség, hiszen ők biztosítják a magas szintű tudásátadást. A szervezetnek több olyan tagja is van, aki magas szintű tudással rendelkezik, és aki a szervezetet megkeresők számára szakmai segítséget tud nyújtani.

A mintául szolgáló modell

A permakulturális gazdálkodás modelljét követik és oktatják.

A módszer bemutatása és háttere

A permakultúrás gazdálkodás alapjai címmel tanfolyamot is vezetnek a bio és környezetbarát módon kertészkedők számára. Emellett a MATE (Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem) Agroökológiai és Ökológiai Gazdálkodási Tanszékén egynapos tanfolyamokkal várják az érdeklődőket.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Lehetnek kommunikációs korlátok, hiszen ha a közösségen belül vagy a partnerekkel nem sikerül hatékonyan kommunikálni, akkor nehézkessé válhat a tudásátadás, a részvétel megszervezése és a tudásátadás. Korlát lehet, hogy az emberek nem ismerik a permakultúra fogalmát, adott esetben előítéletesek lehetnek, nehéz elérni a potenciális érdeklődőket. Emellett, ha valaki be akar lépni a szervezetbe, annak anyagi hozzájárulást is fizetnie kell, ez adott esetben jelenthet akadályt.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

- Tudás és készségfejlesztés: A permakultúra-tanfolyamokon való részvétel segíthet megismerkedni a fenntartható kertészkedés, gazdálkodás és életmód elveivel, sok olyan tudást lehet elsajátítani, amelynek nincs birtokában egy átlagos városi ember.
- Közösségépítés: A szervezetben való részvétel segíthet új barátságok és kapcsolatok kialakításában hasonló érdeklődésű emberekkel.
- Cselekvési lehetőség: A szervezetben való aktív részvétel lehetőséget ad arra, hogy az emberek ne csak passzív szemlélői legyenek a környezeti és társadalmi problémáknak, hanem aktívan hozzá is járulhassanak a megoldásokhoz és a pozitív változásokhoz.
- Értékteremtés: A szervezet munkája által létrehozott közösségi és környezeti projektek értéket teremtenek a résztvevők és a szélesebb közösség számára. Ezek a projektek hozzájárulnak a fenntarthatósághoz, a közösségi önellátáshoz és az életminőség javításához.

Eredmények, tanulságok

- Kutatás és ismeretterjesztés: A gyakorlatnak az a célja, hogy a permakultúra etikai alapelvei mentén összetett megoldásokat keressen, és ezeket terjessze a társadalom szélesebb körében. Ennek eredményeként a kutatás és ismeretterjesztés révén hozzájárul a pozitív társadalmi változásokhoz, és segíti az embereket abban, hogy megértsék és kezeljék az ökológiai, társadalmi, gazdasági és kulturális válságokat.
- Élelem-önrendelkezés: A gyakorlaton keresztül támogatják a tudatos fogyasztást és az élelem-önrendelkezés struktúráinak kiépülését. Ezáltal segítenek más szervezetekkel hálózatot alkotni, elősegítve a bevásárlóközösségek és fogyasztói szövetkezetek szervezését, valamint a helyi fenntartható élelmiszerrendszerek és rövid ellátási láncok kiépítését.
- Gondoskodás válsága: A gyakorlat kiemelt figyelmet fordít a gondoskodás válságának kezelésére, amely során felhívják a figyelmet a reprodukív munkák, például a háztartás vezetése, gondozás és nevelés fontosságára. Ennek célja, hogy megfelelő elismerést és támogatást biztosítson ezeknek a tevékenységeknek, amelyek hozzájárulnak a társadalom fenntarthatóságához és jólétéhez.
- Méltányosság: A gyakorlatnak az az elve, hogy a permakultúrát minden társadalmi réteg számára elérhetővé tegyék, beleértve azokat is, akik különböző okok miatt nehezen férnek hozzá ehhez a tudáshoz és ezekhez a megoldásokhoz. Ennek érdekében segítenek olyan területeken, mint a mezőgazdálkodási munkaterápia, hogy a mélyszegénységben élők is részt vehessenek a permakultúra által nyújtott előnyökben.

Fenntarthatóság

A forrásteremtést illetően a tagokra támaszkodnak, hiszen van éves tagdíj, illetve támogatni is lehet az egyesület munkáját átutalással és bankkártyás fizetéssel is.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

A permakultúra önmagában egy innovatív gazdálkodási módszer. Alapfeltétel az érdeklődés a téma iránt, és az elköteleződés, hogy egy változás fenntartható legyen. A permakultúra projektek túlnyomó többsége területalapú, így mint legfontosabb erőforrás az említendő meg, de a permakultúra elvei és etikája mentén közösségi/ szociális fókuszú projektek is alakulnak, ezek a hazai permakultúra-hálózatnak ugyanolyan értékes kezdeményezései. Ilyen projektek, amikor nem magánszemélyek, hanem közösségek kezdeményezik az ilyenfajta gazdálkodás beemelését az életükbe, így alakulhatnak közösségi fenntartású kertek, ligetek is. Ezekben a terekben bármilyen más közösségi tevékenység megvalósulhat.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Magyar Permakultúra Egyesület hivatalos honlapja: <https://permakultura.hu> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

7.2. Erdővidék oktatási stratégiája

ALAPADATOK

Megvalósító: Székelyföldi Közösségfejlesztők Egyesülete (SZEKE), Románia

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: minőségi oktatás; szárazföldi ökoszisztémák védelme, fellépés az éghajlatváltozás ellen

Kulcssavak: fenntarthatóság, oktatás, erdő

Rövid leírás

A beavatkozás apropója és fő célja a közösségalapú Erdővidék Oktatási Stratégia megalkotása volt (GYENES 2020a). A megrendelők által is kézzelfogható eredmény, a Stratégia mint dokumentum mellett ugyancsak jelentős cél volt egy kistérségre kiterjedő, de a helyi közösségekre alapozó közösségfejlesztő folyamat elindítása. Az erdővidéki stratégiának a létrejötte és alkalmazása a teljes közösséget érinti, és csak összefogással lehet megoldani, mely olyan hiánypótló megoldást jelent, amely a térség/közösség életében értéknövelő tényező lesz gyakorlati és szellemi értelemben is.

„Az erdővidéki munkacsoport által megfogalmazott fő stratégiai cél: egy »SOKSZÍNŰ, A HELYI ÉRDEKEKET KISZOLGÁLÓ, MODERN ISKOLA« megteremtése. Ennek érdekében három alapcél irányában szükséges tevékenykedni:

- Valós értékrendre épülő, versenyképes, alapos műveltséget biztosító oktatás
- Rugalmas, duális és minőségi szakoktatás
- Alapcél: Prioritásként támogatott, racionálisan gazdálkodó, infrastruktúra- és ingatlanfejlesztő oktatás” (GYENES 2020a: 92).

A tevékenység bemutatása

A térségben negyedik általános iskolai osztály elvégzése után csak nagy távolságra lévő oktatási intézmények érhetők el, ahová vagy tömegközlekedéssel, vagy szülői segítséggel lehet eljutni. A rendelkezésre álló oktatási intézmények felújításra, korszerűsítésre szorulnak.

Erdővidék, Székelyföld történelmi régiója, közel 25 ezer lakosával, amelyek több mint 90%-a magyar nemzetiségű, a Székelyföld nyolcadik székeként ismert. A térség 20 településből áll, és Kovászna megyéhez tartozik. Gazdaságilag hátrányos helyzetű, mivel a bányászat, mint fő iparág, megszűnt, és sokan munkanélkülivé váltak. Az oktatás terén is komoly problémákkal küzdenek: mindössze egy középiskola működik Baróton, a szakképzés elégtelen, az iskolák állapota rossz, és jelentős felújításra szorulnak. Az oktatási intézmények állami fenntartásúak, magán- vagy felekezeti iskolák nem léteznek, felnőttképzés sem elérhető, csupán alkalmi tanfolyamok és képzések szerveződnek a Baróti Művelődési Ház keretében. A szakképzett pedagógusok száma is alacsony. A Közösségfejlesztők Egyesülete és a Székelyföldi Közösségfejlesztők Egyesülete a közösségfejlesztés eszközeivel, valamint helyi intézmények és szervezetek összefogásával dolgoztak ki egy oktatási stratégiát Erdővidéken.

A tevékenység fő lépései és időtartama:

- 2000. szeptember és 2001. február között: Közösségi helyzetelemzés
- 2001. február és április között: Közösségi SWOT-műhelymunkák
- A közösségi SWOT-elemzések összesítése
- A közösségi STEP-elemzés
- 2001. április és május között: A jövőkép és a stratégiai célok közösségi megfogalmazása
- 2001. május és június között: A stratégia véglegesítése, bemutatása, elfogadása
- A stratégia végrehajtása

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A közösségfejlesztés célja a helyi közösség tagjainak bevonása és aktivizálása, hogy közösen azonosítsák a problémákat, és a rendelkezésre álló erőforrások segítségével javítsák életminőségüket. A hangsúly az önszerveződés és a közösség képességtételén van. Az Erdővidéki Oktatási Stratégia létrehozása volt a fő cél, de ezzel párhuzamosan egy szélesebb, helyi közösségekre építő közösségfejlesztő folyamatot is elindítottak. A stratégia a hosszú ideje elhanyagolt, a hatóságok által nem kezelt problémát célozta meg, amely különösen a falvak előregedésével vált sürgetővé. A közösségi összefogás eredményeként gyorsabban és hatékonyabban oldható meg a probléma, és az ilyen akciók nemcsak megoldásokat hoznak, hanem új közösségi kezdeményezéseket is inspirálnak.

Eredmények, tanulságok

A közös konzultációk rendszeressé váltak az iskolák, szülők és önkormányzatok között a települések több mint felében, ami arra utal, hogy komoly törekvések

indultak el a közös problémák megoldására. Számos projekt és pályázat segítette a célok elérését. Lépéseket tettek a duális szakképzés bevezetésére az érintett vállalkozókkal együttműködve. Az oktatási stratégia öt éves évfordulóján értékelő tanácskozást tartottak, amelyen a stratégia készítői, döntéshozói és kivitelezői elemezték az elért eredményeket. A résztvevők egyértelmű sikernek értékelték az eddigi lépéseket, amelyek több konkrét eredményt is hoztak. Létrejött egy tehetséggondozó munkacsoport, pályaaorientációs programokat indítottak, és a baróti gimnázium végzős diákjai számára pályaválasztási tanácsadást nyújtottak. A baróti bentlakás újraindult, felzárkóztató programok indultak a hátrányos helyzetű diákok számára, és egy közös kulturális eseménynaptár is kialakult. Ezen kívül szakmai munkacsoport alakult a duális szakképzés bevezetésére. (GYENES 2020a: 94).

Az együttműködő szereplők

A SZEKE újonnan végzett hallgatói, megbízó, résztvevők, szervezők, önkéntesek, lakóközösség, szülők, munkaadó vállalkozók, közművelődés-szervezők, diákönkormányzatok és civil szervezetek képviselői, valamint az adminisztrációban dolgozó érintettek. A helyi oktatási intézmények vezetői, igazgatók, pedagógusok voltak legfőbb munkatársaik, de több helyen a református egyház képviselői is aktív részt vállaltak. A korosztály-behatárolás ebben az esetben nagyon nehéz, oktatásról lévén szó, hiszen itt majdnem mindenki érintett mint résztvevő vagy szülő, pedagógus, így a 14 éves korosztálytól – diákönkormányzat szerepben – a szülő, nagyszülő, nevelő korosztály is érintett volt.

Feltételek

- a) emberi: megbízó, résztvevők, szervezők, önkéntesek, lakóközösség, szülők, pedagógusok, munkaadó vállalkozók, közművelődés-szervezők, diákönkormányzatok és civil szervezetek képviselői, valamint az adminisztrációban dolgozó érintettek.
- b) tárgyi, infrastrukturális: nagyobb létszám befogadására alkalmas előadóterem, csoportinterjúk leveleznylésére alkalmas terem irodai eszközökkel, műhelymunkára alkalmas terem, irodahelyiség számítógépes felszereltséggel, amely lehetőséget ad a projekt feldolgozására.
- c) szakmai: csoportinterjúztatásban tapasztalt szakemberek, közösségi gyakorlati szakemberek, kommunikációs és PR-vénával megáldott munkatársak, pedagógusok, iskolaigazgatók, két református tiszteletes is szerepet vállalt, egy vállalkozó, közművelődési szakemberek, szülők.
- d) pénzügyi: A projekt az EFOP 5.2.2-17 pályázat, a Barót városi RMDSZ, a baróti iskolák és szimbolikus összegekkel az erdővidéki községi önkormányzatok, valamint alapítványi anyagi támogatással valósult meg. A támogatás a szakemberek bérezésére, infrastrukturális és kommunikációs eszközökre lett fordítva. Az

elköltött támogatás után folyamatos utánkövetés történt, történik, hogy az elért eredmények ne fejlődjenek vissza, hanem újabb mérföldkövek elérése legyen a cél.

7.3. Green Library

ALAPADATOK

Megvalósító: International Federation of Library Association and Institutions – IFLA

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: fellépés az éghajlatváltozás ellen; ipar, innováció és infrastruktúra

Kulcsszavak: zöldkönyvtár, környezet, fenntartható fejlődés, zöldiroda, társadalmi fenntarthatóság

Rövid leírás

Az IFLA-t az egész világot és az összes szektort érintő és veszélyeztető klímaváltozás és annak súlyos közlegő következményei sarkallták arra, hogy a saját területükön elindítsák a változást. Azt vallják, hogy a létező összes szervezetnek, csoportosulásnak feladata elmozdulni a fenntarthatóság irányába, így a könyvtáraknak is. Éppen ezért indították el és fejlesztették ki a zöld, fenntartható könyvtári modellt, amely nem csak ökológiai, de társadalmi értelemben is ügyel a fenntarthatóságra. Azért különösen hatásos ez a program, mert felhívja a figyelmet arra a tényre, hogy minden szervezetet érint a probléma; ha elsőre nem is gondol senki a könyvtárakra mint lehetséges változtató erőre, általuk kiderül, a fenntarthatóság a mindenkor szervezetek funkciójától független kötelesség. Példát mutathat más olyan szervezeteknek, cégeknek, akik eddig nem gondolták, hogy ők releváns szereplői a klímaváltozás elleni küzdelemnek.

A tevékenység bemutatása

Az 1927 óta létező szervezet alapvetően egy globális társaság, amely a világ könyvtárhálózatát érdekérvényesítés mentén köti össze. Nemcsak a könyvtárakban dolgozók, de a felhasználók érdekeit is képviselik. Mindezek mellett irányadó, véleményformáló szerepe is van a szervezetnek. A közösség egy fórumot, biztos, támogatói pontot jelent a hálózat tagjainak világszerte. Az információhoz való egyenlő jog az egyik legfőbb elv, amely mentén dolgoznak.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Folyamatos a szerveződés, fejlődés és bővülés. Konferenciák évente valósulnak meg a tagországok valamelyikének nagy városában.

Az együttműködő szereplők

A szervezetet két alapítvány támogatja: a Stichting IFLA Foundation és a Stichting IFLA Global Libraries. Kisebb projekteknél együttműködnek többek között a berlini Humboldt Egyetemmel, valamint a Német Zöld Könyvtár Hálózattal is.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

A fenntarthatóság egy nagy közösség, az emberiség közösségének az ügye. Az IFLA a zöldkönyvtárprogramjában ezt a célt tűzte ki maga elé, más kisebb és/vagy hasonló közösségeket is motiválva. A fenntarthatóságot szem előtt tartva szintén a mindenkit érintő információhoz való egyenlő jog nevében nyújtanak (közösségi) szolgáltatást a mindenki számára elérhető könyvtáraikon keresztül.

Feltételek

- a) emberi: elegendő szervezeti tag és klímatudatosságra nyitott könyvtári személyzet.
- b) tárgyi, infrastrukturális: megfelelő, országokon átívelő hálózat, kielégítő eszköztár az IFLA-n belül, az időszakos konferenciák megvalósításához szükséges (infrastrukturális) feltételek teljesülése.
- c) szakmai: fenntarthatóságban, módszerekben jártas munkatársak, szakértők.
- d) pénzügyi: a szervezet biztos anyagi lábakon áll.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

A könyvtárak nyitottsága és elkötelezettsége a téma iránt.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Kölcsönös információáramlás, ismeretek és ötletek megosztása, nemzetközi együttműködések a könyvtári szolgáltatásokon keresztül. Egyéni és közösségi elégedettség érzést adhat a 21. század egyik legégetőbb közösségi problémája kapcsán; a tag tesz valamit a klímatudatosabb jövőért.

Eredmények, tanulságok

Positív hatás; több együttműködő, folyamatosan frissülő adatbázis, illetve megalkult a Green Library Award is, mellyel tovább motiválják a különböző nyitott közösségeket.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Élőkönyvtár, könyvszekér (külföldi megfelelője)

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

Az IFLA hivatalos honlapja: <https://www.ifla.org/units/environment-sustainability-and-libraries> (Utolsó megtekintés: 2024. 03.31.)

7.4. Ökokönyvtár

ALAPADATOK

Megvalósító: ÖkoLöwe, Németország

Típus: közösségi szolgáltatás

Fenntarthatósági cél: fellépés az éghajlatváltozás ellen; ipar, innováció és infrastruktúra

Kulcsszavak: ökológiai fenntarthatóság, közösségi művelődés, természetvédelem, mobilitás, zöld városfejlesztés

Rövid leírás

A Lipcsei Környezetvédelmi Könyvtárat azért hozták létre, hogy a helyi lakosok ingyenesen tudjanak kölcsönözni elsősorban környezetvédelemmel, városfejlesztéssel, energiatakarékossággal, globalizációval stb. kapcsolatos médiumokat. A könyvtár otthont ad környezetvédelemmel kapcsolatos, zöldtémákat érintő eseményeknek is, egyszersmind funkcionál a zöldügyeket támogató emberek közösségi színtereként is.

A tevékenység bemutatása

A németországi nagyvárosok egyikeként Lipcse is erős civil öntudattal, érzékelhető lokális identitással rendelkezik. A helyi polgári réteg jelentős része támogatja a zöld gondolkodásmódot, kritikus a globális kapitalizmussal szemben, és a fenntartható fejlődés híve. Az ÖkoLöwe közössége fogja össze az ezen gondolatok iránt elkötelezett embereket, és fontos, hogy a könyvtár révén megvan az intézményi bázisuk is, ahol az általuk képviselt diskurzus testet ölthet.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Heti rendszerességgel szerveznek könyvklubot, felolvasóesteket, előadásokat a környezetvédelem témakörében.

Az együttműködő szereplők

Az ÖkoLöwe civil szervezet birtokában van a könyvtár, ők szervezik a programokat, de várják az állampolgári támogatás minden formáját, hogy fenn tudjon maradni a létesítmény. Az intézményt látogató korosztály rendkívül heterogén, de összességében elmondható, hogy a társadalom felső középosztálya, különösen az értelmiségiek vesznek részt aktívabban a könyvtár életében.

Miért nevezhető közösségi szolgáltatásnak/gyakorlatnak?

Több mint egy városi könyvtár, olyan szolgáltatásokat kínál, amely nem szokványos egy alapfunkciókkal rendelkező könyvtárnál. Kifejezetten specifikus tematikára épül a gyűjteményük, magukat pedig az interkulturális találkozások, valamint a generációkon átívelő tudásátadás otthonaként azonosítják. Különleges programok szólnak a gyerekeknek, ahol segítenek fejleszteni az ő médiához való hozzáférésüket, emellett kreatív olvasási lehetőségeket is biztosítanak számukra. Kifejezetten nevelési célzata, missziója is van a könyvtárnak, amelynek egyik gyakorlata a közös felolvasási aktus.

Feltételek

- a) emberi: az ÖkoLöwe önkéntesei.
- b) tárgyi, infrastrukturális: legmodernebb könyvtáros-informatikai rendszer.
- c) szakmai: a zöldszervezetekkel való kapcsolattartás által.
- d) pénzügyi: közösségi adakozás, az önkormányzat kevesebbet ad már.

A mintául szolgáló modell

Könyvmentést indítottak el, kiterjedt adományozási akciójuk által maradhat fenn a mai napig az intézmény. A civil közadakozás példamutató módon élte a közösséget.

A közösségi gyakorlat és a bevonás esetleges korlátai

Természetesen ideológiai okai lehetnek, hogy egy bizonyos rétegen felül már nem tudnak többeket megszólítani, viszont ezért is fontos a nevelési attitűd, hogy edukációs céllal is fellépve érjenek el sokakat.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

Zöldidentitásában megerősíti az idejárókat a közeg, a programok, az itt talált kulturális termékek. Találkozási pontként is értékes ezen emberek számára.

Eredmények, tanulságok

2020-ban felére csökkentette a város a könyvtár finanszírozásának mértékét. Látogatottsága mellett társadalmi hasznossága is fontos. Jelentős összefogást váltott ki ez a költségcsökkentés, sokan szeretnék, hogy megmaradjon a könyvtár. Valódi civil erőt sugároz a megléte.

Fenntarthatóság

Az egész intézmény a mértéktelen fogyasztás visszásságaira hívja fel a figyelmet. Minden elemében, kialakításában, gazdálkodásában, gondolatosságában a fenntarthatóság mellett tör lándzsát.

Az alkalmazhatóság feltétele, adaptálhatóság, innováció, milyen más közösségi megoldással köthető össze?

Rendhagyó környezetismeret órák helyszíne lehet a könyvtár, számos lehetőség adódhat oktatás terén a fiatalok környezettudatos nevelésére itt. Egy-egy környezetvédelmi ügy felkarolása is elindulhat a könyvtárból, itt fogalmazódhatnak meg esetleges követelések, szerveződhetnek megmozdulások.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A szervezet honlapja: <https://www.oekoloewe.de/umweltbibliothek-leipzig.html>
(Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

7.5. Kapcsolódj a reggeli teázáson! – Hub

ALAPADATOK

Megvalósító: Community Hubs Australia Limited

Típus: kisközösségi gyakorlat, közösségi munkamód

Fenntarthatósági cél: fenntartható városok és közösségek; egyenlőtlenségek csökkentése

Kulcsszavak: kapcsolatépítés, integráció, részvétel, társadalmi részvétel, kohézió

Rövid leírás

A Nemzeti Közösségi Hubs program támogatja a kulturálisan sokszínű családokat, különösen a kisgyermekes anyákat, hogy csatlakozzanak, megoszthassanak és tanuljanak. A központok áthidalják a családok és a szélesebb közösség közötti szakadékat, összekapcsolják a nőket az iskolákkal, egymással és olyan szervezetekkel, amelyek egészségügyi ellátást, oktatást és támogatást nyújthatnak.

A közösségi csomópontok beágyazódnak az iskolákba, és különféle kulturális háttérrel rendelkező családokat kötnek össze a szélesebb közösséggel. Különféle tevékenységek révén összekapcsolják a nőket és kisgyermeküket egymással és iskolájukkal, valamint olyan szervezetekkel, amelyek egészségügyi, oktatási és települési támogatást nyújthatnak.

Az összejövetele reggeli teákat hetente, hétfőnként tartják. Részt vehetnek rajta a családok, az iskolai személyzet és a szolgáltatók, hogy informálisan találkozzanak és csevegjenek. Az iskola biztosít teret az eseménynek. Számos támogató vesz részt ezen az eseményen, oktatási és támogató szakemberek, beleértve az iskolai tanácsadót, intézményi szakembereket, olyan speciális tanácsadót is akár, mint az őslakos összekötő vagy beszédpatólogus (például olyan szakember, aki beszédértési vagy artikulációs nehézségekkel foglalkozik).

A tevékenység bemutatása

Ausztráliában számottevő a bevándorlók (Maori, Szamoa, Szomália, Tonga) száma, és mivel komoly hiány mutatkozik a munkaerőpiacon, ezért fontos az integráció, erre jött létre a program. Országos szintű, a résztvevők 180 nemzetből származnak, 80 nyelven beszélnek, 85%-a nő kisgyerekekkel, 30%-uk alig beszél angolul, 47%-uk 2011 után érkezett.

A tevékenység fő lépései és időtartama

Folyamatosan bővülő, hálózatosan épülő rendszer. A hubok hasonló minták alapján jönnek létre.

Az együttműködő szereplők

Szövetségi, állami és helyi önkormányzatokkal dolgoznak; vállalkozásokkal; jótékonsági és nonprofit szervezetekkel; és a közösségi szervezetekkel, ahol egy bevált helyi programhoz kapcsolódnak, amely növeli a kapcsolatot az egyének és a közösségek között.

Feltételek

- a) emberi: szakemberek oktatási, szociális, kulturális, mentálhigiénés területről.
- b) tárgyi, infrastrukturális: iskola, közösségi intézmény, szociális hálózat.

c) szakmai: fent említett szaktudás.

d) pénzügyi: folyamatos támogatás: a kormány, filantróp adományozók, közösségek támogatják.

A módszer bemutatása és háttere

A közösségeket helyi közösségvezetők irányítják, akik tisztában vannak a helyi sajátosságokkal, körülményekkel.

Miért éri meg a közösség tagjainak részt venni benne?

A résztvevők 84,5%-ának jelentősen javult a bizalmi szintje társadalmi részvételükben, elkötelezettségükben és közösségi kapcsolataikban. A programban részt vevő gyerekek mentálisan erősebben léptek be a helyi közösségekbe. Csökkent a kirekesztődés, és javultak a későbbi életben való boldogulás esélyei. Sok résztvevőnek munkahelye lett a programba való csatlakozás által. Három résztvevőből egy jelentkezett önkéntesnek is a programba.

Eredmények, tanulságok:

Óriási erejű integráló szerepe van a programnak. 87%-kal javult a résztvevők angol nyelvtudása. Maga a módszer nagyon egyszerű, és más területen is könnyen adaptálható.

Fenntarthatóság

A programot a kormány, filantróp adományozók, közösségek támogatják.

Vonatkozó szakirodalom, honlap, film

A Közösségi Központ honlapja: <https://www.communityhubs.org.au> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

Nemzeti Közösségi Központ Program 2022. évi áttekintése: https://e.issuu.com/embed.html?d=cha0010_year_in_review_2022&hideIssuuLogo=true&pageLayout=singlePage&u=communityhubs (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

ZÁRSZÓ, AVAGY A „FÁNKGAZDASÁG” KÖZGAZDASÁGI MODELLJE

A Föld elérte a tűrőképessége határát, ezért a fenntarthatóság, a zöld növekedés minden ember közös ügye lett. Youval Harari (2023: 335) történész-filozófus megfogalmazásában „mára a Föld egyetlen ökológiai és történelmi szférává egyesült”.

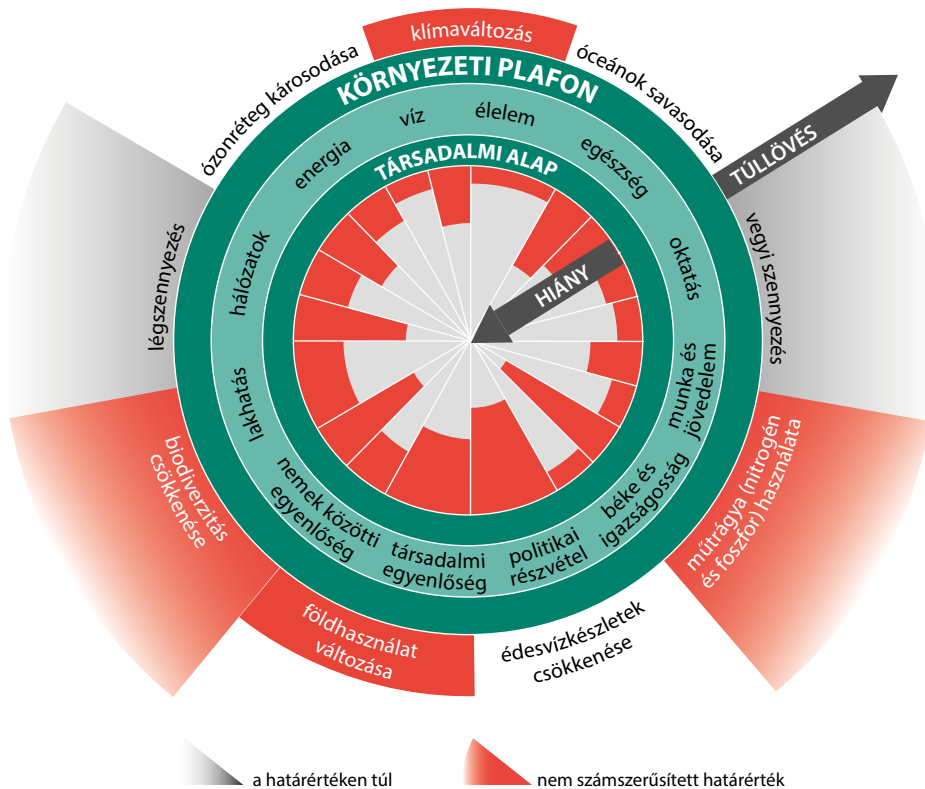
A Föld tűrőképességét vizsgáló svéd tudósok, Johan Rockström, Will Steffen és társaik kiszámították, hogy a túlnépesedett emberiség jelenlegi tevékenysége milyen mértékben károsítja a bolygónkat, és milyen küszöbértékek túllépése esetén indulnak el a visszafordíthatatlan kimenetelű változások (ROCKSTRÖM et al. 2009; ATTENBOROUGH 2020: 259–260). Számos adat feldolgozásával kilenc károsodási folyamatot határoztak meg a Föld-rendszer stabilitása érdekében, melyek a biodiverzitás csökkenése, a klímaváltozás, a vegyi szennyezés, az ózonréteg elvékonyodása, az üvegházhatású gázok legkörbe kerülése, az óceánok elsavasodása, a nitrogén- és foszfortartalmú műtrágyák túlhasználata, az édesvíz elfogyása, a földhasználat során a természetes ökoszisztémák elpusztítása, valamint a terület beépítése vagy mezőgazdasági művelésbe vétele. Az emberiség ökológiai lábnyomát, azaz az ember környezetre gyakorolt hatásának mértékét ma már talán az emberiség túlfogyasztásának napja mutatja a legjobban. A Túllövés Napja (Earth Overshoot Day) 2024-ben Magyarországon május 25-re esett!⁶⁶ Az emberiség az év első felében már felélte azt az erőforrás-mennyiséget, amellyel a bolygó még regenerálódni tudna, azaz fenntartható lenne. A hátramaradó hónapokban az emberi tevékenység visszafordíthatatlan károkat okoz az ökoszisztémában.

Kate Raworth, az oxfordi egyetem közgazdásza először 2012-ben publikálta az ún. „fánkmodell”-t, amelyben kiegészítette a bolygó tűrőképességnek kilenc modelljét a társadalmi és gazdasági tényezőkkel (RAWORTH 2017). A fánkhoz hasonló ábrával szemléltetett „zöld út” a környezeti eltartóképesség mellett figyelembe veszi a társadalom működésének alapjait, az alapvető jólét biztosítását. A fenntartható fejlődés esetében az emberiség nem éri el a tűrőképesség plafonértékeit, miközben az a mértékletesség nem megy az életminőség kárára, fenntartja az alapvető szükségleteket (élelmiszer, víz, egészség, oktatás, jövedelem és munka, béke és igazságosság,

66 Lásd <https://overshoot.footprintnetwork.org/newsroom/country-overshoot-days/> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)

politikai szerepvállalás, egyenlőség különböző formái, háztartás, kapcsolatok és az energia). Ha a társadalom tagjai elveszítik hozzáférésüket az alapvető feltételekhez, visszaesnek a fánk közepén lévő üres lyukba. Ha a társadalom mértéktelenül éli fel a bolygó javait, akkor sérül a biztonságot jelentő környező. A klímaváltozástól vissza kell fordítani a világot egy stabil állapotba, „vissza kell vadítani”. A Föld véges erőforrásainak igazságosabb, egyenlőbb elosztására van szükség. A fánkmodell, a „fánkgazdaságtan” arra mutat rá, hogy jobbá kell tenni mindenkinek az életét, ám fenntartható módon, csökkentve a Föld emberiség általi túlhasználátát.

A FÁNKMODELL

4. ábra. A fánkgazdaság – Kate Raworth „fánkgazdaság” (doughnut economy) modellje (2017)

Az ábra eredeti, angol nyelvű forrása: <https://www.kateraworth.com/doughnut/>

(RAWORTH é. n.)

A társadalmi és gazdasági tényezőkkel kiegészített „fánk” gazdasági modell és a természeti környezetet megújulását, visszaépítését segítő regeneratív modellek ismerte és megértése segíti a XXI. századi közösségi tervezést. A változás rajtunk múlik! Ez a kiadvány néhány közösségi ötletet, példát kíván bemutatni, hogyan lehet megvalósítani mikrovilágunkban a környezet „visszavadvadását” és a társadalom igazságosabbá tételét.

Vergilius szállóigévé vált mondata legyen a végszó: „Carpent tua poma nepotes” – Gyümölcsfádat unokáid fogják élvezni!

KÖSZÖNET

A kutatás és a kiadvány létrejötte, a Közösségi Tudástár összeállítása csapatmunka volt, köszönöm Kovács Edit és Dudok Dávid kutatótársaknak az együttes munkát. Köszönöm Gajdos Adrienn segítségét és Rác Andrea szakmai javaslatait.

Az esetleírások a bemutatott módszertan alapján készültek, ezek feltérképezésében, az interjúk elkészítésében, az esetleírások megfogalmazásában több kutató, szakértő, doktorandusz, valamint közösségi és civil tanulmányokat végző hallgató vett részt. Ezúton is köszönöm a munkájukat.

A bemutatott példák gyűjtésében részt vettek

Ambrus Kiry Noémi, Bajusz Annamária, Balla Edit, Balogh Eszter, Balogh Gyöngyvér, Bárány Balogh Edina, Bereczky Ibolya, Bódi-Lajtmán Beatrix, Boldvai Emese Mária, Botos Barbara, Bóhmné Nardai Brigitta, Brachinger Tamás, Bulyáki Tünde, Buschor Judit, Csurgó Bernadett, Dudok Dávid, Fodor Fanni, Gajdos Adrienn, Gyepesi Flóra, Hegedűs Erika, Horváth-Kertész Balázs Gábor, Illyés Tímea, Kardos Virág, Kató Linda, Keve Dóra, Kovács Edit, Kovács Szonja, Kutyina Olga, Lengyel Laura, Mester Attila, Mester Zsuzsanna, Mezei Csenge, Miklós Katalin, Molnár Aranka, Nebehaj Vanda, Oszkai Réka, Pákay Viktória, Piri Ildikó, Rónavári-Kedves László, Sithisack Vissapra, Somlán Fanni, Sóvágó Adrienn, Szalkai-Lőrincz Ágnes, Szászné Bedő Ágnes, Szécsi Judit, Vági Eszter.

BIBLIOGRÁFIA

- ARAPOVICS Mária (2016): A közösségfejlesztés alapfogalmai és a kulturális közösségfejlesztés paradigmái. *Kulturális Szemle* 6(2). 36–53.
<https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/pdf/Kulturalis-Szemle-2016-2-arapovics-maria-a-kozossegfejlesztes-alapfogalmai-es-a-kulturalis-kozossegfejlesztes-paradigmaji.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)
- ARAPOVICS Mária (2017): Közösségi részvételi alapú működés – a múzeumok társadalmiasítása. In: BERECZKI Ibolya – SÁRI Zsolt (szerk.): *Ház és Ember, A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Közleményei* 28–29. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 91–101.
- ARAPOVICS Mária (szerk.) (2019): *Kulturális közösségi mintaprojektek Magyarországon*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. <https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Kultur%C3%A1lis-k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi-mintaprojektek.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)
- ARAPOVICS Mária (2021): Társadalmi innováció? Kulturális közösségfejlesztés? Visszatekintés a „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás” európai uniós projekt kihívásaira és eredményeire. *Szociálpedagógia* 2021(18). 169–190. https://real-j.mtak.hu/18376/7/szocped18_2021.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)
- ARAPOVICS Mária – BEKE Márton – DÓRI Éva – TÓTH Máté szerk. (2019): *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja. Módszertani útmutató a közösségi részvételen alapuló működtetéshez*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – NMI Művelődési Intézet Nkft. – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. <https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Tarsadalmasitas-beliv-boritoteritve.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 10.)
- ARAPOVICS Mária – VERCEG Ilona (szerk.) (2017): *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/CSK_utmutato_kozossegfejlesztes_online_2017_0331.pdf és <https://cswiki.hu/kozossegi-alapu-szolgalatasok> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)
- ATTENBOROUGH, David (2020): *Egy élet a bolygónkon* (Makovecz Benjamin ford.). Park, Budapest.
- BENKŐ Loránd (szerk.) (1970): *A magyar nyelv történeti etimológiai szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- CSÍKSZENTMIHÁLYI Mihály (1997): *Flow – Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája* (Legéndyné Szabó Edit ford.). Akadémiai, Budapest.

- EGYESÜLT NEMZETEK KÖZGYŰLÉSE (2015): *Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődési keretrendszer 2030*. <https://ensz.kormany.hu/agenda-2030> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)
- EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG (2020): Vitaanyag: „Fenntartható Európa 2030-ra”. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52019AE0917> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)
- FARAGÓ Tibor (2012): A fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi együttműködés. *Külügyi Szemle* 11(3). 189–211.
- FARAGÓ Tibor (2013): A nemzetközi fejlesztési együttműködés céljai és a fenntartható fejlődési célok. *Statisztikai Szemle* 91(8–9). 823–841.
- FARAGÓ Tibor (2015a): *A fenntartható fejlődés új ENSZ-programja*. <http://www.greenfo.hu/uploads/dokumentumtar/a-fenntarthato-fejlodes-uj-ensz-programja.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)
- FARAGÓ Tibor (2015b): Az új célokkal fenntartható lesz a fejlődés? *Piac és Profit* (11). 15–17.
- GREENBERG, M. A. – FEINS, J. D. – MATHER, M. (2001): Chicago’s Good Neighborhoods Program: An Effective Community Building Strategy? *Housing Policy Debate* 12(4). 633–669.
- GYENES Zsuzsa (szerk.) (2020a): *Közösségek szolgálatában – kistelepüléseken. E-tanulmánykötet*. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest. https://kofe.hu/wp-content/uploads/Dokumentumok/efop-2018-2020/e-tanulmanykotet_final.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 22.)
- GYENES Zsuzsa (2020b): Közösségi tőke, közösségi alapú szolgáltatások. Szerkesztői előszó. *Parola* 2020(1). <https://kofe.hu/parola/repertorium/kozossegi-toke-kozossegi-alapu-szolgaltatasok> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)
- HARARI, Yuval Noah (2023): *Sapiens. Az emberiség rövid története* (Torma Péter ford.). Animus, Budapest.
- JACOBS, Cheryl (2011): Measuring Success in Communities: Understanding the Community Capitals Framework. *Extension Extra. South Dakota State Cooperative Extension Service* 16005.
- KELEMEN Tímea (2019): Kerülj képbbe! – utcai művészet a kultúráért. In: ARAPOVICS Mária (szerk.) *Kulturális közösségi mintaprojektek Magyarországon*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre. 118–125. <https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Kultur%C3%A1lis-k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi-mintaprojektek.pdf> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)
- KENNY, Sue – McGRATH, Brian – PHILLIPS, Rhonda (eds) (2017): *The Routledge Handbook of Community Development Perspectives from Around the Globe*. Routledge, New York.
- LEWIN, Kurt (1972): *A mezőelmélet a társadalomtudományban. Válogatott elméleti tanulmányok* (Józsa Péter ford.). Gondolat, Budapest.

- LIDDLE, Matthew D. (2008): *Tanítani a taníthatatlant. Élménypedagógiai kézikönyv.* Pressley Ridge Magyarország Alapítvány, Budapest.
- MAGYAR ÉLELMISZERBANK EGYESÜLET weboldala. https://www.elelmiszerbank.hu/hu/rolunk/kik_vagyunk.html (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)
- Nem Adom Fel Kávészó. *Kávéház magazin*. <https://kavehazmagazin.hu/nem-adom-fel-kavezo> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)
- PATAKI György (2007): Bölcs „laikusok” – Társadalmi részvételi technikák a demokrácia szolgálatában. *Civil Szemle* 2007(3–4). 144–154. http://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2020/02/12_13_Civil_Szemle_2007_3-4_web.pdf (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)
- RAWORTH, Kate (2017): *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist.* Random House, New York.
- RAWORTH, Kate (é. n.). *What on Earth is the Doughnut?...* <https://www.kateraworth.com/doughnut/> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)
- ROCKSTRÖM, Johan – STEFFEN, Will – NOONE, Kevin et al. (2009): A Safe Operating Space for Humanity. *Nature* 461(7263). 472–475. <https://doi.org/10.1038/461472a> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)
- SIMON, Nina (2010): *The Participatory Museum.* Museum 2.0., Santra Cruz, CA. <http://www.participatorymuseum.org> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)
- SMITH, R. – JAROSZ, L. (2006): The Chicago Good Neighborhoods Initiative: Impacts of a Comprehensive Community Development Program. *Economic Development Quarterly* 20 (4). 337–349.
- STOKER, Robert P. – STONE, Clarence N. et al. (2015): Neighborhood policy in Baltimore: The postindustrial turn. In: *Urban Neighborhoods in a New Era. Revitalization Politics in the Postindustrial City.* The University of Chicago Press, Chicago. 50–80.
- SZABÓ Ádám (2019): Ha nem sikerül megállítani a felmelegedést, hogyan lesznek előadások este hétkor? Környezetvédelmi törekvések és zöld színházak itthon. *Fidelio*. <https://fidelio.hu/szinhaz/ha-nem-sikerul-megallitani-a-felmelegedest-hogyan-lesznek-eloadasok-este-hetkor-151246.html> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 14.)
- TÁNCBÁZ EGYESÜLET weboldala (2024). <https://tanchaz.hu/index.php/hu/magunkrol> (Utolsó megtekintés: 2024. 03. 31.)
- TAVERNISE, S. – GEBELOFF, R. (2011): Once Popular, Car Pools Go the Way of Hitchhiking. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2011/01/29/us/29carpool.html> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 08.)
- UNITED NATIONS (2015): *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development.* General Assembly, New York. <https://sdgs.un.org/2030agenda> (Utolsó megtekintés: 2024. 10. 07.)

Hogyan építhetünk olyan közösségeket, amelyek egyszerre rugalmasak, befogadóak és fenntarthatóak? Miként kapcsolódhatnak a helyi kezdeményezések a globális fenntarthatósági célokhoz? Hogyan lehet a társadalmi részvételt és az innovációt a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztésének motorjává tenni?

Arapovics Mária: Fenntartható közösségi szolgáltatások és gyakorlatok című könyve ezekre a kérdésekre ad választ és egyúttal iránymutatást nyújt mindazoknak, akik hisznek a közösségi kezdeményezések erejében. A kötet egyaránt szól szakembereknek, civil szervezetek képviselőinek és érdeklődőknek, akik aktívan részt vesznek a közösségek építésében. A szerző tudományos alapokra helyezve, mégis közérthetően mutatja be a közösségi alapú szolgáltatások és fenntartható gyakorlatok működését, valamint azokat az hatékony módszereket, amelyekkel a helyi kezdeményezések hosszú távon is életképesek maradhatnak.

A kiadvány átfogóan ismerteti a közösségi szolgáltatások és a részvétel különböző módszereit, a sikeres hazai és nemzetközi példákon keresztül pedig inspirációt ad a helyi közösségek számára. Ez az útmutató nem csupán elméleti alapokat nyújt, hanem gyakorlati eszközöket is kínál annak érdekében, hogy önkormányzati, civil vagy intézményi keretek között fenntarthatóbbá és hatékonyabbá lehessen fejleszteni a közösségi szolgáltatásokat.

Egy kézikönyv azoknak, akik nemcsak álmodnak egy fenntarthatóbb jövőről, hanem tenni is szeretnének érte.

ELTE | EÖTVÖS
KIADÓ
Az ELTE hivatalos könyvkiadója

ELTE | TáTK

ISBN 978-963-489-799-6

9 789634 897996